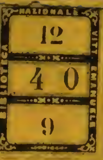
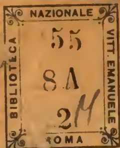
Musica

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
4 0
9

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
55
8 A
2 M
ROMA

NOVUM SYSTEMA MEDICUM.

NOVUM SYSTEMA MEDICUM

EX UNITATE DOCTRINÆ RECENTIORUM, & ANTIQVORUM

AVCTORE

POMPEO SACCO PARMENSI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

PARMÆ. Litteris, ac Sumptibus Josephi ab Oleo. MDCXCIII.
Per Hippolytum, & Fratres de Rosatis. Superiorum permissu, & Privilegiis.

NOVUM SYSTEMA MEDICUM.

PRÆFATIO.

Difficultates emergentes in explicandis Cœli Phœnomenis juxta principia ſtabilita ab antiquiſsimis Aſtronomis, impellerunt poſteros ad excogitandum unum Syſtema, ex cujus poſitione, cum majori intellectus acquieſcentia omnia in Cœlis de novo apparentia explicarentur, & Planetarum motus inordinati declararentur. Ad hanc neceſsitatem ad

quam

quam præteritis sæculis redacta fuit Astronomia, mihi videtur nostro hoc sæculo pervenisse Medicinam, cui si debet in tot rebus pretiosissimum augmentum, ab eodem tot controversiarum, & disputationum tàm in Theoricis, quàm in Practicis molæstiam persentit, ità ut in omni parte conscissa, & divisa potiùs miserationem exigat, & pietatem, quam gloriam: Tantæ enim insurrexerunt sectæ diversis stabilitæ principiis, ut tota hominis vita brevis videatur ad solam illarum cognitionem acquirendam, quod si in earum veritate esset elaborandum, ex comparatione unius cum altera, & in ponderatione veritatis propositionum, axiomatum, & principiorum desideranda esset Nestoris ætas, ad cujus finem perveniremus sinè desiderato incœpti laboris præmio. Hinc prò hujus facultatis incremento, & Professorum utilitate, necnon pro universi bono optimum judicavi, & necessarium, ex publicatis sectis unum peculiare Systema construere, à quo via apperiretur ad demonstrandam in medicis Principiis veritatem, & ad consequendum facili Methodo suum principalissimum finem Ad hoc collimat hujus operis intentio, quòd si perficere datum fuerit gloriabor publicæ utilitati inservisse, & hanc gloriam agnos-

cam

cam à Patre luminum, à quo intellectus humani reguntur, eiq; tamquam ſuam humillimè conſecrabo.

Prò hoc exequendo mihi propono medicinæ finem atq; meditatum Syſtema ad hunc conſequendum dirigam, non ad ponderationem ſingularum ſententiarum, quæ in medicina proponuntur. Finis enim ſicut omnes ſcientias, & facultates ſpecificat, ità etiam media ad ſui conſecutionem proportionata determinat, & quia Medicinæ finis eſt ſanitas, & ſanitas eſt diſpoſitio, per quam operationes integræ in humano corpore redduntur; hinc mihi videtur intentioni meæ ſatisfacturum eſſe, ſi in apertum ponam quomodò operationes hæ integræ reddantur, patefacto principio, à quo emanant, & declaratis omnibus conditionibus requiſitis ad earum integritatem, eliciendo poſtea, quomodò lædantur cum ſanitatis læſione, & morbi origine; cum morbus non ſit niſi læſio operationum, & ità, vel ex læſo principio, vel ex deficientia alicujus conditionis, vel ab alia non requiſita ſuperveniente elicietur vera indicatio curandi, & introducendi ſanitatem amiſſam, vel recuperatam conſervandi, & ſi in hiſce conſequendis impoſſibilitas emerget ex evi-

denti

denti ſententiarum contrarietate conabor demonſtrare omnes ad finem Medicinæ ejſdem mediis cum principiorum diverſitate collimare, quod ad hujus Syſtematis integritatem, & veritatem contribuet, cum ſit directum ad ultimum Medicinæ finem conſequendum per vera media. Dum in hoc elaborabo omni affectione prò aliqua ſententia me ſpoliabo, & in qualibet eligenda veritatem ſolum quæram, & quia omnes noſtri Corporis operationes redducuntur tamquam àd prima Principia, ad tres decantatas facultates naturalem, vitalem, & animalem in hiſce explicandis totus ero, pròponendo ſententias magis receptas, & eas eligendo, quæ veritati, & experientiæ magis conſonæ erunt, & has ad exoptatum Mediciæ finem dirigam ab iiſdem etiam mutuando lumen ad inquirenda media pro tanti finis conſecutione, cum quo comparando ſingulorum ſententias, ſpero etiam quæ videntur in Theorica diſcordes in hujus finis conſecutionem concordes eſſe demonſtrare.

Ordo hujus operis erit. Primò operationes facultatis naturalis patefacere; Secundò vitalis: Tertiò Animalis: Vnde ſit.

SECTIO

AD EMINENTISSIMVM

IO. FRANCISCVM

S. R. E.

CARDINALEM ALBANUM.

IN exponendo Mundi Majoris Terram cœlesteſq; Orbes continentis Syſtemate antiquos recenteſq; Aſtronomos diligentiſſimam hactenùs operam impendiſſe non te latet EMINENTISSIME PRINCEPS, qui nihil bonarum artium non noviſti, quarum intima, & penitiora quæq; indefeſſo ſtudio, & miro ingenio penetraſti, amplâq; eruditione es complexus. Quo ſe invicem ordine ſphœræ omnes cōprehendant;quænam alteri ſubdita illius circùm ſe rotatæ gyrum centri munere functa ſpectet perpetuò; quâ ſe lege Ætherei volvant mutuòq; motùs excipiant,ſolertes illi naturæ indagatores nullis parcentes laboribus declararunt, quæq; obſervarunt ipſi cum aliorum acutè, & perſpicaciter compertis conferentes, plura de Mundi partium Symmetriâ, & connexione pro-

cuderunt, quibus vel antiqua sunt novis firmata adinventis, vel quæ infirma prorsùs stabiliri non posse viderunt, abroganda esse, ac respuenda statutum fuit, vel etiam, quando licuit, dissidentia in speciem nova veterum cum effatis conciliarunt. Et quidem siuè eorum studium attendas, siuè materiam ipsam inspiciàs, circà quam adlaborarunt, Mundum scilicet tot Orbium velut membrorum compagine magni corporis imaginem præferentem, Megacosmici eos corporis anatomen instituisse non inscitè dici posse affirmaueris. Ego proindeMicrocosmi structuræ jam olim ab ineunte usque adolescentiâ contemplandæ addictus, ejusq; per morbos perturbati Ordinis causarum, & afferendæ medicæ artis ex præscripto opis plures jam annos perscrutator sedulus Astronomorum felici excitatus exemplo in spem veni, medicum posse aliquod Systema excogitari 9 quod priscorum ævo inducta, & placita antiquitatis nomine jamdudum propè habita ut sacra; hâc verò ætate anatomicis potissimùm plurium egregiâ cum laude in id incumbentium sectionibus, & inspectionibus non nihil nutare visa, cum nouiter prolatis sententiis coniungeret, & in fœdus dissensione sublatâ pertraheret. Id sanè commodi ex hoc oriri videbatur, ut parvi Mundi, humani nempè corporis Systema haberemus, quò nihil di-

diverso opinionum conflictu obstante, physicarum de humano corpore notionum, & medendi aphorismorum non confusa, & ex arbitratu conficta; sed ordinata quædam series consurgens innotesceret; nec de exiguo hoc Mundo scientia magni illius doctrinæ laude minor cederet, quod nullo Systemate variæ Doctorum nostrorum sententiæ in consensionem adducendę unquam censerentur. Concepti porrò operis utilitas, atq; jucunditas cum ejusdem dignitate laborem improbum mentisq; conatum juverunt, ut per angustias adversæ valetudinis, & molestarum occupationum, quæ animum distrahebant, propitio numine eluctatus, pro virium mearum tenvitate ad exitum usq; illud perducerem. Qualecumq; hoc est EMINENTIÆ TUÆ, & sapientiæ libens, & obsequens offero, ut lucem publicam, & conspectum sustineat, cum à te probatum fuerit, cujus judicium, & auctoritatem omnes venerantur. Si quod tibi dedicatur de te scriberetur, finem nunquam haberet, cum nullum satis volumen tuas queat laudes explicare, & huic uni decorum, & præconiorum tuorum conficiendo Systemati mens omnis impar sit futura; Tu quippè solus propriis meritis, & virtutibus tuæ tibi dignitatis auctor, nihil sorti, nihil debens prehensationi componere illud potuisti. At cum cætera inter animi ornamenta, quibus

commendaris illud sit præcipuum, ut laudanda jugiter perficiens laudes minimè aucuperis, ultroquè oblatas refugias, benignus excipe hoc meum Systema, quo de te silens dissimulanter tamen totius christiani Orbis in tui admiratione suspensi vota innuam, ut te nimirum moderando sacræ ejus Reipublicæ toti Systemati Deus olim admoueat, admotumq; diutissimè servet. Vale.

Humil.^mus Obsequentiss.^mus, ac Addictiss.^mus Servus

Pompejus Saccus.

BENE-

BENEVOLE LECTOR.

Væ olim unica principiorum deuecta quadriga, obscuraq; qualitatum occultarum nube velata apud Seniores tuttè per sæcula perexit Medicina, Neothericorum inde labore, ac industria meliores induta vestes, nouisq; consídens sedibus, vultuq; ad clariorem, nobilioremq; maiestatem aptato fælicior, ac vtilior mox per annos processit. Variæ attamen hæ Medicinæ facies, ac apparatus ipsam ita inter se diuersam apud hebetiores repræsentarunt, vt ipsis non meliorem, sed nouam ac inauditam Philosophandi, et medendi methodum ediscere, visum fuerit, inospitamq; ac inuisam prouinciam vel nouitate perterriti recusarint, vel male iudicata ad vsum practicum inertia, impudenter spreuerint; hinc noua Saniorum inuenta, theoremata, ac placita tamquam deleteria, et toxica tradduxerint. Huiusce rei causa non multis ab hinc annis tibi tradidi [Amice Lector] Iridem meam febrilem *Antiquorum sententias cum Recentiorum dogmatibus pacifico fædere sociantem, vt pro rei veritate quicumq; Artis amator, non in rerum substantiis, primisue, solidisue iu-*

dicationibus disconuenire perspiceret, sed in hoc tantum, quod hii rerum naturas, causarumq. motus sensibus magis aperirent, vt clariùs ac tuttius vltimum finem in praxi Medicus attingeret; illi vero caliginosa quadam Metaphisica genuinas morborum ideas reconderent; ideoq. difficilior, ac incertior vsus Artis euaderet.

Quod vt ita se haberet ostenderem Studiosorumq; iuuenum animos tuttam assequi methodum nitentes hoc ab errore vindicarem, Libellum *et alium exibui* de Methodo medendi febres iuxta principia Acidi, & Alkali; *cuius etiam causa paucos post annos* Consultationes meas practicas ad saniorem sæculi mentem *extricatas subdidi.*

Quæ omnia cum Tu humanissimo excepisses animo Beneuole Lector, ansam mihi dedisti, vt continuo in id incumbens, non laudi meæ, sed vtilitati tuæ studens, nouos impenderem suauissime labores, vt sæculis persuasum relinquerem, varias Antiquorum, et Neothericorum de morbis Scholas diuersimode in aliquibus forsitan theorematibus tantum sentire [cum et etiam secundum potiorem eorum partem consentientes vndequaq. per huiusce mei libri deccursum manifeste intelligenti demonstrem]; in executione verò, et Remediorum applicatione ita vnanimes esse, vt vna, et indiuisa omnibus medendi prodeat norma; Hincq; suadeatur quisq; bona-

rum

rum artium studiosus, et præcipue phisicam, claram, stabilemq; morborum, et causarum scientiam anhelans, vt eam deducendi amplectatur formam, quæ magis sensibus accomodatur, facilioremq. ad præscriptum finem viam sternit, cum hoc non sit rerum essentias, ac passiones innouare, sed melius penetrare, intelligere, ac exprimere.

Systema itaque hoc meum, quod tibi in præsentia offero, in hoc vnum totum nititur, vt quamplurimum sensus conformitatem in doctrinis, semper actionis vnitatem in fine inter elapsos, et præsentes Medicos inueniat, ac exibeat. Quem finem si me assecutum cognoueris Lector, bono tuo, et Artis plaude, et laboribus meis [mecum gratulabor] fruere; inania, ac verbosa detrectans dissidia, quibus cæca ingenia distorquentur, nec illuminantur; Si vero me ex voto ad id non deuenisse videris optimam saltem animi mei sollicitudinem grato excipe corde, hacq; occasione fretus studio tuo, quod et ego huc vsque tentaui, ad pacificam Artis vtilitatem assequi tu nitere.

De hoc attamen te monitum volo me potius Auctorum innuisse, quam retulisse sententias multiplici de causa; tunc ne nimia scribendi prolixitate patientia tua abuterer, tum quia te has optime calentem alloquor, denique quia apud eorum Patronos me iuuente fusius perlegi possunt. Hoc, et vnum scias Opus-

culum hoc meum innumeras inter Sæculi calamitates, assiduas inter domesticas ærumnas, continuos inter morbosos corporis mei cruciatus, quibus septem ab hinc annis indeficienter lecto affigor, enatum esse; idcircò, si meliorem omnem non induit speciem, ne mireris? Infirmi hominis opus est. Firmum verò vtilitatis, ac comodi tui mihi in esse desiderium agnosce, cui præcise parens huic Systemati operam dedi, et cui numquam reluctaturus aptiorem in modum secundum mearum Consultationum Volumen *postmodum tradam, si clementior, et longior ætas permittet.*

Interea laborem hunc meum, vt soles, placido, gratoq; oculo solare, et si quid animaduersione tua dignum in doctrinis, aut in remediis [quorum mihi maior cura fuit] exhibebit, vtere; sin vero nihil, quod delectet, erudiat, aut proficiat, inuenies, optima saltèm hac mea cupidine contentus acquiesce, et Vale.

AD

AD ILLVSTRISSIMVM VIRVM

POMPEVM SACCVM

NOVVM SYSTEMA MEDICVM,

Quò pax inter Antiquos, & Recentiores firmatur, edentem.

QVantum longa suis debet Medicina Magistris,
Tantum SACCE tuo debet et ingenio.

Antonius Bulsius
Patritius Parmensis.

POMPEO SACCO

VIRO GENERE, ACTIS, ET SCRIPTIS PRÆSTANTISSIMO

Præsens Systema Typis mandanti.

PRæteritis Medicis POMPEE par omnibus vnus,
Cum facis vnanimes, Vnus, et Omnis eris.

Ludouicus Sacca
Patritius Parmensis.

AD

AD EVNDEM

Librum hunc inter longas aduersæ valetudinis ærumnas ædentem.

ÆGræ iaces? et adhuc tam docta volumina scribis?
Si stares ergo, SACCE quid efficeres?

Bartolameus Bucius Parmensis.

INDEX

INDEX
SECTIONUM, ET CAPITVUM TOTIUS OPERIS.

SECTIO I.

CA-

SEC-

SECTIO II.

CAPUT I.

CAPUT II.

SECTIO III.

CAPUT I.

CAPUT II.

CAPUT III.

CAPUT IV.

CA-

FINIS.

EGo infrascriptus Iussu Reuerendissimi P. Fratris Magistri Ioannis Caroli Falconi Inquisitoris S. Officii Parmæ etc. peruidi librum cui Titt. est [Systema Medicum, Auctore Pompeo Sacco &c.] *prumque ab omni labe erroris, siue circa fidem, siue circa bonos mores inueni. Quare dignum censeo, ut in lucem prodiat etc.*

Parmæ die 14. Nouembris 1692.

Bernerius Bernerius Cath. Parmæ Canonicus, ac Librorum S. Officii revisor &c.

Attenta supradicta attestatione

Imprimatur.

Fr. Ioannes Carolus Falconi Inquisitor Generalis S. Officii Parmæ &c.

Imprimatur.

Iulius dalla Rosa Vicarius Generalis.

Vidit Nicellus Præses Cameræ.

NOVUM

SECTIO I.

CAPUT I.

DE FACVLTATE NATVRALI.

ON intelligo hìc facultatem naturalem, quatenùs est animæ potentia, à qua nutritio, augmentatio, & generatio, quæ sunt facultati naturali subordinatæ emanant; libenter enim intellectum meum Sacrosanctæ Ecclesiæ determinationi subijcio sancienti animam rationalem esse formam totius, & tamquam formam omnes operationes Corporis efficere reijciendo in hoc Cartesij sententiam, qui omnes operationes in nostro Corpore effectas excepto intelligere, per solam corporis texturam explicat: Verùm hìc, vt dicebam, non considero facultatem naturalem pro potentia animæ, quià eam considero, pro vt subiectam arti medicæ, à qua anima cum suis potentijs eximitur ratione suæ spiritualitatis; vndè sub hac consideratione cadunt solùm organa, & instrumenta, quibus vtitur anima pro exercitio facultatum naturalium, & quorum ipsa est actus, iuxta deffinitionem animæ, quæ est actus Corporis organici potentia vitam habentis, & cum tali connexione anima tamquam actus Corpori organico vnitur, tamquam materiæ; vt sine isto non possit humanas operationes exercere, nec Corpus organizatum sine illa viuere. Corpus autem solùm Organizatum, vel istius organa animæ operationibus inseruientia sola possunt esse obiecta medicinæ, dum eis læsis læduntur operationes, & eis benè constitutis perfectè eduntur; Medicina autem suo

artificio, & remediorum inuentione organorum deprauatam constitutionem potest corrigere, & perfectam conseruare; idcircò medici munus est organa solùm huius facultatis considerare, non potentiam ijsdem vtentem; quare in genere possumus, secundùm sensum prædictum deffinire facultatem naturalem pro recta dispositione Organorum corporis nutritioni, augmentationi, & generationi inseruientium vnà cum materia proportionata ab ipsis organis disponenda, ex quo elicitur facultatem medicè conceptam, non esse nisi organum, cum omnibus suis requisitis, & conditionibus dispositum, & materiam.

Organa facultati naturali inseruientia sunt plurima, Ventriculus alimenta concoquens, Intestinum duodenum cum fluxu bilis, & succi pancreatici, quorum ministerio fęces alimentorum à parte magis defęcata segregantur. Tertiò Venæ lacteæ, & glandulæ Mesenterij, illæ pro deferendo Chylo, istæ ad maiorem illius volatilizationem inseruiunt. Vltimò sanguis, cui miscetur Chylus, & cor in quo purpuram perfecti sanguinis induit, & hæc sunt organa materiam pro nutritione, & augmentatione præparantia quibus additur à nonnullis os, dentium ope cibos triturans, & saliuam, cum eis miscendam subministrans.

Materia hæc præparata magis disponitur ad reparandum quod deperditum est, in quo consistit nutritio, & ad augendum præexistens, effectus formalis augmentationis, à peculiari fermento, seù temperamento, & textura cuiuslibet partis; idcircò quælibet pars est organum nutritionis, & augmentationis, præbendo materiæ iam aliundè præparatę, vltimam dispositionem, per quam determinatur ad conuersionem in substantiam similem parti disponenti; Ideò dicebat Hippocrates, quilibet musculus suum habet ventriculum, quia sicuti ventriculus habet principium, seù fermentum, seù temperamentum alimenta concoquendi, vel fermentandi, ità quilibet musculus habet principium, quo materiam præparatam ità disponat, vt in sui similitudinem conuertat.

Modum

Modum operandi horum organorum in ſequentibus inueſtigabimus, præmittendo priùs inquiſitionem appetitus famis, & ſitis, qui præcedit alimentorum aſſumptionem, poſteà ad generationem deſcendemus, hoc ordine ſeruato, & ità tractatum de facultate naturali explebimus, quæ verſatur circa indiuidui conſeruationem, & circa propagationem ſpeciei, operationes effectiuè tributæ animæ vegetatiuæ eminenter contentæ in anima rationali.

CAPUT II.

DE APPETITV FAMIS, ET SITIS, IN QVO CONSISTAT, ET QVOMODO EXCITETVR.

ARiſtoteles definiuit appetitum famis, eſſe appetitum calidi, & ſicci, quæ definitio non videtur in totum verificari, ſi conſideremus ſiccum actu, & potentià, nam herbæ, & fructus, quibus maior pars plebis veſcitur, licèt corpora ſolida, ſunt tamen in potentia humida, cum maximo turgeant humore manifeſtato in ſuccis à prædictis ſubſtantijs expreſſis, excedentibus portionem ſubſtantiæ ſiccæ ad earum compoſitionem concurrentis; ideò intelligenda eſt definitio de ſicco in actu, hoceſt ſolido, potentià verò humido, quià ſolidus cibus debet per ſe in humorem fluidum fundi prò nutritione, ideò humido potentiali abundare debet, ità prędictæ herbæ, & fructus, ſi in frigiditate ratione temperamenti excedant, famem ſedant, ex quo videtur, famem non eſſe appetitum calidi, & ſicci; tollitur tamen inſtantia ſtabiliendo Ariſtotelem loqui de calido in potentia, quià alimentum debet in humorem calidum conuerti, vt calor partium, cum ſui appoſitione in nutritione conſeruetur, in omni verò mixto etiam temperamenti frigidi, adeſt portio caloris, quæ præcipuè inſeruit ad ſuſtentandum calorem influentem ſanguinis.

Sitim verò prædictus Philoſophus definiuit per appeti-

artificio, & remediorum inuentione organorum deprauatam constitutionem potest corrigere, & perfectam conseruare; idcirco medici munus est organa solùm huius facultatis considerare, non potentiam ijsdem vtentem; quare in genere possumus, secundùm sensum prædictum deffinire facultatem naturalem pro recta dispositione Organorum corporis nutritioni, augmentationi, & generationi inseruientium vnà cum materia proportionata ab ipsis organis disponenda, ex quo elicitur facultatem medicè conceptam, non esse nisi organum, cum omnibus suis requisitis, & conditionibus dispositum, & materiam.

Organa facultati naturali inseruientia sunt plurima, Ventriculus alimenta concoquens, Intestinum duodenum cum fluxu bilis, & succi pancreatici, quorum ministerio fęces alimentorum à parte magis defęcata segregantur. Tertiò Venæ lacteæ, & glandulæ Mesenterij, illæ pro deferendo Chylo, istæ ad maiorem illius volatilizationem inseruiunt. Vltimò sanguis, cui miscetur Chylus, & cor in quo purpuram perfecti sanguinis induit, & hæc sunt organa materiam pro nutritione, & augmentatione præparantia, quibus additur à nonnullis os, dentium ope cibos triturans, & saliuam, cum eis miscendam subministrans.

Materia hæc præparata magis disponitur ad reparandum quod deperditum est, in quo consistit nutritio, & ad augendum præexistens, effectus formalis augmentationis, à peculiari fermento, seù temperamento, & textura cuiuslibet partis; idcircò quælibet pars est organum nutritionis, & augmentationis, præbendo materiæ iam aliundè præparatę, vltimam dispositionem, per quam determinatur ad conuersionem in substantiam similem parti disponenti; Ideò dicebat Hippocrates, quilibet musculus suum habet ventriculum, quia sicuti ventriculus habet principium, seù fermentum, seù temperamentum alimenta concoquendi, vel fermentandi,ità quilibet musculus habet principium, quo materiam præparatam ità disponat, vt in sui similitudinem conuertat.

Modum

Modum operandi horum organorum in ſequentibus inueſtigabimus, præmittendo priùs inquiſitionem appetitus famis, & ſitis, qui præcedit alimentorum aſſumptionem, poſteà ad generationem deſcendemus, hoc ordine ſeruato, & ità tractatum de facultate naturali explebimus, quæ verſatur circa indiuidui conſeruationem, & circa propagationem ſpeciei, operationes effectiuè tributæ animæ vegetatiuæ eminenter contentæ in anima rationali.

CAPUT II.

DE APPETITV FAMIS, ET SITIS, IN QVO CONSISTAT, ET QVOMODO EXCITETVR.

ARiſtoteles definiuit appetitum famis, eſſe appetitum calidi, & ſicci, quæ definitio non videtur in totum verificari, ſi conſideremus ſiccum actu, & potentià, nam herbæ, & fructus, quibus maior pars plebis veſcitur, licèt corpora ſolida, ſunt tamen in potentia humida, cum maximo turgeant humore manifeſtato in ſuccis à prædictis ſubſtantijs expreſſis, excedentibus portionem ſubſtantiæ ſiccæ ad earum compoſitionem concurrentis; ideò intelligenda eſt definitio de ſicco in actu, hoceſt ſolido, potentià verò humido, quià ſolidus cibus debet per ſe in humorem fluidum fundi prò nutritione, ideò humido potentiali abundare debet, ità prędictæ herbæ, & fructus, ſi in frigiditate ratione temperamenti excedant, famem ſedant, ex quo videtur, famem non eſſe appetitum calidi, & ſicci; tollitur tamen inſtantia ſtabiliendo Ariſtotelem loqui de calido in potentia, quià alimentum debet in humorem calidum conuerti, vt calor partium, cum ſui appoſitione in nutritione conſeruetur, in omni verò mixto etiam temperamenti frigidi, adeſt portio caloris, quæ præcipuè inſeruit ad ſuſtentandum calorem influentem ſanguinis.

Sitim verò prædictus Philoſophus definiuit per appeti-

tum frigidi, & humidi, in qua definitione videtur etiam errasse, vt patet ex siti naturali, per quam appetimus aliquid, vi cuius cibus solidus possit solui, elixari, & in succum abire, hoc autem ab humido fluxibili, etiam calido habetur, vndè nulla est necessitas frigiditatis, quod experimur etiam si sitientes aquam, vel vinum calidum bibamus, nam per ista sitis sedatur; verùm tamen tollitur impositus error, si consideremus cum siti coniungi caliditatem, quià sitis consistit in sicco, & siccitas à calore, humidum dissoluente introducitur, & hòc modo alimenta in ventriculo sitim excitant sua fermentatione, à qua calor efficitur humido fibrarum ventriculi occasionem prębens, vt exsiccetur, & ità oritur appetitus frigidi, & humidi, & in hunc sensum locutus est Hippocrates in libro de victus ratione num. 18. vbi reddendo rationem, quarè panis calidus sitim inducat, ait, quia caliditas consumit humiditatem, & siccitatem efficit.

Videtur etiam definiri posse famem per appetitum solius sicci actu, quatenus siccum soliditatem quamdam, & compactionem importat, à natura in cibo requisitam, vt partes solidæ corporis à tali cibo firmitatem acquirant, & ità laboribus, & exercitijs resistant, & si à natura infantes solo lacte prouisi fuerunt, id factum fuit, quià eorum fermentum ventriculi non est ità efficax, vt soluere valeat solida, & fibræ eiusdem præ nimia humiditate, in prædicta ætate exuberante adeò sunt laxæ, & teneræ, vt pondus, & inæqualitatem solidorum ciborum sine molestia sustinere nequeant.

Sitis verò natura, & essentia, considerata præcisè in suo constitutiuo, quod est siccitas, vt patet in siccitate linguæ, & faucium molæsta, in siti valdè emicante, rectè potest exprimi per appetitum solius humidi, compræhendendo tam actuale, quàm potentiale, cum obseruemus vtrumq; sitim extinguere, quòd & si quis vellet humidum solùm fluxibile à sitiente appeti, & si solida humida sitim extingunt, hoc non facere, nisi quià per masticationem exprimitur à substantia solida succus fluxibilis actu, & cum hoc

hoc sitis extinguitur, non contendam quamuis humidæ particulæ fluxibilitatem non adeptæ, possint etiam concurrere ad sitis extinctionem.

Quomodò autem fames excitetur communiter ab antiquis sancitum fuit pendere à corrugatione quadam orificij superioris ventriculi, & hanc corrugationem oriri à suctione reliquarum partium corporis, quæ cibo indigentes, seù potiùs alimento pro sui conseruatione humores ad se trahunt, donec ista attractio per partem, post partem terminetur in membrum præparans alimenta, quod est ventriculus secundùm suam internam cauitatem, in qua si nihil reperiatur, ab illa attractione, & suctione fit corrugatio fibrarum neruosarum sui orificij superioris, in qua consistit fames. Ab hac sententia discesserunt recentiores ex vna parte; corrugationem enim, & vellicationem molæstam substantiæ membranosæ admiserunt cum Hippocrate lib. de flatibus num. 2. vbi ait quare, vbi fames molæstat, morbus fit, quidquid enim homini molæstiam, ac tristitiam infert, hoc morbus vocatur, ex quibus verbis deducitur Hippocratem velle famem ab aliquo molestiam inducente oriri. Causam verò huius corrugationis, vel molestiæ acido-salsum quoddam esse voluerunt, cuius mordacitate vellicatæ membranæ ventriculi corrugantur, & à corrugatione cum molestia fames excitatur, & in hoc secuti sunt Galenum, & eius sequaces sancientes acidum quoddam per vas breue à liene in ventriculum transfundi, ad prædicti appetitus accensionem; sed quià obseruarunt Recentiores stabilito circulationis sanguinis principio impossibilie esse à liene per vas breue venosum, acidum quoddam deferri ad ventriculum, cum venæ nihil deferant ad partes, sed reuehant, quod superabundans est in partibus, ideò constantes in sententia Galeni ab acido-salso volatili famem excitari excogitarunt, vndè hoc acidum proueniat; Aliqui censerunt ab arterijs in cauitatem ventriculi serosam aciditatem transfundi: Alij præparari in glandulis subiacentibus membranæ villosæ eiusdem ventriculi: Alij à reliquijs alimentorum in ventriculo remanentibus, & aci-

dis per fermentationem factis voluerunt hoc acidum subministrari, eo modo quo fæces vini in fundo dolij, & pasta calori exposita per fermentationem acescunt; Alij censerunt acidum hoc ventriculi nihil aliud esse, quàm saliuam in ventriculum delapsam, ibiquè ope fermentationis aciditatem occultam in ea latentem foras transmittere, vt manifesta euadat. Quidquid sit de hisce opinionibus circa causam acidi illius ad ventriculum transmissi, vel in eo geniti, certum est apud omnes ferè Antiquos, & Recentiores acidum esse causam famis, & hoc sufficit pro Medicina, & pro curatione aboliti, vel diminuti, vel deprauati appetitus famis, nam cibi appetitus à bile vtplurimum aboletur si Hippocrati credimus, qui in lib. de medicamentis purgantibus num. 4. scribit commota bile, nec purgata non sorbere vult ęger, nec bibere, sed omnia abominatur, quia bilis suo sale alchalico acidum extinguit famis excitatiuum.

Curabimus appetitum deiectum si deficiens hoc acidum renouabimus acidis remedijs, quæ & bilem mortificent, & extinguant; diminutum pariter appetitum augere debemus, cum acidi augmento, & vtrumque præstabunt spiritus omnes acidi vt salis, vitrioli, sulphuris, vitrioli Martis, succus limonum, citri, ribes, berberis, agrestæ ab omnibus decantata pro famis excitatione, sicuti & salsa, quia de acido participant, & talia medicamenta acida appetitum, & famem excitantia concurrunt ad confirmationem huius sententiæ, quod principium famis, & appetitus cibi sit acidum. Et quia hæc appetitum cibi excitabunt in quacumque causa ex prædictis stabilita pro acidi generatione, hinc patet non esse medico necessarium pro curatione morbosi appetitus scire causam acidi illius effectiuam, sed sufficit, quòd noscat appetitum ab acido-salso excitari; ità si acidum deprauetur, vt contingit in Mallacia, Pica, & Fame canina indicium habemus acidum ad austeritatem declinasse, vel aquæ-fortis naturam induisse. Vnde pro curatione sufficiet deprauatas causas huius acidi cum aromaticis corrigere iuxta Hippocratis sententiam, vini potio fa-

mem

mem ſedat, quod intelligendum de generoſo, & aromatico; Deprauatur etiam acidum ab excedenti aciditate, vt inferiùs demonſtrabimus.

Aliquando hoc acido-ſalſum non eſt deprauatum, & tamen eius actio impeditur, vt quando à copia pituitæ adeò oblinitur membrana ventriculi, vt actiuitas, vel eius actio eam afficere non poſſit, quòd ſæpiùs contingere obſeruamus in pituitoſis corporibus, & etiam ex erroribus commiſſis in craſſo copioſo, & frequenti victu. Vndè temperamenti parùm calidi conditio pituitoſa, ſaliua copioſa, & craſſa, alimentorum craſſorum vſus, & errata in horum quantitate, hanc cauſam demonſtrabunt tollendam, incidentibus, & attenuantibus, vt Oximel. Saccharin. Squilitic. Compoſit. Sal. Tartar. Vitriol. Abſinthij, cum decoc. radic. aperient. vino alterato cum abſinthio Spec. Aromatici roſ. Diambræ, & rad. Zinziberis condita. Poſt attenuationem euacuandum phlegmagogis, & pro abſterſione maiori aqua Tetutij ad plures dies vſurpanda.

Sic vbi fibræ neruoſæ ventriculi à nimio Humido laxantur, etiamſi vellicentur, fames non excitatur, ex eoquòd ob conceptam laxitatem, corrugationem talem concipere non poſſint, qualem requirit appetitus excitandi ratio. Deſtillatio frequens à faucibus ad Eſophagum huius cauſæ excitatiuum deſignabit, ſicuti præcedens victus ratio humida & frigida, & nimius potus aquæ, temperamenti conditio ſeroſa, & remedium erit Hydragogis humidum, & ſeroſam ſubſtantiam minuere, & poſtea exſiccare, cum decocto ligni Saſſafras, Lentiſci, Fruſtulis Cinamomi, Baccarum Iuniperi, & Herbarum capitalium, & cum alijs Aromaticis tàm ſimplicibus, quàm compoſitis; inter quæ vinum hippocraticum factum ex infuſione Cinam. dr. 1. Santal. citr., Piper. Alb. an. onc. 1. Macis, Galangæ an. dr. 5. Gariofil. dr. 1. Zinziber dr. 1. granorum Paradiſi vn. 5. omnia contuſa infundantur in lib. 6. vini aromatici, & ad ſolem, vel ignem per ſex, vel octo dies exponatur vaſe benè obturato, & poſtea coletur. Spiritus vini eiſdem aromatibus conditus primum locum tenet in exſiccando.

Acidum in ventriculo exiſtens, vel fixum, vel quieſcens famem non excitat, quia quieſcendo non vellicat, nec pungit membranas; Hinc eſt, quòd multi ad menſam ſedent ſine appetitu, quibus edendo excitatur, dum à ſuſceptis primis alimentis, acidum, quod otiabatur, agitatione mouetur, & motu fames excitatur, hac ratione aliquibus calida, vt ſpiritus vini, & aromata vt piper, pro famis irritamento inſeruiunt, quia acidum, vel fixum, vel otioſum, vel volatilizant, vel ad motum promouent. Actio pariter huius acidi deprauatur, ſi humori aqueo in copia coniungatur, quià debilitatur ab humido ſua aciditas, eo modo, quo illa aceti à ſuperaddita aqua eneruatur. Conuenit hæc actio læſa in ratione cauſæ, cum illa fibras laxante; ideò eiſdem ſignis demonſtrabitur, & remedijs curabitur.

Nec tota ratio appetitus famis conſiſtit in iſta vellicatione partis membranoſæ ventriculi, confectæ ab acido-ſalſo volatili; aliud enim requiritur ad perfectam formationem appetitus, & eſt, quòd ex vellicatione fibrarum neruearum in ventriculo excitatur quidam motus, ſeù paſſio in neruis, in cerebro exiſtentibus, & qui correſpondent ratione continuationis fibris nerueis vellicatis, & dicta paſſio, ſiue motus impreſſus neruis cerebri transfunditur, in eam partem, in qua ſedet ſenſus communis, & hic per ſolam ſenſationem dicti motus, eiuſdemq; cum omnibus conditionibus perceptionem, tanquàm per ſpeciem, vel ideam cognoſcit animal indigere alimento, & in hac perceptione ſtat ratio formalis appetitus alimentorum; quare alicui obiecto intensè applicati, etiamſi ventriculus ab acido vellicetur famem non ſentimus, quià talis motus vellicationis à ſenſu communi in conſideratione alterius obiecti immerſo non percipitur; ſic melancholici in deprauata immaginatione quandoque famem non experiuntur, ob intenſam applicationem huius potentiæ circa vanas, & deprauatas apræhenſiones.

Sedatur appetitus per alimenta ſuſcepta tamquàm per proprium, & ſpecificum remedium, vt adnotauit Hippocrates

crates lib.citato de flatibus, quia acidum hisce permiscetur; vndè amplius non vellicat fibras neruosas, & à vaporibus benignis ab alimentis eleuatis demulcetur aciditas illa dictis fibris impressa, ità vt non sequatur illa vellicationis molæstia, quæ quandoq; ex prolongato alimento in animi deliquia inducit, vel torporem quemdam vellicatis fibris inspirat, per spirituum dissolutionem à dicta vellicatione operatam, vt non sentiatur delectatio consueta in suscipiendo alimento: ab eodem torpore etiam fit, vt sustentata diù fame vellicationis sensus non percipiatur immotis manentibus fibris etiam vellicatis ob dictum torporem, vndè sensus famis euanescit, relicto solùm in vniuerso corpore languore, vel ab illa vellicatione attracto ab arterijs, vel expresso humore acidum ventriculi retunditur, & fibræ neruosæ à vellicatione iam contractæ ab humido supradicto distenduntur. Hæc omnia admisso acido famis excitatiuo contradictionem non admittunt.

Pari modo fit appetitus sitis, dum humido deficientè in ventriculo; quia à susceptis alimentis absorbetur, fibræ neruosæ ventriculi exsiccatæ corrugantur, tali, & determinata modificatione, & hic motus modificationis correspondens neruis in cerebro hisce fibris annexis, eos mouet sicuti mouentur fibræ corrugatæ, & dicti nerui, in hoc motù, mouendo sedem immaginationis, vel suà substantià, vel appulsu spirituum in eam, hæc facultas ex perceptione talis motus elicit appetitum humidi, ità quacumque de causa fibræ ventriculi exsiccentur, & corrugentur, siuè ab alimentis salsis, calidis, & aromaticis cum illa modificatione determinata, siuè à violento exercitio humidum dissoluente, siuè à calore febrili, semper sitis excitatur cum affectione ventriculi. Hoc modo bilis, vel secundùm sui substantiam intra ventriculum recepta, vel per eius vapores, ad illum ascendentes molęstam excitat sitim, eo quia sua salsedine exprimit à fibris neruosis humiditatem, vndè illæ exsiccatæ corrugantur. Pari etiam modo fit sitis ab exsiccatione partium in ore contentarum, & præcipuè membranosarum, quæ cum continuò (naturà sic instituente)

ab

ab humore saliuali irrorentur, ne huius passionis molestia torqueatur animal, si impediatur talis fluxus, vel quia non generetur humor in glandulis saliuam preparantibus, vel quià obstruantur meatus, per quos in cauitatem oris effunditur, vel quia ità incrassetur, vt humectare non valeat, tunc siccitas inducitur, & sitis, & ferè semper, quæ faciunt siccitatem in ventriculo, faciunt etiam in palato, ope alicuius causæ supradictæ, quæ potest facere siccitatem in ore, non existente in fibris neruosis ventriculi, idcircò obseruamus ægros in aliquibus febribus conqueri solùm de siccitate, & de siti ab illa prouenientе potum non appetendo, sed sola faucium ablutione cum aqua contenti, os humectando.

Hinc patet humidum esse sitis remedium, quia solum humidum valet siccitatem extinguere, & corrugationem siccam tollere laxando, & hoc ità confirmatum est experientia vt probatione non indigeat, & ab illa admonemur nos errare non posse humidum exhibendo prò siti demulcenda. Quod docuit Hippocrates in lib. de salubri dieta num. 13. præscribendo sitientibus vinum aquosum, & frigidissimum aquosum præscribit ad humectandum, frigidissimum ad tollendam causam sitis, vbi calor illam excitauerit.

Aduertendum tamen est, quòd humidum sincerum est magis aptum ad hoc exequendum, quàm si aliqua alia qualitate præter acida sit donatum; ideò humidum, salsum, amarum, & austerum sitim non tollit, sed potiùs auget concurrendo ad impressionem maioris siccitatis, quod videtur etiam facere humidum excedenti dulcedine donatum, per accidens dictam siccitatem inducendo, inducta obstructione pororum impediente irrorationem faucium ab humore saliuali exequendam; & humidum sincerum in siti appetit sensus communis, quia cognoscit ab hoc fibrarum passiones molestas remedium accepturas esse.

Ex quo colligo in Hydrophabia vrgente siti humidum omne abhorreri, quia sensus communis, vel ex preiudicio concepto, vel cum veritate humidum maiori molæstia esse fibras

bras affecturum concipit, & hoc quia à canino viru humores fibras ventriculi membranosas, & neruosas irrigantes, tali qualitate sint affecti, vt ab humido irritamentum maius sint accepturi, cum maiori molestia, quàm sit illa à siti impressa; vel quià dictus humor irrorans dictas fibras infectus à veneno canino talem texturam acquisierit similem putridis, & malè olentibus substantijs, ex quarum imaginatione solùm, ventriculus subuertitur cum horrore, & quià à solo conceptu aquæ humor infectus agitatur, & commouetur cum subuersione, horrore, & molestia ventriculi, ideò aquæ abominatio, & ab ea fuga, nisi enim noxium fugimus, solo etiam animali instinctu, quo vnico, affectum canem huiusmodi veneno suam molestiam ratione fugæ moderare credendum est.

A Cibo verò non fit talis molæstia, licet agitatione quadam ab eius assumptione moueatur dictus humor, quià alimentorum particulę virtutem modificandi illum humorem ín se habent, eò modo, quo in vomitibus desperatis in quibus cuiuscumque generis assumpta reiciuntur, aliquandò vnum peculiare alimentum reperitur, quod detinetur, quià familiare ventriculo, & modificatiuum irritamenti vomitum excitantis.

CAPUT III.

DE PRÆPARATIONE ALIMENTORVM IN ORE, ET VENTRICVLO.

ALimenta antequam coctionis organo consignentur, in Ore priùs aliqualem suscipiunt pręparationem consistentem in trituratione eorumdem alimentorum, & in salinę admixtione cum eisdem.

Trituratio requiritur à natura tamquam prima dispositio ad illam fermentationem, quam suscipere alimenta in ventriculo inferiùs dicemus, dum trituratione affertur illa textura partes varias, & dissimiles naturà in vnum vniens, & illa

& illa pereunte relinquuntur dictę partes suæ libertati; idcircò suo motu integram dissolutionem à toto mixtionis vinculo moliuntur, in quo motu consistit fermentatio. Sic antequam fiat vinum, Vuæ calcantur, & sua textura eis demitur, quod experimur etiam in alijs fructibus, ex quorum trituratione liquorem elicimus.

Huic triturationi inseruit saliua, nam solida humectata faciliùs à dentibus triturantur, huius ope etiam organum gustus, sapores masticatorum alimentorum percipit, nam istis saliua commixta eorum sal dissoluit, in quo rerum sapores consistunt, & ad intimiores linguæ sinus defluendo salinis imbuta particulis saporis conditionem, & naturam ibi relinquit, à sensu communi percipiendam, vt explicabitur in tractatu de sensibus.

Ex his duobus colligere possumus, saliuam non esse excrementum inutile, & ab hoc non puto recessuros esse Galeni, & Hippocratis sequaces, cum experientia doceat in magna siccitate oris, nec alimenta conteri posse, & difficulter masticari, nec eorum sapores rectè discerni; prætterquamquòd accusanda esset natura, si permisisset excrementum inutile misceri cum alimentis, quod cum non sit asserendum ob summam sapientiam ab eadem natura in fabrica humana demonstratam, cogimur assentiri huic determinationi, saliuam nempè non esse excrementum, inutile, sed pro aliquo bono, & ministerio necessario cum alimentis misceri; & præter dicta videtur etiam probabile saliuam inseruire pro fermento alimentorum in ventriculo; & hoc potest demonstrari à modo generationis huius humoris, & quià de hoc humore disertè alibi discurrendum est, sufficiat prò nunc innuere, quod generatur in glandulis maxillaribus, in quarum substantia arteriæ nerui, & vasa excretoria inseruntur; Vndè credendum est arterias, & neruos materiam quamdam hisce glandulis præparandam subministrare, & quo ad arterias puto non esse dubitandum eis suppeditare materiam serosam acidulam, prò vt euenit omnibus alijs glandulis, vt alibi demonstrabimus.

A neruis materiam istis propriam communicari in dubium

bium pariter non est reuocandum, & cùm hanc non suscipiant pro motu perficiendo, cum glandulæ non moueantur, quid aliud remanet credendum nisi quòd à neruis glandulis prædictis elargiatur succus proprius, seù spiritus animalis commiscendus cum materia ab arterijs suscepta, dum nerui non secundum superficiem glandularum disperdantur, sed per internas istarum partes dissemineutur. Huiusmodi materiam præparatam à glandulis salinalibus habere naturam fermenti probat eiusdem spiritus animalis natura, & officium, est enim summè volatilis, & mobilis, materiamque, cui miscetur agitare valet, conditiones requisitæ principaliter, ad constituendum fermentum, quæ cum reperiantur in saliua conuincunt etiam in hac esse fermenti naturam, & hæc fuit sententia etiam Galeni à doctissimo Sanctorio in Commento in prima fen Auicennæ adducta, quęstione 99. in qua citat hanc Galeni auctoritatem tertiò de facultatibus naturalibus cap. septimo vbi dicitur habere vim ferè transmutandi cibum bene mansum, quià dum perfectè in ore masticatione cibis permiscetur, adeò illos attenuat, & detergit (Hæc est actio fermenti) vt facillimè in ventriculo cibi transmutentur in Chylum.

Quod verò saliua detergat patet ex ipso Galeno, & experientia, quià loco citato inquit saliuam sanare lychenas, & interimere scorpiones, & idem Sanctorius cap. 1. doctrina 4. citati libri confirmat hanc sententiam authoritate Auicennæ dum ait quod cibus in ore aliquam digestionem recipit, & desumpta est à saliua, de ratione cuius est attenuare, & fermentare cibum, quando videlicet dentibus atterritur, & saliua omnibus cibi particulis bene permiscetur: vndè pro nomine fermenti hic accipe lector illud, quod motum tribuit alicui, cui miscetur, vel inest modificatum iuxta exigentiam finis consequendi, etiamsi sit mutatio texturæ vnius substantiæ in aliam texturam, & quod saliuæ fermentum immutet, & alteret alimenta in ipso actu masticationis, patet ex ipsis alimentis masticatis odorem, & saporem eis proprium sincerè non seruantibus, sed aliquid extraneum etiam redolentibus. Hinc patet ex

diuersa saliuæ conditione alimenta variè posse dispoui ad chylificationem depravatam, vel perfectam de quibus agendum erit in sequentibus.

Masticato, & triturato alimento in ore descendit, per Oesophagum ad ventriculum, in quo elaboratur in massam Chylosam fluxibilem, & Ptisanæ similem; quomodò autem hoc fiat discutiendum est.

Hic non considero facultatem animæ chylificam ab aliquibus admissam pro vnica causa Chylificationis, nam vt in principio innui assumo considerandas facultates corporeas, quæ non sunt, nisi organa, animæ inseruientia, cum materia, dum vitio istorum depravatur actio illa ab anima emanans determinata, à depravato Organo, & materia praua male agere, quàmuis ex sui natura sit inalterabilis.

Instrumenta ergò Chylificationi inseruientia sunt ventriculus cum sua temperie, & cum sua fibrarum constitutione, pro vt ab Anatomicis, & præcipuè à Villisio describitur, & cum suis plicis, quæ concurrunt ad retentionem alimentorum, ad hoc vt ritè preparentur. Huic constitutioni ventriculi adiungitur calor eiusdem, quem à sanguine arterioso per eius membranas circulante suscipit, & à circumstantibus partibus, Hepate, Liene, & mesenterio ei imprimitur, cum de insito parum participet ratione membranosæ substantiæ, cui constitutioni potest etiam adiungi fermentum in eo preparatum quod est proprium, & specificum opus ipsius ventriculi dum hoc præcipuè vtitur pro chylificatione.

Quoad materiam est cibus trituratus, & masticatus, & secundum suam texturam dissolutus, fermentoq; saliuali imbutus, ab his omnibus, quæ materiam respiciunt, constituitur illa facultas Chylifica quam organicam, & corpoream appello, & quam omnes debent considerare.

Temperies ventriculi est armonia, & concursus in vnum particularum elementalium, ventriculi fabricam ingredientium iuxta communem medicorum sententiam stabilientem elementa actu secundum suas formas manere in Mixto; & admisso elementa manere actu in mixto debet admitti in

minima

minima reduci, & mixtione in quandam texturam propriam mixti generandi abire, & cum textura armoniam suarum actionum coniungi, ex hac armonia, seù concursu in vnum particularum elementalium resultat vnum quod dicitur temperamentum, & per quod conseruatur ventriculi substantia, & hæc agit sua officia, & operationes destinatas, & sicut in omni mixto, à concursu elementi prædominantis à denominatur temperamentum, ità cum in ventriculi substantia parum adsit calidæ substantiæ dicitur prędominari istius contrarium, nempè substantia elementalis frigida, quà propter ventriculus secundum rationem suæ substantię est temperamenti frigidi, sicut omnes partes membranosę, & ex vitiato istius temperamento vitiatur etiam sua actio, ad cuius læsionis cognitionem, & curam facient ea omnia inferius dicenda de calore adiacentium ventriculo partium, concoctionem alimentorum, vel coadiuuante, vel deprauante.

A fibris nernosis, & plicis membranæ perfectè constitutis fit retentio alimentorum in ventriculo; Horum enim præparatio non alligatur tempori instantaneo, sed spatio aliquarum horarum, vndè nec esse est vt per tale tempus alimenta in ventriculo immorentur, pro quo opere excogitauit natura illas fibras, & plicas, quarum modus operandi in hunc finem rectè explicatur à dicto Villisio in Tractatu de purgatione primarium viarum. Hinc habemus multoties chylificationem deprauari vitio harum fibrarum si laxentur, vt contingit in vsu copioso fructuum humidorum, & in potù aquæ frigidæ, & in destillatione, vel defluxù materiæ ad dictam partem, vel ab animi passionibus præcipuè melancholicis, quę semper orificio superiori correspondent, ope neruorum, spiritus in nerueis fibris istius partis dissoluendo, vel concentrando, vel eorum fluxum impediendo, efficiunt vt dictę fibrę laxentur, eò modo quò videmus corpora membranosa aere, & spiritù plena turgescendo dilatari, contracta longitudine, ità spiritu expirato laxari maiori suscepta extensione. Fibris hoc modo laxatis in orificio superiori demitur officium Antagonistarum,

cum

cum fibris eiusdem generis orificij inferioris, quæ in statu naturali existentes mutua contractione, & energia se inuicem in equilibrio veluti sustinent, vt pars superior non magis accedat ad inferiorem, nec inferior ad superiorem, modo in musculis Antagonistis obseruato, quorum fibræ rectè se habentes, & æquales in vi, & contractione existentes partem in statu tonico naturali detinent; vbi verò fibræ vnius musculi laxantur, hìc totus trahitur versus musculum Antagonistam cum distorsione partis, & mutatione situs naturalis, quod euidenter obseruatur in oris contorsione, sic fibræ orificij superioris laxatæ ab energia fibrarum orificij inferioris totæ ad se trahuntur, & in ista attractione fundus ventriculi eleuatur versus orificium inferius, & ità alimenta indigesta per hoc exeunt vt in lienteria quæ à Galeno de differentijs symptomatum cap. 4. definitur Celer per ventriculum ad intestina esculentorum potulentorumquè transitus, quo talia eijciuntur, qualia fuere assumpta, quam à retentrice debilitata voluerunt Antiqui, expressa in fibris partis superioris ventriculi resolutis, quod demonstrare voluit Hippocrates in lib. de Affectionibus num. 25. dicendo lienteriam fieri à defluxu Pituitæ in inferiorem ventrem, Pituita verò relaxat multum cum multum sit humida, & lib. 3. de vic. raf. circa finem, vbi habet cibus per aluum secedit liquidus inconcretus qualis in intestinorum leuitate, nullumquè dolorem affert hæc autem præcipuè sentiunt alui humidæ, & frigidæ quæ per frigiditatem minimè concoquent, ac per humiditatem deijciunt. Humiditas verò relaxationem, & deiectionem promouet, in quo casu patet exsiccantibus, & corroborantibus fibras vtendum esse iuxta Hippocratis preceptum citato libro num. 26. qualia sunt omnia cæphalica, quæquè neruosum genus confortant, vt sunt puluis viperinus, Theriaca, vel eius aqua destillata, aqua vitæ Mathioli Balsamus Peruuianus, Balsamus Orientalis, Species Diambre, Diamosci, Diatrion, Pipereon, Tinctura Carabe, Ambra Grysea, Essentia eiusdem, Elixir Proprietatis, secundùm Helmontij descriptionem, Tinctura suorum ingredientium, quæ sunt

Aloes,

Aloes, Mirrha, Crocus; Item Essentia Mellissæ, & Citri, item Salia omnia Cæphalica; vt Succini, & aquæ Antiparaliticæ, syrupus ex Mastice Quercetani, syrupus Corallorum &c. quæ efficaciora reddentur additis adstringentibus, vt decoctione Aluminis in aqua consolidæ maioris, vel minoris, vel eius spiritu dulcificato, ad aliquot guttas. Decoctum Quercetani ad lienteriam efficax valdè censetur Crocus Martis adstringens magnæ etiam erit efficaciæ, & caput mortuum vitrioli rubificatum, & dulcificatum, sicuti puluis eboris, & cornu Cerui vstum, cum Miua Cydoniorum, & Theriaca, & Species trium Santalorum. Exterius iuuat Emplastrum stipticum Mynsicht, & Emplastrum factum ex fermento cum puluere Menthæ, & Absintij, Rof. Rad. consolidæ Bistortæ, nuce moscata, mastice, Gariofil.

Potest etiam intra fibras Orificij inferioris ventriculi, vel superficiem istarum colligi (pro vt videntur sentire plurimi è Recentioribus) humor irritans talis efficaciæ, vt eas determinet ad talem contractionem, per quam ad se trahant fibras tàm Orificij superioris, quàm fundi eiusdem ventriculi; vndè sequitur dicta intempestiua excretio alimentorum, & tunc huiusmodi excretio tribuitur facultati retentrici irritatæ, & coactæ exitum intempestiuum aperire alimentis, & hanc causam Senertus cap. de Lyenteria colligit ex Hippocratis Sententia in Coacis prænotionibus descripta, & tota cura tàm in fibris irritatis, quàm in facultate retentrice reducitur ad irritamenti modificationem.

Huiusmodi irritamenti naturam debemus indagare à prodeuntibus humoribus, à constitutione natùrali patientis, à dolore, siue moelstia, quæ solet apparere in hac valida vellicatione, & iuxta eam adhibenda sunt, quæ irritamentum demulceant, vt sunt decoctio Maluarum, Parietariæ Fænugreci, Violariæ, Oleum Amigdalarum dulcium, cum aqua florum papaueris erratici, species Diamargaritonis frigidi, trium Santalorum, Syrupus de Hybisco, Mucilagines Seminum, Psylij Maluarum, Altehæ, Emulsiones Seminum frigidorum, & de Papauere in aqua violarum, vel nenufaris, & huiusmodi alia &c.

cum fibris eiusdem generis orificij inferioris, quæ in statu naturali existentes mutua contractione, & energia se inuicem in equilibrio veluti sustinent, vt pars superior non magis accedat ad inferiorem, nec inferior ad superiorem, modo in musculis Antagonistis obseruato, quorum fibræ rectè se habentes, & æquales in vi, & contractione existentes partem in statu tonico naturali detinent; vbi verò fibræ vnius musculi laxantur, hìc totus trahitur versus musculum Antagonistam cum distorsione partis, & mutatione situs naturalis, quod euidenter obseruatur in oris contorsione, sic fibræ orificij superioris laxatæ ab energia fibrarum orificij inferioris totæ ad se trahuntur, & in ista attractione fundus ventriculi eleuatur versus orificium inferius, & ità alimenta indigesta per hoc exeunt vt in lienteria quæ à Galeno de differentijs symptomatum cap. 4. definitur Celer per ventriculum ad intestina esculentorum potulentorumquè transitus, quo talia eijciuntur, qualia fuere assumpta, quam à retentrice debilitata voluerunt Antiqui, expressa in fibris partis superioris ventriculi resolutis, quod demonstrare voluit Hippocrates in lib. de Affectionibus num. 25. dicendo lienteriam fieri à defluxu Pituitæ in inferiorem ventrem, Pituita verò relaxat multum cum multum sit humida, & lib. 3. de vic. raf. circa finem, vbi habet cibus per aluum secedit liquidus inconcretus qualis in intestinorum leuitate, nullumquè dolorem affert hæc autem præcipuè sentiunt alui humidæ, & frigidæ quæ per frigiditatem minimè concoquent, ac per humiditatem deijciunt. Humiditas verò relaxationem, & deiectionem promouet, in quo casu patet exsiccantibus, & corroborantibus fibras vtendum esse iuxta Hippocratis preceptum citato libro num. 26. qualia sunt omnia cæphalica, quæquè neruosum genus confortant, vt sunt puluis viperinus, Theriaca, vel eius aqua destillata, aqua vitæ Mathioli Balsamus Peruuanus, Balsamus Orientalis, Species Diambre, Diamosci, Diatrion, Pipereon, Tinctura Carabe, Ambra Grysea, Essentia eiusdem, Elixir Proprietatis, secundùm Helmontij descriptionem, Tinctura suorum ingredientium, quæ sunt

Aloes,

Aloes, Mirrha, Crocus; Item Essentia Mellissæ, & Citri, item Salia omnia Cæphalica; vt Succini, & aquæ Antiparaliticæ, syrupus ex Mastice Quercetani, syrupus Corallorum &c. quæ efficaciora reddentur additis adstringentibus, vt decoctione Aluminis in aqua consolidæ maioris, vel minoris, vel eius spiritu dulcificato, ad aliquot guttas. Decoctum Quercetani ad lienteriam efficax valdè censetur Crocus Martis adstringens magnæ etiam erit efficaciæ, & caput mortuum vitrioli rubificatum, & dulcificatum, sicuti puluis eboris, & cornu Cerui vstum, cum Miua Cydoniorum, & Theriaca, & Species trium Santalorum. Exterius iuuat Emplastrum stipticum Mynsicht, & Emplastrum factum ex fermento cum puluere Menthæ, & Absintij, Rof. Rad. consolidæ Bistortæ, nuce moscata, mastice, Gariofil.

Potest etiam intra fibras Orificij inferioris ventriculi, vel superficiem istarum colligi (pro vt videntur sentire plurimi è Recentioribus) humor irritans talis efficaciæ, vt eas determinet ad talem contractionem, per quam ad se trahant fibras tàm Orificij superioris, quàm fundi eiusdem ventriculi; vndè sequitur dicta intempestiua excretio alimentorum, & tunc huiusmodi excretio tribuitur facultati retentrici irritatæ, & coactæ exitum intempestiuum aperire alimentis, & hanc causam Senertus cap. de Lyenteria colligit ex Hippocratis Sententia in Coacis prænotionibus descripta, & tota cura tàm in fibris irritatis, quàm in facultate retentrice reducitur ad irritamenti modificationem.

Huiusmodi irritamenti naturam debemus indagare à prodeuntibus humoribus, à constitutione naturali patientis, à dolore, siue moelstia, quæ solet apparere in hac valida vellicatione, & iuxta eam adhibenda sunt, quæ irritamentum demulceant, vt sunt decoctio Maluarum, Parietariæ Fænugreci, Violariæ, Oleum Amigdalarum dulcium, cum aqua florum papaueris erratici, species Diamargaritonis frigidi, trium Santalorum, Syrupus de Hybisco, Mucilagines Seminum, Psylij Maluarum, Altchæ, Emulsiones Seminum frigidorum, & de Papauere in aqua violarum, vel nenufaris, & huiusmodi alia &c.

Debet tamen præmitti lenis purgatio per medicamenta benigna, & demulcentia, vt sunt Electuarium lenitiuum, Diasebestem, & Cassia.

Viceuersà quandò post alimenta suscepta fibræ orificij superioris trahunt ad se fibras orificij inferioris, tunc sequitur vomitus, qui est reiectio illius, quod ventriculo est molestum per orificium superiùs, & cum eo cibi indigesti; fit autem hæc contractio à materia irritante dictas fibras, dum conantes molestiam inferrens expellere vi collecta se contrahunt orificium inferiùs trahendo versus orificium superiùs. Huiusmodi irritamentum quandoq; infertur à cibis, qui acri qualitate pollent, vel ex eo quod gustui sint contraria, nec omninò conuenientia naturæ nostræ, vel ventriculi constitutioni, ex quò colligitur ratio cur aliqui determinata abominentur alimenta, ità vt ea degustare non valeant, nisi cum nausea, & etiam animi deliquio, nam eorum particulæ talis sunt conditionis respectu constitutionis orificij ventriculi superioris, vt non valeant nisi vellicare, & sensu molæsto eum afficere, quibus succedit contractiò fibrarum ventriculi in superiori parte, & consequenter vomitus, & si sensatio molæsta ad neruos cardiacos perueniat animi deliquium ob connexionem istorum, cum neruis ventriculi succedit.

Aliquandò ipsa alimenta sunt irritatiua ventriculi ob deffectum illius mucositatis obliniencis superficiem interioris membranæ istius, vt contingit in magnis euacuationibus, diuturnis fluxibus, & in copioso vomitu, vel ab arte, vel à natura in morbis excitato, tunc enim alimenta immediatè membranosam tangunt substantiam, & suis particulis diuersimodè acuminatis, vel solo pondere, ei seruiunt pro irritamento molæsto, maximè cum sit exquisitissimi sensus, cuius impatiens violenta fibrarum contractione illud expellere contendit; idem ferè contingit in Callo ventriculi, qui non est nisi superficies eiusdem membranæ paulisper indurata cum exquisitissimo sensu, vel caro laxa succrescens Polypi instar, quæ alimentorum pondere compressa dolorem concipiens, eodem modo vomitum efficit,

alimen-

alimenta etiam licet quandoque benigna, & naturæ amica, constitutioniq; ventriculi omninò conformia vomitui causam præbent agitando humores acres in ventriculi cauitate quiescentes, à quorum agitatione impulsi valido motu in fibras membranosas, eas veluti lacerant, & ad contractionem impellunt, cum necessaria vomitus euacuatione. Acrimonia istorum reducitur, vel ad Acidam, Pituitosam, & Melancholicam, ab omnibus medicis admissam, vel ad alkalicam biliosam salinam corrodentem, à nemine denegatam, & in has qualitates concurrunt, tam Recentiores, quam antiqui humorum acredinem pro causa vomitus determinantes, & hæ qualitates cognoscuntur à sapore, quem reddunt euacuata alimenta.

Ab irritamento humorum Cholera, quæ est assidua, & immoderata humoris praui per superiora, & inferiora reiectio à facultate expultrice, ab eodem valdè irritata ortum habet, prauus humor irritans generatur in ventriculo ex corruptione ciborum, & præcipuè fructuum horariorum, qui ratione humiditatis, & virtutis fermentatiuæ illis insidentis corruptionem facili negotio suscipiunt, & in bilem degenerant, & sua virtute fermentatiua bilem à massa sanguinis separant in copia, quæ per vomitum, & aluum excernitur, & bonos etiam corrumpunt humores, quando illis miscentur, nam ex deprauata fermentatione, & motu intestino particularum boni humoris tollitur illa textura, quæ bonitati confert, & per dictum motum exaltati sales, & sulphura fixa, acria, & corosiua latentia, & fixa manentia in eo, humor de benigno transit in malignum, & corrosiuum, & biliosum, & hæc est ratio per quam in cholera morbo plus humoris excernitur, quam potuerint subministrare alimenta prædicta. Hoc etiam euenit in mulieribus grauidis, in quibus sanguis à retentorum mensium excrementis purgatur, his separatis, & per arterias in ventriculi cauitatem depositatis, vbi à cibo agitati irritando, vomitum post cibum efficiunt, vt plurimæ mulieres quotidiè experiuntur.

Multoties etiam alimenta in ipso actu præparationis in ventriculo ratione fermenti maximè actiui aciditatem excedentem concipiunt, quæ irritatiua facta vomitum determinat modis supradictis, aliquandò verò ratione caloris partium adiacentium excedentis, in nidrosam degenerant cruditatem, bilis naturam æquantem, & acrimonia salina sulphurea donatam, quæ inseruit pro stimulo, ad expellenda alimenta per vomitum.

Hæc omnia in constitutione ventriculi considerata, nullam patiuntur difficultatem, & pro certis sunt habenda, iuxta mox dicta de irritatis fibris, & facultate, cuius instrumenta dictæ fibræ ab omnibus Galenicis asseruntur. Affectæ partis signa habemus à vomitu, qui denotat fibras orificij superioris affici, humoris irritantis conditionem colligemus à sapore materiæ reiectæ per vomitum, & ab hoc, & à sæpiùs dictis veras indicationes vomitum curandi eliciemus. Nam alimenta acria, & à natura abominata sunt fugienda. Mucositas deficiens est reparanda, cum pinguibus mucilaginosis, & crassis alimentis vt sunt caput, & pedes animalium, gelatinæ, ex hijsdem paratæ, & medicamentis vt mucilaginibus sem. maluarum psylij altheæ succis Boraginis, Portulacæ, Maluarum. Pro callo emollientibus priùs vtendum, vt sunt succus Maluarum, Boraginis, & Semperuiui, quibus succedere possunt Boli ex gummis amoniaci, & galbani vino dissolutis, superbibendo succum Agrimoniæ, Portulacæ, & foliorum salicis.

In humorum colluuie acri attemperatia bilem, & succum acidum sunt vsurpanda. Primam frangunt omnia aquea frigida, & oleosa, vt emulsiones seminum melonum, cum videamus ab aqueis salsa etiam condimenta temperari, & hoc nullum habet contradictorem in Schola etiam Galenica admittente, quæ melancholiam augent, bilem supprimere, quapropter docent temperamento melancholico donatos paruam habere bilem, & hoc cōcedunt cuiuscumque Sectæ Sequaces, ità vt ab omnibus habendum sit pro certissimo, quæ melancholiam generant bilem extinguere; acida verò ad hoc sunt opportuna, cum ex omnium etiam consensu

melancholia ſit acida, & ità acida bilem moderabunt ex omnium placito.

E contrà acidum demulcent omnia, quæ ad bilis generationem concurrunt, cum manifeſtum ſit, & ab omnibus admiſſum bilem eſſe melancholiæ, tàm in aliqua prima, quàm in ſecundis qualitatibus contrariam, & inimicam; idcircò Salia lixiuialia, & quæ hoc ſale alkalico, & ſulphure, prout aromatica abundant acidum corrigunt, quia bili Sale alkalico ſoluente, & ſulphure accenſibili conflatæ affinia.

Medicamenta huic operi contribuentia exprofeſsò deſcribentur, vbi de horum humorum deprauatione; hic ſolum moneo, quod in grauidis ad auertendum hoc molæſtum Symptoma nihil efficaciùs miſſione ſanguinis in primis menſibus, quæ minuendo excrementa in vaſis, opem fert huic Symptomati. Degenerante alimento in cruditatem acidam, vel nidroſam ab omnibus Antiquis decantatam eadem conueniunt, quæ dixi de accredine glarioſa, & acida, quibus ſemper ſunt miſcenda, quæ ventriculi tonum conſeruant, vt ſunt aqua Menthæ, Zeodariæ, Abſyntij, Cinamomi, Eſſentia eiuſdem, Menthæ, Elixir proprietatis, Elixir panis, Tinctura Succini, Sal Abſinthij, Roſmarini, Syrupi de Cinamomo, de Maſtice, de Corticibus citri, & Cidoniorum, Nepenthes optimè elaboratum in omni cauſa conuenit, cum irritamenta omnia ſupprimat, ſicuti Sulphur anodynum Vitrioli.

Aduertendum autèm in vomitu humores acres eſſe purgandos, & præcipuè blandis vomitiuis iuxta Hippocratis præceptum in lib. 2. de morbis popul. Sect. 5. in illis verbis vomitus ſolutio, aquam calidam bibendam dato, & vomet, & in lib. de loc. in hom. num. 52. in illis verbis vomitus per vomitum ſedatur, ſi vomenti multam aquam (intellige tepidam) bibendam dederis; Vomitum mouebunt, Aqua hordei tepida cum acetoſo ſimplici, Decoctum Camomillæ, & Radicum Raffani in aqua roſarum exhibitum, quibus non conferentibus ſal è capite vitrioli elicitum poteſt exhiberi.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. C. EMANUELE

In Cholera verò humores acres sunt purgandi per vomitum si euacuatio sit maior per secessum, & purgatio per aluum est instituenda, si euacuatio per vomitum sit copiosior blandis tamen medicamentis pro vtraq; purgatione est vtendum, pro vomitu aqua hordei tepida cum oleo amygdalarum dulcium, pro purgatione, per aluum pulpa Tamarindorum ad dr. vj. cum Mirabolanis citrinis ad dr. ij. nec bis vtendum nisi vires permittant his declinantibus, & & euacuata magna parte humoris irritantis adstringentia adhibeantur, & præcipuè sequens ℞. Succi Menthæ [& si viridis non reperiatur supplendum decoctione siccæ] vn. ij. Minæ Cydoniorum vn. 5. Chrystalli præp. dr. 1. Caput mortuum vitrioli rubificatum, & edulcoratum scr. 5. Coral. præp. scr. 5. Phylonij Persic. dr. j. M. Polenta facta cum farina hordei tosti cocta cum vino granatorum idem prestat, exterius emplastrum ex crusta panis, cui adiungatur succus. vel puluis Menthæ, alia adstringentia conueniunt, quæ in Diarrhæa, & Dysenteria proponentur, Clyster ex Herbis adstringentibus paratus cum dr. j. Phylonij Persici comendatur.

Laxitas Fibrarum transuersarum fundi ventriculi deprauatæ alimentorum digestioni contribuit, secundum istorum aliquam partem, cum enim alimenta præparata expellantur à ventriculo in Pylorum per contractionem dictarum fibrarum eleuantium fundum ventriculi versus orificium inferius, si contingat fibras dictas esse adeò laxas, vt non possint contrahi ad concipiendam illam vim necessariam pro expulsione materiæ crassioris, & fæculentioris fundo prædicto adhærentis, & suo pondere renitentis motui, & exitui, necesse est, vt ista in ventriculo remaneat, ibiq; fermentationis continuatione, in materiam putridam, & male olentem degeneret, vndè oris fætor. Vel in acidam, vel nidrosam cruditatem, quæ irritando fibras superioris orificij suo halitu, hæ contractæ, si renitentes etiam præ laxitate fibras fundi eleuent, & ad se trahant, materiam in dicto fundo existentem per vomitum expellunt, hinc euenit quòd multi omni manè gaudeant beneficio spontaneo vomitus.

Si

Si verò iſtæ partes craſſæ alimentorum fermentatione, & mora leuitatem aquiſierint, & tenuitatem, vt à fibris etiam laxis fundi ventriculi poſſint expelli per. orificium inferiùs, in vaſa vnà cùm Chylo deferuntur, & vitio ob moram in ventriculo contracto ſanguinem cui miſcentur coinquinant; acidæ enim eum coagulant, & incraſſant, nidroſæ inflammant, & diſſoluunt, & ab iſtis ſequuntur ea omnia, quæ cruditatibus ventriculi attribuuntur, & eſt mala ſanguificatio, obſtructio partium, ſeroſa colluuies, ſanguinis efferueſcentia maior, & ad accenſionem facilitas, & alia huiuſmodi.

Harum fibrarum indiſpoſitionem cognoſcimus à ſignis humidam ventriculi temperiem demonſtrantibus, cùm talis fibrarum laxitas ab humido proueniat; Sunt enim raræ texturæ, & pororum amplorum, ideò facilè ſeroſitates aliquas ab arterijs in ventriculo reiectas in circulatione abſorbent ſuper abundanter, vel humidiorem ſaliuæ partem, & fluxibiliorem intra poroſitatum capacitates recipiendo neceſſe eſt, vt laxentur. Sicuti enim à nimio humido laxantur nerui, vt motum exequi non poſſint, quòd patet in pueris, ità etiàm fibræ neruoſæ, & carnoſæ ventriculi ab exceſsù humidi laxatæ ſecundùm motum eis proprium depraua ntur, talis conſtitutio fibrarum tàm à natura, quàm ab erroribus externis oritur eamdem etiam indicant dolores illi, qui in fine digeſtionis cruciant, ſicuti & flatuum commotio, & agitatio in eodem tempore, quia vterq; Symptoma reliquias alimentorum in ventriculo ſtagnantes indicat, acrimonia ventriculum pungentes, vel in flatus reſolutas; Ex his colligitur hanc fibrarum malam conſtitutionem iure meritò inter cauſas debilitatis ventriculi, & deprauatæ concoctionis alimentorum enumerari ab omnibus.

Vt huic deprauiationi occurramus neceſſe eſt ſuperfluam euacuare humiditatem, & exſiccare hydragogis, & calefacientibus Stomaticis, vt ſunt Lignum, Saſſafras, Cinamomum, Gariofoli, Nux moſcata, Baccæ, Iuniperi, Lignum-Aloes, Cardamomum, Cubebe, Santali, Species

Aromatici Rosati, Diambræ Triumsantalorum, Puluis Stomacalis Poterij, Mynsicht, Scroderij, Aqua Teriacalis, Cinamomi, Vinum Hippocraticum, Vinum Absynthiacum, Extractum granorum Iuniperi, Essentia Corticum Citri, Mellissę, Menthæ, Salia omnia ex herbis Cæphalicis, & Stomaticis, sicut ius columbi in cuius ventre dictæ herbæ aromaticæ sint repositę, vna cum alijs stomaticis, Puluis viperinus cum Scobe Eboris, & Cornu Cerui vsti summæ est efficaciæ prò obtinenda dicta exsiccatione.

Vltimò potest deprauari concoctio alimentorum in ventriculo ratione constitutionis organicæ eius, si fibræ orificij inferioris exsiccatæ, & corrugatæ illud adstringant, & coarctent, vt alimenta præparata transire non possint tempore debito concoctione iam perfecta; Hinc coacta alimenta in ventriculo diù remanere à fermentatione propria, & illius fermenti ventriculi perseuerante ità disponuntur, vt in excrementitiam degenerent massam, modò acetosam, modò salsam, sulphuream, & biliosam, prò vt particulæ chylosæ salinæ acidæ, vel sulphureæ exaltantur, & ad motum super alias promouentur, actione dictæ fermentationis, & præcipuè si coadiuuetur à calore adiacientium partium, partem sulphuream, & salinam Massæ Chylosæ adurente, vel salem fixum volatilizante.

In hoc statu pręter naturali Massæ alimentorum, vel maioris portionis eorum stagnantis in ventriculo, & à calore supradicto, & fermentatione prædicta actuatæ, agitatæ, & commotæ plurimi flatus excitantur multùm, & molestè ægros torquentes; Hinc variæ de stomaco querelæ, à quibus postea in consensum partes aliæ trahuntur prò aliarum facultatum læsione, de quibus locutus est Hippocrates in lib. de Affect. in illis verbis; at si ventriculus non superet, & flatus & tormina, ceteraq. id genus contingunt. In Hypocondriacis ferè semper hæc contingit indispositio, quæ falsò in ventriculi debilitatem refunditur, cum ex sola adstrictione ventriculi proueniat, & huius causa est calor suprapositi Hepatis, à quo exsiccatum os ventriculi inferiùs adstringitur, vel calor ille effluens ab efferuescentia bilis valdè

in-

inflammabilis, cum ſucco pancreatico in inteſtino duodeno, à quò ſequitur prædictus effectus, & alij quos memorat Hippocrates ſecundo de Morbis ſub nomine morbi reſicatorij pulullant, qui à Senerto lib. 3. prat. Cap. 6. pro melancholia hypocondriaca habentur.

Prò huius efferueſcentiæ demonſtratione aduerto hypocondriacos ferè ſemper æſtum in ventris parte ſuperiore pati; vbi autem æſtus adeſt ibi adeſt efferueſcentia, & in corpore humano non erit reperibilis primus, ſine ſecunda, nec hæc ſine illo, vt conſideranti patebit. Si ergo in hypochondriacis æſtuant partes ventris ſuperioris, in his etiam efferueſcere humores, & ebullire ſupponendum eſt, & quià humores efferueſcentiæ magis ſubiecti ſunt bilis, & ſuccus pancreaticus in inteſtino duodeno contenti, ideò in hos reffunditur dictus æſtus.

Adiungitur etiam aliud efficaciſſimum motiuum, quòd bilis efferueſcens copioſis ſuis particulis calidis, & ſulphureis ſolutis per efferueſcentiam conceptam in congreſſu cum ſucco pancreatico ſit ſupra cæteros humores efficax ad calorem, & æſtum accendendum in hypocondrijs, & in humoribus contentis in vaſis per meſenterium, & inteſtina diſſeminatis, quòd ſi huncæſtum in humores incluſos intra vaſa Meſſenterij proprio calore, & interno fermento efferueſcentes refundere aliqui vellint, hoc non diuerſificat neque media, neque finem curationis, nam in vtroque caſu ſedandus eſt æſtus, calor, & efferueſcentia, & hoc præſtant refrigerantia, & fixantia, ideò à veritate non aberrauit Diocles à Galeno recenſitùs, & admiſſus ſtatuens, melancholiam hypocondriacam oriri ab inflammatione Pylori, ſi per inflammationem intelligamus ſolum phlogoſim, ſeù calorem adſcititium, ſiuè præternaturalem ei infixum, à quo fit prædicta adſtrictio, cum prædictis ventriculi Symptomatibus.

Quibus adiungenda ſunt ea dependentia a dicta materia in ventriculo deprauata paulatim, ſed tempore præter naturam protracto deſcendens per dictum Orificium, aperta ſibi via, cùm prædictis qualitatibus acetoſitatis, ſalſedinis, acrimoniæ irritamento determinantibus fibras ad expulſionem con-

ten-

tentorium à cauitate ventriculi, in eam intestinorum, vbi mixta cum bile, & succo pancreatico efferuescentiam, & æstum augent, & si intra vasa ducantur sanguinem fermentatione inordinata exagitant, & tanquam fermentum extraneum interno tumultu perturbant, cum caloris accensione inordinatam efferuescentiam concomitante. Ab eisdem qualitatibus acribus, & corrosiuis oriuntur dolores ventriculi, & intestinorum hypocondriacos in fine digestionis alimentorum torquentes.

Præter has qualitates acres chylus, vel eius portio diù in ventriculo contenta lentorem, & viscositatem contrahit euaporata copia humidi in flatus, & vapores à quibus ventriculus & distenditur, & opprimitur cum anxietate, remanente materia Chilosa, viscosa, & crassa à qua obstructiones, quas in Mesenterio, & in alijs partibus in Hypocondriaco affectu obseruamus, & flatus cum rugitu intestina distendentes, & quandoque cum dolore, distensione continuum soluente vnà cum qualitate corrosiua contracta à materia acri à qua euaporarunt ope caloris partium agentis in materiam crassam, & bilis intestinalis suo sale dissolutiuo eam attenuantis in subtilem, & vaporosam euaporationem, & actiuitate efferuescentiæ succi pancreatici, & bilis cui subiecta dicta materia crassa pro aliqua portione in flatus rarescit, & in vapores subtiliatur, qui eleuati ad Cor, & ad Caput illas oppressiones facultatis vitalis, ac cerebri offuscationes, vertigines efficiunt, & alia symptomata, quæ sæpè hypocondriaci experiuntur. Eadem materia crassa non attenuata fæces inuoluendo, easque nimis compactas reddendo alui stipticitatem efficit, & maximè si viscositati austeritas condensans, & exsiccans coniungatur; sed de his, quæ ad hunc effectum spectant in sequentibus alia subiungenda erunt; de hac ventriculi adstrictione locutus est Aetius, Petrus Salius, Riuerius, & Senertus, & omnes in hac adstrictione deprauatam concoctionem, & cruditates agnoscunt.

Difficilis est cognitionis hic affectus, & distinguitur solùm quando post septem, vel octo horas à cibo flatus erumpentes cibum adhuc redolent, & sitis adest cum calore in hypocondrio dextro. Cu-

Curatio non erit ità difficilis præsuppositis superiùs dictis, humectantia enim, & refrigerantia adstrictionem, & corrugationem humido emendabunt, & frigiditate causam calidam erradicabunt, in horum genere sunt succi herbarum Boraginis, Cicoreę, Endiuię, Maluarum, Serum depuratum, vel destillatum, Aquę herbarum refrigerantium, vel earumdem decocta, Aqua Nocere, Villę, sicuti species Diamargaritonis frigidi, Trium Santalorum, Balneum aquę dulcis &c.

His remedijs corriguntur etiàm symptomata superiùs enumerata nempè estus, & calor ab humorum efferuescentia inordinata productus, soluuntur etiam flatus, & tormina in intestinis, quę cum pendeant à bile inflammabili, & acri sua accensione, & acrimonia dissoluente, & in vapores attenuante materiam crassam, ideò extincta inflammabilitate bilis. & acrimonia modificata ab humidis, & frigidis medicamentis omnia sedantur, & etiam dolores acrimonia corrodente humorum excitatos hac dulcificata à dictis remedijs; paripacto prohibentur euaporationes ad cor, & Caput, & inducta symptomata extinguntur, si frigidis remedijs adiungantur Cardiaca, vel Cæphalica, & etiàm vulgò dicta hysterica, sic ab humido fluxibili materia crassa attenuata, & in austeritate moderata finit fæces liberiori cursu currere vndè stipticitatis remedium; hæc tamen curandi methodus non est vniuersalis in omni Hypocondriaca affectione, cum meo iudicio, à varijs, & contrarijs inter se causis ista quandoquè pendeant; est tamèn inuariabile in omni melancholia Hypocondriaca esse semper calorem magnum, modis superiùs dictis; vndè pro hac facit etiam illud remedium à LeBoe propositum, & compositum ex multa aqua, & pauco sale volatili, & oleo, & huic correspondere mihi videtur sal tartari calcinatum, & spiritu vini imprægnatum, vel mixtura simplex inferiùs describenda ad scr. ij. cum aqua Sonchi, boraginis an. lib. 5. vel aqua Cicorei, Maluarum, Agrimoniæ an. vn. 4. spiritus salis Armòniaci scr. 5. Tincturæ antimonij dr. 5. m. sed de his aderit alia occasio differendi.

In

In recta ventriculi constitutione necessaria ad optimam Chylificationem consideramus calorem, & fermentum, quia ista duo integrant, & perficiunt ventriculum in ratione organi Chylificationis, his enim dessicientibus tale organum non ederet suam operationem Chylificatiuam, idcirco necessariò ista duo sunt consideranda in ventriculo tamquàm in organo destinato ad alimentorum pręparationem.

Et quò ad fermentum puto, illud esse idem cum famis excitatiuo, nempè acido-salsum, quod imbibitum ab alimento assumpto est remedium illius vellicationis à sua acrimonia excitatæ in membranosis fibris, ideoq; famis sedatiuum. Huiusmodi fermentum peruadens alimentorum massam eam comminuit, attenuat, & dissoluit, pro vt proprium est substantiæ acido-salsæ, à qua Chymica meliora depromit menstrua dissoluentia, & vniuersale dissoluens in primam materiam omnia mixta, in hac substantia acido-salsa latet.

Præcedente comminutione, & dissolutione fit mixtio omnium alimentorum ad inuicem, quæ semper supponit miscibilium ad minima reductionem, & adeò necessaria est ista dissolutio alimentorum, vt sine ea haberi perfecta Chylificatio non possit, dum ad huiusmodi opus requiritur, quòd alimenta euadant fluxibilia, & cum tali mixtione simul vniantur, vt non sint distinguibiles partes alimentorum assumptorum, & sinè dissolutione istorum ad minima nullum agens hoc assequi potest, ex quo colligitur etiàm necessitas huius fermenti dissolutiui, cum nullum aliud agens ad Chylificatiónem concurrens energiam habeat ad hanc dissolutionem præstandam, nam calor, qui est inter illa maximè actiuus, ad hoc impotens omninò est ratione conditionis etiàm ipsorum alimentorum, quæ non permittit ea fluere actione caloris, sed potiùs combustionem admittit, vt patet experientia, nam si alimenta ore masticata humido adiuncto cuicumque igni exponantur nunquàm fluxibilia reddentur, sed adustionem patientur.

Dari hoc acidum ſalſum diſſolutiuum in ventriculo debent admittere, qui acidum famis excitatiuum cum Galeno in ventriculo cognoſcunt, de hoc enim verificantur, quæ ſuperiùs dicebam de alimentorum diſſolutione ab acido; pro alijs vlteriori experientia comprobatur, dum obſeruatum fuit in ventriculo gallinæ grana frumenti, & leguminum humore quodam aqueo perfundi, à quo diſſoluebantur, eò ferè pacto, quo argentum ab aqua forti diſſoluitur, & in magnorum piſcium ventriculis reperti fuerunt piſces conſiderabilis magnitudinis, qui à calore valdè exiguo illorum non poterant ad fluxibilitatem reduci, vndè licet admittere aliquod diſſoluens, quod coadiuuet ad integram illam maſſam in fluorem reducendam, & hoc non eſt niſi fermentum ventriculi, quod ritè conſtitutum comminutione, diſſolutione, & liquatione mixtionem omnium alimentorum perficit, & hoc in vnam maſſam nouam reducit, ſiuè hoc faciat per tranſmutationem, ſiuè per ſolam ablationem texturæ alimentis conuenientis; noua introducta Chyloſæ maſſæ adaptata, & certè (re attentè conſiderata) iſta alimentorum diuiſio in minima, non poteſt niſi ab aliquo diſſoluente effici, & mixtio diuiſarum particularum, per quam in vnum coeunt, nulla alimentorum ſpecie apparente ſolo motu exequitur, & fermenta ſunt talis naturæ, vt diſſoluant, attenuent, & motum imprimant.

Hanc virtutem fermenti proprij ventriculi coadiuuat fermentatiua virtus ſaliuæ cibis commixtæ, & etiàm calor ventriculi, & adiacientium partium, à quo ſupradictum fermentum volatile, & mobile conſeruatur. In ſaliua eſſe virtutem fermentatiuam ſæpiùs probatum fuit, ad ventriculum tranſmitti, & cibis miſceri omnibus apertum eſt, fermentum attenuare, & diſſoluere habet à propria natura.

Saliua ergo fermenti officium præſtare poteſt in alimentis aſſumptis, & maximè mixta acido famis excitatiuo etiam ſi ponatur, idem acidum à ſaliua originem deducere.

Hinc patet, quòd ſi hoc fermentum ſit debile, & iners concoctio etiam alimentorum erit imperfecta, vndè apparet ratio illius dicti, ſtomachus frigidus plùs appetit, quàm con-

concoquere possit, quià ab acido fames excitatur, actiuitate verò, & energia conuenienti à frigiditate fixante, & motum minuente orbatur, vndè parum contribuit alimentorum dissolutioni, mixtioni, & concoctioni, quæ perfectionem suscipiunt à fermento volatili, & ad motum prompto.

Hanc inertiam suscipit, vel quià sit nimis fixum, vt in corporibus Pituitosis, & frigidis ratione temperamenti, vel quià sit nimis aqueum, vt in eis qui multa serositate abundant, vel destillatione, vndè subleuandus est volatilibus acidis, & salsis, vt Spiritu vitrioli, Sulphuris, Balsamo salis, & calidis, vt Spiritu vini, Aqua Cinamomi, Theriacali, vino hippocratico, & alijs Aromaticis, vt nuce Moscata, Gariofilis, Mace, Pipere, Cardamomo &c. Hæc enim omnia sua vi dissoluente, & attenuante valent fixum fermentum volatilizare, nisi in tanta copia exhibeantur, vt illud eneruent; omnia enim Aromatica acidum retundunt, vndè in hoc casu sunt exhibenda cum tali mensura, vt acidum possint volatilizare, & hanc mensuram seruabimus aduertendo, an appetitus, & fames conseruetur cum Aromaticorum vsu, nam tunc in eis persistendum, vbi verò fames diminuta fuerit, vel supersedendum ab eis, vel minoranda eorum quantitas; quòd si à nimia copia humoris crassi in cauitate ventriculi existentis sit fermentum obrutum, hec priùs incidenda acetosis, vt Oximele Simplici, & Squilitico, acetoso simplici, aceto destillato, cum aquis fœniculi Absynthij Pulegij, Eupatorij, vel eorum decoctionibus, & posteà euacuanda cum Pituitam educentibus, vlteriusq; detergenda cum aqua Tetutij, ex altera parte si huiusmodi fermentum nimio sero sit dilutum, si fuerit destillatio alicuius partis vitio congregata, hæc auertenda, & exsiccanda proportionatis remedijs; si verò serum in toto redundet, & purgantibus, & exsiccantibus minuendum, eiusq; causa generatrix auferenda.

Aucta huius fermenti efficacia deprauat alimentorum præparationem, nam aliquandò adeò ea attenuat, humidumquè ità rarum efficit, vt partes spiritosiores auolens

tota

tota massa remanente tamquam Vappa, quod puto contingere in aliquibus corporibus, quæ multum edunt, & tamen viribus languent, & praui semper sunt coloris, & à nimia attenuatione nimis fluxibilis, & fluida euadit massa Chylosa, vndè postea pro serosa colluuie inseruit tot morborum, & Symptomatum origo.

Aliquando etiam ab aciditate fermenti valdè actiua tota massa acescit cum deprauatione multarum actionum; vtrique vitio occurremus acidum corrigendo superfluum, cum bolo armena, terra sigilata, oculis cancri, Sale tartari fixo, cornu Cerui vsto, puluere Matrisperlæ, Ebore, Corallis, & Cortice ouorum præparato, & similibus, & etiam Aromaticis ad eneruationem dicti acidi inseruiunt.

Quòad calorem, est maximè necessarium ad Chylificationis ministerium, & organi Chylificationis conditionem adimplet, quamuis non sit ventriculo intimè vnitus; quià ad integram perfectionem organi Chylificationis requiritur, vt eius calor sit liber, & possint particulæ calidæ se insinuare alimentis, eorumq; massam peruadere, quod optimè perficit calidus effluxus à sanguine in venis, & arterijs per ventriculi substantiam disseminatis emanans, & à circumstantibus partibus exiens, (nullum enim alium habet calorem ventriculus operi chylificationis proportionatum, quàm illum à dicto effluxu ei communicatum, cū sit pars membranosa ex sui natura frigida) quapropter talis effluxus, & calor ab eo dependens dicitur naturalis calor ventriculi, quià requiritur ad hoc, vt ventriculus vniat in se omnes perfectiones organi Chylificationis, quam calor totam non perficit, vt voluerunt Antiqui, non agnoscentes acidi ventriculi, & saliuæ virtutem fermentatiuam, principaliores tamen præstat effectus, & primò totam massam Chylosam dictis particulis calidis homogeneis naturæ, & temperamento indiuidui fæcundat, & hæc tali modo excalefacta ità disponitur, vt euadat proportionata materia ad præparationem alimenti conuenientis naturæ, & temperamento indiuidui, quià imprægnata calido proportionato naturæ talis indiuidui, & sinè hoc calore licèt massa illa præ-

pareṭur

paretur non esset apta tali indiuiduo, quià in se non conseruaret partes calidas, cum proportione debita temperamento indiuidui, ideò in febribus, quò plus nutrimur, eò magis humores prauos augemus, eò quia alimentis in ventriculo imprimitur calor febrilis improportionatus naturali temperamento, & massa Chylosa in quam alimenta vertuntur, euadit etiam materia improportionata pro conficiendo optimo sanguine, pro reparatione deperditi, & si huiusmodi calor debilis fuerit massa chylosa huius beneficio orbata, in perfectione deficit hanc etiam auferendo toti massæ sanguineæ, cum ex imperfecto Chylo imperfectus sanguis generetur.

Hinc euenit, quòd in maxima caloris iactura facta per nimias euacuationes, vel per morbos longos, vel per violenta exercitia, vel per immoderatum Veneris vsum concoctiones deprauatæ apparent, vel imperfectæ, & inter cęteras causas adest etiam ista, nempè partes ventriculo vicinas particulas calidas huic in parua quantitate comunicare: eò quòd à prædictis causis in magna copia fuerint dissipatæ; idcircò in febrium accessionibus decretum fuit cum omni ratione abstinendum esse à cibo, quià in his calor totus opprimitur, & concentratur, vt non possit fieri debita expiratio, & impressio particularum calidarum in assumptas alimentas, à qua veluti viuificantur, & dispositionem ad optimam nutritionem accipiunt, ab hac caloris oppressione in dicto statu febrili fermentum non excitatur, nec fermentatio substantiæ alimentalis promouetur, vndè sequitur necessaria istius degeneratio in excrementa.

Huic imperfectioni occurrimus cum eis quæ calorem augent, vt sunt calida, & Aromata.

Si verò hic calor nimis excedat, vt contingit in corporibus, biliosis, & hypocondriacis, multiplicia circa concoctionem accedunt Symptomata, nam ab hoc alimenta velut aduruntur, & in nidrosam degenerant cruditatem aptam bilis copiam augere. Hac ratione optimè ab antiquis sancitum fuit in augmento, & statu febrium non esse exhibenda alimenta, quià à calore febrili in ventriculo

lo

lo velut aduruntur, & exaltato supramodum eorum sulphure, & sale disponuntur ad mutationem in biliosum excrementum, quod quando intra venas, & arterias receptum erit, febrili efferuescentia æstuabit, & adustionem patietur, fermento febrili cum hac mutatione potiùs suppetias laturum, quàm viribus robur, & nutritioni materiam. A nimia etiam caliditate concepta tamquam à stimulo anticipatur ciborum exitus, & sic semicocti excrementi potiùs, quàm optimi succi naturam redolent, & expelluntur cum detrimento massæ sanguineæ, in qua huiusmodi excrementa colliguntur.

Hinc est, quòd omnia refrigerantia huic indispositioni opem ferunt, & obseruamus in praxi deprauatam concoctionem calidis remedijs quandoquè non emendari, vbi à refrigerantibus sæpè corrigitur, & in hoc errore consistit ratio illius communis adagij, hæpar calidum facere ventriculum frigidum, dum existimatur deprauatam concoctionem prouenientem à calore, vt superiùs dicebam à frigiditate ventriculi pendere, & omnes querelæ ab hypocondriacis de suo stomacho vociferatę, radicem habent in aucto hypocondriorum calore, illum ventriculi augente; & in proposito casu fateor, me nunquam intelligere potuisse, quomodò calor partium ventriculum obsidentium, & sanguinis possit refrigerare ventriculum, trahendo ad se calorem istius tamquam cucurbitulam, nam experientia irrefragabili constat ab omnibus corporibus calidis effluuia calida maiora, vel minora iuxta caloris excessum transpirare, & in vicina corpora impressa, hæc calefieri partibus; ergo ventriculum circumobsidentibus summè excalefactis expirabunt effluuia calida, & imprimentur ventriculo, & in eius cauitatem diffundentur, & hæc calefacient, & substantiam ventriculi non refrigerabunt. Hanc transpirationem calidorum effluuiorum à partibus internis ad euidentiam obseruamus, in recenter exenteratis animalibus, dum vaporem ab his in formam nubis densam exhalare videmus, & tali calore præditum, vt medici pro corroborando calore partium, & pro dissoluendis humoribus contumacibus

in eis infixis partem affectam in exenteratis animalibus imponere iubeant. Talis euaporatio à ſanguine è ſecta vena emiſſo tranſpirat, & his ſtantibus, credendum erit hæc effluuia à partibus ventriculo circumſtantibus, & à ſanguine euaporare, & in ventriculum connexum, ſubiectum, & vicinum imprimi, & ab his non calefieri, immò potiùs refrigerari?

Harum cauſarum ſigna manifeſta à ſenſibili calore in partibus naturalibus, ſicuti caloris deficentia percipitur à temperamento frigido, vel ab illis cauſis præcedentibus ſuperiùs ennumeratis, quibus poteſt adiungi nimius frigidorum vſus.

Aliud etiam beneficium præſtat hic calor ventriculo ab adiacentibus partibus impreſſus, & eſt fermentum ventriculi volatilizare, ad motum excitare, & in hoc conſeruare; In tali motu omnis actio fermenti conſiſtit, ſicuti omnis naturæ operatio, natura enim eſt principium motus, calorem volatilizare omnibus naturæ ſcrutatoribus perſpicuum eſt, cum valeat in minutiſſimas particulas corpora diuidere, à quo volatilizatio habetur; ad motum excitare, & hunc conſeruare ipſius caloris eſſentia demonſtrat, quæ ſi, ſecundùm Ariſtotelem conſideretur, pro vt congregans Homogenea, & diſgregans ethærogenea, exprimit motum neceſſarium ad hanc congregationem & diſgregationem, ſi verò conſideretur, ſecundùm Recentiores, quatenus conſiſtit calor in motu rapido particularum ignearum, & ſulphurearum, patet in ſuo eſſentiali conceptu calorem motum includere; quapropter vbi calor hic erit paruus, & debilis, fermentum etiam erit minus volatile, & minus actiuum, quià cum minori motu, & conſequenter alimentorum præparatio diminuta euadet, quòd experiuntur omnes illi debile temperamentum à natura ſortiti, & etiam illi, qui errore aliquo calorem eneruarunt cùm pro aliquo tempore concoctiones debiliter, & deprauatæ exerceant, vndè calorem augendo per Aromatica, & calida, fermentum etiam ad volatilitatem, & ad motum reuocabimus, & concoctionem ad perfectionem exaltabimus.

E con-

E contra calor auctus, & immoderatus, vel fermentum dissipat, vt contingit in febribus, in quibus inappetentia semper, ferè reperitur, cum nausea, & multoties cum ciborum abominatione, & degeneratione assumptorum alimentorum in excrementa, ob solam dissipationem fermenti à calore febrili præternaturali, & in hac dissipatione fermenti consistit debilitas illa ventriculi excitata à calore intenso partium ei circumstantium, & quam antiqui voluerunt pendere à calore ventriculi valdè remisso, & penè extincto, ab intensione caloris dictarum partium, quod rationi videtur repugnare, nam calor habet intendere non extinguere alium calorem, cùm calor non sit contrarius calori, & qualitates nisi à contraria qualitate extinguantur in antiquorum sententia, nec huius rationis vim subterfugiunt dicendo à calore partium adiacientium, ventriculi porositates dilatari, vt per eas calor proprius, & natiuus in copia expiret, cum diminutione sensibili, & morbosa remanentis, nam per pororum dilatationem non est minùs probabile calorem ventriculi in copia transpirare, quàm calorem partium in copia maiori in illum ingredi, & per totam substantiam eius disperdi, qui dato etiam non sit proprius ventriculi, vt illi asserunt, quamuis posset negari, tamen quià potior pars Chylificationis à fermento ventriculi specifico operatur, & quilibet calor dummodò humanæ naturæ proprius potest supplere muneribus destinatis calori ventriculi, sicuti videmus extrinseca calida assumpta opem ferre, & sicuti calor ventriculi conseruatur à calore sanguinis, quem in sui nutrimentum recipit, non quia calor istius sit proprius ventriculi, sed quia ab hoc ità disponitur in proprij alimenti præparatione, vt calor istius fiat proprius, & innato similis suscepta modificatione naturæ huius conuenienti, ità eadem virtute calor impressus ventriculo à circumstantibus partibus, per subtilissimas particulas calidas ei communicatas (vt cum eisdem antiquis loquar) & à sanguine efferuescente earumdem partium eleuatas, ità potest modificari ad normam caloris sanguinis, vt proprius ventriculi euadat; Nec exemplum, quod

afferunt de candella, quæ apud magnum incendium exftinguitur, nihil roboris habet ad eorum fententiam confirmandam, nam non extinguitur flamma candellæ à flamma incendij, vt fupponunt, fed quia magnum incendium fummè aerem agitat, & ab hac agitatione candellæ flamma extinguitur, non aliter, ac à vento, cui fimilis eft dicta agitatio aeris, & in calidis particulis ventriculo communicatis, non poteft ineffe talis impetus, vt valeat calidum illius extra pellere, cum partes, à quibus expirant dictæ particulæ, non fint in ftatu morbofo, nec adfit in eis agens impetum fimilem aeri validè agitato imprimens, & quia omnis expiratio, vel tranfpiratio effluuiorum noftri corporis eft placida, & infenfibilis, vt patet in tranfpiratione totius per cutem, quæ licet copiofa, non eft à fenfu perceptibilis, quia fine impetu, & violentia, ex quo potiùs credendum eft, quod calidum ventriculi ab his effluuijs calidis extrinfecis corroboretur, & augeatur.

Poffunt quidem à motu dictarum particularum calidarum diffipari illæ portiones acidi per folam fuperficiem membranæ interioris ventriculi difperfæ, quia non funt colligatæ cum partibus folidis eiufdem membranæ, fed folùm contiguæ, & his diffipatis ob defectum fermenti concoctio alimentorum debilitatur, vel deprauatur.

Hinc habetur etiam ratio, quare in æftate appetitus minuatur, & concoctiones alimentorum, etiam imperfectiores fequantur, quià ab æftuante nimis fanguine ventriculi fermentum debilitatur; in hyeme verò, in qua fanguis minus feruet, acidum ventriculi eft magis validum, & actiuum, ideò etiam magis appetimus, & maiorem ciborum quantitatem perfectè concoquimus, & in hoc fenfu explicandus Aphorifmus ille, hyeme ventres calidiffimi, refpectù perfectionis concoctionum, ità vt, calidiffimi, non denotet exceffum caloris, fed modum iftius operandi perfectum, quià calor internus corporis in hyeme ad talem gradum eft redactus, vt fermentum ventriculi in fumma perfectione conferuet, volatilizatione debita, & congruo motu, à quibus habetur perfectio concoctionis alimentorum

rum

rium, ideò dicuntur ventres hyeme calidissimi. Et ità Antiqui cognouerunt concoctionem lædi ab excessu caloris partium ventriculo vicinarum; modum verò huius læsionis non rectè distinxerunt. Remedia verò opportuna cognouerunt, & præscripserunt, quòd satis est, ad medicinę finem consequendum, pro quo sufficit causam læsæ operationis attingere, licet modum, quo causa talem infert læsionem, verè non percipiamus. Quapropter cum antiquis refrigerantibus est vtendum pro corrigenda concoctione deprauata ab excessu caloris, quibus miscendum Salnitrum sæpiùs fusum, & per totidem vices in aqua extinctum; est enim magnes caloris excedentis, & acida ad reparationem fermenti, quæ frigida ab antiquis censentur.

Fermentum redditur etiam magis actiuum à calore, non quià illud dissipet, sed ob volatilitatem maiorem, quam ei imprimit, vndè alimenta nimis dissoluit cum coctionis deprauatione, & generatione excrementorum calidorum, vel alimentorum putredine. Idcircò etiam quæ calorem temperant, fermentum ad mediocritatem reducunt sicuti dissipatum restituunt, præcipuè si cum istis acida, de quibus superiùs dixi, misceantur.

Vltimum requisitum ad perfectam alimentorum præparationem in ventriculo est fermentatio propria; Per fermentationem propriam alimentorum intelligo motum particularum constituentium ipsorum substantiam, qui motus cum esset repressus à textura propriæ substantiæ, hac ablata restituitur eisdem particulis motus, qui dicitur fermentatio, expressus ab Hippocrate in lib. de Affec. in illis verbis; valentiores autem cibi cum ventriculum subierint, tùm intumescunt, tùm plenitudinem excitant. Valentiores cibi dicuntur, qui particulis valdè actiuis abundant, vndè imbecilles cibi paulò superiùs in eodem loco dicuntur, qui calefacti in ventriculo, nec intumescunt, nec implent. Per intumescentiam autem, quis non agnoscit fermentationem, cum obseruari possit ab omnibus farinam fermentatam intumescere, & aptam esse ad implendum, & distendendum, & idem expressit in lib. de natura pueri, vbi habet. At-

què non aliter quàm in homine ingestis in ventriculum cibis, qui dum concoquuntur calefaciunt; non possunt verò calefacere, nisi eorum particulæ calidæ moueantur per fermentationem, & talis motus, licet tendat ad integram dissolutionem texturę, non tendit ad putredinem, cum in aliam ducat texturam dictas particulas alimentorum, nempè in texturam massæ Chylosæ, retentis ab hac particulis calidis, & sulphureis, per quod excluditur putredo, cum hæc communiter deffiniatur caloris interitus in humido, hinc deducitur hanc fermentationem esse blandam, & humidam, & in hoc motu fermentatiuo, alimentorum materiam crassitiem aliquam detinere, à qua irretiuntur illorum particulæ volatiles, & subtiliores, quæ per motum cum alijs miscentur, & sua penetratione crassiores diuidendo, & attenuando massam ad vnam Homogæneitatem solo motu reducunt.

Verum quidem est, quòd humidum si non ità attenuatur, vt auolet, ità tamen rarefit, vt in paruas quasdam bullas extollatur, eo modo quo spumma in aqua, vel albumine oui conquassato apparet, ex quo infertur ratio albedinis, seù potiùs cineritij coloris massæ chylosæ, quam coadiuuat etiam acidum fermenti, cum alimentorum parte alkalica vnitum, eo modo quo videmus aquas ab herbis lacticinosis extractas latescere, si acidum liquorem in eis instillemus. Hæc fermentatio coadiuuatur à calido, & à fermento ventriculi, vndè quicumque errores inducti, vel à paruo, & inerti fermento, vel à debili, & excedenti calore, huic fermentationi etjam sunt applicandi, & etiam corrigendi cum regula supradicta, nam calor debilis cum debili fermento, vel fermentum debile solùm inertem reddet fermentationem, & ità partes crassę à calore debilitato vnà cum fermento paruam suscipient alterationem, & Chylificationem deprauabunt, & postea sanguificationem.

Calor magnus, & fermentum valdè actiuum fermentationem validiorem efficient, vndè, vel ad putredinem, vel ad cruditatem nidrosam, vel acidam peruenient alimenta,

quando-

quandoquè cum Diarrhæa biliosa, & quandoquè pituitosa, vel aquea indigesta. Adnotandum tamen est alimenta ipsa posse hanc fermentationem debilem reddere, si sint nimis crassa, & densa, vt sunt legumina, carnes bubulæ, porcinæ, carnes salitæ, & similia, aliquandò etiam maiorem eam faciunt, si alimenta sint spiritosa, & multis volatilibus partibus donata, vt sunt Aromata, oua sorbilia, vel si alimenta sint ex sua natura valdè fermentatiua, vt sunt fructus horarij, quorum succum expressum valdè fermentescere obseruamus; & hæc omnia contingunt etiam, si cætera ad alimentorum præparationem rectè se habeant; idcircò errores in hoc casu contingentes dicuntur errores externi, ad quos reducitur etiam magna alimentorum quantitas improportionata virtuti fermenti, caloris, & fermentationis.

CAPUT IV.

DE PRÆPARATIONE MASSÆ CHYLOSÆ IN INTESTINIS.

A Ventriculo in intestinum duodennum Massa Chylosa descendit paulatim, & per iteratas vices, vt communiter sentiunt Saniores Anatomici. In Intestino duodenno, aduenienti Chylo occurrit bilis, per ducti Cholidoci Orificium, & succus pancreaticus per ductus Versungiani ianuam in duodennum eructatus. Ambo hos humores ferè continuò cauitatem intestini irrigare probabile videtur immò euidens data sanguinis circulatione, per quam continuò bilis deponitur in vesica fellea, & ad pancreas materia in succum proprium elaboranda defertur; vndè stante continua elaboratione huius succi, & secretione bilis, necesse est concludere nullo adueniente obstaculo vtrumq; humorem continuò etiam expelli, cum parua sit capacitas Cystis, in qua continetur bilis, quæ perennem istius congregationem in se retinere non valet, & ductus pancreaticus hoc viscus

medium interſecans, & in quem humor præparatus in glandulis eiuſdem pancreatis colligitur, tam paruæ eſt capacitatis, vt pro receptione noui humoris de nouo geniti præcedentem à ſe expellere cogatur: Si continuò hi humores inteſtina perluunt, neceſſe eſt etiam aſſerere Chylo deſcendenti confundi, & miſceri attenta iſtorum fluxibilitate facilem immò neceſſariam mixtionem coadiuuante, & cum maſſa Chyloſa ſit fluxibilis, non videò quid prohibere valeat, vt ei non miſceatur & bilis, & ſuccus pancreaticus, immò firmiter credendum eſt hanc ſequi mixtionem; & hac ſecuta rogo Lectorem, vt depoſita omni affectione antiquitati conſecrata, & ei debita in rebus veritati conſonis, attentè perpendat finem à natura intentum in hac mixtione.

Si ſupponamus prædictos humores eſſe excrementa inutilia, nulliq; officio deſtinata, concludendum eſt naturam maſſæ Chyloſæ deprauationem voluiſſe, excrementiſq; coinquinandam eſſe decreuiſſe, ſed cum tantus error naturæ non ſit imponendus, quæ omnia ad animalis beneficium direxit, eiuqſ; conſeruationi ſapienti induſtria ſua artificia, & miniſteria obtulit; idcircò iudicandum eſt materiam, quæ pro alimento inſeruire debet, potiùs depurandam fuiſſe ex naturæ decreto, pro vt exigebat eius conditio, cum à ventriculo maſſa Chyloſa ad inteſtina deſcendat fæcibus, in alimentis præexiſtentibus omninò inutilibus, & animali noxijs coinquinata, quam credere naturam voluiſſe materiam conſeruationi totius neceſſariam, & depuratione indigentem excrementis conſpurcare, & cum de facto in inteſtinis perfecta Chylificatio operetur, quià in Iſtis exequitur ſecretio fæcum à maſſa Chyloſa, qua pars huius vtilior, & benignior depurata manet, vt in verum ſanguinem, & alimentum corporis conuerti valeat, quod impotens eſt acquirere, niſi quandò à fæcibus eſt purgat. At cum prædicti humores non ſint excrementitij, & inutiles, & huic maſſæ depurandę miſceantur habemus maximum fundamentum ad aſſerendum, prædictos humores Chylo miſceri, vt fæcum ſequeſtratio fiat, & tale fundamentum

magis

magis efficax euadit, ex hac consideratione, quòd non possit fieri ista depuratio partium vtilium ab inutilibus; nisi aliquo medio, & in hoc casu non potest assignari aliud, quàm bilis, & succus pancreaticus mixti cum massa chylosa, nam fermentatio, siuè motus intestinus particularum constituentium Massam Chylosam, licet sit potens depurationem supradictam perficere cum motu intestino particularum fieri possit sequestratio vtilis ab inutili, nihilominus fermentatio sola massæ chylosæ, vel motus intestinus suarum particularum non est habilis ad talem depurationem, quià hæc longo tempore indiget, vt videmus in musto, succis herbarum, & fructuum, in quibus non fit fæcum depositio fermentationis propriæ opera, nisi spatio multorum dierum, & fermentatio in his fortè est validior, quàm in massa chylosa, & tamen breuissimo tempore fieri secretionem partium vtilium ab excrementitijs, à materia in ventriculo præparata obseruamus, cum post quatuor, vel quinque horas à cibo, in animali viuo secto venas lacteas Chylo perfecto, plenas præcedente excrementorum sequestratione obseruemus, & exclusa fermentatione prædicta ab hoc opere, non remanet aliud excogitabile hanc secretionem perficiens, nisi prædicti humores bilis, & succus pancreaticus.

Et in medium afferre facultatem secretricem mihi videtur Chymericum quoddam exponi, nam ista facultas secretrix debet poni in intestinis, non in Chylo, & quomodò ab intestinis ad hunc se extendat, cum Chylus non sit continuus, nec coniunctus cum intestinis, non potest explicari: Præterquàmquòd omnes facultates animæ, inter quas secretio connumeratur, pro suo ministerio indigent semper aliquo medio, seu instrumento, à quo neque eximitur facultas rationalis in multis suis operationibus, vel sensibus, vel istorum organis; vel Phantasmatibus materialibus vtens; Attratrix enim retentrix, & expultrix vtuntur fibris pro medio, & instrumento operis exercendi, in nostro casu non est assignabile nec medium, nec instrumentum aptum inseruire facultati

secre-

ſecretrici conſequenter vana eſt iſtius aſſertio, & determinatio in ſecernenda parte Chyli pura ab impura: Quòd ſi pro tali medio, & inſtrumento aſſignentur prædicti humores, tunc eſſet idem cum Recentioribus ſentire ſtabiliendo facultatem ſecretricem habere ſedem in humoribus, nec aliud eſſe, quàm actiuitatem humorum ſe extendentem ad depurationem Chyli modo explicato, & ſi admittatur humores eſſe animatos, facultatem ſecretricem quatenus eſt facultas animæ, cum humoribus eſſe coniunctam poſſet aſſeri.

Vlterius cum pateat hanc ſecretionem breuiſſimo tempore perfici, ex eò quòd per ſectionem animalium viuorum inſpiciatur Chylus in lacteis, poſt quatuor horas à cibo, putandum eſt Chylum perfectum elaborari ea operatione, & miniſterio, quo breui ſpatio ſegregatio partium conficitur, tale autem medium eſt ſola præcipitatio, cum Chymicis notum ſit experientia, ſola admixtione præcipitantis, cum aliquo humido alienam ſubſtantiam diſſolutam in ſe continente, ſtatim dictam ſubſtantiam alienam præcipitari, ſic aurum diſſolutum ad formam auri potabilis admixtione boracis mineralis totum citiſſimè in fundo præcipitatur nihil de ſuo pondere deperdens, ſic argentum ab aqua forti diſſolutum per admixtionem aquæ ſalſæ petit fundum vaſis, in quo continetur. Idem putandum eſt contingere maſſæ Chyloſæ per admixtionem bilis, & ſucci pancreatici, dum ab iſtis humoribus ſtatim fæces chyli præcipitantur remanente humore albo, puro, ſimplici, & defęcato.

Hanc præcipitationem poteſt coadiuuare fermentatio particularum maſſæ chyloſę, & forſan etiam efferueſcentia accenſa ab horum duorum humorum concurſu.

Fit hæc præcipitatio, eo modo quo fiunt præcipitationes Chymicæ per vnionem menſtrui ſoluentis, cum liquore præcipitante; ex iſta enim vnione neceſſariò ſequitur quòd ſubſtantia à menſtruo ſoluta ſit præcipitanda, ablata per ſupradictam vnionem capacitate poroſitatum intra quas continebatur ſubſtantia ſoluta, vndè ob deficientiam ſpa-

tij,

tij, & loci cogitur dissoluta substantia fundum vasis cum præcipitatione petere, sic bilis, & succus pancreaticus mixti, cum illa portione Chyli, quæ paulatim ab intestinis descendit, vniuntur illi portioni magis subtili, tenuiori fluuidiori, & magis spiritosę, & in ista vnione intermedię feces expelluntur à consortio istarum, & sic fit separatio vtilis, ab inutili per præcipitationem. Miscentur bilis, & succus pancreaticus portioni massæ Chylosæ ob tenuitatem, & volatilitatem suarum particularum, quibus habilitantur ad se insinuandum, & penetrandum in alias substantias maximè porosas, qualis est massa Chylosa, velut spongiosa facta cum pororum amplitudine à fermentatione passa in ventriculo. Vniuntur verò simul prædicti humores, & pars fluuidior, & tenuior massæ Chylosę, ob similitudinem substantiæ; faciliùs est enim substantias æqualiter fluuidas simul misceri, quales sunt prædictæ, quàm substantiam fluuidam, cum crassa pro vt sunt fęces alimentorum in massa Chylosa existentes, & huiusmodi facilitas habetur à textura corporis magis fluidi, quæ facilè suscipit admixtionem alterius corporis ob disiunctionem suarum partium, per quam sinè difficultate spatium particulis alterius corporis paratur, ità vt mixtionem inter se acquirant nulla vi contranitente prout patet experientia.

Bilis, & succus pancreaticus facilè vniuntur prædictæ parti puriori Chyli ob naturalem tenuitatem, & fluxibilitatem, & hanc vnionem coadiuuat bilis alkalica, & succus pancreaticus acidus, nam bili per hoc vniuntur acidæ particulæ partis fluidæ Chyli, & succo pancreatico partes alkalicæ cum notum sit in Chymica partes alkalicas acidis vniri. Quodsi admitteretur bilem, & succum pancreaticum massæ Chylosæ mixta simul efferuescere tunc faciliorem habebimus præcipitationem partium crassarum, quæ à dicto motu maiori facilitate deturbarentur inferiùs. Bilem cum Chylo misceri deducitur ab Hippocrate libro de aere, aquis, & locis num. 24. vbi docet bilem lacti misceri. Lac verò à Chylo immediatè procedere docent multi, & si Chylo miscetur bilis non est ratio, per quam possit negari admixtio

ſecretrici conſequenter vana eſt iſtius aſſertio, & determinatio in ſecernenda parte Chyli pura ab impura: Quòd ſi pro tali medio, & inſtrumento aſſignentur prædicti humores, tunc eſſet idem cum Recentioribus ſentire, ſtabiliendo facultatem ſecretricem habere ſedem in humoribus, nec aliud eſſe, quàm actiuitatem humorum ſe extendentem ad depurationem Chyli modo explicato, & ſi admittatur humores eſſe animatos, facultatem ſecretricem quatenus eſt facultas animæ, cum humoribus eſſe coniunctam poſſet aſſeri.

Vlterius cum pateat hanc ſecretionem breuiſſimo tempore perfici, ex eò quòd per ſectionem animalium viuorum inſpiciatur Chylus in lacteis, poſt quatuor horas à cibo, putandum eſt Chylum perfectum elaborari ea operatione, & miniſterio, quo breui ſpatio ſegregatio partium conficitur, tale autem medium eſt ſola præcipitatio, cum Chymicis notum ſit experientia, ſola admixtione præcipitantis, cum aliquo humido alienam ſubſtantiam diſſolutam in ſe continente, ſtatim dictam ſubſtantiam alienam præcipitari, ſic aurum diſſolutum ad formam auri potabilis admixtione boracis mineralis totum citiſſimè in fundo præcipitatur nihil de ſuo pondere deperdens, ſic argentum ab aqua forti diſſolutum per admixtionem aquæ ſalſæ petit fundum vaſis, in quo continetur. Idem putandum eſt contingere maſſæ Chyloſæ per admixtionem bilis, & ſucci pancreatici, dum ab iſtis humoribus ſtatim fæces chyli præcipitantur remanente humore albo, puro, ſimplici, & defęcato.

Hanc præcipitationem poteſt coadiuuare fermentatio particularum maſſæ chyloſę, & forſan etiam efferueſcentia accenſa ab horum duorum humorum concurſu.

Fit hæc præcipitatio, eo modo quo fiunt præcipitationes Chymicæ per vnionem menſtrui ſoluentis, cum liquore præcipitante; ex iſta enim vnione neceſſariò ſequitur quòd ſubſtantia à menſtruo ſoluta ſit præcipitanda, ablata per ſupradictam vnionem capacitate poroſitatum intra quas continebatur ſubſtantia ſoluta, vndè ob deficientiam ſpatij,

tij, & loci cogitur dissoluta substantia fundum vasis cum præcipitatione petere, sic bilis, & succus pancreaticus mixti, cum illa portione Chyli, quæ paulatim ab intestinis descendit, vniuntur illi portioni magis subtili, tenuiori fluuidiori, & magis spiritosę, & in ista vnione intermedię feces expelluntur à consortio istarum, & sic fit separatio vtilis, ab inutili per præcipitationem. Miscentur bilis, & succus pancreaticus portioni massæ Chylosæ ob tenuitatem, & volatilitatem suarum particularum, quibus habilitantur ad se insinuandum, & penetrandum in alias substantias maximè porosas, qualis est massa Chylosa, velut spongiosa facta cum pororum amplitudine à fermentatione passa in ventriculo. Vniuntur verò simul prædicti humores, & pars fluuidior, & tenuior massæ Chylosę, ob similitudinem substantiæ; faciliùs est enim substantias æqualiter fluuidas simul misceri, quales sunt prædictæ, quàm substantiam fluuidam, cum crassa pro vt sunt fęces alimentorum in massa Chylosa existentes, & huiusmodi facilitas habetur à textura corporis magis fluidi, quæ facilè suscipit admixtionem alterius corporis ob disiunctionem suarum partium, per quam sinè difficultate spatium particulis alterius corporis paratur, ità vt mixtionem inter se acquirant nulla vi contranitente prout patet experientia.

Bilis, & succus pancreaticus facilè vniuntur prædictæ parti puriori Chyli ob naturalem tenuitatem, & fluxibilitatem, & hanc vnionem coadiuuat bilis alkalica, & succus pancreaticus acidus, nam bili per hoc vniuntur acidæ particulæ partis fluidæ Chyli, & succo pancreatico partes alkalicæ cum notum sit in Chymica partes alkalicas acidis vniri. Quodsi admitteretur bilem, & succum pancreaticum massæ Chylosæ mixta simul efferuescere tunc faciliorem habebimus præcipitationem partium crassarum, quæ à dicto motu maiori facilitate deturbarentur inferiùs. Bilem cum Chylo misceri deducitur ab Hippocrate libro de aere, aquis, & locis num. 24. vbi docet bilem lacti misceri. Lac verò à Chylo immediatè procedere docent multi, & si Chylo miscetur bilis non est ratio, per quam possit negari

admixtio

admixtio ſucci pancreatici cum hic concurrat in loco, in quo bilis transfunditur à ſua cyſti in inteſtinum.

Bilis Chylo admixta præter hoc, quòd fæces præcipitat eique puritatem conciliat, alia etiam beneficia impertitur, eum enim attenuat, & ſubtiliat, vt facillimè per venas lacteas, & Meſenterij glandulas tranſire poſſit, calorem etiam ſuo ſpiritu volatili, & ſulphure infundit, quo habilitatem ad accenſionem vnà cum ſanguine inſtillat, cum omne calidum, & ſulphureum ad accenſionem diſponat, ab his duobus calore, & facilitate ad accenſionem, vt ſuſcipiat ſanguinis purpuram, chylus præparatur, & à ſola bile hanc recognoſcere debet; & in huius confirmationem videtur locutum fuiſſe Hippocratem in lib. de veteri medicina his verbis, etenim venæ ex ventre, & inteſtinis, inque cibi, ac potus colliguntur, poſtquam ſi fuerint calefacti tenuiſſimum, ac liquidiſſimum trahunt, craſſiſſimum autem, & ex hinc relinquitur, vbi conſiderando illa verba, poſtquam fuerint calefacti, non poſſumus intelligere cibos calefieri in inteſtinis, quia eſſent frigidi, & tamen calorem receperunt in ventriculo; debemus ergo concipere cibos maiorem calorem ſuſcipere in inteſtinis, & hunc non poſſunt ſuſcipere niſi per admixtionem calidi, quod eſt bilis, & per fermentationem, quæ peragatur in his; nec hæc tamquam noua ſunt reicienda, nam dato quòd Chylus ſit bile imbutus, per admixtionem eiuſdem bilis hæc omnia in eo præſtare debet. Miſceri autem patet ex ſuperiùs dictis, bilem verò attenuare à ſuo Sale habemus calefacere, & accendere à ſuo ſpiritu volatili, & ſulphure, his enim omnibus conſtare eius ſolutio per chymicam demonſtrat, ſed eius ſapor, etiam de ſuo ſale certos nos facit, & effectus quos in corpore parit nempè calorem, accenſionem ſanguinis in ira manifeſtata, & ſpiritoſa habilitas ad omnia agenda in temperamentis bilioſis vigens, idem comprobant, ex omnium voto admittentium in qualibet ſecta hos bilis, effectus, & ſi prædictos effectus efficit in ſanguine bilis, debet etiam eoſdem in Chylo producere, dum huic miſcetur, in ſanguine verò tales effectus gigni à bile Auctor

est Hippocrates lib. 1. de morbis num. 28. in his verbis cum igitur bilis commota venas, & sanguinem ingressa fuerit, sanguinem ex consueta compage dimouet, & serosum facit, ac calefacit, consequenter idem eueniet Chylo dum huic miscetur bilis, & idem confirmauit lib. 2. de morbis dicendo, cum sanguis in capite à bile, aut pituita fuerit calefactus, & commotus, bilis itaq; Chylum calefaciet, & commouebit, dum huic miscetur.

Succus pancreaticus æmulus bilis in exaltando Chylum sua aciditate præter fæcum sequestrationem, & præcipitationem, quadam viscositate, nec subtilitatem, nec volatilitatem auferente munit, per quam cordis rarefactionem, & efferuescentiam sustinere possit sinè partium dissolutione, de cuius rei veritate patebit, quando de Lympha.

Hinc patet lædi hanc depurationem Massę Chylosæ à crassis fæcibus, quandò bilis nullo modò ei miscetur, quod euenit in ictero, obstructo ductu cholidoco impediente transfusionem bilis in cauitatem intestini; idcircò fæces in hoc morbo formam pultis semialbicantis referunt, & quandoq; Ictero emaciatio totius coniungitur, ablato alimento partibus, dum impeditur à massa chylosa segregatio vtilis, ab inutili, tota ad vniuersalem cloacam descendente, & tamquam massa excrementitia extra corpus pulsa. in hoc casu conueniunt ea omnia, quæ Ictero opitulantur, vt sunt deobstruentia martialia, & Antimonialia, & tartarea, præcipuum tamen locum tenet sal tartari volatile, decoctum Marrubij descriptum à Matthiolo in tractatu de hoc simplici, stercus album Gallinaceorum, vel Gallinarum, quæ in Vere pascuntur herbis, à sole, vel in alio loco calido exsiccatum, maceretur in vn. 4. vini per noctem ad quantitatem dr. 1. & manè, vinum per linteum traijciatur, & exhibeatur, medicamentum ex Sapone descriptum à Siluio Leboe, Puluis Millepedum cum iure Cicerum rubrorum, Chylidonię maior Radix, Centaureæ minoris, & radix Curcumæ ad dr. 1. in aqua specifica, frangit etiam lapidem obstruentem ductum cholidocum, & alia huiusmodi, quæ alio in loco, vbi de bile agendum erit, recensebimus.

Impe-

Impeditur vnio etiam bilis cum Massa Chylosa ab istius crassitie, impediente reductionem ad minima, pro mixtione necessaria, quod contingit, quotiescumque crassi, & pituitosi humores abundant in corpore, & saliua valdè crassa existit, quæ in suo descensu per Oesophagum ad ventriculum, & intestina bilem inuiscat, & incrassat, & tunc attenuantibus vtendum, vt sunt omnes radices aperientes, & salia omnia alkalica absynthij, gentianæ, Tartari Vitriolati, & omnia salia, à Cæphalicis herbis extracta, idem præstant etiam salia alkalica volatilia Cornucerui, Fulginis Carhabe Salis armoniaci, Sanguinis humani, sed quia salia fixa superiùs descripta facilimè suas vires in intestinis exercere possunt, à volatilibus abstinendum esse iudico, quę continuo vsu perniciem Massæ sanguineæ sunt apta inferre; nisi videremus ab alkalicis fixis nullum sequi iuuamen, omnia etiam aromatica attenuare valent bilem, & præcipuè Elixir proprietatis Paracelsi, acida quoque attenuationi conferre aliqui volunt; sed quia in hoc casu aciditatem succi Pancreatici augere possunt cum bilis eneruatione; ideò ab istis supersedendum. Possent tamen cum vtilitate coniungi cum salibus alkalicis fixis, vt si Spiritus Vitrioli, cum Sale absynthij, & Gentianæ, vel alijs coaguletur.

Bilis etiam inertia ad deprauationem secretionis fæcum conspirabit, quando ex deficientia, vel nimia modificatione sui salis, & sulphuris paucitate, vel imbecillitate, & spiritus paupertate impotens erit penetrare Massam Chylosam, quòd contingit, quando ab aqueo humore superabundante retunduntur prædictæ particulæ, vel à temperamento frigido, vel à causa refrigerante, & dissoluente earum particularum necessaria generatio prohibetur, & tunc oritur indicatio bilem augendi per aromatica acria, vt sunt Zinziber, Sinapis, Semen nasturtij, Piper, Raphanum silueſtre, Nasturtium aquaticum, Arundinaria, Absynthium, & similia, & omnia ex Aromaticis composita, de quibus plenæ sunt Pharmacopeæ.

His

His remedijs vsi sunt antiqui in Cæliaca Passione, quæ consistit in hac impedita fæcum secretione, & in expulsione partium vtilium, & inutilium massæ chylosæ, cum à Lienteria distinguatur solùm per hoc, quòd in illa cibi inmutati excernuntur, in ista cibi cum aliqua alteratione expelluntur, sed alteratio est imperfecta, & expulsio est partis vtilis, & inutilis ciborum, & ideò per huiusmodi medicamenta intentionem habuerunt Antiqui corroborandi facultatem retentricem, à cuius læsione per frigidam, & humidam intemperiem putabant oriri fluxum cæliacum, ex eò quod dicta facultas non valeret retinere alimenta præparata ad integram segregationem vtilis, ab inutili, quæ ratio licet sit nulla ob alibi dicta de facultatibus; Systema tamen curatiuum non peruertit, & quamuis sit error in cognitione causæ, non est in curatione, & hoc Medico Practico, & Ægro satis est. At si error in secretricem læsam refunderetur, esset consensus etiam in causæ determinatione, ob dicta de bile superiùs, quæ tantùm instrumentum facultatis secretricis posset considerari. Huiusmodi remedia Aromatica, & acria restituendo sulphur, & spiritus bili Chylo etiam opitulantur calorem, & spiritum huic subministrando, sine quo in bonum sanguinem mutari non potest, sed in vappidum, & debilem, effetumq; humorem transiret, in serosam colluuiem facilè abiturum, transpirante vi caloris cordis paruo spiritu, quo perfunditur, dum per hoc circulatur, & vi eiusdem caloris rarefacta ad summum aquea humiditate, qua partes componentes colligantur.

Eadem Aromatica calida, & quæcumq; remedia etiam acria sal bilis augendo, eiusq; acrimoniam ad naturalem exaltationem efferendo opitulantur imperfectioni Chyli contractæ ex bilis inertia, qua non valuit Chylum attenuare, sicuti conuenit eius naturæ, & bono totius corporis, & ità dictis remedijs occurrimus morbis, qui oriri possunt à crasso Chylo massam sanguinis præter naturam incrassante.

E contra

E contra verò à bile nimis exaltata, & acri reddita per reddundantiam, & volatilitatem innati ſalis adeò attenuatur maſſa Chyli, vt ſanguis ab ea tenuiſſimus reſultet, cum facilitate ad efferueſcentiam præternaturalem, diſſolutionemq; ſuſcipiendam, etiam à leui cauſa calefaciente, & diſſoluente; Et tunc fixantibus, & adſtringentibus bilis exaltata ſupprimenda, eiuſq; acrimonia aqueis, & oleoſis dulcificantibus moderanda.

Et ſi bilis cum ſuo ſulphure Chylo coniungitur, ad hoc vt diſponat, ad accenſionem in corde, ſi à nimia copia huius ſulphuris fæcundetur inflammabilem adeò reddit, vt vſtione deprauetur, cum multiplicatione morboſa partium aduſtarum, & bilioſarum, in maſſa ſanguinea, & tunc opus eſt refrigerantibus, & acidis, ſulphuris copiam, vel minuere, vel debilitare.

E contra, ſi ob huius ſulphuris defectum in bile, Chylus in ſanguinem mutandus, parum accenſibilis reddatur, vt contingit in frigidis pituitoſis, & melancholicis temperamentis, tunc ſulphureis remedijs augendum eſt ſulphur bilis, inter huius conditionis remedia primum locum tenent, ſpiritus vini cum Aromatibus alteratus, vinum hippocraticum, Crocus Martis aperitiuus, Nux Moſcata. Ambra, & ſimilia.

Succus Pancreaticus ſi aciditate bilem ſuperabit, craſſam, & acidam reddet Chyli maſſam, quod euenit in melancholico temperamento, in quo acidus humor melancholicus præualet in copia, & virtute bili, ideoq; tàm Chylus, quàm ſanguis cum alijs humoribus nimia craſſitie denſantur, & in hoc caſu alkalica ſunt exhibenda tàm fixa, quàm volatilia, quæ acidum eneruant, & abſorbent, Aromatica, quę illud frangunt, & ſunt ea omnia quæ recenſuimus, de acido excedenti ventriculi, & dicenda ſunt, vbi de ſucco Pancreatico, & eius vitijs erit ſermo, & ab Antiquis deſcribuntur pro moderatione humoris melancholici, vel actiuitate, vel copia, ad immoderationem elati: Cognoſcemus hoc vitium ſucci pancreatici à temperamento melancholico, vel à precedenti victus ratione in aciditate excedente.

Si

Si hoc acidum deficiat, vel ſit nimis paruum denegata Chylo debita conſiſtentia, à bile nimis fluxibilis redditur, cum copia ſeroſitatis, & hoc accidens quotidiè obſeruamus in valdè bilioſis, in hoc caſu aciditas augenda eſt acido limonum, aceto ſtillato, ſucco ribes, Berberi, Spiritu Vitrioli, Salis, vitriolo Martis.

Præparato Chylo in inteſtinis modo ſupradicto vaſa lactea ingreditur exiſtentia ſubtus cruſtam villoſam illorum, talem ingreſſum promouent orificia dictorum vaſorum aperta à motu periſtaltico inteſtinorum, & à motu muſculorum abdominis, à quo compreſſa inteſtina ſuccum Chyloſum in eis contentum intra dicta vaſa exprimunt, quæ ſi obſtructa fuerint, fluxus albus Chyloſus ſuperuenit, ſequente Chylo, iam perfecto, & depurato viam fæcum, dum illa lactearum venarum obſtructione interdicitur. In quo caſu non eſt culpanda retentrix facultas, quia debilitata non valet retinere Chylum, ſed inſolito, & præternaturali curſu finit exire per extremum inteſtinorum orificium, cum fæcibus, ſed tale vitium, & Symptoma refundendum eſt, in impedimentum prohibens tranſitum Chylo præparato per lactea vaſa.

Obſtructio horum vaſorum pendet ab humoribus craſſis, & viſcidis, quapropter iſti ſunt attenuandi, & incidendi, quod præſtant omnia alkalica tàm fixa, quàm volatilia, & omnia medicamenta ab Antiquis, in deobſtruentium numero recenſita, aromatica etiam poſſunt conferre, quià ſale alkali, quo abundant, & particulis calidis, & ſpiritoſis, quibus ſunt referta, deobſtruunt, & attenuant, & per hoc forſan cenſuerunt aliqui Antiqui talem fluxum à debilitata retentrice oriri, quià obſeruarunt Aromatica, & deobſtruentia calida tale Symptoma curare, exiſtimando à calore dictorum remediorum virtutem retentricem corroborari, & hac corroborata enarratum Symptoma tolli; idcircò à contrario arguebant fluxum Chyloſum à debilitata retentrice originari, ſi hac corroborata curatur, quòd ſi cognouiſſent hanc lactearum viam in recentiorum ſententiam conueniſſent, nec rationem haberent ab hac diſceden-

di, ficuti non difceffit Sennertus in lib. 3. prac. par. 2. fec. 2. cap. 6. vbi obftructionem, huius Symptomatis caufam admittit.

Aliquando à nimia ficcitate conftringuntur dicta lactearum orificia finè vllo humorum concurfu, vt Chylum præparatum intra fe non admittant, quod contingit in longa inædia, & in longo medicamentorum exficcantium vfu, & in morbis diuturnis, & in magnis euacuationibus, & tunc per fola emollientia, & humectantia tollitur prædictum Symptoma. Vndè vfus lactis eft valdè proficuus, decoctio maluarum, violariæ parietariæ Boraginis, Pfylij, & fuccus hordei conueniunt, & etiam fomenta exteriùs ventri applicata, & facta cum decoctione dictorum fimplicium.

Ingreffus venas lacteas Chylus in Glandulas mefenterij harum medio introducitur, vt patet experientia, cum omnes lacteæ in dictas glandulas per multiplicatas ramificationes fe infinuent, & ab eifdem vafa fimilia pro ficifcuntur, quod apertè demonftrat glandulas à lacteis Chylum fufcipere, & poftea per alia vafa ab eis egredientia, aliò tranfmittere, & quia de his dubitandum non eft, remanet folùm inquirere finem naturæ in hac depofitione Chyli intra glandulas mefenterij.

Talem finem colligere poffumus ab obferuatione, per quam nobis apertè innotefcit, Chylum glandulas Mefenterij ingredi, & ab eis etiam exire non immutata fubftantia, neque colore, vndè ne fuperfluum exiftimemus hunc tranfitum à natura inftitutum, afferendum eft, fubftantiam Chylofam in glandulis Mefenterij aliqualem accipere perfectionem neceffariam ad tranfmutationem in Maffam fanguineam, vel fuccum nutritiuum, & probabile eft, hanc perfectionem confiftere in acquifitione maioris tenuitatis, quæ facillimè poteft imprimi à folo tranfitu Chyli, per fubtiliffimos poros dictarum glandularum.

Ad hanc concurrunt etiam fpiritus animales, quos ad glandulas tranfmitti manifeftant nerui in qualibet glandula implantati, & ab horum mixtura cum Chylo facilè eft

hunc

hunc ad tenuitatem, & volatilitatem reduci, cum his duabus conditionibus egeat materia in ſanguinem tranſmutanda, cum debeat accendi, & in ſpiritus pro aliqua parte attenuari, vndè tenuitas, & volatilitas ad hæc exequenda erit maximè opportuna. Idcircò obſeruamus ſanguinem craſſum, & fixum parùm accendi in corde, & paucos etiam ſpiritus reddere.

Ab eodem ſpiritu animali, & à ſpiritu arterioſo, qui pariter per arterias glandulis inſertas eis communicatur, calorem recipit Chylus, per quem redditur maximè fluxibilis, facilè inflammabilis, quotieſcumq; accedet cauſa iſtius accenſionis excitatiua, quod continget in ventriculis cordis, quando per illos cum maſſa ſanguinis circulabit.

Hæ rationes ſuſpectam mihi reddiderunt illorum ſententiam ſtabilientem ab iſtis glandulis acidum aliquod generari, quod Chylo tranſeunti inſtillatur, eius depurationi inſeruiens, nam acidum ſimplex coagulationi, & condenſationi potiùs contribueret, quàm purificationi, & ità tranſitum per anguſtas poroſitates impediret, cum maximo animalis detrimento. Quodſi fermentum aliquod acido-ſalſum, vel acidum volatile in dictis glandulis ſtatuant generari ex concurſu ſpirituum animalium, & humoris acidi ab Arterijs euecti, per quod Chylus ſpiritualizetur, & ad humanæ naturæ indolem elaboretur, non erit improbabilis ſententia concurrens in tribuendo Chylo illos effectus, quos iam dixi impertiri à ſpiritu animali, & arterioſo.

Si venæ lacteæ Chylum ad glandulas Meſenterij deferentes obſtruantur, tunc Chylus non poteſt perfici, nec deferri ad maſſam ſanguineam, & ſequitur Atrophia, quæ plerumq; obſeruatur in Hippocondriacis à ſimilibus obſtructionibus malè affectis; ab hoc impedito Chylo fit etiam fluxus chyloſus, & tota cura tunc verſari debet circa obſtructiones auferendas per medicamenta ex tartaro, calybe, & Antimonio parata.

Si ab Arterijs in Glandulas prædictas vitio maſſæ ſanguineæ inſtilletur aliquod acidum ſalinum fixum, & accedens ad Auſterum, tunc ab hoc chyloſa ſubſtantia coagu-

 latur,

latur, & in caseosam transmutatur, cum tumore dictarum Glandularum, pro vt à plerisq; Auctoribus obseruatum fuit. Hoc modo in Mesenterio Schyrri proueniunt, Scrofulæ, Sterromata, Atheromata, Melicerides, quorum suspicionem nobis tribuit durities hypocondriorum, & morbi contumacia, horum cura pendet à correctione acidi superflui, & austeri Chylum coagulantis, quæ perficietur ab aqueis dulcificantibus, vt sunt serum, aquæ Boraginis, Maluarum, Endiuiæ, Violarum, Nenupharis, Papaueris erratici, Rosarum, & succi eorumdem simplicium, lac asininum, & caprinum suspecta mihi sunt in aciditate excedenti, quia hæc propensionem habent, ad incrassandum, & ad acescendum, cum obseruemus per diem solum lac reseruatum aciditatem contrahere, & sic plus potest obesse quàm sua aquositate iuuare; Omnia enim simplicia alkalica conueniunt, vt sunt illa vulneraria dicta, quæ mirificè totum acidum absorbent, quod perficiunt etiam Aromatica, & Terracea, & Testacea, & Margaritæ, Coralla, oculi cancrorum, Cornu cerui vstum, Rasura eboris, Antimonium Diaphoreticum, & omnia medicamenta, ex calybe præparata, & his remedijs medella suppeditabitur eisdem Symptomatibus à præcitatis tumoribus succrescentibus, vt sunt dolores in regione Mesenterij, emaciatio totius, & massæ sanguineæ deprauatio.

CAPUT V.

DE LOCO GENERATIONIS SANGVINIS, ET DE PRINCIPIO EFFECTIVO HVIVS GENERATIONIS.

A Venis lacteis in Glandulam magnam mesenterij desinentibus transfunditur tota Chyli massa, quæ per ductum Thoracicum paulatim ascendendo, in venas iugulares, & subclauias deponitur, & sanguinis cursum sequendo venæ cauæ sinum penetrando in dextro cordis ventriculo con-

consignatur, vbi efferuescit, rarescit, & accenditur vnà cum alio sanguine perfecto, cui miscetur, & ità rudimenta, quæ à sanguine socio suscepit, à cordis artificio perficiuntur; Est enim probabile à sanguinis calore, & à sua actiuitate sanguinis principia Chylo instillari, eo modo quo volebant Antiqui Chylum venas meseraicas ingredientem à sanguine in istis contento huius naturæ rudimenta suscipere.

A dextro cordis ventriculo per venam arteriosam Chylus sanguini mixtus Pulmonus ingreditur, & innumeras istius vasis ramificationes implendo, totam pulmonum substantiam peruadit, eamquè pleno fluxu irrigat, in hoc viscere intimè miscetur Chylus cum cæteris sanguinis particulis, & de hac miscella certos nos reddit continuus motus pulmonum, à quo commota, & exagitata sanguinis massa, per eos fluens, facilè est dicta agitatione Chylum sanguini confusum huic intimè misceri, eo modo quo ab agitatione artificiali duorum liquidorum amborum mixtio resultat. Attenuatio, & rarefactio à sanguine suscepta in dextro cordis ventriculo, cum sui diuisione vsque ad minima prædictam mixtionem à motu pulmonum exequendam coadiuuat. A pulmonibus per arteriam venosam in eis disseminatam in ventriculum sinistrum cordis Chylus sanguini mixtus transit ibiq; magis, quàm in dextro efferuescit, rarescit, & accenditur, ideòq; vltima sanguinis perfectione ibi insignitur, si non prima vice alijs subsequentibus, quandò circulari motu ad sinistrum cordis ventriculum reuertitur, vbi albedine derelicta purpura illustratur, pro quo effectu explicando ab illo experimento rationem efficacissimam mutuabor, per quod apparet lac, cui sit mixtum sal Tartari per ebullitionem rubeum colorem suscipere, ità Chylus sanguini mixtus, in quo salsum illud fluiditatem in eo conseruans inhabitat, cum hoc ebulliens, & excoctus ab albedine, ad rubedinem transit. Hoc modo Chylus in sanguinem excoquitur contra Antiquorum decreta à Galeni auctoritate firmata, Aristoteles verò, & Hippocrates suprascriptæ sententiæ patroni sefecerunt, & hic in libro de

ſtructura hom. num. 2. Scribit Arteriæ à corde ſanguinem purum, & ſpiritum recipiunt venæ autem à corde ſanguinem ſummunt, & lib. 4. de morbis dicit cor eſſe ſanguinis fontem vndè tantorum virorum auctoritate ſuffulti Recentiores non ſunt increpandi de nouitate in Schola medica introducta, nam & ſequaces Galeni coacti fuerunt ſtabilire cor vltimis ſanguinem perfectionibus illuſtrare.

A deſcripta via Chyli vſque ad cor relicto hepate, & à principijs circulationis deducitur erroneam eſſe Galeniſtarum ſententiam determinantem, hæpar ſanguinem conficere, nam certum eſt ſolum ſanguinem arterioſum totius calorem fouere ſuo ſpiritu, & ſua ſubſtantia calido vitali humanæquè ſpeciei proprio perfuſa, partibus Omnibus Materiam pro nutritione ſuppeditare, & è ſuo ſinu decerpi ſubſtantiam illam, quæ ſpirituum animalium generationi inſeruit, ſed pars illa eſt cenſenda ſanguinis elaboratrix, quæ iſta omnia contribuit cum genuina ſanguinis natura in his fundetur, & ſanguis arterioſus prædictas omnes conditiones ſuſcipit à corde conſequenter cor eſt principium ſanguinis. Et ſi Galenus calluiſſet doctrinam de circulatione, cognouiſſet venoſum ſanguinem, non eſſe niſi arterioſum à ſuis perfectionibus declinantem, nihilq; noſtro corpori contribuere, ſed ſolum per venas fluere, vt cordi harum auxilio conſignetur, ad augendam ſuam efferueſcentiam, rarefactionem, & ad accenſionem diminutam reſarciendam, & ità verum ſanguinem, arterioſum exiſtimaſſet, quem & ipſe à corde confici, & perfici determinauit.

Hanc ſententiam ad euidentiam comprobant experimenta circa generationem animalium facta, intta quæ eſt illud de puncto ſaliente, quòd tractu temporis cordis formam attingit, & intra quod generatur ſanguis per ſubtiliſſima vaſa filamina æmulantia diſcurrens, antequam cuiuſcumq; membri rudimenta appareant, cum ergo prima pars ſit punctum ſaliens cor imperfectum exhibens, & in hac ſanguis reperiatur, hunc ab illa elaborari pluſquam certum eſt, quomodò verò à corde ſanguis perficiatur non eſt adeò inter Recentiores certum imò ſententiarum diuerſitas in obſcuro

ſcuro adhuc latere ſinit principium, quo cor ſanguinis elaborationem perficit.

Carteſius voluit in corde implantatam eſſe à natura flammam quamdam qua ſanguis rarefit, accenditur, & efferueſcit, & in hoc vniformem ſe reddit Galeno.

Higmorus cenſuit fermentum in ſiniſtro cordis ventriculo eſſe depoſitatum, cuius vi prædicta omnia ſanguini contingunt.

Bakius determinauit ſanguinem rareſieri, & accendi per ſolum motum cordis.

Syluius Leboe voluit ex concurſu bilis, & lymphæ acidæ in ventriculis cordis efferueſcentiam excitari cum æſtu, & feruore quodam in dictis cauitatibus, ſanguinem accendentem, & rarefacientem.

Harum ſententiarum veritatem examinare nolo, & ſufficit mihi pro intenrò operis animaduertere, quod enarrata ſanguificationis principia licet diuerſa has conditiones ſanguini tribuere, ratefactionem, efferueſcentiam, & accenſionem cum calore, & verè in arterioſo ſanguine has omnes conditiones obſeruamus, & per has ſua exequitur munia, vt conſideranti patebit; Vndè infero perfectionem ſanguinis conſiſtere in moderata rarefactione, efferueſcentia, & accenſione, & ſi hæc à tali moderatione per exceſſum, vel defectum receſſerint ſanguificationem deprauari, & remedia pro corrigenda ſanguificatione ab immoderata efferueſcentia, rarefactione, & accenſione eſſe ea omnia quæ refrigerant, & fixant, & è contra quæ deprauatam ſanguificationem ex defectu dictarum conditionum eſſe ea omnia, quæ calefaciunt, exaltant atq; volatilizant, & iſta omnia remedia conueniunt poſito quocumquè ex ſupradictis principijs ſanguificationis, nam ſi ſtatuatur flammam eſſe cordi implantatam immoderata efferueſcentia, & accenſio ſanguinis erit ab hac flamma aucta, & per augmentum maximè actiua, & refrigerantia hoc augmentum diminuent, & fixantia agendi præpotentiam moderabunt ſi ſanguificatio læditur propter defectum efferueſcentiæ, accenſionis, & rarefactionis, ſignificat hanc flammam eſſe diminu-

tam, & in actione inertem, vndè omnia calefacientia erunt idonea, dum calorem contribuendo flammæ augmento opitulabuntur, & eisdem virtus dictæ flammæ iners exaltabitur.

Si fermentum nimis actiuum, quia auctum supponamus lædere sanguificationem, cum immoderatione accensionis, & aliarum qualitatum, refrigerantia, & fixantia tale augmentum destruent, & actionis præualentiam fixatione moderabunt. Quodsi sanguificatio erit deprauata ex defectu huius fermenti calida omnia istud remittent, & efficax volatilizatione reddent, nam cum sit fermentum destinatum ad rarefactionem, & accensionem, à calidis talis potentia potest subministrari; quorum particulæ debent postea ab ipso fermento iuxta exigentiam suæ naturæ modificari.

Si verò admittatur sanguificationem lædi per immoderationem motus cordis promouentem excessum, rarefactionis, efferuescentiæ, & accensionis sanguinis, cum talis motus immoderatio habeatur à spirituum animalium excandescentia, & feruore, refrigerantia, & fixantia vtrumq; eradicabunt, & si sanguificationis læsio erit cum defectu rarefactionis, efferuescentiæ, & accensionis sanguinis manifestabit spiritus animales esse paucos, & inertes ad motum, vel fixos, & per calefacientia, quantitatem augebimus maximè si spiritosa seligamus, cum experientia nos doceat huiusmodi remedijs in animi deliquijs spiritus refocillari, ab ijsdem calidis, & spiritosis spirituum fixitas, volatilizatione emendabitur, & inertia eradicabitur.

Si efferuescentia à bile, & lympha excitata in ventriculis cordis erit cum excessu, immoderatam efferuescentiam, & accensionem promouendo, refrigerantia hanc efferuescentiæ inordinationem ad mediocritatem reducent, sicuti calida efferuescentiam maiorem excitabunt, quandò ex eius defectu sanguificationis deprauatio prodeat.

Ex his videat Lector diuersitatem principij sanguificationis, non variare remediorum electionem, pro corrigenda istius deprauatione, & hoc arti medicæ sufficit, pro con-

consequendo suo fine, immò nec principium sanguificationis habito respectu ad effectum non variari, nam à quolibet principio ex ennumeratis, introducitur rarefactio, efferuescentia, & accensio.

Conuenimus etiam cum antiquis, qui læsam sanguificationem in excessu, vel defectu caloris posuerunt.

Remedia tàm calida, quàm frigida adhibenda in descriptis casibus, sint illa ab Auctoribus Cardiaca dicta, quæ specificè cor respiciunt. Vbi aliquorum, immò plurimorum error est adnotandus, qui cardiacorum vsu indiscriminatim calidis, & spiritosis vtuntur, etiam in febribus ardentibus, cum maximo ægrotantium detrimento, non perpendendo ab horum vsu cordis vires magis labefactari, dum cardiaca calida efferuescentiam maiorem concitando, spirituum dissolutioni contribuunt, vbi refrigerantia, & fixantia efferuescentiam moderando, & sanguinem constipando; spiritus in massa sanguinea detinent, cum corroboratione facultatis vitalis, & cordis.

CAPUT VI.

DE ANATOMIA HVMORVM, VEL MASSÆ SANGVINEÆ A NATVRA INTRA CORPVS HVMANVM PERACTÆ, ET PRIMO DE BILE.

SCiò à Recentioribus tentatam fuisse ingenioso ausu, & artificio sanguinis Anatomiam, & inferiùs videbimus an fælici successu id fuerit obtentum, & an talis discretio partium sanguinis fuerit medico sanitati studenti necessaria.

Illa, quam nunc describere intendo, à naturæ artificio, & ingenio in corpore humano, est elaborata, & ad hoc me impellit consideratio, quod sit maximè vtilis, & necessaria medico curanti, pro indagandis morborum causis, quæ vt plurimum suam sedem in humoribus habent.

Inter

Inter humores, quos natura separat à tota massa sanguinea perfectiori ministerio, eò quo vtitur Anatomicus in distinguendis, & separandis partibus, est bilis, quæ in cysti felis sub caua hepatis recondita conseruatur ad varios, & præcipuos animalis vsus.

Pluribus Ætherogeneis partibus constituitur hic humor, qui ad sensum Homogeneus apparet, sal ei inest, vt ostendit Acrimonia, & Amarities, qua pollet, & perfunditur, & vtraque qualitas à sale pendet, nam omnes sapidæ qualitates inter quas amarities connumeratur, à sale originem ducunt, vt cap. de sen. gustus demonstrabimus Acrimoniam in substantia salina delitescere manifestant omnia acria copioso sale abundantia, à quibus si separetur acrimoniam amittunt, sic frustum cinamomi in aqua per debitum tempus ebullitum Aromaticam illam acutiem, quam prius habebat amittit, etsi incineretur nihil ferè salis exhibet, qui proprius erat Cinamomi; Ex quo certissimum Argumentum deducitur ostendens sal cinamomi existens in aqua, per decoctionem fuisse dissolutum.

Hoc sal in bile Galenus cognouit, quando de facultatibus naturalibus lib. 2. cap. 9. scripsit bilis generationem fieri ab Assato Chylo, & quæ assantur, & incinerantur sal magis actiuum in se vniunt, vel colligunt, per vstionem, & assationem his qualitatibus salinis hunc humorem natura donauit, vt irritamenti qualitatem ei præberet, vbi vtilitas humani corporis exigeret, vt inferius demonstrabimus, & vt hac substantia salina alkalica aptitudinem contraheret vna cum alijs particulis, ad perficiendum magnum Chylificationis opus, dum illius acrimonia chylosam massam in ventriculo præparatam maiori dissolutione attenuat, & vtile ab inutili disgregat, & vt proprietate alkalico sale insita, debitis modis à Natura determinatis efferuescat, cum suo contrario acido pro elaboratione cuiusdam salsi maximè necessarij ad beneficium massæ sanguineæ, vt inferiùs patebit.

Materia oleosa, & pinguis à recentioribus nomine sulphuris appellata bilis constitutionem ingreditur, ità docen-

te Hippocrate lib. 4. de morbis sub illis verbis, relinquitur autem pinguis, & leuis, qui est biliosus, & febri maximè nutrimentum est, quod confirmauit lib. de morbis popularibus Sec. 6. & quibus quidem pingue bilis flaua quibus autem sanguis atra, quòd experientia ab omnibus accepta comprobatum manet, dum obseruamus in corpore humano bilem facillimè accendi, & accensam vbiq; calorem diffundere, quòd demonstrat bilem sulphureis oleosis, & calidis particulis conflari, quæ caliditatem isti tribuunt, vndè in temperamento dicitur calida, & ab eisdem particulis oleosis, proprij salis lixiuij, & alkalici acrimonia moderatur, cum proprium sit omnis oleosi, & pinguis cuiuscumque agentis acrimoniam retundere, & extinguere, pro vt quotidiana nos docet experientia, & quia in sulphure, & oleo insita latet aciditas, vt alibi demonstraui cum Thechenio, & recentioribus, hæc modificationi prædicti salis alkalici magis contribuit; stante contrarietate intercedente inter alkalicum, & acidum, per quam ad inuicem se contemperant, & tali modificatione indigebat humor biliosus ne sui salis alkalici acrimonia, sine moderatore; effræni reddita in perniciem animalis desæuiret. Hoc sulphur siuè oleum in bile naturaliter minor est sale, ne huic tota actiuitas cum acrimonia necessaria auferatur.

Spiritus animales concurrere ad bilis compositionem ex multiplici capite colligitur, & quidem ab eius volatilitate, quæ semper à spirituum motu, & actiuitate subtiliante oritur, horum spirituum communicatio huic humori est facilis per neruos, qui cysti felis inseruntur, & quia vt superiùs dictum est, oleosam substantiam, bilis in se admittit, perfectam cum alijs mixtionem recusatis, nisi spiritus volatilis huic adiungatur quo dicta substantia potentiam acquirit omnia peruadendi, & penetrandi, & cum facilitate alijs corporibus se miscendi, quod ex Chymicis experimentis ad euidentiam patet, vndè si bilis, ex oleosis particulis sulphureis, salinis mixtis resultat, ad hoc, vt istæ talem mixtionem subeant, opportet socios eis adiungere spiritus animales volatiles quorum medio omnium particu-

larum mixtio obtinetur; necessaria etiam videtur talis communicatio spirituum, ad hoc, vt aliquo modo salis lixiuij biliosi Acrimonia demulceatur, docente experientia à spiritibus omnia acria dulcificari.

Fluiditas bilis propria aquæ admixtionem huius in sua compositione admittere ostendit, sicuti crassities aliqua fluiditati coniuncta, paruam terræ portionem vniri aquæ probabile reddit, & tamquam certum demonstratur à destillatione ipsius bilis, per quam resoluta in omnes supradictas particulas distinguitur.

Nec dissimiles in hac bilis constitutione se reddunt recentiores ab Antiquis, nām omnes acrimoniam in ea agnoscunt, quam in subiecto salino determinato ponunt Recentiores. Antiqui verò totum bilis mixtum huius subiectum esse credere possunt, quo etiam illis concesso spreta omni cōsideratione rationum adductarum, pro demonstranda bilis acrimonia, à sale pendere, nihil variat curationem traditam ab Antiquis pro augenda, vel minuenda bilis acrimonia, præternaturaliter excedente, vel diminuta, à qua sanitatis læsio habetur, & pro curatione sola consideratur, prætermisso, quod sit in hoc, vel illo subiecto, nam illi vbi excedit dulcificantibus, & modificantibus aqueis, & oleosis excedentem moderant acrimoniam, vel acribus, & Aromaticis diminutam augent, quod exequuntur etiam Recentiores, & ità quocumque in subiecto prædicta acrimonia semper subiectetur in eius excessu, vel defectu talia remedia sunt executioni demandanda, verum tamen est per salinam substantiam acrimoniam bilis à Recentioribus clariùs explicari, cum videamus omnia acria esse talia per sal intra se reconditum, vt superiùs dicebamus.

Bilem esse in temperamento calidam docuit Hippocrates libro de Humoribus, quando dixit æstas bilem gignit, exprimendo calorem temporis Anni, bilem generare, quæ si correspondere debet suæ causæ, necesse est, vt in temperamento sit calida, & bilem in æstate abundare magis docuit in lib. de salub. vict. rat. & bilis copiam generari à cibis amaris, & biliosis, qui ab omnibus calidi determinantur docuit in lib. 4. de morbis.

Fa-

Facillimè accendi, & calorem intenſum per corpus diffundere docuerunt Antiqui, quando febres ardentes, & tertianas acutas per accenſionem bilis, & eius calorem explicauerunt, & temperamenta bilioſa in caliditate excedere voluerunt, cum propenſione ad iram, ob facilem excandeſcentiam bilis.

Aquam huius ingredi compoſitionem apertis verbis docuit Auicennas in Trac. de Humoribus, & Galenus multis in locis.

De ſpiritu animali pro bile componenda, nihil verè dixerunt antiqui, ſed rationes ſupradictæ id conuincunt, ſicut etiam explicatio multorum effectuum à bile pendentium, qui niſi admiſſa ſpiritoſa ſubſtantia in ea, non poſſunt explicari.

Ad bilis perfectam conſtitutionem non ſolùm requiritur quòd ſupradictæ partes componentes ſimul vniantur, ſed oportet, vt vnio ſequatur cum tali determinata quantitate cuiuslibet partis, & cum tali textura, vt reſultet humor acris, ſed in ſua acrimonia beneficus, & ideò aptus ea perficere omnia, quibus à natura eſt deſtinatus.

Cauſam efficientem huius humoris Hippocrates, Galenus eorumq; ſectatores hępar ſtatuerunt, à cuius calore voluerunt portiones ſanguinis aduri, & in bilem flauam degenerare, & hoc expreſſit Hippocrates lib. 4. de morbis num. 23. in his verbis caleſcente ſanguine exhalat maximè per hunc humor aquoſus, qui febri eſt infeſtiſſimus, relinquitur autem pinguis, qui eſt bilioſus, & quis per exhalationem humoris aquoſi non cognoſcit aduſtionem, & ſi in febre hoc modo bilis generatur præter naturam, eodem modo bilis ſecundùm naturam debet generari a minori calore, ſed tamen adurente minorem portionem aquoſitatis; hæc portio aduſti ſanguinis bilioſi in hępate ſegregata, ab vtilioribus, & perfectioribus maſſæ ſanguineæ particulis in Cyſti prædicto viſceri implantata colligitur, vt docet Hippocrates in lib. 4. de morbis dicendo bili locus folliculi in hępate.

Re-

Recentiores ſanguinem ipſum vitali flamma accenſum, & exardeſcentem, vel cor, ſuo calore feruido bilem efficere determinauerunt, iuxta præcitatam Hippocratis ſententiam, tam enim à ſanguinis accenſione, & exardeſcentia, quàm à calore cordis partes aliquæ ſanguinis ſubtiliores particulas ſulphureas, & ſalinas ſibi vnientes aduſtionem pati poſſunt, quæ poſtea poſt multas præparationes in aliquibus partibus, & præcipuè in Liene, & poſt tortuoſos motus per hepatis ſubſtantiam, in eo ſegregantur medijs acinis quibuſdam, numeroſa ſerie per eam diſperſis, quibus annectuntur rami quidam vaſorum diuerſæ ſpeciei à venis, arterijs, & vaſis lymphaticis, quæ vaſa per multas ramificationes diuaricata, per Hepatis ſubſtantiam in porum biliarium veſciculæ felis annexum terminantur, in iſtius cauitatem bilem ſegregatam deponendo, & hanc ſententiam Recentiores ab Hippocrate receperunt, qui in lib. 4. de morbis ſcribit. Quòd verò in loco quidem, qui eſt in hepate ex cibis, & potionibus ſola bilis ſecernitur, ità etiam ſe res habet; venulæ enim cum debiles, & tenues exiſtant, alium humorem craſſiorem, & grauiorem attrahere nequeunt, ſimulq; ea non eſt loci capacitas, vt ibi alius humor conſiſtat; hicquè locus bili natura maximè familiaris eſt.

Perpendatur rectè iſta ſententia, & diſcemus bilem in hepate non generari, ſed ſecerni, & ſecretionem fieri, quià vaſa ſecretoria, ob ſui tenuitatem, bilioſo humori tenui correſpondent, non craſſo, ideoq; dicitur talis locus natura familiaris bili, quia à natura talis locus correſpondet configurationi particularum bilis, per quam hunc recipit, non alium humorem, & per hoc dicitur à tali loco attrahi hunc humorem, non alium, in hac etiam ſententia obſeruandum eſt Hippocratem docere modum, quo fit ſecretio nempè per conformitatem humoris ſecernendi, cum vaſe, per quod humor ſecretus debet fluere, & aliundè tranſportari, & tale documentum continetur in illis verbis; venulæ enim cum debiles, & tenues exiſtant, alium humorem, & craſſiorem attrahere nequeunt, & hunc

mo-

modum ſecretionis vniuerſaliter amplexi ſunt Recentiores, eiecta facultate ſecretrice cum Hippocrate. Poſſet etiam dici huic ſegregationi reſpexiſſe Hippocratem, & Galenum, quando dixerunt in hępate bilem generari, quia tunc ſolùm fit conſpicua, quando in dicto membro ſegregatur, & tunc ſolùm quo ad ſenſum videtur tranſire de non eſſe, ad eſſe, tamquam ſi de nouo generaretur, quia licet in maſſa ſanguinea extiterit bilis in hępate ſegregata, ob mixtionem cum alijs humoribus non erat conſpicua, & tunc ſolùm talis euadit, quandò ſegregatur, ideò etiam ſi antecedenter eſſet, quia tale eſſe apparet ſolùm facta ſegregatione, dicitur per hanc aliquo modo generari; & hanc ſententiam videtur Galenus ſuſtinuiſſe, quando, de vſu partium bilis generationem indagando, vtitur exemplo vini, quod proprio calore ſegregare, & deponere ait excrementa varia, craſſa, & ſubtilia, quaſi velit ope caloris hępatis ſegregari bilem in ſua ſubſtantia, & deponi in veſicam biliariam, tamquam in proprium receptaculum, cum vinum excrementa in ſe collecta per ſolam ſegregationem à ſuo calore, ſeu fermentatione operatam deponat, ità ſanguis vi huius exempli à Galeno dati videtur deponere excrementum bilioſum in eo priùs præexiſtens, in hępatis ſubſtantiam per ſegregationem.

Non deſunt tamen inter Recentiores, qui bilem credunt in hępate generari, vt Sylnius le Boe, conſtanter ſuſtinens bilem à membrana interna cyſtis felis effici, dum Arterię materiam proportionatam pro huius humoris generatione in glandulis diſperſis per ſupradictam membranam deponunt. Hinc multi medicinæ ſectatores occaſionem arripuerunt credendi duplicem in humano corpore debere diſtingui bilem, vnam ex aduſtis ſanguinis particulis in eius maſſa collectam intra arterias, alteram à ſupradicta membrana de nouo genitam, quæ in qualitatibus verò ſunt ſimiles.

Segregationis bilis in hępate, rudimenta priùs iaciuntur in Liene, vt ſuperiùs innui, dum peculiari fermento huius viſceris efferueſcente, & fermentante ſanguine, per hoc

circu-

circulante excrementitijs particulis sulphureo-salinis adustis, in eo collectis, tali motu fermentationis libertas quædam conceditur, & à cæteris particulis separari permittitur, & hoc modo per venas ad hępar delatæ in istius intimiori substantia acinis glandulosis contexta separantur, modo superiùs dicto.

Quocumque modo se habeat generatio bilis certum est, & tamquam inconcussum in medicina tenendum, à calore particulas sanguinis adurente originem ducere, & itá vel calor hæpatis, vel sanguinis, hoc præstare possunt, & si impediatur huius humoris generatio necessaria, medico repræsentatur indicans augendi calorem, per medicamenta calefacientia, sicuti si nimis excedat huius humoris copia supponendo excessum caloris, siuè in sanguine, siuè in hæpate: siuè in corde, indicationem habebit medicus calorem remittendi per refrigerantia, & de omnibus his remedijs inferiùs agemus.

Humori bilioso in Cysti felis separato tribuitur à Recentioribus circulationis motus, quia indesinenter bilis in duodennum effunditur necessitate inducta à compręssione abdominis in omni expiratione facta, & tamen semper vesicula bile impleta inspicitur, qua propter credendum est bilem à dicta Cysti in duodennum exeuntem, traduci de nouo ad eamdem Cystim cum tanta copia in hæpate non possit segregari, quanta secernitur à Cysti; idcirco.

Excellentissimus Borellus iudicat hunc humorem vacuis cibo intestinis, per istorum tunicam venas meseraicas ingredi, & ab istis in portam transire, à qua de nouo ad Hępar defertur, & ad cystim; nullam certè video rationem per quam possit in dubium reuocari hic continuus fluxus bilis in intestina, quià præter dicta à Borello, ad hunc probandum confirmari potest, ex eo quòd bilis, præparationi Chyli inseruiens, itá prouida natura disponi debuit, vt continuò fluxus semper Chylosæ massæ misceretur, cum autem nullum sit destinatum tempus animali ad cibum summendum, debuit etiam semper, & continuò fluxum permittere huius humoris ad intestina, vt quocumque

tem-

tempore cibus accipiatur possit massa chylosa in ventriculo præparata, in intestinis perfici, & depurari, ope huius humoris. Mihi tamen videtur posse bilem tenere viam Chyli, & si hunc non inficit, dum ei miscetur pro sui depuratione, nec sanguinem inficiet, immò huic poterit afferre eas vtilitates, quas Chylo impertitur, vt superiùs exposuimus. Quocumque verò modò fiat hic motus bili necessarius, si impeditur, vel ab obstructione porositatum intestinorum, vel orificiorum lactearum, cum detrimento animalis hoc euenit, & in quolibet casu conueniunt deobstruentia, & attenuantia, quæ etiam adiuuabunt hunc motum, si impedimentum efficiatur à crassitie huius bilis, & sic diuersitas sententiarum non ponit diuersitatem medij pro restituendo bili motum circularem.

Ab hoc motu circulari bilis colligitur huic humori esse naturale ad intestina deorsum moueri, & sic quotiescumque ad superiora, & ad ventriculum tendit id præternaturali motui illius deberi, quod contingit in omni vomitu materiæ biliosæ in doloribus acutis ventriculi, cum oris amaritie, in Cardialgia, in appetitu deiecto, cum faucium siccitate, calore, & amaritie, bile suo sale alkalico eneruante acidum, à quo appetitus, & fames excitantur.

Læduntur etiam per hunc motum bilis ad ventriculum, concoctiones alimentorum, non solùm quià tota massa istorum amarore præternaturali perfunditur, sed etiam quia à sale bilis dissoluente, plus attenuatur, quam massæ chylosæ conditioni conueniat, & ab hac tenuitate, vel multa serositatis copia colligitur, vel spiritosæ substantiæ alimentorum copiosa exhalatio promouetur, quæ omnia imperfectam massam chylosam reddunt, excrementorum generationi magis idoneam, quàm mutationi in perfectum sanguinem, etiam vitium suscipiet massa chylosa, si à bile acri lacessitus ventriculus determinabitur intempestiuè ad expulsionem alimentorum, non adhuc præparatorum, quià sine debita concoctione transibit ad vasa sanguiflua, materia cruda inhabilis ad sanguinis optimi caracterem suscipiendum, quæ omnia de antiquitate satis sapiunt.

Causa huius ascensus non aliundè est quærenda quam in bilis volatilitate, contracta à nimia illius volatilitate, à calore interno, vel externo in eam introducta, vel à spirituum copia ei commixta, & ab acrimonia ipsius eccedenti qua intestinum duodennum acutè feriendo motum suum augere cogit, cum magna sui eleuatione, per quam contentam in sua cauitate bilem, per orificium inferius ventriculi in huius cauitatem transfundit, & volatilitas coadiuuat hanc bilis transfusionem sursum.

Hic bilis motus deprauatus emendabitur cum purgantibus bilem, quæ conueniunt etiam Cardialgiæ in principio febrium factæ exhibendo purgans per tres, vel quatuor horas antè accessionem, etiam volatilitatem moderans, quale est Tamarindus Mirobolanum citrinum, adstringentia posteà conueniunt pro fixanda bile volatili in quorum genere sunt omnia Terracea, & crustacea, vt Bolus Armenus, Terra sigillata; coralla, Margaritæ, Spodium, & inter vegetabilia bistorta, tormentilla, consolida, plantago, Poliganum, portulaca, Sir. Coral. Ex mastice, Quercetani Sir. Mirtinus, omnia acida toties recensita bilem eneruantia Spir. vitrioli, Salis, Salis nitri, Succus Citri, Limonum, Auranciorum, Cotoneorum Conditus, vt est Miua Cotoneorum, Acetum destillatum, Sir. de Agresta, & omnia adstringentia conuenient ratione volatilitatis fixandæ.

Acrimonia emendabitur aqueis, & oleosis refrigerantibus, vt sunt emulsiones Sem. Melonum, cum Sem. Papaueris, Aqua Papaueris Erratici, Aqua Maluarum, Decoctum Liquiritiæ, Sebesten, Altheæ, Parietariæ. Confec. Diacodion. Sir. de Papauere, de Hybischo Ferneli. In Cardialgia præter ista temperantia acrimoniam bilis, & acida istius vim frangentia, quia spiritus à dolore dissipantur, & fibræ neruosæ plexus oris ventriculi conuelluntur spiritosa, & oleosa conuenire praxis me docuit, vt est mixtio spiritus vini, cum aqua totius Citri, & Syrup. de Cort. Citri, vel Cinamomi edulcoratus ad medium choclear per interualla sumpta, vel ℞. aquæ Theriachalis, Cinam. an. vn. 1. Scorzonaræ vn. 3. Spec. Diambræ

bræ dr. 1. Confec. ex Hyacinto, Alchennes an. dr. 1. Syrup. de Stæcade vn. 1. M. & ſumnatur per Cochlearia, iteratis vicibus, hæc enim ſpiritus refocillant, neruoſis fibris vigorem addunt, ad expellendum humorem acrem molæſtantem.

Non inconſultò huius humoris generationem natura peragit, ſed ad multas neceſſitates, & ad multa munia exequenda deſtinauit.

Primum, & principale ab antiquis cognitum, & decantatum, & à Recentioribus receptum eſt, ſua acrimonia inteſtina irritare pro fæcum depoſitione, & excretione, quapropter eneruata bile, vel à ſalis acris paucitate, vel à nimio humido acrimoniam diminuente, vel à Pituita hanc retundente, alui ſtipticitas contingit.

Secundum officium eſt chylificationi inſeruire, vt ſuperiùs demonſtraui Hippocratis ſententiæ adhærendo ſcriptæ in libro de alim. principium alimenti humidi, & ſicci os, gula, venter eſt, & pro ventre intelligenda etiam inteſtina, cum ventriculo, inteſtina verò non poſſunt alimentum perficere, niſi mediante bile, & ſucco Pancreatico in iſtis contento modo ſuperiùs demonſtrato.

Tertium officium eſt concurrere ad generationem cuiuſdam ſalis nitroſi, vnà cum ſucco pancreatico, quod per vaſa lactea penetrando venas, & arterias, ſanguinem in fluxibilitate, & tenuitate continet, atq; ab huius actiuitate circulationis opus conſeruatur, & quamuis ab Antiquis huiuſmodi doctrina, nec cognita, nec docta fuerit, eo quia concurſum horum duorum humorum in inteſtinis non cognouerunt, & caruerunt lumine à circulationis veritate, & à venarum lactearum cognitione accenſo, videtur tamèn prædicta doctrina rationi eſſe maximè conſona, nam etiam vacuus, ab omni alimento inteſtinis, bilis, & ſuccus pancreaticus in cauitatem inteſtini duodenni deſluunt, quia in qualibet expiratione, vt ſuperius dicebam muſculi abdominis comprimendo partes ſibi ſubiacentes, vt hæpar, & Pancreas, ab vtroq; hoc viſcere contentum humorem continuò exprimunt; ab hac continuata ſcaturigine horum duorum humorum colligo

E 2 con-

continuum esse concursum eorum, cuius interuentu excitata quadam efferuescentia, terminatur cum vnione istorum, salsum quoddam efficiente, cum ex vnione acidi prout est succus Pancreaticus, & salis lixiuij, qualis est illud bilis, salsum resultare experimenta doceant Chymica, quod salsum de nitro participat, cum in se colligat partes sulphureas inflammabiles bilis, non absimili modo, ac colliguntur in Nitro.

Hoc salsum à supradicta efferuescentia secundùm aliquam sui portionem summè attenuatur, & volatilizatur, & per intestina descendendo cum habeat tenuitatem proportionatam ad subeunda Orificia lactearum, necessarium etiam video huius ingressum in dicta vasa, nec alium finem talis ingressus excogitare possum, nisi supradictum.

Et hæc omnia magis confirmantur ex eo, quod natura nihil faciat frustra, & si permittit hunc confluxum humorum, etiam extra tempus chylificationis, in aliquem finem id permittit, & in bonum ipsius indiuidui, & supradictus finis est magis consonus naturæ, & conditioni humorum, consequenter stabiliendum est in prædictum finem naturam destinasse congressum horum duorum humorum.

Pars verò crassior, quæ remanet tamquam incineramentum à dicta efferuescentia, saliuæ crassiori parti commixta, per intestina recto tramite descendit, & mucositatem intestinis adhærentem continuò conseruat, quæ fæcibus lubricam parat viam, pro faciliori descensu, & exitu, ex quibus habetur tertium munus, siuè officium ipsius bilis de hoc autem salso, & existentia eius ex professo discurrendum erit inferiùs, vbi de succo Pancreatico.

In hanc sententiam conuenissent etiam antiqui, si succi Pancreatici existentia, & natura cognita fuisset, & licet nouum sit inuentum, talis humoris in corpore permanentia, tale inuentum non est error, nec Chymericum, vt communiter ab Antiquorum sequacibus omnia noua nuncupantur, quia ocularis inspectio tactus, gustus, nos certos reddunt de huius existentia; Potest solùm error contingere in determinando fine supradicto, qui tamen persuadetur à concursu horum duorum humorum, ab experientia, quam

quam in Chimicis habemus alkalica nempè, cum acidis mixta in ſalſum tranſmutari, & per hanc aſſertionem prædictis fundamentis ſtabilitam non contradicitur Antiquis, ſed aſſeruntur, quæ ipſi non cognouerunt, & ſicuti iniuria eis non infertur per detectionem alicuius rei ſuis temporibus incognitæ, ità nec contra eos iniuriosè proceditur, indagando naturam, & finem rei nouiter detectæ. Præterquamquòd debent ipſi aſſignare cauſam, per quam ſanguis, qui ad concreſcendum habet naturalem inclinationem, cum ſtatim, ac è vena egreditur, concreſcat, in venis fluiditatem conſeruet, & ad hanc efficiendam non ſatis eſt calor cordis, & membrorum, immò impotens, quià ſanguis extractus è vena adhuc fluiditatem conſeruans, cuicumq; gradui caloris exponatur, in ſua fluiditate non detinetur, & tamen ſi per calorem fluidus in venis euaderet, à calore externo deberet ſaltem per aliquod tempus in fluiditate perſeuerare, & tamen non obſtante caloris actiuitate, cum eadem celeritate concreſcit; poſito autem hoc ſalſo in ſanguine habemus ſufficientem, & proportionatam cauſam pro efficienda, & conſeruanda fluiditate in ſanguine.

Nec huius ſalſi inſubſiſtentiam demonſtrat coagulatio contingens in mixtione liquidi acidi, & alkalici poſt efferueſcentiam, à qua in vnum ſolidum indurantur, vt patet in oleo Tartari, & Spiritu Vitrioli, ex quorum mixtione reſultat, corpus ſolidum, & in ſpiritu vini, & ſpiritu vrinæ, mixtione concreſcentibus in Offam ſolidam omni fluiditate amiſſa. Quia ſi ars noſcit acidum, & alkalicum, in menſtruo vniuerſali vnire, ſinè coagulatione, naturæ ſapientiſſimæ non eſt deneganda talis cognitio, nec artificium vniendi acidum, cum alkali ſinè coagulatione, quod experientia etiam confirmatur, nam ſpiritus vrinæ alkalicus mixtus cum ſpiritu aceti deſtillati acido, ad inuicem non coagulantur, immò Thechenius in Hip. Chym. cap. 11. ait hos duos ſpiritus volatiles, nunquam concreſcere, licet ad inuicem vniantur, & ex his duobns reſultare liquorem penetrantiſſimum, ſubiliſſimum, & ſummè deobſtruc-

 tiuum,

tiuum, præterquamquòd quæ obijciuntur de acido, & alkali, fixo verificantur non de volatili, quale eſt illud de quo loquimur; hoc enim ſemper fluxibilitatem, & tenuitatem conſeruat, tamquam proprietatem debitam humori vitali.

Hęc ſunt officia, ad quæ deſtinatur bilis in inteſtinis defluens, & quæ rectè exequuntur, quotieſcumq; proportionata partium componentium textura donatur. Nam ſi in acrimonia exceſſerit alui fluxus eſt cauſa, corroſiua ſua ſubſtantia alimenta corrumpendo, vel vaporibus acribus orificia vaſorum per inteſtina diſſeminatorum irritando, cum determinatione aperitionis eorumdem, per quam humores contentos intrà ſuas cauitates, ſeroſos, vel bilioſos, in inteſtinorum ſpacia diffundunt; vndè fluxus alui bilioſi, vel ſeroſi, qui diarrhæam conſtituunt, quæ definitur alui fluxus quem immoderata humoris alicuius, præter alimentum crudum, & ſanguinem, ſine exulceratione inteſtinorum, per aluum excretio excitat.

Hæc abradendo etiam ſua acrimonia aucta mucoſitatem inteſtinorum, qua teguntur glandulæ per ea diſſeminatæ orificia vaſorum in his fixa corrodit, & quaſi exulcerat, effluente ſanguine, vnà cum excrementitijs, & alteratis humoribus, vndè dyſenteria, & hæc fuit ſententia Hippocratis lib. 3. de diæta num. 12. ſcribendo vbi autem corpore calefacto purgatio acris fiat, tunc & inteſtinum raditur, exulceratur, & ſanguinolenta egeruntur, vndè cum ratione definitur dyſenteria deiectio alui frequens, & cruenta, cum dolore ventris, & inteſtinorum exulceratione à materia acri, & erodente.

Hos fluxus efficere etiam valet bilis nimis acris reddita, dum ab effluuijs ſuis calidis acribus, & fermentatiuis ſanguini circulanti per inteſtinorum ſubſtantiam impreſſis, in tota maſſa ſanguinea efferueſcentia, & æſtus introducitur ſimilis illi, qui à medicamento electiuè purganti ſanguini imprimitur, ità vt bilioſa, vel ſeroſa excrementa ſeparentur ope dictæ efferueſcentiæ, quæ ſegregata naturę moleſtiam inferendo, ab hac pro expulſione in inteſtinorum

rum

rum cauitatem deponuntur, & huiusmodi causam explicauit Hippocrates in libro de Affect. num. 24. his verbis morbus hic fit, vbi bilis, & pituita in venas, ac aluum incubuerint, ægrotat autem sanguis, & corruptus secedit, ægrotat autem intestinum, & raditur, ac exulceratur.

Hæc acrimonia in bile aucta potest pendere à quantitate salis in ea superabundantis, & tunc purgato humore acri, cum mirabolanis Rhaub. pulpa Tamarind. & similibus, & etiam vomitu excitato pro humoris reuulsione iuxta Hippocratis præceptum, in fluxibus, residui humoris corrigenda est acrimonia, cum medicamentis refrigerantibus, aqueis, & oleosis, quæ valent retundere cuiuscumq; acris actiuitatem, vt sunt emulsiones quinque seminum refrigerantium, & etiam amygdalarum extractæ cum aquis Maluarum, hordei, violarum, papaueris erratici, & boraginis, valent etiam alia mucilaginosa, & mucosa, vt succus hordei, & gelatina cornu Cerui. Lac coctum, modo à Saxonia in sua Praxi descripto est vnicum remedium, quod mihi videtur desumptum ab Hippocrate lib. de affect. num. 2. vbi pro curatione Dysenteriæ ait, & aluum lacte cocto elueris, quod potest etiam intelligi de lacte bibito, & non solùm de infuso per chlysteres in aluum, qui sunt maximi iuuamenti in alui fluxibus ab Acrimonia humorum; huic etiam conducunt omnia Terracea, & Acida præcipuè dulcificata, vt sunt spiritus Vitrioli, & salis. Etiam medicamenta, quæ refrigerant, & adstringunt bilem fixando, & constipando suiq; salis aculeatas partes implicando simul actiuitatem acrimoniæ retundunt, inter hæc ennumerantur Sem. Acetosæ, quod est specificum, Anserina, quæ cum sale, & aceto contusa, & plantis pedum applicata Dysenteriam sistit. Auricula muris, seu Pilosella Maior, Semen Lapathij, vel Recipe Sem. Plantag. Acetosæ portulacæ, an dr. 5. Cornu Cerui vsti, Spodij, Chrystal. præp. Coral. Rub. Lapid. emat. Sanguinis Drac. in lacrima an scr. 1. Pul. Sub. & dr. 1. exhibeatur in dec. facto in aqua pluuiali, vel Chalybeata, Bursæ Pastoris Plantaginis. Valet etiam Boli Armenæ Decoctio, radicis acetosæ, & bistortæ cum

Cornu Cerui ad vn. 8. puluis Cinosbates, & puluis ex granis, & racemis ad radices quercus enascentibus tempore Veris, & præbentur in aqua Plantaginis, vel in eius succo cum Croco Martis adstringentis Christallo præp. valent etiam species diaplantaginis, & diamartis Minsincht. & hæc est curatio Dysenteriæ, & Diarrheæ, ab humore acri, & bilioso.

Curatio verò Diarrheæ ab humore seroso à cibis corruptis in ventriculo camdem exigit curationem descriptam superiùs de Lyenteria iuxta documentum Hippocratis lib. de Affect. num. 26. quo nos monet alui profluuium, quod Diarrheam nos dicimus eamdem habere causam cum intestinorum leuitate, hoc est Lyenteria; si verò Diarrhea cum febre coniungatur nihil meliùs liquore stiptico sequenti descripto ab Hoffmano in Claui Schroderiana lib. 3. cap. 2. sub §. 21. ℞. Terræ sigillatæ affunde Spir. Vitrioli digere Abstrahe, iterum affunde, idq; ter repete, & videbis materiam coagulari in lapidem durum, puluerisa, & solue in cella in liquorem, dosis ad gut. xv. ad xxx. in decocto ex herbis cicoraceis, & febrifugis.

Cognoscemus sal abundare in bile ab anteacta victus ratione, in salsis, & Aromatibus excedente, à temperamento valdè bilioso, cum magna siccitate coniuncto.

Aqueæ substantiæ deficientia in bile eam magis acrem reddere potest, cum videamus acria valida in pauca aqua dissoluta suam actiuitatem retinere, quæ à copia aquæ retunditur; idcircò in hoc casu aquea substantia est remittenda, cum aquis, vel decoctionibus simplicium refrigerantium, & modificantium.

Nobis innotescet bilem acriorem factam fuisse ob deficientiam humidi, si præcesserit copiosus vrinæ fluxus, sudor multus Diarrhea serosa, & exsiccantium medicamentorum vsus, ob hanc causam forsan vrinæ in hydropicis valdè saturatæ, & tinctæ apparent ob sal vrinosum parum dilutum à seri paucitate per vrinam transeuntis cum maior pars istius in ventris cauitatem exundet.

Spiritus

Spiritus volatilis moderationem aliquam sali bilioso tribuens ex superiùs dictis, si minor sit, quàm conueniat necessitatem imponit; pro acrimonia augenda, & tunc hæc est moderanda per ea, quæ spiritus reficiunt, & subministrant, vt sunt spiritus Cornu Cerui, Fuliginis, Carabæ, Sanguinis humani, Aqua vitæ Matthioli, Tinctura Castorei, & spiritus vini Aromatizatus.

Cognoscemus verò à spirituum deficientia auctam fuisse bilis acrimoniam, si præcesserint causæ spiritus dissoluentes, vt sunt animi passiones molæstæ, intensa applicatio rebus arduuis, & difficilibus, studium intensum, exercitium violentum, euacuationes copiosæ, & immoderatus Veneris vsus.

Oleosa, & sulphurea substantia in bile diminuta acrimoniæ incrementa parat, diximus enim suprà mixtam fuisse hanc substantiam cum alijs particulis bilem componentibus, ad hoc vt sui salis acrimonia temperaretur, vndè deficiente moderatore, non est mirum, si illa debachetur, & defæuiat corrosione supradicta. Hinc sulphur remittendum est cum cibis optimi nutrimenti, cum spiritu vini, Nuce Moscata præparato, cum sulphure Antimonij, & Vitrioli, cum tinctura sulphuris, Castorei, Belzoin, & similibus.

Cognoscemus sulphur in bile defecisse, à siccitate corporis, & à calore diminuto in corpore, & à difficultate ad iram concipiendam.

Sal verò bilem componens cum parua sui quantitate acrimoniam illius reddet paruam, & diminutam, & deficiet irritamentum, pro fæcibus cum alui stipticitate, hinc obseruamus multos frigidi temperamenti, & parui caloris inobedientem aluum hebere, non alia ratione, nisi quia à debilitate caloris sanguinis particulæ in parua quantitate aduruntur, quapropter parum salis colligitur, nullam, vel paruam bili acrimoniam contribuentis, qua intestina irritare valeat ad fæcum expulsionem.

Vndè pro acuenda bile, & pro copiosa generatione eius promouenda calida, acria, & Aromatica medicamenta, & alimenta sunt subministranda. & temperies ipsa ad frigi-

dum,

dum, & humidum inclinans salis deficientiam connotabit.

Ratione eiusdem temperamenti colligitur etiam in corpore parua copia salis, & excedens pituitæ, sua humiditate, & viscositate debilem salis biliosi actiuitatem magis in fringentis, pro vt faciunt omnia viscosa, & humida, quæ emolliendo rigidas salis particulas prohibent, ne istius acuties secundum sui naturam sensibiliter imprimatur in subiecta sensibilia exposita, & ab humido excedenti congregato à virtute dicti temperamenti laxantur fibræ intestinales, motum intestinorum peristalticum languidè promouentes, qua propter ex defectu stimuli, & à motu intestinorum languido, expulsio fæcum debito tempore non exequitur, sed retardatur.

Vndè emendanda venit aquæ Copia, & Pituitæ prouentus, purgantibus Hydragogis, & Phlegmagogis, & prohibendum, ne cumuletur talis quantitas, quod perficient supradicta medicamenta acria, & Aromatica, vt sunt nux moscata, Cinamomum, Calamus Aromaticus, Zinziber, Cardamomum, Lignum Aloes, Sassafras, Tamarisci, quinque rad. aperientes Nasturcium Aquaticum, Raphanum Siluestre, Centaurium Min. Rad. Gentianæ, Enulæ Campanæ, Valerianæ, Cariophilatæ, Zedoariæ &c.

Temperamentum calidum quandoq; contribuit tardæ fæcum expulsioni, eo quia spiritus animales in copia colligit, & sulphuream substantiam in sanguine copiosè redundare facit, & huiusmodi substantiæ ad bilis generationem abundanti suo prouentu concurrentes, huius acrimoniam maximè retundunt, pro vt patet ex dictis superiùs, & ab hoc deducitur ratio explicans, quare multa corpora plethorica sanguine benigno, & spiritu animali referta, nisi post multos dies alui beneficio gaudeant,

Huius Symptomatis curatio exigeret, vt minueretur copia sulphuris, & spirituum, sed puto inconueniens esse pro curatione huius Symptomatis has substantias ad vitam adeò necessarias, & omnibus facultatibus corpori inseruientes diminuere, nisi adsit plenitudo periculum minans, & refrigerantibus contenti erimus pro minuendo calore sulphuris copiam congregante. Et

Et magis conueniens erit pro fæcum expulsione, vel Clysteribus, vel suppositorijs stimulare intestina ad istarum depositionem, & si caliditati iungatur siccitas fæces adeò indurans, vt motui intestinorum resistant citam expulsionem non patiendo. Tunc refrigerantibus, & emollientibus vtendum malua, Mercuriali, Sebesten, Passulis, Butyro recenti, Caricis.

Quoad vitia contingentia circa secundum officium bilis proposita fuerunt superiùs in cap. de elaboratione Chyli in intestinis, vbi etiam remedia pro eorumdem correctione descripta fuerunt.

Tertium officium bilis diximus esse cuiusdam salsi generationem vnà cum succo Pancreatico.

Hoc salsum potest reddi vitiosum ratione succi Pancreatici, & bilis, hoc in loco ponderanda assummo vitia, quæ ratione bilis præternaturaliter constitutæ contrahit, nam ea, quæ succus Pancreaticus ei imprimit, cap. sequenti, vbi tractatio erit de huiusmodi succo, ennumerabuntur.

Vitio bilis deprauatur hoc salsum, vel quià bilis est nimis acris ratione copiæ salis, & inflammabilis valdè ratione copiæ sulphuris, quam secum trahit in coniunctione cum succo pancreatico pro compositione huius salsi, cum ab hoc sulphure inflammabili nitri naturam suscipiat, vel quià sal bilis est nimis debile, & paucum, & sulphur minimè accensibile, & in parua quantitate.

Salsum prædictum à copia salis biliosi, vel ab istius acrimonia aucta vltrà modum acre redditur, vt non solùm potens sit sanguinem, cui miscetur, subtiliare, & in naturali fluiditate conseruare, pro vt natura exigit, sed colliquare, & fluiditatem ad morbos disponentem conciliare, naturamq; ei minimè conuenientem imprimere, quià ad serosam colluuiem, tot morborum originem congregamdam conducit, quod expressit Hip. Quando in lib. 1. de morb. num. 28. scripsit cum bilis commota fuerit ad venas ingressa sanguinem ex consueta compage, ac motione dimouet (ecce nimia attenuatio, & colliquatio sanguinis) ac serosum facit, (ecce serosa colluuies, ab excedenti at-

tenuatione prodiens.) Congregatur verò ista serosa colluuies, dum ab acrimonia excedenti dicti salsi, sanguis veluti corroditur, & in minutissimas particulas diuiditur, & in hac corrosione humidum, quod plures particulas sanguinis vniebat, istis diuisis à corrosione, suæ libertati relinquitur, & fluit simplex in augumentum alterius serositatis in massa Sanguinea existentis, eo modo quo è substantia solida putrescente videmus humidum fluere, quia per putredinem separatæ ad inuicem particulæ dictam substantiam componentes, humidum, quod istas vniebat, ab eisdem separatur, & fluit, pro vt exigit natura humidi, hac ratione sanguis arteriosus maiori sero abundat, quàm venosus, quia in hoc particulæ sanguinis sunt magis crassæ; & ex alijs particulis constitutæ medio glutine humidi, in arterioso verò particulæ istæ crassæ subtiliantur, & ità humidum, quod vniebat illas particulas sub maiori quanto, in sanguine arterioso suæ libertati relinquitur, serositatem augendo.

A' causa hac corrodente, & dissoluente potest etiam aliqua portio sanguinis in sua prima principia, vel elementa resolui, cum aqueæ substantię segregatione, augentia serosam colluuiem.

Humidum etiam illud, quod in sanguine naturaliter hospitatur, crassitiem, & viscositatem quamdam à natura obtinuit, vt his qualitatibus perfectiori vinculo particulas Sanguinis vniat, modò fluidis requisito, & vt resistentiam continuatæ efferuescentiæ, & fermentationi sanguinis tribuat, & dispositionem ad nutriendas partes largiatur, quæ consistit in viscositate quadam, per quam humor adhæret parti, istius influxum sine impedimento suscipiens, ideò videmus ea corpora secundùm carnis, & pinguedinis molem augeri, quæ humores cum aliqua viscositate habent, ea verò, quæ humores valdè tenues obtinent emaciata, & extenuata apparere.

Hinc est, quòd à dissoluente ablata viscositate, & crassitie à prædicto humido, hoc attenuatum magis fluidum euadit, & extensionem secundùm sui quantitatem maiorem occu-

occupat, eo modo quo nix liquefacta in aqua fluit maius spatium occupando. Totam hanc doctrinam de serositate à corrodente causa factam confirmat Hippocrates in libro de Inter. affect. vbi explicando quomodò aqua inter cutem congregetur, à pituita, ait, colliquatur pinguedo, & à Pituitæ ardore aqua fit, ardorem autem non habet nisi pituita salsa corrodens; & inferiùs reddendo causam, cur ex multa potatione aquæ oriatur aqua inter cutem, ait vbi æstatis tempore siti pressus copiosam aquam biberis, quandoquidem indè ferè gigni solet, & pulmo expletus rursus in pectore dimiserit, tuncque in pectore extiterit, vehementem ardorem excitat; ità vt pinguedinem, quæ in arterijs inest liquefaciat, at si semel pinguedo liquefieri cæperit longè citius aquam inter cutem efficit, vbi nota illa verba pinguedinem, quæ in arterijs inest, & non poteris concipere nisi humidum pingue sanguinis fluentis per arterias, sicuti per liquefieri, illius humidi dissolutionem, & corrosionem, quæ sicuti in hoc casu fit à calore nullus negare poterit, quod non possit fieri à dissoluente salso, cum maioris sit efficaciæ, quàm calor, nam hic fundit, & liquefacit argentum, quod ab aqua forti, quæ est acris, & corrosiua magis liquefit, & dissoluitur, & si humores acres corrodunt partes solidas ex Hippocratis etiam documento, quanto faciliùs corrodent, & dissoluent fluidas, & maximè cum qualitates secundæ sint validiores primis iuxta doctrinam Hippocratis in lib. de veter. medic. quapropter si caliditas est potens dissoluere, & colliquare, id facilius, & potentius faciet salsedo, & acrimonia, quare si bilis cum calefaciat erit potens fundere sanguinem, & magis hoc faciet sua acrimonia, & experientia docet biliosos sanguine tenuiori, & sero magis abundare, quod vlteriùs demonstrauit Hip. de affect. num. 48. in illis verbis, salsa vrinam cient, quæ verò vrinam mouent, serum disgregant, & secernunt ab alijs humoribus. Et lib. 2. de diet. num. 11. vbi ait, salsamenta siccant, & attenuant attenuando verò serositatem congregant, & maiorem faciunt, vt patet ex superiùs dictis.

His

His de causis è sanguine serosa emergit colluuies, vndè hydrops, membrorum intumescentia, fluxiones serosæ, ad varias partes, cum Paralysi quandoq; Appoplexia, & tremore, pro vt serosa colluuies in hanc, vel illam partem deponitur, vel ob istius dispositionem ad recipiendum humorem, vel ob motum humoris inclinantis ad illam.

Pari pacto ab eadem serositate copiosa, & vomitus, & alui fluxus serosi oriuntur transmisso dicto humore, vel ad intestina arteriarum medio, vel in ventriculi cauitatem, sudores copiosi ob hanc causam etiam contingunt, sero ad cutem expulso, & omnes hi morbi à serosa colluuie frigida, quia aquea, causam habent calidam, nempè illud salsum sanguinem fundens, & corrodens, quia de natura bilis nimis participans in calore, & Acrimonia peccans, & hoc stabilitum manet ab Hippocratis documento in lib. de veteri medicina erudiente fluxiones à seri disgregatione emanare, quæ disgregatio serosam importat colluuiem, & disgregationem non solùm à causa calida, sed ab amaro salso-acido, & alijs qualitatibus secundis magis potentibus, quàm qualitates primas fieri insinuat.

In hanc sententiam conuenerunt Antiqui, Hydropem à causa calida stabilientes, asserendo calorem temperamenti biliosi sanguinem fundere posse, & in serum commutare, vel à calore excedenti biliosi sanguinis, vel humoris calorem naturalem partium sanguificantium debilitari, & quasi opprimi, ità vt materia in sanguinem elaboranda non possit rectè perfici, sed in serum degeneret, & pro hac ratione mihi videtur hoc symptoma rectius explicari posse, per acrimoniam bilis in corpore prædominantis à qua, vel materia in sanguinem mutanda, vel sanguis ipse dissoluatur, & corrodatur, cum congregatione maioris serositatis modis superiùs dictis, & huiusmodi ratio eorum sequacibus persuaderi posset, ab Acrimonia ipsius bilis, ab ipsis cognita, & ab experientia à qua docemur omnia acria vi dissolutiua, & corrosiua pollere, & à citatis Hippocrat. authoritatibus.

Quod

Quod si ab hac ratione persuasi non maneant, in curatione huius serosæ colluuiei à causa calida consensum cum illis inuenient recentiores, nam non aliter curabunt hanc serosam colluuiem à causa calida, nisi cum medicamentis, quæ bilem in suis qualitatibus excedentem respiciunt incrassando, & constipando sanguineam massam, & huic modo curandi adhærent etiam recentiores in prædictis affectibus à prædicta causa, & pro hac extirpanda vtuntur refrigerantibus ratione caloris salsi prædicti, & demulcentibus ratione acrimoniæ illius, & corroborantibus, & constipantibus sanguinem ratione laxitatis à corrosione contractæ. Refrigerantia, & demulcentia acrimoniam salsi, & bilis pluribus in locis superius sunt recensita; sanguinem constipantia præter refrigerantia supradicta erunt decoctum santalorum omnium, Radix Chinæ cannæ montanæ cum herbis plantaginis, consolidæ, tormentillæ, Bistortæ, Bursæ Pastoris, Tinctura rosarum, omnia acida superius enumerata, & præcipuè Balsamum salis, sicut etiam omnia Terracea, & crustacea ibidem descripta, aquę Minerales diureticæ, Villæ, & Noceræ videntur esse prædictæ causæ appropriatæ, quià serosam colluuiem per vrinam minuere valent, & etiam sanguinem corroborare, possint, tamen pro hoc effectu efficatiores reddentur si admisceatur aqua Penoti, vel spiritus à vitriolo Martis elicitus; Opiata multum conferunt pro laxitate sanguinis corrigenda, & salso frænando, vt sunt Philonium persicum Nepenthes, Pilulæ de Cinoglosa, Pilulæ de Laudano, vel sequens Opiatum valdè efficax. ℞. Tinctura rosarum, & florum papaueris eratici vn. 2. Tincturæ Santalorum vn. 1. Tincturæ Coral. dr. 1. Salis prunelle dr. 5. sedatiui ordinarij descripti à Bonetto in medicina septentrionali in Tractatu de vigilijs scr. 5. superbibendo decoctum maluarum, & plantaginis, & hordei.

Ab acri salso corrodente fit diabetes quatenus Carnes per quas sanguis salsus transit corrodit, & liquat in serumq; dissoluit tamquam aqua fortis argentum, vt demonstraui in meis consult. Consul. 10. fol. 365: & præter remedia ibi-

de-

descripta optimam iudico sequentem decoctionem. ℞. Rad. Cannæ vn. 4. Santal. alb. vn. 4. præp. s. a. & infund. in lib. xxx. aquæ fontis per diem postea bul. ad consumptionem tertiæ partis in principio ebul. ponatur in vase sacculus in quo vn. 4. Antimonij crudi crasso modo pulverizati includantur, & alius sacculus in quo sint Chalibis limati vn. 4. Addantur etiam in fine ebullitionis maluarum semen, acetosæ, Psylij, Plantaginis an vn. 1. postea coletur, & decolatura bibat in mensa, & extra mensam lib. octo, vel decem omni die, ab hoc enim remedio copiosè sumpto massa Sanguinis salsa poterit dulcificari.

Si dissolutio sanguinis ab hoc salso effecta sit maior, quàm in serosa collunie, ob acrimoniam excedentem febres malignæ fiunt sanguine nimis dissoluto, cum spirituum expiratione, & caloris innati deperditione, quod præcipuè contingit si illud salsum sit nimis acre redditum, non solùm ob salis biliosi excedentem acrimoniam, sed ob immoderatam succi pancreatici aciditatem, quià ob vtramq; acrimoniam auctam salsum illud in atram bilem corrumpentem degenerat, vt demonstrabimus inferius, & docuit Hip. in lib. de rat. victus in morbis acutis com. 4. parte 27. vbi loquendo de atra bile scribit, & repleta fluxionibus, quæ afficitur, & corrumpitur in primis sanguis. Et ab acrium humorum defluxu in arterias sanguinem corrumpi docet Martianus ex Hippocr. sententia incomm. lib. 2. de morb. num. 64.

In hac extrema sanguinis dissolutione consistit vera putredo, & insignis gradus istius, ab Antiquis adeò decantatus pro explicanda febrium malignarum natura. Ab hoc gradu putredinis volunt emanare qualitatem illam occultam, quàm malignam, & venenatam vocant, superfluè, tamèn, quià pro explicanda hac malignitate clarè per caussam manifestam, sufficit dissolutio sanguinis supradicta, inuoluens insignem gradum putredinis, cum in dissoluto sanguine contingat interitus caloris, & spirituum, stabiliens formale constitutiuum putredinis, idcircò per sanguinis dissolutionem clarè explicatur, & declaratur natura febris maligne,

malignæ, & qualitatis venenatæ, quæ non occulto modo operatur, vt ſentit maior pars medicorum, ſed ſatis manifeſto, nam admiſſa dicta diſſolutione ſanguinis, in hac includitur qualitas venenata, & omnes effectus iſtius, virtuti occultæ aſſignati, per dictam ſanguinis diſſolutionem explicantur.

Calor paruus in febre maligna apparens, non à qualitate venenata incognito modo facultatem vitalem, & calorem cordis minuente proficiſcitur, ſed à ſanguinis diſſolutione, ſpiritibus libertatem concedente extra maſſam ſanguinis, quibus deficientibus paruo calore etiam in febrili efferueſcentia perfunditur, idcircò paruum etiam toti corpori calorem communicat, & pulſus paruus, qui in dictis febribus ſemper obſeruatur, non fit à facultate pulſifica à qualitate occulta debilitata, ſed à debili efferueſcentia ſanguinis concomitante eiuſdem diſſolutionem, dum enim in hac ſpiritus in copia exhalant à ſanguine, huic deficit illud, impetum faciens, cuius virtute arteria validè, & cum energia dilatatur, vndè ex huius defectu parua, & debilis arteriæ dilatatio ſequitur.

Huic adiungenda altera cauſa deducta ab efferueſcentia ſanguinis, & huius rarefactione, quæ in dicta diſſolutione non eſt valida, nec violenta, licet febrilis, deficiente in ſanguine diſſoluto capacitate ad magnam rarefactionem, etiam febre dominante, & cum ea vim ad eleuandam arteriam, cum magna diſtenſione, & impetu, ideò parùm, & debiliter, hanc dilatat, vndè pulſus paruus.

Vires ſubitò concidunt in febre maligna, non quia extinguantur ſpiritus, à qualitate venenata occulta, ſed quia à diſſoluto ſanguine turmatim trànſpirant.

Hæc ſunt maiora Symptomata, quæ obſeruantur in febre maligna, & explicantur manifeſtè, modo ſupradicto, & cætera Symptomata, quæ ſequuntur dictam febrem, cum à prædictis cauſis pendeant, eodem modo etiam explicanda ſunt, ſine admiſſione qualitatis occultæ, ſed per inſignem gradum putredinis maſſam ſanguineam occupantem, ſeù per eius diſſolutionem validam, à valido, & acri diſſoluente effectam.

Prædictum soluens massam sanguineam in febre maligna coguntur admittere antiqui, concedentes insignem gradum putredinis, qualitatis occultæ, & venenatę esse principium, quià hic insignis gradus putredinis sanguinem afficiens, dissolutionem istius in suas partes inuoluit, cum non possit excogitari dissolutio alicuius in sua prima principia, sine putredine, nec putredo insignis sine dissolutione, in prima principia corporis putrescentis, & causa putredinis non potest esse nisi quoddam dissoluens ab omnibus cum Aristotele in hac admissum; omne verò salsum acre inter dissoluentia est maximè efficax, consequenter hoc multoties in sanguine congregetur à causa insignis gradus putredinis, vel dissolutionis sanguinis non est eliminandum, per quod stabilita manent hucusque dicta.

Pro curatione patet extinguendum esse hoc acre salsum dissolutiuum sanguinis, vel præcipitandum, vel fixandum, quod præstant omnia antimonialia, Diaphoretica, vt sulphur Antimonij fixum, Antimonium diaphoreticum, illius tinctura, cinabrum Antimonij, Bezoarticum minerale, & præcipuè Bezoarticum solare, quæ nulla cum violentia agunt. Obseruatum enim est ista Bezoartica, nec cum acidis, nec cum alkalicis efferuescere, sulphur etiam vitrioli, cuius præparationem alibi demonstraui, in hoc casu est maximè opportunum aurum etiam præparatum modo descripto in lib. Consult. adimplet efficacissimè hanc indicationem si alijs supradictis remedijs coniungatur. Hæc enim omnia possunt sudorem mouere, & præcipitare acre illud dissolutiuum, absque eo quòd sanguis vlteriori dissolutioni subijciatur, & quam promouere possunt diaphoretica illa sale volatili constantia, vt spiritus cornu Cerui, fuliginis, vrinæ, & similium, ideò valdè errant medici illi in tali casu his spiritibus volatilibus vtentes, pro emendanda malignitate, & promouendo sudore, qui potest prouocari cum supradictis magis tutis, & cum decoctione milij, ab Antiquis decantata, additis seminibus aquilegiæ, & Nappi, cum in his non sit violentia, qua pollent supradicti spiritus volatiles; est etiam error potionibus illis calidis,

lidis, & Aromaticis vti, quæ calore, & sale acri maiorem dissolutionem, & accensionem coadiuuare poterunt.

Hinc multoties consideraui proficuam fore, pro sudore excitando, decoctionem Milij, Carduibenedicti, & Petasitidos, cum Bezoartico minerali in Petia ligato, & huius decoctionis pluries in diem assumere ad quantitatem lib. 5. pro vice, & per octo, vel decem vices. Huiusmodi decoctio potest vigorari, addendo in quolibet Cyatho scr. 5. mixturæ simplicis ℞. Spir. Vitriol. Correc. part. 1. Spir. Tartar. Correc. seù à suo capite mortuo rectificati part. 3. Spir. Theriac. Camphor. part. 5.

Excedens verò sulphur in hoc salso à bile constituto facilè accensibile redditur à calore sanguinis, cui miscetur, & hoc accenso sulphureæ particulæ solutæ, & per massam sanguinis discurrentes simili accensione inflammantur, eo modo, quo vnum granum pulueris tormentarij accensum, granum alterum sibi contiguum accendit. Illud verò salsum sulphure bilis accensibile redditur eo modo, quo sulphur sali nitro mixtum, hoc ad facilem disponit accensionem.

Ab accensione salsi sulphure bilioso fæcundi introducta in massa sanguinea immoderata istius efferuescentia proficiscitur, & quandoque tale suscipit incrementum, vt in febriles efferuescentias violentas acutarum febrium proprias eam præcipitet, cum periculo dissolutionis, & corruptionis dictæ massæ sanguineæ, & ad hoc respiciunt dictum illud Medicorum Antiquorum bilem sua accensione, & feruore magna acutarum febrium incendia suscitare. Et omnes morbi pendentes ab æstu, & efferuescentia inordinata sanguinis ab hac sulphuris abundantia in prædicto salso, & in massa sanguinis existente multoties gignuntur.

Ab hoc fonte scaturiunt æstus illi post cibum magna cum molæstia multos cruciantes, partes enim spiritosæ calidæ, & accensibiles alimentorum ingestorum raptæ intra vasa sanguiflua dicto sulphuri alimentum suppeditando, accensionem maiorem in sanguine pariunt, quàm totus æstuat, & excandescit, & cum eo vniuersum corpus, & hoc expressit Hip. lib. 4. de morbis n. 10. in illis verbis, & cum ederit, aut

biberit homo quid ſanguinei, ſtatim venę iugulares attolluntur, & facies rubet. Nota illud verbum attolluntur ſtatim, quod exprimit verè ęſtum, per quem venę turgent, & attolluntur, nam non poſſunt ſtatim attolli à ſanguine de nouo genito, quia alimenta adhuc in ventriculo commorantur, ergo ſi venę attolluntur, id euenit, quia ſanguis in eis æſtuat, & feruet.

Diſponit etiam hoc ſulphur maſſam ſanguineam ad fluxus biliosos, hanc calefaciendo magis per impreſſam accenſionem, qua particulas ſuo ſinu contentas, & aduſtioni diſpoſitas in maiori copia adurit, quàm natura exigat.

Ab hac copia particularum aduſtarum exuberat bilis, quę ſua virtute fermentatiua ſegregationem à cæteris partibus primò ſibi parat, deinde ſecretionem, ſeù diſceſſionem à maſſa ſanguinea, bilis ſecreta, quia naturę molæſta ab hac expellitur per aluum, via eſt, ab extremis arteriarum ramis inteſtina peruadentibus ad glandulas per hæc diſſeminatas, & medijs vaſis iſtis appenſis in inteſtinorum cauitatem in quam terminantur: & ſi ab expulſi humoris acrimonia vaſa ſanguinis dictas glandulas ingredientia, vel per inteſtina diſſeminata corrodantur, ſanguis cum humore bilioſo excrementitio per aluum excernitur, & dyſenteria talis fluxus dicitur, ſicuti Dyarrhæa, quando ſine ſanguinis mixtione prædicta excrementa bilioſa exeunt, & hæc omnia expreſſit Hip. in lib. de affec. hac ſententia loquendo de Dyſenteria morbus hic fit vbi bilis, & pituita in venas, & aluum incubuerint, ægrotat quidem ſanguis, & corruptus ſecedit. Ægrotat autem inteſtinum, & raditur, & exulceratur.

Nec aliter Antiqui explicant cauſam Dyarrheæ bilioſæ, & Dyſenteriæ à toto prouenientis, dum in copiam bilis intra venas, & arterias contentam horum morborum cauſam refundunt. Bilis verò copia, ex eorum teſtimonio non cumulatur niſi per exceſſum caloris, cuius actiuitas ad accenſionem, & aduſtionem humorum ſe extendit; vndè ſi bilis eſt copioſa neceſſe eſt, vt aduſtio, & accenſio ſit violenta multas ſanguinis partes vſtione deprauans, & expreſſiùs hoc cõfirmant in his affectibus caloris intenſionē in maſſa ſanguinea admittẽdo, & in partibus hanc preparãtibus, & in materia, ex qua generatur,

talis

talis autem intensionis, caloris effectus sunt immoderata accensio sanguinis, & adustio, secundùm aliquas sui partes huic magis dispositas.

Sulphuris abundantiam arguemus à calore, & æstu inordinato sanguinis, & membrorum tàm internorum, quàm externorum, & à temperamento sanguineo, cum subdominio bilis,

His vitijs à sulphure occurremus cum refrigerantibus validis, vt sunt aquæ Nenupharis, Sonchi, Fragorum, Lactucæ, Violarum, Endiuiæ, Florum papaueris erratici, succi herbarum Cicorei, Boraginis, Endiuiæ, & similium, inter quæ enumerantur etiam emulsiones quinque seminum frigidorum, lac coctum, vel destillatum vnà cum succis prædictarum herbarum, vel cum istis in dicto lacte solùm maceratis, serum lactis caprinum, vel vaccinum, aqua ex decoctione hordei, acetosæ, plantaginis, cum Sale Nitro septies fuso, & in aqua frigida extincto, & hæc decoctio pluries in die est exhibenda. Fixantia sulphur prædictum constipando, eiusq; motum prohibendo illius actiuitatem minuunt. Fixant autem sulphur. Omnia accida salina præcipuè dulcificata, vt sunt Spiritus Vitrioli, Salis dulcificati. Obseruatum enim est aurum fulminans, quòd leui etiam tactu in flammam violenter erumpit, si aliqua substantia acida irroretur, accensionis potentiam deperdere, quod contingit etiam Pulueri Pyrio. Acida bilem vnà cum suo sulphure eneruare, cognouit etiam Hip. dum in lib. de rat. Vict. in Acut. Scribit, vt autem in summa dicatur aceti aciditas biliosis naturis magis confert, quàm melancholicis; amara enim dissoluuntur, & in pituitam transeunt, dum ab ipso in sublime attolluntur, à qua Sententia deducitur acetum totam bilis substantiam immutare, & in pituitam conuertere. Omnia etiam Terracea fixationem inducunt, & ex istis composita Pharmaca, vt Diascordium, confectio ex Hiacintho s. o. & pulueres compositi pro sistendo omni fluxu, de quibus superiùs.

In æstu verò post cibum immediatè excitato, valet aqua bibita, vel decoctio coriandrorum facta in aqua Plantagi-

nis, conserua Cotoneorum, vel istorum succus conditus.

Eneruatur huius salsi actiuitas secundùm acrimoniam, vel à bile deficiente, vel minorata vnà cum suo sale acri, & in hoc casu remittenda bilis generatio in debita copia cum acribus, & aromaticis remedijs, quæ pituitam, & melancholiam corrigunt, cum ab his bilis defectum patiatur, & alimentis proportionatis.

Ab acido pancreatico superabundante cum multo damno massæ sanguineæ potest minui acrimonia dissoluens huius salsi, vt explicabimus sequenti Capite, vbi proponemus remedia pro corrigenda dicta aciditate.

Si sulphur huius salsi deficiet ob bilem deficientem, vel ab acido superabundante mortificatam, accensio sanguinis erit diminuta, sicut & sua efferuescentia à quarum defectu massa sanguinis suarum perfectionum decrementum suscipiet, deficiente enim accensione, & efferuescentia, partes eius non attenuatę, nec volatilizatę, remanent crassæ, & excrementa non separantur, hinc malus corporis habitus, obstructiones viscerum, cordis oppressiones, palpitationes, & tremores, quià sanguis, dum non accenditur, in corde stagnat, ab hac stagnatione opprimitur, & si modum excesserit oppressio, irritamentiq; naturam induerit, fit cordis palpitatio, satagente istius substantia, quod est molæstum interrupto, & irregulari motu excutere. Tremor cordis à dicta stagnatione procedit, quià sanguis crassus stagnans in ventriculis cordis ponit impedimentum nouo sanguini fluenti, prohibens ingressum in dictos ventriculos, & cogens regurgitare versus vasa coronaria, in quo motu distendendo, & concutiendo basem cordis huius tremorem efficit, prout describit Vuilisius.

Hac occasione fit etiam difficultas respirandi in quolibet motu progressiuo, etiam leni, quià sanguis ob crassitiem ad accensionem difficilis, per aliquod tempus cogitur in corde stagnare, vt eam accipiat accensionem, & rarefactionem, cuius est capax, & in hoc tempore sanguis in magna quantitate per vasa Pulmonum discurrens, in hęc à motu copioso impulsus, quam in quiete, in istis sistitur,

impe-

impedito eius motu à sanguine in corde detento, in cuius locum succedere debet, nec potest in pulmonibus moram trahere; nisi cum oppressione motus istorum, vndè difficilis respiratio,

Sanguis etiam ob suam crassitiem tardè per pulmonum substantiam circulans in magna copia cumulatur intra vasa pulmonaria, & à motu maior quantitas sanguinis impulsa prædictum cumulum auget, vt pulmones omninò opprimantur, cum motus dilatationis, & constrictionis diminutione.

Cognita per temperamentum pituitosum, & melancholicum, & per victus rationem pituitam, & melancholiam congregantes, huius sulphuris in corpore deficientia, per quam sanguis accensione, & efferuescentia debita priuatur, cum defectu optimę sanguificationis, & redundantia multorum excrementorum, quæ clarè se manifestant, cognoscimus statim prædictorum Symptomatum causam auferendam, cum eis, quæ accensionem, & efferuescentiam augent, restituendo bili suum sulphur, & pinguedinem, vt sunt sal Nitrum Antimoniatum, Aqua vitæ Mathioli, Aqua Theriacalis, Spiritus vini Aromatizatus, Vinum Hippocraticum, Elixir, proprietatis Paracelsi iuxta descriptionem Elmontij, Ambra, & eius essentia, & species ex ea compositæ, omnes spiritus volatiles oleosi, vt Salis Armõniaci, Cornu Cerui, Fuliginis, Charabæ, Sanguinis humani. Hæc tamen medicamenta debent præcedere aliqua attenuantia, vel istis misceri, vt subtiliato sanguine faciliùs in hunc operari possint, accensionem, & efferuescentiam debitam introducendo, inter hec magnæ efficaciæ sunt Antimonialia Chalybeata, Tartarea, Nitrosa, vt Antimonium Diaphoreticum, Tinctura Antimonij, Crocus Martis aperitiuus, Tinctura Chalybis, Tinctura Tartari, Tartarus Chalybeatus, Spiritus Tartari, & Spiritus Salis nitri, & Sal prunelle, Puluis cachecticus Quercetani. Aquæ acidulæ naturales, & artificiales Salia cephalica, & alkalica à simplicibus attenuantibus, & calidis elicita, quę exhibenda sunt cum decoctione simplicium at-

tenuantium, quæ pluries fuerunt descripta, & præcipuè Centaur. Min. Absinthij, Agrimoniæ, Scolopendriæ, Acetosellæ, Eupatorij, Serpentariæ, inter cætera verò mihi videntur anteponenda esse in hoc casu cephalica calida, quę ratione salis volatilis, quo abundant, habent maximam actiuitatem in attenuando sanguine.

Hæc omnia sunt accipienda, si vnà cum sulphure deficiat etiam Sal, nam si hoc fuerit cum debita acrimonia, prædicta Symptomata erunt valdè diminuta, vel non aderunt, quià attenuato sanguine à sufficienti acrimonia semper sequetur efferuescentia, & accensio, per quam intra naturæ limites permanebit, quia in illa attenuatione semper separantur particulæ calidæ, quæ fermentationem sustinent, & sulphureæ, quæ accensionem conseruant, ratione quarum prædicta Symptomata debiliora euadunt.

Quæ dicta sunt de sulphure biliosо coniuncto cum salso consurgente ex mixtione bilis, & succi pancreatici, dicenda etiam veniunt de sulphure bilioso, proprio bilis separatim acceptæ, huius enim particulæ in sanguine existentes antequam in hæpate secernantur, à continua sanguinis fermentatione ad motum excitatæ, attenuatę, & volatilizatæ accensioni in sanguine conseruandæ contribuunt, eosq; omnes videntur præstare effectus, quos enumerauimus in discursu sulphuris proprij prædicti salsi. Vndè etiam eius defectus, vel excessus est corrigendus modo, & remedijs descriptis pro correctione vitiorum sulphuris in salso latitantis, cum enim salsum prædictum mutuetur suum sulphur à bile, quale hoc erit, vel in qualitate, vel in quantitate naturali, vel præternaturali, tale erit illud. Est enim eadem substantia, sed cum diuersa mixtione ideoquè vtriusq; operationes eiusdem erunt conditionis, & vitia non erunt dissimilia. Ideò horum correctio vniformis esse debet, cum dictum sulphur sub diuersa etiam mixtione propriam vbiquè retineat naturam.

Nec possumus asserere hanc sulphuris substantiam tàm in bile, quàm in salso prædicto existentem, non fuisse ab Antiquis demonstratam, ideòq; nouum esse inuentum recentio-

tio-

tiorum, nam à ſententia Hippocratis ſuperius citata in principio huius capitis colligimus, eum oleoſitatem quamdam in bile cognouiſſe, quæ eſt eadem, ac ſubſtantia ſulphurea Recentiorum, quod confirmauit etiam in libro de morb. vbi explicando, quomodò à bile fiat febris, ait, quod aqueum eſt primò reſolui, & pingue remanere, quod eſt febris nutrimentum, & per pingue intelligit bilem; ad huius confirmationem faciunt etiam ea, quæ diximus in citato principio huius capitis agentes de ſulphure bilis.

Et quia effectus enumerati prodeuntes à defectu, vel ab exceſſu ſulphuris optimè poſſunt reduci ad hanc oleoſam ſubſtantiam, ideò doctrina Recentiorum de nouitate non ſapit, & qui inter Antiquos de hac oleoſa ſubſtantia mentionem non fecerunt, ſtatuerunt tamen bilem calida, & ignea ſubſtantia ſanguinem æſtu, & accenſione inflammare, & oleoſa, vel ſulphurea ſubſtantia nihil aliud eſt, quàm particulæ igneæ, & inflammabiles, cum humido ad craſſitiem olei, & pinguedinis excoctæ.

Vndè Recentiores nihil Antiquis addiderunt, niſi hoc humidum particulis prædictis inflammabilibus vniri, pro conſtitutione oleoſæ, & ſulphureæ ſubſtantiæ.

Quod verò pertinet ad naturam dictarum particularum accenſibilium, & ignearum, cum eis conuenerunt, & quod dictum eſt de excedenti ſulphure in bile, dicendum eſt etiam de deficiente.

Hoc ſalſum ſi à bile, & ſucco Pancreatico præternaturali acrimonia donatis reſultet ſalſedine nimis pungente, totam maſſam ſanguinis inficere poteſt, & etiam ſupradictam corroſionem ſanguinis inducere, vndè deſtillationes ſalſæ, & acres, & hanc corrigunt præter refrigerantia ſupradicta Malua, Althea, Branca Vrſina, Parietaria, Violaria, Verbaſcum, Hordeum, quinque Sem. frigida. Et hac ſalſedine poteſt infici ille humor viſcoſus, & craſſus, qui remanet poſt deſcripti ſalſi generationem, & à quo dixi lubricam reddi inteſtinorum viam, pro fæcum faciliori expulſione, & ſi in hoc humore relinquatur copia ſalſi prædicti, vt ſalſedine irritatiua, & corroſiua inficiatur, fit Te-

nefmus,

nefmus, qui est assidua per aluum deijciendi cupiditas, cum dolore, & in qua vel nihil, vel pauca mucosa, cruenta deijciuntur. Salsedo moderanda supradictis simplicibus, & Clysteribus educendus humor mucosus, & hi componantur aqua Tetutij, & Villæ æquali portione, vel cum decoctione hordei, lacte, & iure carnium pingui. Suffumigium etiam paretur ex verbasco, furfure, & folijs Caulium in aqua decoctis, & calente decocto suffumigetur Anus.

Hucusquè bilis flauæ vitia à suis officijs aberrantis explicauimus, & eis conuenientem medellam adaptauimus. Modò istius humoris differentiæ perpendendæ, quæ ab Auctoribus multæ recensentur, & in praxi tales obseruantur.

Prima est bilis pallida ex admixtione multæ serositatis cum flaua consurgens, prout sensit Auic. docendo hanc bilem denotare temperamentum frigidusculum, quale est pituitosum intendens denotare cum bile flaua misceri pituitam, sed tenuem, & fluxibilem serositati æqualem, & per hanc mixtionem bilem pallidam resultare inertem in sua actiuitate fracta à serositate, & ità vitium huius bilis pallidæ est commune cum illo superiùs descripto pendente à copia serosi humoris in bile, & consequenter ei erunt communes morbi ibidem explicati, qui eadem postulabunt remedia.

Secunda est bilis vitellina ex bile flaua magis incrassata per resolutionem aquei humoris constituta, hinc est, quòd deficiente humido modificante maiori acrimonia dometur huiusmodi bilis, quàm flaua, & hoc deducitur à Gal. in lib. de facul. natur. 2. cap. vlt. & in lib. de atra bile dicente bilem vitellinam ab adustione pallidæ, & citrinæ bilis generari, & hæc vitiosa differentia correctionem accipiet ab aqueis, à quibus dilutior reddetur, cum modificatione conceptæ acrimoniæ, quapropter conuenient etiam huic, ea omnia medicamenta superiùs proposita pro corrigenda excedenti bilis acrimonia.

Tertia est bilis Porracea, non illa, quam multoties obseruamus in praxi per vomitum excerni post esum fructuum,

um, & herbarum, huiusmodi enim humor propriè non est bilis, cum generata sit in ventriculo, & huic non insit potentia similem humorem generandi, prout sentiunt omnes Medici, sed potiùs est materia alimentorum, per concoctionem deprauatam in ventriculo collecta, & ab herbarum, & fructuum succis progrediens, sed pro bile porracea illam accipimus, quæ vel in intestinis, vel in vasis generatur. Dixi in intestinis, quia censeo, hanc bilis differentiam posse oriri ex concursu bilis flauæ magna Acrimonia alteratæ, & succi Pancreatici similiter affecti. Huius cogitati fundamentum deduco ex eo, quòd color naturalis fæcum ad viridem tendat, & talem colorem fæces suscipiunt à dictis humoribus, quorum ope à puriori Chyli parte secernuntur, & eis etiam intimè miscentur, ex tali enim mixtura bilis succi pancreatici, & fæcum oritur color viridis, nec est assignabilis altera causa huius coloris, nisi dicta mixtio, & experientia etiam nos erudit à mixtione diuersorum Corporum colorum diuersitate tinctorum medium quemdam colorem resultare, quapropter si color viridis fæcum est à bile, & à succo Pancreatico cum fæcibus mixtis, non erit etiam improbabile bilem porraceam viridem ab vnione horum humorum alteratorum in intestinis generari, huic probabilitatem tribuit actiuitas cum excessu corrosiua bilis porraceæ, quæ non videtur ab alia causa progredi posse nisi ab acido intenso, bili multum acri addito; acidum enim salso vnitum Acrimoniæ vires corroborat, vt experimur in Muria facta ex sale, & aceto.

Generatur etiam in venis bilis porracea, vt patet ex sero viridi apparente in sanguine è vena secta emisso, & in istis generatur, quandò ab excedenti calore sanguinis, bilis valdè acris producitur, cui coniungitur acidum, vel Lymphæ, vel alterius acidi in sanguine latentis, ab hac enim miscella bilis porracea in colore viridis, & secundùm acrimoniam morbosam valdè efficax, ità vt vitellinæ acrimoniam excedat. Idcircò Symptomata ab hac emergentia sunt maiora, & periculosiora, quàm sint ea, quæ bilis vitellina efficit.

Quo-

Quocumque modo fiat hæc bilis porracea certi ſumus de iſtius acrimonia excedente illam flauæ, & vitellinę cum maiori actiuitate ſuperante, & Medico hoc ſatis eſt ad hoc, vt excogitet, & inueniat remedia ad demulcendam hanc acrimoniam, & ſunt eadem propoſita ſuperiùs ad extinctionem acrimoniæ billioſæ, pro debellanda verò cauſa bilem porraceam generante ſufficit noſcere hanc eſſe calorem excedentem, cum Auicenna Fen. 1. Doctr. 4. cap. 1. docente bilem vitellinam aduri, & porraceam per aduſtionem reſultare, & hunc calorem exprimunt Recentiores in efferueſcentia, quam volunt concurrere in mixtione ſalſi bilioſi, & acidi pancreatici, & hæc ſicuti calor à refrigerantibus moderationem ſuſcipit, iſta verò debent eſſe maximè efficacia, & in maiori quantitate exhibenda, & miſcenda cum Epicerauſticis, quæ maximam habent energiam in acrimonia demulcenda.

Quarta differentia bilis eſt æruginoſa, quæ fit per maiorem aduſtionem bilis porraceæ, quod confirmat Auicenna, loco citato, quæ aduſtio vltra euaporationem humidæ ſubſtantiæ maiorem infert acrimoniam, & eiſdem emendatur remedijs modificantibus, & humidam ſubſtaatiam remittentibus.

Quinta differentia eſt bilis atra, cuius generatio eſt ab admixtione acidi potentis cum bile flaua maiorem poſtea aduſtionem paſſa. Acidum in bile atra reperiri manifeſtatur ex odore, quem ab ea reiecta percipimus acidum quoddam redolente, & etiam ex eo quod in terram proiecta, vel ſuper lapides coctos hos fermentare facit, eo modo quo acida faciunt. Nigredinem concipit, quià aduſta, & omnia aduſta nigreſcunt in hac aduſtione ſpiritus proprij euolarunt, & pars ſalina euaſit craſſior tamquam incineramentum quoddam de ſale acri, & acido participans, quod cum ſit ſine humido aqueo ſufficienti, & ſine ſpiritu volatili multum acre, & corroſiuum euadit, deſſicientibus corroſionis, & acrimoniæ moderatoribus nempè aqua, & ſpiritu volatili. Aduſtio fit per immoderatam efferueſcentiam acidi humoris cum bile, per quam euaporant partes humi-

humidiores, & relinquuntur crassiores tamquàm incineramentum, & hoc modo bilis atræ generatione explicata, clariorem antiquorum sententiam reddimus, & cum ea conuenimus, qua voluerunt bilem atram ab adustione fieri. Et huiusmodi adustio clariùs intelligitur, si concipimus bilem, cum admixtione acidi alterati modò superiùs dicto intensè simul efferuescere, ità vt efferuescentia terminetur, cum incineramento supradicto; qualibet verò causa assignata locum habet doctrina superiùs allata de bile porracea.

Vltima bilis differentia est cærulea, quæ ab aliquibus pro figmento habetur, & si datur acrimonia, & crassitie cæteras vincit differentias, quod Galen. docuit lib. de simplici Medic. 1. cap. de fele asserendo cæruleam bilem, & atram à summa adustione fieri nempè à bile flaua superassata, vndè nisi à maiori actiuitate causarum bilem causantium, & cumulantium huius bilis generatio habetur.

Huiusmodi bilis species à flaua bile, & succo pancreatico generari possunt in intestinis, vt superiùs de bile porracea, & demonstrauit Hippocrates 1. de morb. num. 27. his verbis, & contigerit, vt venæ, & sanguis attrahant bilem, & num. 28. cum bilis commota ad venas, & ad sanguinem ingressa fuerit, & in lib. de vict. rat. in morbis acutis com. 4. part. 1. inquit cum venulæ tempore æstiuo exsiccatæ acres, & biliosas, quæ tenues sunt, ad se attrahant humiditates attractio verò istorum humorum intra vasa supponit hos existere priùs extra illa: Via autem qua ad vasa sanguinis tendunt, non potest alia assignari nisi venæ lacteæ, vbi autem intra venas extiterint hi humores, ea mala inferre possunt, quæ diximus de aucta acrimonia, & sulphure salsi supradicti à bile constituti, & pro vt excedens fuerit acrimonia, & inflammabilitas, acutiores succedent morbi, non est tamen deneganda horum humorum generatio in venis, quià hæc continent materiam bilis nempè particulas salino-sulphureas adustas, causa generans bilem in eisdem vasis inhabitat, cum sit calor sanguinis, vel istius fermentatio, vel efferuescentia excedens.

Ab his acris redditur ſanguis, vndè multoties vlcera, herpetes miliares, ignes ſacri, puſtulæ, ſcabies, lepra, cancri, & huiuſmodi morbi, alui fluxus etiam ſuccedunt, hac bile ad ventriculum per arterias tranſmiſſa alimenta corrumpuntur, & efferueſcentia, & æſtus quidam in maſſa ſanguinea inducitur, à qua particulæ bilioſæ multiplicantur, & multiplicatę ſegregantur, & modo ſuperiùs dicto ad communem Cloacam tranſmittuntur, dum congregatam bilis copiam, vel aliorum humorum, dicta efferueſcentia præcipitat, & diſgregat, eo modo quo medicamenta purgantia fermentando maſſam ſanguineam, excrementitios humores ab ea ſeparant, & educunt.

Ab his patet, omnia hæc à bile operari ratione ſuæ acrimoniæ, & caloris, in quo tàm Antiqui, quàm Recentiores conueniunt, licèt in explicando modo harum qualitatum poſſit eſſe aliquis diſſenſus. Aliam curationem non exigit hæc bilis intra vaſa generata quam traditam ſuperiùs vniformem antiquorum dogmatibus ſolùm hoc addo, quod in Dyſenteria modo ſupradicto facta eſt ſummæ efficaciæ infuſio baccarum ſolani in vino.

CAPUT VII.

DE SVCCO PANCREATICO.

SVccus Pancreaticus talis dicitur à Pancreate, in cuius glandulis elaboratur. Eſt excrementum, quia nulli parti nutrimentum ſuppeditat, eſt tamen vtile, multa beneficia animali præſtando. Antiquis ignotus fuit, quatenus à dicta parte prouenit, quia Hippocratis dicta non animaduerterunt, nec eius mentem penetrarunt, habuit enim Hippocrates huius humoris rudem cognitionem, vt inferiùs videbimus.

Hunc humorem clarè poſteritati Hippocratis expoſuit Verſungius inſignis Anatomicus, qui priùs ductum huius partis in inteſtinum duodenum dèſinentem detexit, vndè talis

lis ductus Versungianus à posteris fuit appellatus; humor per hunc ductum fluens medicorum, & Anatomicorum ingenia ad se traxit, & reiteratis speculationibus, & experimentis eius natura & qualitates, & generationis modus ad iudicij Trutinam redactæ sunt, vnà cum eius vsu, & fine à natura intento in huius humoris generatione, de quibus sigillatim agemus nulla habita reflexione ad Antiquorum dogmata, cum agatur de re illis ignota.

Eodem tempore quo sanguis, per Hæpatis substantiam circulatur, & ibi relinquit suas partes sulphureas adustas, & salinas Bilem constituentes, pari motu circulari, per Pancreatis substantiam, & glandulas multiplicatas, & conglomeratas medijs arterijs diffundit in his serosam sui partem acidam, huic coniungitur Spiritus animalis per neruos ad hanc partem deriuatus, & ità à sale Acido sero, & Spiritu Animali in debita proportione, & à proprio fermento dictarum glandularum ad acidum inclinante, præparatur succus pancreaticus concoctione, fermentatione, & exaltatione depuratus. A fermento etiam aciditatem suscipit vltrà eam, quam traxit à materia, à qua elaboratur, & hæc dulcificatur à Spiritu animali volatili, ità vt succus Pancreaticus dicta elaboratione acido-dulcis euadat virtute eiusdem Spiritus Animalis.

Acidum esse succum Pancreaticum docet experientia, qua demonstratum fuit succum Pancreaticum lacti mixtum coagulationem inspirasse, vt in caseum transierit, non aliter ac si coagulum acidum in lacte fuerit dissolutum, talis autem coagulatio facta à succo Pancreatico istius aciditatem manifestè declarat.

Et si obijciatur aciditatem succi pancreatici à gustu etiam sensibiliter demonstratam esse morbosam, & præternaturalem, non naturalem. Respondebitur hoc gratis asseri, & si præter naturam fit acidus necesse est, vt naturaliter aciditatis semina in se contineat, nihil enim manifestè acessit sine admixtione acidi extrinsecus aduenientе, quòd occultam in se aciditatem non habuerit. Sic vinum fit accetum, quià occultam in se continet aciditatem, succis fru-

ctuum

ctuum acorem contrahunt, quia acidum suo sinu occultant, quod deducitur ex eo, quòd ferè omnes fructus immaturi sint acidi, iurà carnium acidum manifestant in suæ putrefactionis principio, quià illud intimè claudunt, & hanc acidi occultationem agnouit Hippocrates in lib. de Veter. Medic. quando dixit acidum, salsum, vnitum cum alijs nullam molæstiam inferre, quià occultum, secretum molæstat, quia manifestum fit. Dulcificari acidum Pancreatis à spiritu animali, patet rationibus adductis superiùs, de bile cuius sal diximus dulcificari à spiritu animali, à dicto spiritu volatilitatem etiam, & penetrandi facultatem suscipit.

Hoc modo præparatus hic succus in prædictis glandulis, per vasa excretoria dictis arterijs appensa in ductum illum magnum Pancreas per medium secantem defluit, & ab hoc ad intestinum duodennum, ab orificio huius vasis perforatum aduersus orificium ductus Colidochi, & per illud in intestinum duodennum defluit.

Huius humoris generationem cognouit Hippocrates in lib. de glandul. num. 1. dicendo si verò glandulam dissecet, quis, sanguis largus erumpit, specie albus, & velut pituita; Quæ sententia certè demonstrat à glandulis humorem album præparari, & confici, qualis conficitur à glandulis Pancreatis, & ab alijs, quæ lympham emittunt, integram tamen cognitionem istius humoris, quam ingegniosissimi huius sæculi viri dederunt, non habuit Hippocrates, ideò dixit esse veluti pituitam, percepit tamen non esse pituitam.

Finis à natura intentus, pro generatione huius humoris, est communis cum eo, de bile superiùs adducto, nempè perfectio Chyli in intestinis, dum & hic concurrit ad adiuuandam fæcum præcipitationem modo supra descripto, vbi de Chylo, quod opus vterq; humor perficit media efferuescentia excitata ex congressu, & miscella eorumdem, & talis motus efferuescentiæ, communicatus massæ Chylosæ, vel eius portioni contribuit segregationi, & præcipitationi expeditiori fæcum, eo modo, quo efferuescentia in musto ad deponenda excrementa, & fæces conducit. Rationes

hanc

hunc finem comprobantes sunt eædem cum illis de bile adductis, vbi actum est de chylificatione.

Efferuescentiã ab humoris biliosi, & pancreatici congressu accendi comprobat horum natura. Bilis ob suum sal lixiuiosũ alkali naturã induit, exigens necessario efferuescere quotiescunq; acido miscetur qualis est humor pãcreaticus, & hoc obseruamus in Chymicis experimẽtis demonstrantibus, per misceIlam cuiuscumq; alkalici cum acido efferuescentiã excitari.

Colligitur etiam necessitas huius efferuescentiæ, nam si debent massam chylosam depurare, hoc non possunt exequi, nisi aliquo motu in dicta massa introducto, cum omnis præcipitatio, & segregatio pendeat à motu, & hunc motum non possunt inspirare, nisi & ipsi humores moueantur, cum omne quod mouet debeat esse in motu, motus quo mouentur, est localis internus suarum particularum, & etiam validus pro vt exigit dictum officium, esse localem motum particularum in efferuescentia humorum demonstratur, quia dum particula humoris mouetur, transfertur de vicinia vnius particulæ, cui contigua, ad viciniam alterius particulæ, à qua distabat, at hæc est essentia motus localis, & corpora, quæ hoc modo mota dicuntur moueri motu locali, consequenter in motu efferuescentiæ particulæ motæ, localiter mouentur; quòd adeuidentiam ostendit mustum efferuescens, & aqua ebulliens, cum istorum particulæ modò ad vnam partem vasis, modò ad aliam ferantur, modò sursum, modò deorsum, quod est moueri localiter. Talis autem motus validus partium internarum importat efferuescentiam, consequenter ad hoc, vt rectè isti humores suo fungantur officio, necesse est quod efferuescentiam concipiant, adeò necessariam pro Chyli elaboratione, & pro fæcum præcipitatione. Alias rationes hanc efferuescentiam comprobantes considerare poterit Lector in Regnero de Graaff in suo tractatu de succo Pancreatico.

Nec obstat succum pancreaticum, & bilem à multitudine Chyli dilutam efferuescendi potentiã amittere, si eam etiam haberent; quià mixtio fluidi non tollit efferuescendi potentiã, oleo vitrioli, multa aqua diluto, & mixto cum limatura Chalybis, & lacte Vaccino, in quo dissolutum fuerit Sal tartari, si superaffundatur Spiritus vitrioli, excitatur effer-

ueſcentia per longum tempus durans, conſequenter liquidi coniunctio non impedit efferueſcentiam alkalici, & acidi.

Ab hac efferueſcentia colligitur etiam alterum munus ſucci pancreatici, dum enim ſimul efferueſcunt, hic humor, & bilis alterius ſubſtantiæ indolem nanciſcuntur, tranſeundo in ſalſum quoddam, & volatile, de quo ſuperiùs locuti ſumus de bile, vt non liceat alia addere, quæ euaderent inutilia huic operi.

Ab his naturæ ſcopis aberrabit ſuccus pancreaticus, quando à recto tramite ſuæ generationis deuiabit, & in partibus componentibus vitium aliquod aderit, & quia diximus ab acido ſale, & à ſero, & à ſpiritibus animalibus componi vitia à componentium alteratione inueſtigabimus.

Et primò acidum ſi fuerit debile, vitiabit efferueſcentiam cui ſubmitti debet cum bile hanc debilem, & inefficacem reddendo ad ea præſtanda munia, & beneficia maſſæ chyloſæ, de quibus ſuperiùs egimus, & ſic totus Chylus ſub dominio bilis relictus vitioſo amarore perfundetur prohibendo optimam tranſmutationem Chyli in ſanguinem, & ſuo ſale lixiuiali, & corroſiuo non modificato ab acido ſucci pancreatici ſummè attenuabitur Chyli textura, & ſpiritoſis partibus via aperietur, relicta dicta maſſa, ſi non calido natiuo deſtituta, ſaltem à paruo viuificata.

Salſum etiam illud à dicta efferueſcentia horum duorum humorum reſultans, plus de ſale lixiuio, quàm de balſamico participabit, & ità non tantùm fluiditatem, verum etiam diſſolutionem ſanguini conciliabit, per quam aquiret facilitatem ad efferueſcentiam febrilem, vel multam ſeroſitatem ſuo ſinu congregabit, modo alibi ſuperiùs deſcripto, à qua innumerè morborum phalanges à ſero copioſo excitatę erumpunt.

Hoc acidum deficere poteſt, vel quià non adſit in maſſa ſanguinea, vel quià non ſubminiſtretur glandulis, ex eo quod arteriæ ramificationes iſtis implantatę obſtructione claudantur, vel quià ſpiritus animales in copia fluant ad dictas Pancreatis glandulas, cum maxima eneruatione acidi, cum ſpiritus animales dulcificent acidum, & omne acre, vndè iſtorum copia erit ſufficiens ad eneruandum, & extinguendum acidum, vel quia à nimia ſeroſitate diluatur hoc acidum, vt in tanta quantitate vix ſit ſenſibilis. Co-

Cognoſcemus acidum in ſanguine deficere à temperamento valdè bilioſo, vel à præcedenti victus ratione apta copiam bilis generare, & à continuato Aromatum vſu, à quibus acidum efficaciter infringitur. Vaſorum Pancreatis obſtructio humoris acidi ab Arterijs ſuſceptionem prohibebit, & ſucci pancreatici generationem impediet, licet ſit imperceptibilis obſtructio prædicta nobis tamen manifeſta euadet, ſi à temperamento, vel ab anteacta regula viuendi innoteſcat acidum in corpore, & in ſanguine adeſſe, nam tunc licitum erit inferre ſi adeſt acidum, & in ſucco pancreatico deficit, ſignum eſt ad membrum talem ſuccum præparans, non deferri.

In ſucco pancreatico ſpirituum animalium copia, acidum eneruari cognoſcemus, à corporis habitu plethorico à virium robore ſupra ſolitum aucto, a victus ratione lauta, & apta optimum ſuccum, & in magna copia congregare.

Seri copia patefiet ex præcedenti victus ratione idonea ad ſeroſitatē generandā à vita ſedentaria, & à diminutione vrinę.

In defectu acidi huius generationi incumbendum, per alimenta acidis condimentis præparata, & vltra hæc acetum ſtillatum aqua Penoti, Vitriolum Martis, Spiritus Vitrioli, Salis Nitri vſurpentur, cum ſuccis limonum, Berberis, Ribes, Acetoſæ, & Portulacæ.

Si adſit obſtructio hæc reſeranda deobſtruentibus efficaciſſimis, quia pars eſt intima, & valdè diſtans à partibus per quæ remedia aſſumuntur, ideò volatilia in hoc caſu antecellunt omnia alia remedia, vt Spiritus Tartari volatilis, Spiritus Cornu Cerui, Spiritus Salis Armoniaci, Arcanum duplicatum Mynſcht. & Spiritus deſtillatus à Tartari Sale, & Vitriolo calcinatis, & tribus partibus Carbonis craſſo modo pulucrizati vnitis, exhibendi in decoct. deobſtruente ex agrimonia, Eupatorio Rad. Gentianæ, Enulæ Campanæ, Ariſtolochiæ rotundæ, & alijs quinquæ aperientibus, idem præſtat mixtura ſimplex ſuperiùs deſcripta de febre maligna, cum decocto aliquo aperienti, addita tinctura Antimonij Tartarizata; Omnia enim Antimonialia Tartarea, & Chalybeata obſtructioni auferendæ conducent.

In Spirituum animalium copia eneruante acidum, hæc

huius caloris quam non in prædicta efferuefcentia, fed in obftructiones refundunt. Vndè pro veritate indaganda rogo, vt animaduertant in multis adeffe obftructiones hypocondriorum; mefenterij nempè, lienis, & hæpatis fine æftu, & calore, & fine melancholia hypocondriaca, ex quo habemus fundamentum determinandi obftructiones humorum efferuefcentiam, & æftum femper non gignere, nec eis effe ità proprium, vt non poffit dari obftructio finè fupradictis effectibus. Perpendant etiam, quod fi obftructio in præcitatis vafis, effe totalis, ità vt humor contentus fuum curfum progredi non poffit, & fi efferuefcit, quia non mouetur, impoffibile eft quod non putrefcat, & inflammationem non pariat, & febrile incendium fufcitet, fi verò vafa non funt ex toto obftructa, fed relinquatur angufta via prębens aditum fubtiliori parti humoris, & vaporofæ ab ea exhalantis, tunc non poffe fieri inordinatam efferuefcentiam humorum, cum infigni æftu in dictis vafis femiobftructis, quia hæc fiunt dependenter à fuliginibus à ftagnante humore exhalantibus; & retentis, quæ dum retinentur fua fubtilitate, & motu ftagnantem humorem efferuefcere, & ebullire faciunt cum æftu, dum autem in vafis femiobftructis angufta patet via fuliginibus, hæc paulatim expirant quietum relinquendo humorem detentum in dictis vafis, & ità non fequitur in eo efferuefcentia, neque æftus, nec caloris veftigia in parte relinquuntur; & hac de caufa puto in obftructionibus alicuius vifceris fenfibilibus, nec inflammationem, nec febrem excitari, quia fuligines, & exhalationes tranfpirant, fi ab humore ftagnante per fui fermentationem eleuantur, vel tales exhalationes non emittit humor ftagnans, eò quia nullum inteftinum fermentationis motum experitur, & in hoc fenfu poffunt concedi obftructiones ficcæ in hypocondrijs à celebratiffimis viris decantatæ pro caufa efficiente melancholiæ hypocondriacæ, nam humor in vafis obftructis ad talem craffitiem redigi poteft, vt neque euaporationes, & fuligines de fe emittat, ac fi effet corpus ficcum, cuius proprium eft nulla, vel parua à fe effluuia diffundere, non poteft verò admitti, nec intelligi

telligi, quomodo humor ſit velut exſiccatus, vel tali modo incraſſatus, vt nullum motum inteſtinum ſuarum partium retineat ob vnionem valdè ſtrictam earumdem à craſſitie introductam, & caloris efferueſcentiæ, & æſtus ſit principium, & ſi aſſeratur humorem craſſum, vel exſiccatum, non eſſe caloris principium, quia effluuia calida diffundat, ſed quia obſtruendo prohibet euentationem humorum, & expirationem fuliginum recurrit argumentum ſuperiùs allatum de obſtructione.

Hæ rationes tantæ ſunt efficaciæ apud me, vt coactus ſim omni affectione, & paſſione derelicta hanc obſtructionum ſententiam deſerere, & ſupradictę huc vſquè explicatæ adhærere, cenſendo obſtructiones in melancholia hypocondriaca eſſe aliquid productum à cauſa illam generante, non autem eſſe cauſam producentem.

Generantur culpa ſupradictæ efferueſcentiæ obſtructiones, dum à calore ab ea excitato ſanguis in minoribus ramificationibus arteriarum, vel venarum incraſſatur, humido illius fluxibili reſoluto, vt per anguſtum illarum ſpatium progredi non poſſit, vndè motu in iſto ceſſante, impedimentum obijcitur aduenienti ſanguini, vlteriorem progreſſum prohibens, quapropter ſtagnare cogitur caloris incraſſantis actiuitati expoſitus, vndè materia obſtructioni apta multiplicatur, & ità paulatim à minimis, & capillaribus vaſis obſtructiones ad maiora tranſeunt. Ab eodem calore irritante cogitur maſſa chyloſa antè perfectam elixationem à ventriculo exire, ſecum trahendo partes incoctas, & craſſas, quæ in ſanguineam maſſam introductæ, & paulatim congeſtæ in vaſis capillaribus Meſenterij obſtructiones pariunt, & materia craſſa colligitur etiam ab eadem efferueſcentia, in qua particulæ aliquæ aduruntur, & aduſtione craſſitiem contrahunt, & hoc modo maſſa ſanguinis humoribus craſſis repletur, à quibus poſtea obſtructiones multorum morborum cauſæ, & ſanguinis coinquinamentum.

Adnotandũ tamen eſt, non obſtante maiori probabilitate deſcriptæ ſententiæ, non variari curationem affectuum hypo-

huius caloris quam non in prædicta efferuescentia, sed in obstructiones refundunt. Vndè pro veritate indaganda rogo, vt animaduertant in multis adesse obstructiones hypocondriorum; mesenterij nempè, lienis, & hæpatis sine æstu, & calore, & sine melancholia hypocondriaca, ex quo habemus fundamentum determinandi obstructiones humorum efferuescentiam, & æstum semper non gignere, nec eis esse ità proprium, vt non possit dari obstructio sinè supradictis effectibus. Perpendant etiam, quod si obstructio in præcitatis vasis, esse totalis, ità vt humor contentus suum cursum progredi non possit, & si efferuescit, quia non mouetur, impossibile est quod non putrescat, & inflammationem non pariat, & febrile incendium suscitet, si verò vasa non sunt ex toto obstructa, sed relinquatur angusta via prebens aditum subtiliori parti humoris, & vaporosæ ab ea exhalantis, tunc non posse fieri inordinatam efferuescentiam humorum, cum insigni æstu in dictis vasis semiobstructis, quia hæc fiunt dependenter à fuliginibus à stagnante humore exhalantibus, & retentis, quæ dum retinentur sua subtilitate, & motu stagnantem humorem efferuescere, & ebullire faciunt cum æstu, dum autem in vasis semiobstructis angusta patet via fuliginibus, hæc paulatim expirant quietum relinquendo humorem detentum in dictis vasis, & ità non sequitur in eo efferuescentia, neque æstus, nec caloris vestigia in parte relinquuntur; & hac de causa puto in obstructionibus alicuius visceris sensibilibus, nec inflammationem, nec febrem excitari, quia fuligines, & exhalationes transpirant, si ab humore stagnante per sui fermentationem eleuantur, vel tales exhalationes non emittit humor stagnans, eò quia nullum intestinum fermentationis motum experitur, & in hoc sensu possunt concedi obstructiones siccæ in hypocondrijs à celebratissimis viris decantatæ pro causa efficiente melancholiæ hypocondriacæ, nam humor in vasis obstructis ad talem crassitiem redigi potest, vt neque euaporationes, & fuligines de se emittat, ac si esset corpus siccum, cuius proprium est nulla, vel parua à se effluuia diffundere, non potest verò admitti, nec intelligi

telligi, quomodo humor ſit velut exſiccatus, vel tali modo incraſſatus, vt nullum motum inteſtinum ſuarum partium retineat ob vnionem valdè ſtrictam earumdem à craſſitie introductam, & caloris efferueſcentiæ, & æſtus ſit principium, & ſi aſſeratur humorem craſſum, vel exſiccatum, non eſſe caloris principium, quia effluuia calida diffundat, ſed quia obſtruendo prohibet euentationem humorum, & expirationem fuliginum recurrit argumentum ſuperiùs allatum de obſtructione.

Hæ rationes tantæ ſunt efficaciæ apud me, vt coactus ſim omni affectione, & paſſione derelicta hanc obſtructionum ſententiam deſerere, & ſupradictę huc vſquè explicatæ adhærere, cenſendo obſtructiones in melancholia hypocondriaca eſſe aliquid productum à cauſa illam generante, non autem eſſe cauſam producentem.

Generantur culpa ſupradictæ efferueſcentiæ obſtructiones, dum à calore ab ea excitato ſanguis in minoribus ramificationibus arteriarum, vel venarum incraſſatur, humido illius fluxibili reſoluto, vt per anguſtum illarum ſpatium progredi non poſſit, vndè motu in iſto ceſſante, impedimentum obijcitur aduenienti ſanguini, vlteriorem progreſſum prohibens, quapropter ſtagnare cogitur caloris incraſſantis actiuitati expoſitus, vndè materia obſtructioni apta multiplicatur, & ità paulatim à minimis, & capillaribus vaſis obſtructiones ad maiora tranſeunt. Ab eodem calore irritante cogitur maſſa chyloſa antè perfectam elixationem à ventriculo exire, ſecum trahendo partes incoctas, & craſſas, quæ in ſanguineam maſſam introductæ, & paulatim congeſtæ in vaſis capillaribus Meſenterij obſtructiones pariunt, & materia craſſa colligitur etiam ab eadem efferueſcentia, in qua particulæ aliquæ aduruntur, & aduſtione craſſitiem contrahunt, & hoc modo maſſa ſanguinis humoribus craſſis repletur, à quibus poſtea obſtructiones multorum morborum cauſæ, & ſanguinis coinquinamentum.

Adnotandũ tamen eſt, non obſtante maiori probabilitate deſcriptæ ſententiæ, non variari curationem affectuum hypo-

cundriacorum, altera recepta quamuis improbabili, cum Medicus certus sit per sensus, in hoc infallibiles, calorem excedẽtem, & obstructiones reperiri in his affectibus, & vtrumq; pro curatione eradicandum esse, initio sumpto ab obstructione etiam si sit productum caloris, quià per refrigerantia à calore indicata obstruens humor contumacior reddi potest, & augeri, vt totalem in vasis perficiat obstructionem, quapropter ad euitanda maiora mala, in curatione obstructio debet considerari tamquam primum indicans, & calor tamquam secundum, non obstante suo primatu in morbi generatione, iuxta tritum Axioma, quod est primum in intentione, est vltimum in executione, ex quo deducitur pro curatione nullius esse vtilitatis determinare, an calor sit causa obstructionis, vel obstructio sit causa caloris, cum quolibet determinato etiam irrationabili, curatio modo prædicto sit dirigenda inter deobstruentia illa ex Antimonio Calybe, Tartaro præparato eligantur, quia sine calore, prout opus est, vasorum aperitionem, & humorum attenuationem operantur, accipiendo ista cum aliquo humido, nempè iure carnis, & præcipuè paruæ pullæ, vtpotè paruo calores dotatæ, & multa humiditate, ex quo euadit maximè vtile, postea refrigerantia his remedijs succedant, quæ toties sunt descripta, & hic mihi videtur modus vnicus curandi melancholiam hypocondriacam, remedium autem vtrique indicationi satisfaciens est decoctum cum radice, & folijs Cicorei, Petroselini, Asparagi graminis ad lib. 1. cum dr. 1. Tartari Chalybeati, & per 40. dies vernali tempore sit in vsu, est enim efficacissimum in hypocondria remedium.

Acidum in salso supradicto auctum opprimit bilis actiuitatem, ità vt in eo sola aciditatis virtus dominetur eas sanguini imprimendo affectiones, quas de Lympha enumerabimus inferiùs.

Liceat hìc per digressionem à supradictis conditionibus colligere huius humoris pancreatici conuenientiam, & naturæ similitudinem, cum humore melancholico Antiquorum, in quo aciditatem agnoscebant, & cum bile contrarietatem, à qua vel supprimi, vel debilitari voluerunt, si superior

perior ſit iſti in actione. Sanguinem incraſſare, ſpiritus debilitare, facultates eneruare, vbiq; inculcant, quod præſtat etiam acidum ſucci pancreatici. In effectibus ergo, in qualitatibus, & in modo operandi, qui eſſentiam ſequitur, ſuccus Pancreaticus cum melancholia conuenit. Neoterici etiam in exprimendis eius qualitatibus omninò conueniunt cum Antiquis, vt deſcripta conſideranti apertiſſimè patebit; diſcrepant ſolùm in determinatione membri generantis talem humorem melancholicum, nam Antiqui lienem ſtatuerunt, Recentiores pancreati tale officium tribuerunt, & meliori cum ratiocinio, nam in hoc viſcere ſunt aſſignabiles partes recipientes materiam pro generatione, & ſunt glandulæ componentes pancreatis texturam, in quibus latet principium effectiuum, & præparatiuum huius humoris. Adeſt vas humorem præparatum accipiens, & excernens in inteſtinum duodenum. E contra in liene nihil horum eſt demonſtrabile, conſequenter cum maiori fundamento aſſeritur, humorem melancholicum in Pancreate generari, quam in liene. Hæc autem diſcrepantia parùm conſideratur in curatione morborum ab humoris melancolici deprauatione, cum iſtam corrigere ſit intentum, non partem, in qua generatur, determinare, & ſi à partis vitio deprauationem ſuſcipiat, ea quæ dicunt Antiqui tollere vitium lienis humorem melancholicum deprauantis, eadem tollent vitium pancreatis huius deprauationis cauſam. Et ſciat Lector omnes affectiones, & deprauationes ſanguinis, quæ ab Antiquis tribuuntur humori melancholico à Recentioribus refundi in ſuccum pancreaticum acidum, & remedia, quæ ab Antiquis vſurpantur pro corrigenda melancholia, à Recentioribus in vſum deduci, pro ſucco pancreatico demulcendo, & ad naturalem ſtatum reducendo.

Aciditatem excedentem contrahit ſuccus Pancreaticus à frequenti vſu alimentorum acidorum, & ſpirituum animalium inopia, idcircò paſſionibus animi vexati, & aſſiduis applicationibus intenti talem aciditatis exceſſum ſuper alios experiuntur, & ab his præcedentibus habebimus ſigna demon-

cundriacorum, altera recepta quamuis improbabili, cum Medicus certus sit per sensus, in hoc infallibiles, calorem excedẽtem, & obstructiones reperiri in his affectibus, & vtrumq; pro curatione eradicandum esse, initio sumpto ab obstructione etiam si sit productum caloris, quià per refrigerantia à calore indicata obstruens humor contumacior reddi potest, & augeri, vt totalem in vasis perficiat obstructionem, quapropter ad euitanda maiora mala, in curatione obstructio debet considerari tamquam primum indicans, & calor tamquam secundum, non obstante suo primatu in morbi generatione, iuxta tritum Axioma, quod est primum in intentione, est vltimum in executione, ex quo deducitur pro curatione nullius esse vtilitatis determinare, an calor sit causa obstructionis, vel obstructio sit causa caloris, cum quolibet determinato etiam irrationabili, curatio modo prædicto sit dirigenda inter deobstruentia illa ex Antimonio Calybe, Tartaro præparato eligantur, quia sine calore; prout opus est, vasorum aperitionem, & humorum attenuationem operantur, accipiendo ista cum aliquo humido, nempè iure carnis, & præcipuè paruæ pullæ, vtpotè paruo calores dotatæ, & multa humiditate, ex quo euadit maximè vtile, postea refrigerantia his remedijs succedant, quæ toties sunt descripta, & hic mihi videtur modus vnicus curandi melancholiam hypocondriacam, remedium autem vtrique indicationi satisfaciens est decoctum cum radice, & folijs Cicorei, Petroselini, Asparagi graminis ad lib. 1. cum dr. 1. Tartari Chalybeati, & per 40. dies vernali tempore sit in vsu, est enim efficacissimum in hypocondria remedium.

Acidum in salso supradicto auctum opprimit bilis actiuitatem, ità vt in eo sola aciditatis virtus dominetur eas sanguini imprimendo affectiones, quas de Lympha enumerabimus inferiùs.

Liceat hìc per digressionem à supradictis conditionibus colligere huius humoris pancreatici conuenientiam, & naturæ similitudinem, cum humore melancholico Antiquorum, in quo aciditatem agnoscebant, & cum bile contrarietatem, à qua vel supprimi, vel debilitari voluerunt, si superior

perior sit isti in actione. Sanguinem incrassare, spiritus debilitare, facultates eneruare, vbiq; inculcant, quod præstat etiam acidum succi pancreatici. In effectibus ergo, in qualitatibus, & in modo operandi, qui essentiam sequitur, succus Pancreaticus cum melancholia conuenit. Neoterici etiam in exprimendis eius qualitatibus omninò conueniunt cum Antiquis, vt descripta consideranti apertissimè patebit; discrepant solùm in determinatione membri generantis talem humorem melancholicum, nam Antiqui lienem statuerunt, Recentiores pancreati tale officium tribuerunt, & meliori cum ratiocinio, nam in hoc viscere sunt assignabiles partes recipientes materiam pro generatione, & sunt glandulæ componentes pancreatis texturam, in quibus latet principium effectiuum, & præparatiuum huius humoris. Adest vas humorem præparatum accipiens, & excernens in intestinum duodenum. E contra in liene nihil horum est demonstrabile, consequenter cum maiori fundamento asseritur, humorem melancholicum in Pancreate generari, quam in liene. Hæc autem discrepantia parùm consideratur in curatione morborum ab humoris melancolici deprauatione, cum istam corrigere sit intentum, non partem, in qua generatur, determinare, & si à partis vitio deprauationem suscipiat, ea quæ dicunt Antiqui tollere vitium lienis humorem melancholicum deprauantis, eadem tollent vitium pancreatis huius deprauationis caussam. Et sciat Lector omnes affectiones, & deprauationes sanguinis, quæ ab Antiquis tribuuntur humori melancholico à Recentioribus refundi in succum pancreaticum acidum, & remedia, quæ ab Antiquis vsurpantur pro corrigenda melancholia, à Recentioribus in vsum deduci, pro succo pancreatico demulcendo, & ad naturalem statum reducendo.

Aciditatem excedentem contrahit succus Pancreaticus à frequenti vsu alimentorum acidorum, & spirituum animalium inopia, idcircò passionibus animi vexati, & assiduis applicationibus intenti talem aciditatis excessum super alios experiuntur, & ab his præcedentibus habebimus signa de-

mon-

monſtrantia aciditatem ſucci pancreatici mora etiam, quam trahit ſuccus pancreaticus, in vaſis, vbi præparatur huius aciditatis incremento contribuit, ideò obſtructiones dictorum vaſorum ità illum deprauant, vt aptitudinem ad febres excitandas acquirat, & hæc eſt illa putredo ſecundum quid, pro febris cauſa generante ab Antiquis admiſſa, de qua alibi difusè tractaui, & per deprauationem qualitatum ſecundarum à Recentioribus explicata, cum vniformi conſenſu, dum illa putredo ſecundum quid nihil aliud, quam alterationem humoris, in qualitatibus inuoluit.

Modum per quem generatur febris ab hoc humore ſic alterato non deſcribo, nè acta agam, ſolùm in ſolutione vnius difficultatis hìc inſiſtam, & eſt quomodò ab efferueſcentia illa magna ſuperiùs deſcripta à qua tot Symptomata excitantur, non generetur febris, & ab eodem humore in vaſis obſtructis deprauato excitetur, & ratio eſt, quia in his vaſis obſtructis præter deprauationem in aciditate, fermentatiuam indolem contrahit, conſiſtentem in ſumma volatilitate particularum, cum motu earumdem citato, & violento, ità vt non ſolùm valeat maſſam ſanguineam penetrare, ſed etiam violenter exagitare, non ſolùm ſecundum partes ſubtiles, & ſpiritoſas à cæteris laxatas, & intra maſſam ſanguinis libero curſu diſcurrentes, ſed partes etiam quæ dicuntur dictæ maſſæ principia conſtituentia, & quæ ſua determinata textura, & conformatione maſſam ſanguinis componunt, ex quarum inordinata agitatione, & efferueſcentia febris exurgit, vbi in ſupradicta efferueſcentia bilis, & ſucci pancreatici immoderatè acidi, licet eleuentur vapores, qui ſanguini communicati efferueſcentiam in eo ſuſcitant, & ebullitionem quamdam, & pulſus alterationem, at non perueniunt ad talis agitationis, & commotionis impræſſionem, qualis à febris eſſentia exigitur, quia deficit eis virtus fermentatiua valida, nempè volatilitas, & motus ſupradictus, & eam ſolùm imprimunt alterationem, quam motus etiam mediocris, & alimenta aſſumpta ſanguini communicant, ſed vbi de ſanguine, hæc materia diffuſiùs pertractabitur, cum ſit propria iſtius.

Quan-

Quantitas excedens ſucci pancreatici aciditatis incrementa in hoc humore ſubminiſtrat.

Hanc acrimoniam ſummè acidam in ſucco pancreatico emendabimus purgato hoc ſucco, cum hydragogis, interdictis omnibus alimentis acidis, & ſpiritus animalis copioſiorem generationem promouendo, exulatis priùs ab animo curis, & omni intenſa applicatione derelicta, & præſcribendo ſpiritus volatiles Cornu Cerui, Tuliginis, Carabe, &c. & etiam ſpiritum vini, aquam Fheriacalem, Theriacam, Mithridatum, & Species Diambræ, Simplicia omnia Cephalica calida, & ab iſtis extracta ſalia, & ſimilia.

Obſtructiones hunc ſuccum deprauantes, ſunt tollendæ, deobſtruentibus toties dictis, & ſalibus fixis Tartari, Abſynthij, Gentianæ, & Centaureæ Minoris.

Copia erit minuenda hydragogis, Diureticis, vel ſudorificis, & cum vſu alimentorum optimi ſucci, & facilis digeſtionis.

Vbi autem adeſt illa inſigis efferueſcentia, & eo tempore, quo viget omnia ſalia, & volatilia ſunt euitanda, quia hæc efferueſcentiam maiorem immediatè faciunt, attenuando, & volatilizando, illa acrimoniam vtriuſq; humoris augendo, inordinatæ efferueſcentiæ mediatè contribuunt, & in hoc caſu cum Antiquis pro modificatione bilis atræ, in qua adeſt ſumma acrimonia, vtendum refrigerantibus, & emollientibus, vt ſunt ſucci Maluarum, Bugloſæ, Boraginis, Endiuiæ, & decocta earumdem herbarum, cum ſeminibus, acetoſæ, Pſylij, Papaueris, cum aquis eorumdem ſimplicium, & eiſdem vnienda medicamenta illa blanda ab Antiquis pro acidi extirpatione vſurpata, vt ſunt Coralla, Margaritę, Oculi Cancrorum, Creta, Terra Sigillata, Bolus Armena, Cortices Ouorum, Mater Perlarum lapis Ematites, Antimonium Diaphoreticum, Chalybis limatura, in impalpabilem pollinem redacta, à quo mirificè omne acidum ſuperfluum abſorbetur, & ſalnitrum ſexties, vel ſepties fuſum, & poſtquamlibet fuſionem in acqua extinctum, vltra id quod acidum ſine alteratione imbibit, dicitur etiam magnes caloris, multum conferens ad efferueſcentiam

tiam inordinatam sedandam, & hæc sunt remedia, quæ in hypocondriaca melancholia cum æstu superiùs descripto præcipuè conueniunt.

Si hisce remedijs regulam, & modum efferuescentiæ imponemus, tunc postea concessum erit volatilibus vti, & etiam salibus fixis, & Aromaticis, superiùs toties repetitis, vt efficacissima ad extinguendas reliquias huius acidi superflui, & ad tollendam innata attenuandi virtute sanguinis crassitiem, totius facultatem labefactantem, & ista remedia non differunt ab Antiquitate descripta in emendatione melancholiæ, cum ea omnia, vel de volatilitate, vel de Sale acri, vel de Aromatico participent, vt consideranti patebit.

Succus pancreaticus euadit aliquando austerus per miscellam, & vnionem partium terrestrium, quæ sua rigiditate, cum particulis acidis austerum reddunt saporem, vt apertè patet in fructibus immaturis; quorum austeritas habetur solùm à particulis acidis rigidis, se manifestantibus in duritie fructuum immaturorum, qui vbi à calore Solis, vel alterius agentis maturitatem susceperint, emollescunt, & austeritatem amittunt.

Talis Austeritas in succo Pancreatico cum bile efferuescente atrociora reddit Symptomata, & pro medella supradictæ austeritatis, faciunt omnia refrigerantia, & humectantia superiùs enumerata, quibus si præmittatur per horam assumptio alicuius salis volatilis Aromatici, vt est oleum Citri, Cinamomi, Gariofilorum, habebimus præstantissimum remedium ad Austeritatis emendationem, quod adnotauit etiam Syluius LeBoe asserendo, se nihil præstantiùs inuenisse, in dicta Austeritate, quàm supradicta Salia Aromatica.

Aliquando in salsedine peccat vitio illius serositatis glandulis pancreatis per arterias subministratæ, quæ salsedinem à sanguinis massa deduxit, & in hoc casu deficit illa fermentatio succi pancreatici, cum bile ad tot vsus, & ad tantas vtilitates necessarias, nam nullum salsum, cum sale lixiuio efferuescit, ideò Chylus ab hoc salso pancreatis, &

ab

ab acredine salis lixiuij bilis extremam ferè patitur dissolutionem partium, & in serosam abit colluuiem, à qua paulatim totus sanguis inficitur; Idcircò obseruamus, qui salso abundant, destillationes etiam maximas, & feroces pati, & in sanguinis massam, posteà introductus dictus succus salsus, per viam lactearum totam salsedine coinquinat, vndè nutritio etiam partium deprauatur scabies, lepra, vlcera depascentia, ignes sacri, & similia oriuntur.

Curabimus hanc salsedinem in succo pancreatico omnibus refrigerantibus supradictis, addito sero caprino, aqua nocera, lacte asinino, quibus adiungendum semen Papaueris, Hyosciami, Alchechengi, Sebesten, Gummi, tragacanta, Arabicum, Mastix, Thus, Stirax, & inter composita pillulæ de stirace, & Cynoglosa valent.

In motu peccat etiam, quando sursum fertur, quod semper contingit ratione suæ auctæ acrimoniæ, qua motus peristalticus intestini duodenni elatior, & citatior fit, cum aliqua violentia, & per hunc succus pancreaticus in ventriculum per orificium inferiùs deponitur, vndè vomitus acidi, & etiam appetitus Caninus, & dolores ventriculi, quorum Symptomatum ablatio pendet à remedijs supradictis propositis in aucta acrimonia huius succi.

Eiusdem naturæ cum succo pancreatico est Lympha, & cum Antiquorum melancholico humore omninò similis in qualitatibus.

De huius humoris existentia, Nemo est, qui dubitare possit, & vasa lymphatica, per quæ discurrit ab alijs vasis sanguinem defferentibus dissimilia, huius humoris existentiam comprobant, & etiam ipsius conditio ab alijs differens in limpiditate, fluiditate lymphæ verè simili, eius diuersitatem ab alijs humoribus confirmat.

De eius origine diù est dubitatum, modò tamen videtur apud omnes Anatomicos esse receptum à glandulis conglomeratis per totum corpus dispersis perenni fluxu emanare. Materia, à qua elaboratur hic humor, est eadem cum illa succi pancreatici, nempè serosus humor subacidus ab Arterijs glandulis subministratus, & spiritus animalis

eisdem

eiſdem à neruis communicatus, in omnes enim glandulas hæc vaſa implantantur. Huiuſmodi materia à proprio glandularum fermento, vel temperamento in humorem ſubacido-dulcem præparatur, volatilitate à ſpiritu animali recepta, à quo etiam dulcedinem nanciſcitur. Præparata à glandulis materia, in vaſa lymphatica iſtis appenſa expellitur, & per iſta diſcurrendo vna portio ad Cyſtim magnam lumbalem defertur, quæ per ductum Thoracicum aſcendendo, in venas ſubclauias transfunditur; Altera à ſuperioribus partibus ſupra Diaphragma fluens, in venas iugulares depoſitata, vnà cum ſanguine ad dextrum cordis ventriculum tendunt.

Talis Lymphæ motus eſt manifeſtus, non ſolùm per ocularem inſpectionem, ſed etiam per valuulas nuperrimè in dictis vaſis detectas, quæ motum verſus dictam Cyſtim, & venas iugulares adiuuant; A venis verò, & à Cyſti magna ad vaſa Lymphatica cuiuslibet humoris curſum impediunt, & regreſſum humoris lymphatici prohibent.

Non improbabilis tamen videtur modus generationis portionis talis humoris ab aliquibus deſcriptus, nempè dum ſanguis arterioſus valdè vaporoſus ob ſui efferueſcentiam, ab Arterijs in partium poroſitates circulatione deponitur, vapores prædicti ſanguinis ſpiritibus turgidi, locum minus calidum adepti, in aquam condenſantur, quæ à vaſis lymphaticis abſorpta denuò ad Arterias reducitur ſanguini in eis contento ſpiritum vitalem reſtituendo.

Cùm ergo certi ſimus hunc humorem ſanguini intra venas miſceri, in cordis ſinibus actuari, & per arterias in vniuerſum corpus diſcurrere, certi etiam eſſe debemus Naturam in aliquem finem, & bonum totius hoc decreuiſſe, & quamuis in hoc fine determinando hucuſquè Anatomicorum, & Medicorum ingenia deſudarint, nihil tamen certi ſtabilitum fuit, ſed pro ingeniorum varietate variæ emanarunt ſententiæ, inter quas magis probabilis videtur illa aſſerens lympham à natura fuiſſe determinatam, vt ſanguini aliqualis conſiſtentia donaretur, & hæc probabilitas à duplici deducitur fundamento.

Primò

Primò à natura ipsius humoris, quæ est acida, ideoq; apta consistentiam tribuere, cum de. acidi natura sit condensare, & coagulare consequenter lymphæ aciditas dulcificata aliqualem consistentiam tribuere poterit.

Alterum fundamentum est necessitas talis consistentiæ in sanguine, cum enim continuò per cor circuletur, continua efferuescentia, & rarefactione cruciatus, harum tormentum diù sustinere non pôsset, immò certissimè dissolueretur, vel in cineres abiret, eo modo, quo metalla reiteratæ liquefactioni condemnata, in cineres breui tempore reducuntur, nisi ab aliquo vnionem partium, cum aliqua crassitie acquireret, solùm verò acidum potens est prædictas conditiones sanguini tribuere, nec vllum aliud huic miscetur, quam illud lymphæ, consequenter lympham dulcem acidam pro prædicto fine intentam fuisse censendum est.

Et hæc fuit etiam Auic. Sententia Fen. p. doct. 4. & cap. 1. per quam determinauit melancholiam, crassitiem, & viscositatem sanguini tribuere, sicuti bilis fluiditatem, & quamuis melancholia in liene, sicuti bilis in hæpate tamquam in propria sede Antiqui collocauerint, per hoc tamen non reiecerunt melancholiam in sanguine habitare, loquendo de illa, quam excrementitiam, sed vtilem vocant, quia priusquam à liene segregetur, suam sedem habet in massa sanguinea, & hoc videtur confirmasse Hippocrates, vbi probando quaternarium humorum numerum, vsus est argumento à superpurgatione deducto, dicendo primò excerni bilem, deindè pituitam, posteà melancholiam, & vltimò loco sanguinem; purgatio verò talis educit humores in venis existentes, consequenter omnes istos humores intra vasa existere censuit Hippocrates, & hoc argumento dilucidè demonstratur Hippocratem inter primos hanc humorum Anatomiam percepisse ab Arte, & Natura factam, & descripsisse, vndè diuersitas inter Recentiores, & Antiquos consistit in determinando principio illarum conditionum, per quod Antiqui stabiliunt melancholiam: Recentiores Lympham dicunt, & si lympha accipietur pro melancholia vnà cum succo pancreatico, erit solùm dissensio de nomine.

Bile,

Bile, & Lympha suos naturales terminos seruantibus sanguini talis fluiditas, & constitutio impertitur; qua perfectionem acquirit, blie enim moderante virtutem condensatiuam, vel coagulatiuam melancholiæ, seù lymphę, & hac temperante virtutem dissolutiuam bilis, vna temperata constitutio media intra crassium, & rarum sanguini conciliatur ei inseruiens pro summo animalis beneficio; per raritatem enim à bile acceptam Spiritus in eo latentes excitantur, & per crassitiem moderatam à melancholia impartitam eorum dissolutio, & transpiratio impeditur, & per hanc admittitur talis rarefactio, quæ spiritui motum præbeat, sed solùm per claustra sanguinis, illius enim conseruationi maximè studet natura cum in eo vita animalis præcipuè fundetur. Idcircò illius explicationem, & motum per massam sanguineam intendit, ità tamen, vt non possit euolare, nec dissipari, idcircò sanguinem consistentia, & crassitie munire tentauit, quæ si non sufficiat, quia à rarefactione cordis nimis laxetur sanguinis constitutio, vt spiritus euolare possint, sagax natura Arterijs, per quas sanguis exiens à corde discurrit, duplicem dedit membranam, vt spiritus detinerentur, & impetum in eas facientes à resistentia earumdem repercussi de nouo sanguinem ingrederentur. Ab Arterijs verò, in venas sanguis arteriosus rarefactus in corde transiens, amissa in via, & cursu illa tenuitate, & raritate in corde accepta, & quæ actiuitatem Lymphæ in aliqua parte superabat, hæc suo robori restituitur, & crassitiem imprimendo sanguini, spiritus euolaturos comprimit, & tamquam vinculis constringit, eos reseruando ad idem munus, quandò intra cordis sinus à venis depositati fuerint.

Hic est finis lymphæà glandulis elaboratæ. Quæ congregatur à partibus per solam condensationem vaporis à sanguine arterioso exhalantis, puto non esse lympham, quià nec constat esse acidam, nec habetur ratio aciditatem in ea persuadens. Sed censeo condensationem vaporis exhalantis à sanguine extrauasato ab Arterijs in partes, esse ingeniosum naturæ Artificium, non pro generatione lymphæ, sed pro reductione spiritus vitalis in illo vapore contenti, ad cor,

& pro

& pro noua mixtione eiusdem spiritus cum sanguine arterioso, & talis reductio non fit per vasa lymphatica repugnantibus valuulis supradictis, sed est magis probabile fieri per venas dictam reductionem spiritus vitalis cum aqua colligati.

Hinc patet, si aciditas in lympha excesserit, bilis actiuitatem mortificatam iri, sanguinemq; morbosa crassitie deprauari, quia obstructiones membra vitiantes, cum suarum facultatum detrimento, & quandoq; cum inflammationis excitatione, prohibito ab obstructionibus, & crassitie sanguinis cursu, & stagnatione indicta, per quam putrescit cum feruore inflammante partem, in quo casu qualibet inflammatione vrgente, non solum larga sanguinis missione reuellendus sanguis, per sectionem venæ in parte longinquiori à membro inflammato, sed etiam deriuandus per sectionem venæ in parte propinqua inflammationi, vt fluxus sanguinis à parte affecta, quantum fieri possit, diuertatur, & motus stagnanti sanguini concilietur per dictam missionem sanguinis, vt concepto motu impedimentum eum determinans ad stagnationem superet, sed etiam deobstruentia, & discoagulantia volatilia conueniunt in omni inflammatione.

Hinc Pleuritis ab humore à frigore, & acido Lymphæ condensato obstruente vasa Pleuræ proficiscetur, cum ab obstructione, vel crassitie impeditus motus sanguinis hic stagnans, & fixatus inflammationem pariat; est enim Pleuritis inflammatio membranæ costas succingentis ex affluxu sanguinis ortum habens cum febre continua acuta, dolore lateris pungente, tussi, pulsu duro, & difficultate spirandi, & hanc stagnationem sanguinis in pleuritide asseruit Hippocrates in lib. 1. de morb. numero 23. quando describendo modum generationis pleuritidis dixit, & quantum ipsa carne inest bilis, ac pituitæ, aut in venis, quæ in ipsa carne sunt, id magna ex parte haud totum secernitur, introq; compellitur, ad caliditatem carne extrinsecùs condensata, atquè id ad latus affigitur, & dolorem vehementem exhibet, & percalescit, & per caliditatem trahit ad se ipsum à vicinis venis, ac car-

nibus pituitam, & bilem, vbi nota verbum affigitur connotans fixationem, & ſtagnationem humoris, & illud percaleſcit, quod innuit inflammationem, & præcipuè quandò incaleſcentia, eſt coniuncta cum dolore, vt ex dictis verbis habetur, & ad Hippocratis exemplum, omnes Antiqui etiam ſanguinem fixum, & ſtagnantem in omni inflammatione admiſerunt, non ſemper tamen in pleura fieri pleuritidem, ſed quandoq; in pulmonibus docuit idem Hippocrates lib. de locis in Homin. num. 24. ſcribendo pulmo tamquam natura, & rarus, & ſiccus trahit in ſe humorem quantum eius capere poteſt, & vbi influxerit maior fit, & vbi quidem fluxerit in totum extremitas eius maior reddita vtrumq; latus contingit, & peripneumoniam pulmonis appellatum morbum facit, cum verò alterum tantùm pleuritis; ex quo colligitur Zechium in ſuis conſultationibus ſumma cum ratione ſtabiliſſe, Pleuritidem eſſe affectionem pulmonum, & ab hac ſententia Hippocratis motus, iuditio practicantium ſubmitto conſiderationem hanc, nempè peripneumoniam eiſdem remedijs eſſe curandam, quibus curatur pleuritis, cui præter ſanguinis miſſionem tamquam principale remedium, volatilia, deobſtruentia proficua ſunt, ad imitationem Hippocratis, qui in curatione pleuritidis lib. 2. de morb. num. 40. milium, & eius decoctionem exhibet, milium autem Diaphoreticam virtutem obtinet, & per hanc deobſtruit, attenuat, & diſcoagulat, vt radix lappæ maioris ad dr. 2. Puluis in meis conſultationibus deſcriptus, ſanguis Hyrci, & deſcriptus ab Helmontio, Cornu Cerui Philoſoph. præp. dr. 1. cum aqua Rutæ Caprar. Flores Maluæ hortenſis rubei, & duplicati, exſiccati, ligni Viſciquercini an. dr. 1. M. F. puluis exhibeatur in iure, Pix naualis in aqua communi lota, ad dr. 2. & in pilulas cum Sach. redacta, & exhibita, valet inunctio ex Theriaca cum Oleo Cucurbitæ diſſoluta in formam linimenti, humectata priùs parte cum ſpiritu vini, pix naualis part. 1. picis grecæ part. 2. ſoluantur, & diſtendantur ſuper pannum lineum nouum craſſæ texturæ, & vnguentum factum cum puluere candicis caulium exſiccati, & mele.

Fiunt

Fiunt etiam à dicta crassitie sanguinis ab aciditate lymphæ aucta promanante obstructiones sine inflammatione, ob rationem dictam de melancholia hyppocondriaca: Vitiantur tamen facultates partis obstructæ, vt si lien obstruatur admisso humore, vel sanguine ab aciditate lymphæ incrassato intra suas porositates, & cellulas, & intrà extremitates vasorum capillarium, itá vt sanguis non totus circulari motu libero, & expedito deferatur, sed tardo, diminuto, & secundum tenuiorem partem eiusdem, cum sola agitatione, & vt itá dicam trepidatione crassi impedientis liberam viam, per quem motum paruum à putredine conseruatur, certe in hoc statu Lien non potest elaborare illud fermentum, quod inspiratum in Massam sanguinis, quæ per illud circulatur, hanc attenuat, & volatilizat, & ad separationem excrementorum in locis proprijs disponit, & hoc à nemine est negandum, cum experientia constet obstructo liene sanguinem deprauari incrassari, & excrementis repleri, consequenter fatendum est ab omnibus virtute lienis sanguinem attenuari, conseruari, ad excrementorum depositionem disponi, hanc virtutem volunt Antiqui consistere in temperamento innato lienis, & eius organizatione, & his duobus instrumentis lienem conseruare sanguinem, & ab humore melancholico depurare. Recentiores volunt prædictam virtutem consistere in perfecta organizatione, & fermento lienis, cui præter particulas elementales temperamentum Antiquorum constituentes addunt Recentiores his particulis corpuscula salina sulphurea volatilia, elementorum etiam mixtione composita, à quibus vigoratur actio qualitatum elementalium, & lienis virtus perficitur, cum sal, & sulphur habeant maximam efficaciam attenuandi, volatilizandi, & depurandi ea, cui miscentur, & cum maiori efficacia, quam qualitates elementales, & huius similitudinem exhibet aqua fortis, quæ argentum magis comminuit, & dissoluit, quam ignis, & hoc nisi ratione salium cum aliqua portione sulphuris mixtorum, & certè non alia ratione, quam illa allata ab Hippocrate in lib. de vet. med. nempè qualitates secundas acidas, salsas, amaras, dulces proprias

ſalis, & ſulphuris eſſe magis potentes, quàm caliditatem, & frigiditatem. Quidquid ſit tamen de his opinionibus, & earum vnitate, vel diſcordia, certum eſt pro conſequenda ſanitate ab obſtructione lienis labefactata conuenire, tàm Recentiores, quàm Antiquos in auferendis obſtructionibus, & concordes eſſe in remediorum electione, quià ablatis obſtructionibus lien rectè ſuo fungetur officio ſinè hoc exequatur per ſolum temperamentum, ſiuè per fermentum; de organizatione enim nulla eſt inter hos difficultas, quòd requiratur ad ſuarum functionum exercitium.

Inter ea ergo, quæ lienis obſtructiones ab acido lymphæ dominante productas, vel ab humore melancholico tollunt, ab Antiquis, & recentioribus, admittuntur Spica Indica, ſeù Nardus Indica infunditur in aceto, & addito Saccharo exhibetur ad vn. 4. Vrtica mortua, Scolopendrium, Chelidonia Mai. Naſturtium aquaticum, radix Filicis, Gentianæ, Rubiæ tinctorum, Capparorum, Curcumæ flores, & ſem. geniſtæ gummi Amoniaci, lacca, Cortex Tamariſci, hæc enim ſuo ſale volatili, acri, & alkalico imbibunt acidum, & craſſitiem attenuant, ideò etiam ſpiritus volatiles ſalis Armoniaci, Cerui, Fuliginis, Carabe ſummè valent, ſicut & Aromatica omnia, & Cæphalica, vt Cinamomum, Nux moſcata, Macis, Cariophili, Cardamomum, ſpica celtica, Zinziber, & alia huiuſmodi, in quorum cenſu reponitur aqua vitæ Mathioli, Spir. Carminatiuus Syluij, Elixir proprietatis Paracelſi, Elixir vitæ, ſpecies Aromat. Roſ. Diambræ, Diamoſchi Pliris Arcoticon, Tinctura Myrrhæ, quæ ſummæ eſt efficaciæ in debellando acido, & attenuanda humorum craſſitie, ſicut elixir Polycreſton Dolei compoſitum ex Myrrha, Aloe, Croco cũ ſpiritu vini Tartarizato, & Ol. Tartari per deliquium paratum, & mixtura ſimplex ſuperiùs deſcripta, valet tinctura Chalybis, Crocus Martis aperitiuus, Tartari tinctura, Tartarum Chalybeatum, Antimonij Tinctura, & Antimonium Diaphoreticum ex quibus parari poſſunt varia remedia, ſub quacunq; forma inter alia laudo ſequens decoctũ ℞. Cors Tamariſci, Fraxini an. vn. 2. Rad. Capar. Curcumæ, Rubiæ Tinctorũ, Zedoariæ an. vn. ꝭ5.

Cornu

Cornu Cerui in Talleolas incisi vn. 1. bul. in lib. 4. aquæ fontis vase clauso ad consumpt. medietatis, postea coletur de colat. summantur vn. x. Elixir Polycrestum Dolei scr. 1. summentur per quatuor horas antè prandium, & per tot horas antè cænam præmittendo bolum ex dr. 1. Gum. Amoniaci, Croci Martis aperitiui gr. 16. Spir. Sal. Armoniaci gut. 8. & omni tertio die purgetur, pil. melanagogis, vel tartareis, vel Syrup. Cachectico Fernelij, exterius valet Empl. de Tabaco, & Cicuta descripto in Messe Spargirica.

Si verò acidum Lymphæ occupauerit hæpar humoresq; in eius porositatibus, & vasis capillaribus fixauerit à suo officio aberrabit, quod præcipuum est sanguinem à bile depurare quo intermisso totus sanguis deprauatur, vt patet in obstructionibus hæpatis, & ad restituendum huic suum officium valent omnia supra memorata remedia, Aromatica, Chalybeata, Tartarea, & Antimonialia, simplicia verò specifica sunt eligenda, inter quæ sunt absynthium, quòd primum locum tenet in hæpatis obstructionibus, Chalaminthum, Chelidonia maior, Hæpatica, Marubium Quinquefolium, Nasturt. Aquat. Rad. Asparagi, Acori, Eringii, Gentianæ, Rhapont. Rusci, Valerianæ, spec. Dialaccæ, Diacurcumæ, Trocis, de Rheub. Eupatorio, Pul. Cachecticus Quercetani, ex quibus parari possunt decoctiones Syrup. Electuaria Pul. & alia huiusmodi, purgantia epicraticè pituitam, & humorem crassum omni tertio die summantur Puluis Hepaticus ruber descriptus in thesauro Pharmacetico Hoffmani est valdè efficax in Hæpate obstructo. Obstructiones Mesenterij, & eius glandularum eisdem remedijs tolluntur, & alijs descriptis vbi de melancholia hippocondriaca. Perpendat, vnusquisq; hæc remedia acidum lymphæ auctum debellantia in recentiorum sententia, quod est causa incrassationis humorum, & obstructionum, & inueniet, non differre ab eis quæ ab Antiquis proponuntur pro corrigendo humore melancholico incrassante humores, & obstructiones viscerum pariente.

Limpha nimis acida in glandulis strumas, & cancros efficit occultè latentes, cum simplici tumore, donec materia

salis, & sulphuris esse magis potentes, quàm caliditatem, & frigiditatem. Quidquid sit tamen de his opinionibus, & earum vnitate, vel discordia, certum est pro consequenda sanitate ab obstructione lienis labefactata conuenire, tàm Recentiores, quàm Antiquos in auferendis obstructionibus, & concordes esse in remediorum electione, quià ablatis obstructionibus lien rectè suo fungetur officio siuè hoc exequatur per solum temperamentum, siuè per fermentum; de organizatione enim nulla est inter hos difficultas, quòd requiratur ad suarum functionum exercitium.

Inter ea ergo, quæ lienis obstructiones ab acido lymphæ dominante productas, vel ab humore melancholico tollunt, ab Antiquis, & recentioribus, admittuntur Spica Indica, seù Nardus Indica infunditur in aceto, & addito Saccharo exhibetur ad vn. 4. Vrtica mortua, Scolependrium, Chelidonia Mai. Nasturtium aquaticum, radix Filicis, Gentianæ, Rubiæ tinctorum, Capparorum, Curcumæ flores, & sem. genistæ gummi Amoniaci, lacca, Cortex Tamarisci, hæc enim suo sale volatili, acri, & alkalico imbibunt acidum, & crassitiem attenuant, ideò etiam spiritus volatiles salis Armoniaci, Cerui, Fuliginis, Carabe summè valent, sicut & Aromatica omnia, & Cæphalica, vt Cinamomum, Nux moscata, Macis, Cariophili, Cardamomum, spica celtica, Zinziber, & alia huiusmodi, in quorum censu reponitur aqua vitæ Mathioli, Spir. Carminatiuus Syluij, Elixir proprietatis Paracelsi, Elixir vitæ, species Aromat. Ros. Diambræ, Diamoschi Pliris Arcoticon, Tinctura Myrrhæ, quæ summæ est efficaciæ in debellando acido, & attenuanda humorum crassitie, sicut elixir Polycreston Dolei compositum ex Myrrha, Aloe, Croco cũ spiritu vini Tartarizato, & Ol. Tartari per deliquium paratum, & mixtura simplex superiùs descripta, valet tinctura Chalybis, Crocus Martis aperitiuus, Tartari tinctura, Tartarum Chalybeatum, Antimonij Tinctura, & Antimonium Diaphoreticum ex quibus parari possunt varia remedia, sub quacunq; forma inter alia laudo sequens decoctũ ℞. Cors Tamarisci, Fraxini an. vn. 2. Rad. Capar. Curcumæ, Rubiæ Tinctorũ, Zedoariæ an. vn. 5.

Cornu

Cornu Cerui in Talleolas incisi vn. 1. bul. in lib. 4. aquæ fontis vase clauso ad consumpt. medietatis, postea coletur de colat. summantur vn. x. Elixir Polycrestum Dolei scr. 1. summentur per quatuor horas antè prandium, & per tot horas antè cænam præmittendo bolum ex dr. 1. Gum. Amoniaci, Croci Martis aperitiui gr. 16. Spir. Sal. Armoniaci gut. 8. & omni tertio die purgetur, pil. melanagogis, vel tartareis, vel Syrup. Cachectico Fernelij, exterius valet Empl. de Tabaco, & Cicuta descripto in Messe Spargirica.

Si verò acidum Lymphæ occupauerit hæpar humoresq; in eius porositatibus, & vasis capillaribus fixauerit à suo officio aberrabit, quod præcipuum est sanguinem à bile depurare quo intermisso totus sanguis deprauatur, vt patet in obstructionibus hæpatis, & ad restituendum huic suum officium valent omnia supra memorata remedia, Aromatica, Chalybeata, Tartarea, & Antimonialia, simplicia verò specifica sunt eligenda, inter quæ sunt absynthium, quòd primum locum tenet in hæpatis obstructionibus, Chalaminthum, Chelidonia maior, Hæpatica, Marubium Quinquefolium, Nasturt. Aquat. Rad. Asparagi, Acori, Eringii, Gentianæ, Rhapont. Rusci, Valerianæ, spec. Dialaccæ, Diacurcumæ, Trocis, de Rheub. Eupatorio, Pul. Cachecticus Quercetani, ex quibus parari possunt decoctiones Syrup. Electuaria Pul. & alia huiusmodi, purgantia epicraticè pituitam, & humorem crassum omni tertio die summantur Puluis Hepaticus ruber descriptus in thesauro Pharmacetico Hoffinani est valdè efficax in Hæpate obstructo. Obstructiones Mesenterij, & eius glandularum eisdem remedijs tolluntur, & alijs descriptis ybi de melancholia hippocondriaca. Perpendat, vnusquisq; hæc remedia acidum lymphæ auctum debellantia in recentiorum sententia, quod est causa incrassationis humorum, & obstructionum, & inueniet, non differre ab eis quæ ab Antiquis proponuntur pro corrigendo humore melancholico incrassante humores, & obstructiones viscerum pariente.

Limpha nimis acida in glandulis strumas, & cancros efficit occultè latentes, cum simplici tumore, donec materia

ab aciditate coagulata corrodentem acrimoniam non acquisiuerit, ad quam cum peruenerit ob acidi volatilitatem, & acredinem conceptam, vel à calore, à quo volatilizatur, vel per admixtionem alterius salis lixiuialis biliosi, per quem naturam humoris adusti salsi, & corrosiui, vt loquuntur Antiqui, adipiscitur, tunc in propatulum effertur, corrosa parte, cuius nuntia præmissa fuerunt in puncturis, & lancinationibus sæpè cum dolore reiteratis in parte, ab humore acredinis corrosiuæ initia suscipiente, ex quo patet aromatica acidum infringentia, non esse in hoc casu vsurpanda, etiam consilio Antiquorum, quià acredinem corrosiuam per accidens augent, humorem acidum fixum, & crassum exaltando, & volatilizando, sed demulcentibus vtendum, inter quæ præcellit sulphur Antimoni fixum, & illud vitrioli Anodynum, & Cinabris Antimoni paratum modò ab Helmontio descripto, & exhibentur cum aquis maluarum, boraginis, hordei, cum lacte exhibere formidarem, ob facilitatem, quam habet ad acescendum, nec mineralia hæc damnanda, quià modo prædicto præparata sunt innoxia, & Galenica schola non habet vndè depromat efficaciora, maximum dulcificans sanguinem in strumis, & Cancro puto esse aquas Antimoniales, cuius descriptio est ℞. salsæ, ligni Visci, Quercini an. vn. 4. Cornu Cerui in Talleolas incisi vn. 2. infund. in lib. 30. aquæ fontanæ per diem postea cum istis in vase suspendatur sacculus, in quo includatur Antimonium crudum crasso modo puluerizatum vn. 4. & alter sacculus, cum limatura Chalybis ad vn. 4. bulliant ad consumptionem tertiæ partis, de hoc decocto accipiantur omni die lib. 8. & etiam decem in prandio, in cæna, & per diem, & per quindecim dies huius decocti vsus continuandus.

Ad strumas specificè valet sequens remedium sumat æger de propria vrina ad vn. 6. & incipiat à principio lunæ vsq; ad vltimam quadraturam, & postea per totum tempus huius omni die lapidis spongiæ dr. 1:5. salis communis, tartari, Gemmæ an. scr. 1:5. p. & capiat in vino, idem præstat spongia vsta, extrinsecus pro strumis accipiatur succus

ſcabioſæ minoris, Bettonicæ, & perſicariæ maculatæ ad lib. vnam, & ad ſolem inſpiſſentur, eo modo quo fit ſuccus Cicorei condenſatus, & pro ſingula vncia huius ſucci addatur dr. 1. præcipitati ſecundum regulam Ioannis de Vico, & poſtea ſtrumis hoc remedium applicetur ſi ſint vlceratæ, non vlceratę illiniantur ſucco Tabacci, & ſuper eas imponantur folia eiuſdem, vel Emplaſtrum Diaſulphur, pro Cancro non vlcerato mitioribus, & dulcioribus vtendum ob rationes ſuperiùs dictas nempè vnguento roſato maluino, ſi vlceratus fuerit Cancer ſuper illum diſtendantur Petiæ imbutæ ſucco Artemiſiæ optimè depurato, & tepido.

Hydrops Aſcites, & Anaſarca Cachexia, & ſimilia Symptomata poſſunt ortum habere ab eadem lympha acida, quæ obſtructionem ſua craſſitie pariendo in vaſis lymphaticis facit, ne lympha liberè diſcurrere valeat, vndè detenta, & à nouo fluxu lymphæ aucta iſtius copia, vas lymphaticum obſtructum adeò diſtendit, vt rumpat defluente in ventris capacitatem per apertam rupturam lympha, à qua hydrops aſcites, & hoc expræſſit Hipp. in lib. 4. de morb. circa finem, quando explicando modum quò fit hydrops ait, etenim, vbi aceruatim aqua acceſſit, & via in principijs non pateat ad infernas partes, ſed aceruatim in venis concludatur nimirum, vt quæ reſpirationem non habeat, neq; ſurſum, neq; deorſum inniti poterit (clariùs non poteſt explicari obſtructio venarum in hydrope,) & poſtea ſubiungit. Sin minus iſtic ſolùm volutatur (nempè aqua) circa ventriculum, (& per hoc explicatur vis, quam aqua concluſa concipit,) & viam ſibi aperit in ventrem, ex volutatione, vel rumpendo vaſa in quibus continetur præternaturaliter, vel eorum orificia aperiendo, non poteſt enim à vaſis in cauitatem ventris aqua deſcendere niſi per aperitionem, vel diſruptionem vaſorum, Lympha incraſſata in pituitam facit Anaſarcam.

Cachexia ab eadem lympha acida prouenit dum ſanguinem incraſſando, & ad efferueſcentiam inhabilem reddendo, impedit, ne excrementa ab eo ſeparentur, qua propter retenta illum deprauant, coinquinant, & ineptum ad omnes fun-

ctiones corporis reddunt, de his alibi diffusiùs.

Acidum horum Symptomatum causa emendabitur cum remedijs illud infringentibus toties repetitis, & cum omnibus illis ab Antiquis præscriptis pro emendatione melancholiæ inter cętera verò antecellit Chalybs, & pręcipuè eius sulphur, quod in Croco Martis aperitiuo abundat, Antimonium etiam est summi roboris in hac aciditate extirpanda, siuè sulphur eius auratum siue fixum vulgari sulphuri valdè simile, vel diaphoreticum commune exhibeatur. Tartarum etiam, & ex eo composita remedia valent, & Antimonij tinctura Tartarizata super alia antecellit. Puluis Cachecticus Quercetani, si addatur sal tartari volatile mira præstat, in his affectibus sicuti etiam omnia diaphoretica, & decocta, quæ in destillationibus, & morbo Gallico exhibentur, & istà meo iuditio sunt efficacissima, pro acido debellando, & sanguine soluendo, & horū efficacia corroborari potest addendo supradicta remedia, vel salia volatilia, vel fixa alkalica, valent etiam ex mente Hipp. quarto de ratione vict. in morb. acut. Diuretica, quæ serum diuertunt à ventre, & ad vesicam deferunt, hac de causa vrina in aliquibus profuit bibita, & per hoc sal vrinæ volatilæ proficuum videtur puluis etiam Buffonum exsiccatus, quia vrinam promouet, & pro arcano habetur, & aqua Penoti aperitiua, lixiuium paratum cum vino iniecto supra cineres corticum fabarum sarmentorum vitis alia remedia vide Cap.de nutritione læsa in proposito verò casù in quo supponuntur orificia vasorum lymphaticorum aperta, vel ipsa vasa disrupta, decocta vulneraria conueniunt ex agrimonia brassica, Cherefolio Calcatrippa, Hyperico, Nicosiana quinquefolio Taraxaco, & vlmaria huius decocti vn.8. addatur Opobalsamum ad dr.1. vel balsamum sulphuris, & bis in die summatur præcedente tamen seri eductione per aluum, vel per vrinam, quoad cachexiam pro eius causa, & curatione videnda, quæ inferius dicentur de motu fermentationis, & circulationis sanguinis, & quæ dicta sunt de succo pancreatico nimis acido, & cap.11. de sanguinis intemperie frigida.

Si acidum lymphæ erit debile, & eneruatum, sanguis à mediocritate suæ constitutionis inter rarum, & densum

eijcietur, & prævalente bilis actiuitate ea eueniunt damna quæ superiori capite recensuimus de bile nimis actiua, quæ eisdem remedijs ibidem descriptis erunt auertenda remittendo acidum lymphæ.

Si nimis austera erit, maiorem, & crassiorem, & extremam ferè crassitiem in sanguinem inducet, eisdem tamen remedijs supradictis de acido aucto, & austero succi Pancreatici erit modificanda.

Acidam lympham præternaturam, cognoscimus à morbis in crassitie humorum consistentibus, sicuti bilem peccantem arguimus à morbis à raritate magna efferuescentia, & dissolutione humorum pendentibus.

Vitiatus sanguis ab hac lympha, sicut ab acida, totus aciditate, & austeritate coinquinatur, quibus febres illas longas, & lentas, & paruas vocatas sinè calore, & virium notabili dissipatione parit, quià non per morbosam efferuescentiam in sanguinea massa accensam fiunt pulsus celeres, & frequentes, plusquam eorum conditioni naturali conueniat, sed per aciditatem cuius acrimonia lacessitæ fibræ ventriculi cordis contractione suscepta determinantur, ad sanguinis contenti expulsionem, in breui tempore, cum pulsus celeritate, æquanda celeritati eidem communicatæ ab efferuescentia cum feruore, & æstu febrili sanguinis quapropter à febre dicitur illa pulsus alteratio, quià similis illi, quæ à febrili efferuescentia pro venit, eadem pericula minans prauis humorum qualitatibus quæ illa ab efferuescentia inordinata.

Corporis extenuatio cum his febribus lentis coniungitur, non ob calorem præternaturalem colliquantem, sed ob aciditatem alimentum deprauantem, in qualitate nutritioni improportionata, & substantia nimis incrassata, vt partium nutriendarum poros ingredi non possit, impediendo illarum nutritionem, vt inferiùs de hac agendo patebit.

Ab hac sententia non credo dissessuros Antiquorum sequaces, has febres lentas ab humore crasso, & melancholico admittentes, & si huic, aciditatem coniunctam fatentur prævalendo in massa sanguinea, & transeundo per cor sua acri qualitate hoc pungere est valdè probabile, & ex puncturæ molæstia

cogi

cogi ad celeriorem ſanguinis expulſionem, eo modo quo alteratum cordis motum in palpitatione, per irritamentum explicant; Remedia pro his febribus ſunt, quæ aciditatem, & auſteritatem hanc tollunt, & quæ pariter ſunt deobſtruentia ſuperiùs recenſita, & quibus vtuntur antiqui in obſtructionibus, & in præparando humore melancholico.

Si ſalſa euadet vice conſtrictionis, & craſſitiei ſanguini maiorem impertit diſſolutionem, & bili non inſeruit pro fræno, ſed pro auxilio, in extremum ſanguinis detrimentum in quo caſu ea omnia ſunt adhibenda, quæ ſuperiùs recenſuimus de ſucco pancreatico ſalſo.

Atræ bilis generatio, & modus iſtius pendens à mixtione Bilis, cum Lympha acida vnitim efferueſcentibus, non eſt diſſimilis ab eo quem docuimus de bile in tractatu eiuſdem, nam ſicuti bilis in melancholiam degenerat per admixtionem acidi, coadiuuante efferueſcentia inordinata vtriuſq; humoris, ità melancholia, ſeù Lympha in atram commutatur, per admixtionem bilis, cum ſupradicta efferueſcentia, & hoc poteſt contingere, non tam in inteſtino duodenno, vbi ſuccus pancreaticus melancholicus, cum bile congreditur, ſed etiam in venis lympha acida, melancholica efferueſcente cum particulis ſalino-Sulphureis lixiuioſis in maſſa ſanguinea exaltatis.

Hac occaſione adnoto, quod licet lympha ratione innatæ aciditatis naturali neceſſitate cogatur efferueſcere cum particulis alkalicis, & bilioſis in maſſa ſanguinea redundantibus, non tamen per hanc efferueſcentiam tenuitatem, & raritatem acquirere, nam ſi excedat in aciditate bilis, & cuiuslibet alkalici virtutem diſſoluentem opprimendo ſanguinem conſtipat, ſi verò æquali actiuitate, & virtute vterq; humor alkalicus, & acidus polleat, poſt leuem efferueſcentiam vniuntur, & velut coagulantur partim in ſalſum volatile ſecundum partes magis ſubtiles, & in ſalſum fixum ſecundum craſſiores, quòd ſi ſocias in hac vnione admittat alias particulas craſſas, ſanguinis craſſities aliqua, & viſcoſitas in tota maſſa paulatim introducitur, irretito paulatim ſpiritu, & ſulphure eiuſdem, ac etiam appræhenſis particu-

lis

lis volatilibus tàm acidis, quàm alkalicis à viſcoſitate prædicta, ex quo neceſſariò ſequitur totius maſſæ ſanguineæ condenſatio.

Ab acido excedenti bilem oprimi, docuerunt Antiqui, quandò pro bilis correctione acida præſcripſerunt, & temperamentum ex proportionata bilis, & melancholiæ quantitate temperatum vocarunt, quià ex tali proportionata mixtione conſurgit in ſanguine temperata conſtitutio inter calidum, & frigidum inter rarum, & denſum, ideò idonea ad actiones ſine exceſſu edendas, cum perfectione talis temperamenti, per hanc moderationem accedentis ad temperamentum ad pondus in humoribus, & certè iſta moderatio bilis, & melancholiæ æqualiter dominantis, maſſam ſanguineam in perfecta moderatione detinet, dum bilis, impedit, nè ſanguis à melancholia nimis incraſſetur, & melancholia prohibet, nè bilis ſanguinem magis attenuet.

Hanc moderationem fundari in caliditate bilis, & frigiditate melancholiæ ad inuicem ſe temperantibus docuerunt Antiqui, Recentiores verò in efferueſcentia vtriuſq; humoris per quam actiuitas bilis, & melancholiæ remittitur, & per talem remiſſionem bilis nimis acris, & calida, ab aciditate melancholiæ temperata, dicitur à cauſa frigida remitti, cum decretum fuerit ab Antiquis aciditatem à frigido oriri, & Recentiores ad acidum corrigendum ſicut Antiqui Aromaticis incidentibus, & calidis vtuntur, ex quo ſaluatur integer apud vtroſque Medicinæ finis. E contra aciditas melancholiæ remittitur per virtutem ſalinam, & ſulphuream bilis de qua ſtatutum fuit ab Antiquis melancholiam corrigere per calorem, & quidem Recentiores, cum iſtis ad corrigendam bilem excedentem in ſuis qualitatibus, frigidis, & acidis vtuntur.

Et pro demonſtranda integra vnione Recentiorum, cum Antiquis circa naturam huius humoris lymphatici melancholici, eiuſdem naturæ cum ſucco pancreatico, cum vterq; à glandulis præparetur, & ad ſtabiliendam huic Siſtemati veritatem aduerto Syluium LeBoe admittere vnam differentiam lymphæ craſſæ, & acidæ, quam melancholiam ap-

appellat, & in hoc ſequitur veteres hunc humorem craſſum determinantes. Ex altera parte perpendendo ſententiam Hippocratis docentis lienem eſſe ſedem aquæ, quod membrum ſtatuitur etiam receptaculum melancholiæ iudico recentiores ab Hipp. non diſſentire deſcribendo aliam differentiam melancholiæ fluidam, & tenuem ſub nomine lymphæ, quæ à liene ſuam originem, & principium trahere non eſt dubitandum, etiam in ſententia Recentiorum determinantium in Liene ſanguinem per hunc circulantem noua, quadam fermentatione affici per quam attenuatur, ſubtiliatur, & volatilizatur, vna cum ſuis excrementis vtilibus, quæ per dictam fermentationem quodamodo diſgregantur à partibus vtilioribus, ità vt facilis poſtea euadat eorum ſegregatio, qua propter ſanguis circulans per Hæpar ibi relinquit partes biliosas, amaras, & per glandulas partes ſeroſas acidas, & ità poteſt dici lienem eſſe principium humoris lymphatici, & melancholici, quià ab eo diſponitur, vt in ſuis locis determinatis ſeparetur ad animalis beneficium.

CAPUT VIII.

DE SALIVA, ET PITVITA.

Saliua eſt Humor à glandulis parotidibus præparatus, & per ductus ſaliuares in oris cauitatem continua emanatione transfuſus; Materiam pro huius humoris præparatione ſuſcipiunt glandulæ ab Arterijs, quæ iſtis inſeruntur; aliquali aciditate hanc materiam perfundi perſuadent dicta ſuperius de ſaliua aciditate perfuſa, & glandularum natura, quæ inſtitutæ videntur ad ſuſcipiendam, & præparandam Materiam ſeroſam acidiuſculam, vt ſuperiori capite adnotaui, & morbi, qui communiter glandulis eueniunt efficaciter hoc videntur confirmare, ſunt enim intumeſcentiæ ab humore condenſato, & tumores duri, vel moles, ſed ambo coagulationem humorum repræſentantes, quæ acidum natura-

turaliter in glandulis dominans supponunt. Vlterius saliua in Vase collecta, & ibi relicta per aliquod tempus crassescit non alia ratione, nisi virtute intrinsecæ aciditatis, quæ latet est, & occulta, eo modo quo in Saccharo, & melle occultatur virtus corrosiua, per destillationem horum corporum manifestata.

Dictæ glandulæ parotides spiritum animalem à neruis quorum ramificationes in eis inseruntur suscipiunt, quorum ope humor volatilis, & fermentatiuus ab his glandulis præparatur, prout dictum est de glandulis pancreatis, & aciditatem etiam Materiæ à glandulis prædictis susceptæ dulcificant, vndè magis occultatur.

Hanc virtutem fermentatiuam in se continere præter dicta in superiori capite de præparatione alimentorum in ore experientia comprobatur, nam si panis frustulum optimè terratur multæq; saliuæ misceatur, deindè in competenti Massa farinæ indatur, & hanc fermentare facit, pari pacto, ac fermentatur à fermento ordinario. Materia prædicta ope fermenti, vel temperamenti glandularum supradictarum præparata per ductus saliuales ab Illustrissimo D. Francisco Boldrino in Accademia Parmensi professore publico Anatomiæ, & Chirurgiæ detectos, in oris cauitatem transfunditur.

Hic humor prædicto modo præparatus difert à lympha, & à succo pancreatico, quamuis à glandulis elaboratus, ex materia serosa sanguinis, prout illi, quià in saliua non est aciditas manifesta, nec tenuitas, sicuti in succo Pancreatico, & lympha, sed est magis crassa, & manifestè insipida, ideoq; pituitæ in qualitatibus essentialibus similis, quapropter pituita iuremeritò nuncupatur.

Finis à naturà intentus in generatione huius humoris, est multiplex. Primò facilem reddere deglutionem alimentorum, quibus miscetur, nam sitientes ob istius humoris defectum difficilem experiuntur deglutitionem. Secundus est interiora oris, & loquellæ organa continua irrigatione lubricare ad vocem edendam, cum facilitate, quam non experiuntur, quibus fauces in huius humoris defectu exsiccan-

cantur. Tertius est ad sitim moderandam, quapropter impedito huius humoris cursu in oris cauitatem, vel exsiccato prædicto humore, vt in febribus intensis, & in violento exercitio, & cursu, sitis valdè excruciat. Quartus est à corporibus siccis masticatis, & dentibus trituratis saporem attrahere per dissolutionem salis dictorum Corporum, huncque Organo gustus communicare. Vltimus est inseruire pro fermento alimentorum in ventriculo, vt superiùs dixi.

Ex his colligitur saliuam non esse inutile excrementum, cum ad tot fines à Natura sit destinata, & per rationes superiùs allatas.

Hæc saliua Recentiorum non differt ab Antiquorum pituita cuius sedem cerebrum, ventriculum, & intestina statuerunt, quià plurimum de hac sub specie saliuæ à cerebro ad palatum defluere crediderunt, & multam per vomitum, & intestina excerni obseruauerunt; Anatomicæ tamen obseruationes demonstrant Antiquos errasse in stabiliendo descensu saliuæ à cerebro, cum per ductus saliuales à Parotidibus deriuatos constet saliuam in os depluere; Quæ per vomitum, & secessum excernitur est eadem saliua deglutita, quæ in ventriculo remanendo, qualitates inferiùs dicendas contrahit, nisi eas secum traxerit à suo principio, & quæ in intestinis obseruatur, est eadem saliua à ventriculo in intestina dilabens, ab efferuescentia bilis, & succi pancreatici residua, & incrassata, congrediendo enim, & ipsa in hac pugna necessitate naturali, quod reliquum superest in crassum, & mucosum humorem transit; Necessitas hæc apparet à confluxu eiusdem saliuæ in loco congressus bilis, & succi pancreatici, & dicta mucositas residua inseruit pro tegenda superficie interna intestinorum; in reliquis si comparabimus qualitates pituitæ ab Antiquis tributas, cum qualitatibus, quæ insunt saliuæ videbimus recentiores cum eis conuenire in ratione humoris pituitosi.

Vitia Pituitę, & saliuæ à Recentioribus eadem statuuntur, cum eis quæ Antiquorum consensu determinata fuerunt, & consistunt in alteratione partium componentium, à

quibus

quibus, vel saporis defectus, vel alicuius excessus oritur in hoc humore, vel à tali textura partium componentium, à qua alteratur eius modus substantiæ, cum dispositione ad lædendas aliquas operationes nostri corporis, quæ dispositio considerari debet in omnibus vitijs, ad hoc, vt talia debeant dici, & ab his varias pituitæ differentias colligunt Antiqui, quas admittunt Neoterici.

Insipida fit pituita, & saliua, quando nihil de sale acido ei miscetur, ex eo quod parum in venis de hoc reperiatur ob bilis superabundantiam, acidum omne mortificantis sua præualenti actiuitate, vel quià serum, & aquea substantia in excedenti copia ad istius compositionem concurrerit, acidum ab Arterijs acceptum opprimendo, & suffocando.

Ab hac saliuæ constitutione deprauatur, immò tollitur illa alteratio, seù fermentatio, quam alimenta in ore masticata à saliua commixta suscipiunt, ex cuius deffectu eorum concoctio in ventriculo potest deprauari, sicuti minui potest à saliua insipida, & nimis aquosa acidum ventriculi famis excitatiuum eneruando, qua de causa dixit Hippocrates in lib. de Coa. prenot. num. 1. quibus saliuæ multum, & cibi fastidia sunt, & si verum est, quòd saliua inseruiat pro fermento alimentorum in ventriculo ab hac vitiata sui constitutione in acidi defectu, vel oppressione, læditur dicta fermentatio, & concoctio alimentorum, & etiam si concedamus ad hanc non concurerrere, adhùc partem potest habere in deprauatione dictæ operationis, sua aquositate ventriculi fibras laxando fermentum concoctionis operatiuum diluendo, & qualitatem acido-salsam fermentatiuam nimia humiditate debilitando, eo modo quo videmus ab humore aqueo excedenti omnes qualitates sapidas infringi, & precipuè hæc succedent si huiusmodi saliua in quantitate excesserit, & nihil famosiùs in Antiquorum Schola, quam ab humore destillante in os, & dilabente ad ventriculum concoctionem alimentorum vitiari, excrementa cumulari in ventriculo, & intestinis, quòd magis verificatur per Recentiores, cum ab aquosa saliua copiosa eneruetur fermentum bilis, & Pancreatis, cum degeneratione Chyli depurandi ab

ab his, in Naturam ingnobiliorem, & excrementitiam.

Huic vitio occurrendum est cum eis, quæ acidum remittunt iuxta præcepta Antiquorum acida in appetitus deficientia præscribentia; & talis deficientia semper obseruatur in ventriculi fermento debilitato; conueniunt etiam, quià bilem appetitum extinguentem minuunt iuxtà sancita ab Antiquis demonstrantibus à bile appetitum infringi,& coctionem lædi; minuunt etiam serositatem acida, hanc per vias vrinæ è corpore expellendo, & hoc docuerunt etiam Antiqui inter diuretica, acida conumerando.

In abundantia serositatis saliuam deprauantis conueniunt vltra acida, ea, quæ exsiccant, & resoluunt, & sunt omnia calefacientia, & hæc, & acida multis in locis descripta manent.

Cognoscemus saliuam insipidam prouenire à defectu acidi, obseruando bilis excessum in Corpore, & seri abundantiam, quæ ex temperamento, habitu corporis, & ab erroribus antecedentibus demonstrantur.

Acida quandoq; euadit saliua, vt dentes ad instar succi limonum stupidos reddat, & tunc acidum in ea superabundat plusquam conueniat illius conditioni naturali, ex eo quòd acidum in sero, vel lympha arteriosa sit excedens, vel ratione temperamenti melancholici, vel ratione alimentorum acidorum in copia assumptorum, quæ maximè conducunt ad melancholiæ copiosam generationem, vel ratione fermenti glandularum ad acidum vergentis, quod nimis exaltatum, aciditatem adeò sensibilem saliuæ imprimit præter eam, quam contraxit à Materia, à qua generatur. Exaltatur autem prædictum fermentum acidum à calore excedenti, & à defficientia spirituum, quorum virtute acida modificantur, & ex his duobus confirmatur Antiquorum sententia de generatione acidi, qua stabilitum fuit à frigido prouenire, nam calor acidum efficit, partes sulphureas Materiæ dissipando, vt contingit vino in acetum degeneranti, à calore enim ebullit, efferuescit, & posteà acessit euaporantibus ab eo sulphureis particulis, & exaltatis salinis acidis, & per hoc acetum ab Antiquis dicitur frigidum, & nihil commu-

mu-

muniùs, & magis vulgare in ſchola medica, quam calorem hæpatis frigiditatis ventriculi cauſam eſſe, vndè non damnandi Recentiores,aſſerentes acidum, quod eſt frigidum,à calore operari, cum id ſit intelligendum occaſionaliter, & de conſequenti, non effectiuè, & principaliter, vt Antiqui diſcurrunt de Hydrope, qui eſt morbus frigidus, & quandoq; in eorum ſententia à calore excedente proficiſcitur; ſed magis apertè in hac ſententia Neotericos erudierunt,quando cruditatem acidam coniunctam cum hepatis incendio,& æſtu hypocondriorum,à calore dictarum partium,tamquam à cauſa pendere determinauerunt modo explicato de hepate calido,ventriculum refrigerante. Materia verò ſinè partibus ſulphureis frigida dicitur, pari pacto quæ ſpiritibus priuantur, frigida fiunt, & ideò ad aciditatem diſponuntur iuxtà Antiquorum ſententiam, frigiditatem induci à ſpirituum defectu, illi priùs docuerunt, in ſpiritu calorem ponentes, qui ab eorum diſſipatione debet minui, & cum tali proportione, vt quantum de calore deperditur, tantum de frigiditate acquiratur, & quamuis hæc doctrina propriè ſpiritibus vitalibus applicetur, debet etiam applicari ſpiritibus animalibus, à quibus non parum ſubſidij habet calor pro ſui conſeruatione, & ab eorum diſſipatione humorem acidum melancholicum augeri, norunt etiam in antiqua medicina Tyrones, cum inter cauſas melancholiam,augentes enumerentur Animi paſſiones,& curæ,quæ hoc poſſunt præſtare per diſſipationem etiam ſpirituum animalium, qui ab eis maximè patiuntur, & cum his loquuntur Neoterici,quādò docent curas, & animi paſſiones aciditatem in humoribus, augere quamuis diuerſo modo hoc explicent: Nam Antiqui dicunt animi paſſiones acidum augere, quia frigiditatem inducunt concentrando, & ſpiritus diſſipādo, Neoterici verò aſſerunt ſpiritus humores dulcificare, & vbi diſſipantur, dulcificationis effectū ceſſare, & humores acredinem cōcipere dum cauſa diſſipans ſpiritus exaltat acidum, vel iſtis diſſipatis hæc fit ſenſibilior, ſigna demonſtrantia prædictas cauſas præceſſiſſe, aciditatem ſaliuæ demonſtrabunt.

In cura aciditatis ſaliuæ conueniunt calida, & Aromatica, vtpotè acidum infringentia, & quæ acidum imbibunt toties

repetita, quæ conueniunt etiam in fermento acido nimis exaltato. Et si calor huic exaltationi, & aciditati humorum, contribuat, ad frigida omnes recurrunt, nec alio modo cruditatem acidam à caloris excessu curant antiqui, & aciditas à dissipatione spirituum, & à curis ab omnibus lætificantibus, & à spiritus reparantibus, vt sunt spiritosa, cæphalica, curatur, causæ calefacientes si præcesserint aciditatem à calore connotabunt.

Pituita intestinalis, est ipsa saliua, quæ à ventriculo ad intestinum descendit, & in his crassitiem acquirendo in mucositatem pituitosam transit, vndè si saliua fuerit acida, hæc mucositas de aciditate participat, saliuam ad intestina descendere mihi videtur ab omni dubitatione alienum, nam si tota saliua, quæ deglutitur, intra ventriculi limites contineretur, quàm citissimè istius cauitas impleretur, vel in ea saltem copiosè exundaret, quod cum non succedat, stabiliendum est, à ventriculi cauitate ad eam Intestinorum saliuam descendere, & præter aciditatem excedentem, quam potest in se colligere in sui generatione nempè in glandulis, vbi conficitur, quandoq; nimia aciditate vitiari potest per miscellam succi pancreatici nimis acidi.

Ab hac dolores omnes intestinorum proueniunt, qui coniunguntur cum sensu frigiditatis, & horum dolorum causam omnes Antiqui tribuerunt pituitæ vitreę de acido participanti, ideò omnia Aromatica calida in his doloribus conueniunt, vt sunt aqua Theriacalis, Cinamomi, spiritus carminatiuus, spiritus nitri, Oleum Gariofilorum Confec. Diacymini Diatrion, Pipercon, Theriaca, Mithridatum, & similia, debent tamen præcedere euacuantia pituitam intestinalem.

Pituita, vel saliua acida in ventriculo collecta, & alimentis permixta in horum præparatione ea contingunt mala, quæ citato Capite acido superfluo ventriculi tribuimus, quæ aliam curationem non exigunt, quam ea, quæ acido superfluo conuenit, & perficitur per medicamenta ibidem descripta.

Salsedine peccat Saliua, quia materia, à qua originem trahit nempè serum copioso sale abundat; hoc vitio multa in-

fert

fert damna, partes oris, per quas transit, corrosiua salsedine corrodendo, & vlcerando; In ventriculum verò admissa vna cum alimentis, hæc salsedine præternaturali inficit, & nimia dissolutione attenuat, vndè sanguis posteà tenuis, & salsus multorum malorum causa generatur, libero ab alimentis ventriculo collecta ibi saliua, hac salsedine dolores in eo excitare solet, & lethales corrosiones intestinales.

Pituita salsedinem potest contrahere à saliua modo superiùs dicto de vitio bilis, & succi pancrearici in suis qualitatibus excedentibus, dum ob auctam eorum acrimoniam plus solito in congressu mutuo efferuescentes, partim in salsum volatile, & partim in fixum transmutantur, & hoc remanens vnitum partibus crassis à dicta efferuescentia residuis, & mixtum cum saliua descendente pituitam intestinalem magis vitiosam salsedine reddit; & hoc confirmatur Antiquorum doctrina de ortu salsedinis à calore, nam inordinata efferuescentia supradicta est cum calore statum naturalem excedente, prout demonstrauimus etiam superiori capite quarto, de preparatione massæ Chylosæ in intestinis, & capite de bile, & succo pancreatico, & ex bile, & succo pancreatico salsum fieri ab Auicenna, Recentiores desumpserunt, qui pituitæ salsæ generationem explicando ait fieri si pituitæ tenui, & exigui saporis misceatur bilis amara hoc est alkalica, & salsa à Recentioribus illud exigui saporis existentis in saliua explicatur per acidum saliuæ, quod exiguum saporem huic conciliat, quia est occultum, nec talem explicationem sine ratione concluserunt docti ab experientia acidum alkalico vnitum in salsum migrare.

Huius pituitæ salsæ vitio tenesmus inducitur frequenti irritamento salsedinis sphinctere ani irritato, ac si necessitas esset fæces deponendi; Possunt etiam ab hac pendere fluxus Alui, dum salsedine abstergente mucositatem, qua teguntur innumeræ glandulæ per intestina conglobatæ ab eadem dicta vasa vel irritantur, vel corroduntur, cum copiosa humoris profusione, à qua Alui fluxus, & alij morbi, quos diximus oriri à salso in sanguine existente cap. 7.

Pituita salsa facit etiam vlcera, pruritus, scabies. Hoc vitium corrigendum est cum aqueis, & mucilaginosis superiori etiam capite septimo de succo pancreatico recensitis, & hæc adeò certa sunt in quacumq; secta, vt nulla indigeant ponderatione; qualitas huius humoris salsa in fluxibus patet à mucositatibus, excretis etiam in principio morbi, & vbi peccat salsedo sunt magis copiosa, quàm in fluxu bilioso, in quo nisi post aliquos dies apparent corrosiones, pruritus, vlcera saliuæ salsedo erit huius salsedinis signum demonstratiuum.

Dulcis aliquando apparet saliua, sed dulcedine nauseabunda, qualis est in liquiritia, & eius succo, & huius causa est portio sulphuris multa serositate perfusa, vnà cum vnione salis lixiuiosi; à sulphure enim cum oleositate habetur dulcedo, & pro sale lixiuioso, ratio per quam nauseabunda euadit, sicuti enim salia acria subtilissimis exhalationibus sulphureis mixta odores ingratos, & nauseabundos efficiunt, ità pari pacto salia lixiuiosa, cum sulphure oleoso mixta sapores nauseam excitantes reddere possunt, materiam refertam sulphureis particulis, crassis, oleosis, & salsis sanguis suppeditat ad productionem huius humoris. Vitia hanc saliuæ differentiam concomitantia sunt nausea, quę ferè continua ab hoc humore infertur, & impedita alteratio alimentorum in ore saliuę debita, dum per hanc dulcedinem amisit rationem fermenti, quæ in acido spiritoso, quamuis occulto fundatur; Hac dulcedine etiam fermentum ventriculi eneruatur, cum videamus omnia dulcia pinguia, & oleosa, acida mitigare, & minuere, vndè alimentorum concoctio deprauata ob fermentum acidum eneruatum, de qua mentionem fecimus in capite tertio de aliment. prępar. in ventriculo, vndè patet acidis hoc vitium saliuę esse corrigendum de quibus actum est superiùs multis in locis.

In intestinis potest cumulari huiusmodi pituita à saliua, quę & bilis, & succi pancreatici actionem lædere potest eorum acrimoniam nimis demulcendo, cum deprauatione chyli, impedita fæcum sequestratione à debilitata vtriusquè humoris actione, & etiam huic acida superiùs dicta

pro

pro emendatione conueniunt. Is enim ad suum naturalem statum reducetur, & sanguinis constitutio hanc materiam vitiosam subministrans emendabitur.

Si succus pancreaticus in magna copia pituitæ viscidæ seù limpidæ, seù saliuæ in intestinis misceatur, resultat altera species pituitæ, vitrea dicta, eò quòd vitro fuso sit similis, & hanc similitudinem optimè recipit à saliua crassa, quæ sit limpida, & à succo pancreatico pariter limpido simul mixtis, ab hac pituita atrocissimi intestinorum dolores suscitantur, à quibus videntur intestina quasi perterrebrari, eò quià per aciditatem succi pancreatici intensam corrodit, & per crassitiem, ità adhæret, vt dolor semper fixus parti inhæreat; vndè patet Aromaticis oppugnandam esse malitiam huius humoris, cum aciditatem infringant, & partes crassas attenuent, & si acrimoniam huius humoris spectemus, à qua dolores adeò atroces oriuntur, percipiemus Recentiores meliùs naturam huius explicare, quàm antiquos, qui volunt vitream pituitam à frigido excedenti condensari, & ab eodem dolores illos intensos, quos causat hic humor, oriri, nam non est reperibilis talis frigiditas in corpore viuente, & in humoribus in internis partibus existentibus, vt valeat condensare humores ad vitri fusi similitudinem, & dolores adeò atroces generare, nisi per frigidum acidum intelligant, vel frigiditati coniunctum admittant.

Si huic pituitæ acidæ terreæ partes admisceantur amissa limpiditate, & aciditate austeritatem concipit, & resultat illa differentia ab Auicenna pontica dicta, cuius generationem explicat ex eò quòd in terrestreitatem sensim mutata sit, vndè Recentiores huius Auctoris sensum sequentes à particulis terreis austeritatem sumere, pituitam stabilierunt, quæ in melancholia hypocondriaca sæpè obseruatur, & à qua alui stipticitas, dum sua austeritate fæces condensat, & resistentes motui intestinorum reddit; ab hac etiam dolores atrocissimi, quales hypocondriaci experiuntur in intestinis, eò quia rigiditate suarum particularum intimè membranosam intestinorum substantiam vellicat, vndè dolor magis acutus, & fixus. Corrigetur hic humor, cum eisdem Aromaticis, sed oleosis, vel oleo aliquo mixtis.

 Et

Et si obijciatur, explicatio operationum humorum, per particulas eorumdem, vel rigidas, vel flexibiles, vel acutas dissensionem ab Antiquis includit, quibus placet humorum actionem per qualitates determinare.

Respondemus per actionem particularum in aliquod subiectum dependenter à figura, vel motu illarum, dici subiectum illud tali, & tali modo qualificari; Idcircò cum ratione etiam ab Antiquis actiones istarum particularum generico nomine qualitatis appellatæ fuerunt, & Neoterici specifico magis vsi sunt, determinantes subiectum à particulis corporis agentis qualificari ratione acutiei, acrimoniæ, rigiditatis, & duritiei, & ab his materiæ modis morbosam eius naturam dilucidarunt, quià eatenus est morbosa supradicta pituita, quià est pontica, & est talis per dictos materiæ modos esse morbosam, quià sit pontica, deducitur primò ex eius denominatione, secundò quià fuerunt soliti Antiqui humores prauos denominare à qualitate per quam sunt Noxij.

CAPUT IX.

DE VRINA.

VRina naturali separationi subiacet pro massæ sanguineæ depuratione, & purgatione à superfluo, & inutili sero, extrà enim corpus relegatur vrina solùm, vt secernatur non ad alicuius operis finem, eo modo quo semen extra corpus eiaculatur ad generationem perficiendam principalissimum, & admirandum naturæ operantis miraculum.

In vrina ergo præter excretionem excrementi nihil est, quod humani corporis beneficio contribuere possit, cum sit substantia depauperata ab omni eo, quod potest inseruire nutritioni partium, vel spirituum generationi, quamuis in huius substantia vtrumq; latuerit, quo Natura vsa remanet tantùm inutile sola expurgatione dignum.

Se-

Secernitur vrina à Massa sanguinis in renibus, per virtutem istorum secretricem, si Antiquis credimus, quamuis sit difficile creditu, prout superiùs innui facultatem secretricem intimam substantiæ renum operari in humorem illi substantiæ, secundùm superficiem solùm adhærentem, pro vt est sanguis, à quo vrina secernitur; Recentiores hanc facultatem secretricem explicarunt per proportionem porositatum substantiæ renum, cùm particulis, inutile serum componentibus, vndè transfuso sanguine ab Arterijs in substantiam renum ab istorum porositatibus excipitur, refluente reliquo sanguine per venas, pro vt exigit circulationis ordo, quià istius particulæ secundùm figuram non sunt proportionatæ dictis porositatibus, ideoq; ab eis non admittuntur, sed excluduntur, & hoc modo secernitur serum inutile à massa sanguinis, & rectè etiam, & sensibiliter concipitur, quid sit virtus secretrix, in quo consistat, & quomodò operetur, hæc fuit mens Hippocratis expressa in sententia descripta, vbi egimus de secretione bilis à sanguine.

Aliqui admittunt vltrà hanc proportionem porositatum cum particulis serosis, fermentum quoddam in renum substantia, cuius afflatu tacta sanguinis potio per renes circulans condensationem quamdam patitur, à qua exprimitur dicta serositas eo modo, quo per constrictionem aquæ in spongiæ porositatibus existens, exprimitur, & lac coagulatum, & sanguis concretus serositatem ab alijs partibus separatam profundunt, non alia ratione, nisi quià per coagulationem condensatis particulis componentibus sanguinem, pori substantiæ huius magis constringuntur, & quid quid in eis est liquidi, exprimitur; præterquamquod à condensatione præmuntur vndequaq; partes corporis condensati, tamquam à manu constringente spongiam, & ità vndequaq; serositas condensationis nescia expellitur; Hinc facilè est credere, fermentum renum esse tamquam coagulum, quod sanguinem non coagulat, vt motus auferatur, sed condensat, & inspissat, vt serositatem modo dicto à suis visceribus profundat, saluo motu fluxibilitatis, sed tardo. Idcircò pluries in mentem venit renes succenturiatos refluum à re-

Et si obijciatur, explicatio operationum humorum, per particulas eorumdem, vel rigidas, vel flexibiles, vel acutas dissensionem ab Antiquis includit, quibus placet humorum actionem per qualitates determinare.

Respondemus per actionem particularum in aliquod subiectum dependenter à figura, vel motu illarum, dici subiectum illud tali, & tali modo qualificari; Idcircò cum ratione etiam ab Antiquis actiones istarum particularum generico nomine qualitatis appellatæ fuerunt, & Neoterici specifico magis vsi sunt, determinantes subiectum à particulis corporis agentis qualificari ratione acutiei, acrimoniæ, rigiditatis, & duritiei, & ab his materiæ modis morbosam eius naturam dilucidarunt; quià eatenus est morbosa supradicta pituita, quià est pontica, & est talis per dictos materiæ modos esse morbosam, quià sit pontica, deducitur primò ex eius denominatione, secundò quià fuerunt soliti Antiqui humores prauos denominare à qualitate per quam sunt Noxij.

CAPUT IX.

DE VRINA.

VRina naturali separationi subiacet pro massæ sanguineæ depuratione, & purgatione à superfluo, & inutili sero, extrà enim corpus relegatur vrina solùm, vt secernatur non ad alicuius operis finem, eo modo quo semen extra corpus eiaculatur ad generationem perficiendam principalissimum, & admirandum naturæ operantis miraculum.

In vrina ergo præter excretionem excrementi nihil est, quod humani corporis beneficio contribuere possit, cum sit substantia depauperata ab omni eo, quod potest inseruire nutritioni partium, vel spirituum generationi, quamuis in huius substantia vtrumq; latuerit, quo Natura vsa remanet tantùm inutile sola expurgatione dignum.

Se-

Secernitur vrina à Massa sanguinis in renibus, per virtutem istorum secretricem, si Antiquis credimus, quamuis sit difficile creditu, prout superiùs innui facultatem secretricem intimam substantiæ renum operari in humorem illi substantiæ, secundùm superficiem solùm adhærentem, pro vt est sanguis, à quo vrina secernitur; Recentiores hanc facultatem secretricem explicarunt per proportionem porositatum substantiæ renum, cùm particulis, inutile serum componentibus, vndè transfuso sanguine ab Arterijs in substantiam renum ab istorum porositatibus excipitur, refluente reliquo sangnine per venas, pro vt exigit circulationis ordo, quià istius particulæ secundùm figuram non sunt proportionatæ dictis porositatibus, ideoq; ab eis non admittuntur, sed excluduntur, & hoc modo secernitur serum inutile à massa sanguinis, & rectè etiam, & sensibiliter concipitur, quid sit virtus secretrix, in quo consistat, & quomodò operetur, hæc fuit mens Hippocratis expressa in sententia descripta, vbi egimus de secretione bilis à sanguine.

Aliqui admittunt vltrà hanc proportionem porositatum cum particulis serosis, fermentum quoddam in renum substantia, cuius afflatu tacta sanguinis potio per renes circulans condensationem quamdam patitur, à qua exprimitur dicta serositas eo modo, quo per constrictionem aquæ in spongiæ porositatibus existens, exprimitur, & lac coagulatum, & sanguis concretus serositatem ab alijs partibus separatam profundunt, non alia ratione, nisi quià per coagulationem condensatis particulis componentibus sanguinem, pori substantiæ huius magis constringuntur, & quid quid in eis est liquidi, exprimitur; præterquamquod à condensatione præmuntur vndequaq; partes corporis condensati, tamquam à manu constringente spongiam, & ità vndequaq; serositas condensationis nescia expellitur; Hinc facilè est credere, fermentum renum esse tamquam coagulum, quod sanguinem non coagulat, vt motus auferatur, sed condensat, & inspissat, vt serositatem modo dicto à suis visceribus profundat, saluo motu fluxibilitatis, sed tardo. Idcircò pluries in mentem venit renes succenturiatos refluum à re-

nibus ſanguinem ſuſcipientes à Natura donatos fuiſſe fermento diſſolutiuo, vt corrigerent craſſitiem, & inſpiſſationem à ſanguine ſuſcepta in renum ſubſtantia ad hoc, vt faciliùs, & tuto curſu ſuam viam per ſuperiora perficere poſſet, ex quo patet, hanc fermenti conditionem magis manifeſtè facultatis ſecretricis potentiam explicare, quod ſi reijciunt Antiqui, non poſſunt reijcere ſupradictam proportionem poroſitatum, cum particulis ſeroſis, quià ſi per eos etiam ſerum tranſcolatur per dictas poroſitates ſtante ſanguinis circulatione, debet eſſe proportio inter has, & particulas ſeri, & ſi reiciuntur aliæ in ſanguine exiſtentes, id contingit, quià non ſunt proportionatæ dictis poroſitatibus, & ſicuti poculum cereum ſubtiliſſimo acu perforatum, & plenum aqua ſalſa ſinit per dicta foramina abire ſimpliciſſimam aquam, retentis ſalinis particulis, quibus aqua priuata ſuæ naturali dulcedini reſtituitur, quià à foraminibus acu factis admittuntur particulæ aqueæ, non ſalinæ, & hoc modo dicuntur iſtæ ab illis ſecerni, ità Antiquitatis ſectatores ſine iſtius contemptu, ſed veritate, & experientia perſuadente debent admittere virtutem ſecretricem vrinæ in prædicta proportione poroſitatum renum, cum particulis ſeroſis, experientia etiam docente poculo hederæ aquam vino mixtam ſeparari, per ſolam proportionem, quam particulæ aquæ habent, cum poroſitatibus hederæ, qua deficiente in particulis vini, non ſeparantur, ſed à poculo retinentur, & à Percolatorij denſitate, eius poroſitates anguſtas reddente liquidum, & tenuem humorem deſcendere ſecundum ſuam figuram anguſtiæ prædictæ correſpondentem, craſſiorem, & denſiorem vtpote amplius ſpatium exigentem retineri obſeruamus; & huius opinionis fautorem habemus Hippocratem in lib. de oſſium Natura circa initium, vbi adamuſſim hanc ſententiam exponit, dum ſcribit, ren autem cauitate ſua ad magnas venas ſitus eſt, vndè procedunt ex ipſo in veſicam, qua parte potus per venas ad renes trahitur, deinde per renes aqua velut excolatur, & per ipſa inteſtina, per quę ſimul emittitur. Spongiæ enim eſt ſimile, quod ab his ad veſicam tendit, illicq; vrina à ſanguine percolatur, & ſecernitur.

Im-

Impeditur hæc vrinæ ſecretio, vel vitio arteriarum, quæ ſerum non perfundunt in ſubſtantiam renum, vt contingit, quandò arteriæ emulgentes valdè turgent, & diſtenſæ ſunt à copia ſanguinis, quià à magna turgeſcentia fibræ membranæ, arteriæ, non contrahuntur verſus cauitatem, pro expulſione ſeri, & ſanguinis, ſed remanent ſemper extenſæ extrorſum, & hoc, vel præcedentem, vel iam factã ſupponit inflammationẽ, vel vitio poroſitatum ſubſtantiæ renum, quæ ſero profuſo locum non præbent pro ſegregatione, & in his duobus caſibus, ſiuè ſeparatio ſeri in renibus fiat per facultatem ſecretricem, cum Antiquis, ſiuè per fermentum ſpecificum renum, cum Recentioribus, ſiuè mechanico modo per cõfigurationem poroſitatum renum, cum particulis ſeroſis ſemper debemus vitium ſupradictum arteriarum auertere, cum ſanguinis miſſione larga à bracchio primò, & etiam à pede cum eis omnibus, quę inflammationem iminentem prohibere poſſunt, vel factam curare, de quo alibi. Adnoto ſolùm multoties hoc Symptoma in febribus contingere, quod cognoſcimus ab eo quod ſupprimitur vrina, & in veſica non animaduertimus, nec extenſionẽ, nec dolorem, nec ſtimulũ ad vrinæ excretionem, & ſtatim apparente vrinæ ſuppreſsione poſt decem, vel duodecim horas mittendus copiosè ſanguis à bracchio ad librã vnã cum dimidio, & poſt ſanguinis miſsionẽ exhibenda potio, quæ vrinam moueat, & acidũ ſanguinẽ condenſans, & tardũ ad motũ efficiens imbibat, vel diſſoluat, qualis eſt ſequens ℞. aquæ Ononidis vn. 2. Aſparagorũ vn. 6. ſalis prunellæ. 5. p. dr. 1. m. & potioni præmittat puluerẽ ex oculis cancrorum dr. 1. ligni Nefritici dr. 5. m. vel ex radice Plantaginis aquaticæ ad dr. 1.

Poroſitates verò renum obſtructæ, & impeditæ à materia craſſa ſunt liberandæ aperientibus, & attenuantibus diureticis nuncupatis, vt ſunt quinq; radices aperientes radix Ononidis Filipendulæ, ſemina Dauci, lappę maioris, puluis millepedum, ventriculorum galinæ præparatorum fit horum præparatio tali modò tempore hyemali in maiori rigore frigoris accipiantur ventriculi gallinarum vino maluatico, abluantur, in furno leni calore exſiccentur, & in puluerem redigantur, ſal Tartari volatile, puluis factus ex capſula limacarum, quæ in hoc caſu pro Arcano habetur &c. Refrigerantia

ſunt

ſunt vitanda, quia materiam craſſam magis condenſant, & impedimento obſtruenti contumaciam addunt; Acida verò volatilia non prohibentur, vt ſpiritus vitrioli, & ſalis nam acredine, & volatilitate humorem fixum craſſum acido fixo imbutum, & coagulatum, in minimas partes diſſoluere valent, etiamq; fermentum renum ſi in his hoſpitatur corroborare, cum ad acidum vergat. Acidum condenſare, & diſſoluere, non eſt nouum in Schola Phyloſophica Chymicorum, & multis experimentis comprobatum manet, & rationem huius alibi expoſui, & ſic inconcuſſum manet, quacumq; data ſententia ſecretionis vrinæ huius læſionem modo deſcripto eſſe curandam his medicamentis, & remedijs, vndè etiàm infallibile pro hac parte euadit hoc Syſtema.

Poteſt etiàm à calculo in renibus genito talis ſecretio Vrinæ vitiari, quod continuò in Praxi obſeruamus, nam exiſtente dolore in vno rene vrina omninò ſupprimitur, vel parum ſecernitur, licet alter ren, vel ei annexus Vrether, non doleat, & huius ratio eſt, quià in præfato dolore nerui, & membranæ renis affecti conſenſum ſeruantes cum Vrethere membranoſo à Calculo puncto, & dilatato, & in dilatatione ſecundum ſuas fibras contractionem patiente, & conuulſionem conuelluntur, & in hanc conuulſionis affectionem trahunt membranas, & papillas alterius; renis ob connexionem, quàm habent inter ſe, per quas debet tranſire vrina, & in hac contractione, & conuulſione, ità conſtringuntur vt particulas ſeroſas omninò excludant.

In hoc caſu expellendus eſt calculus remedijs à Cenoffelio in ſuo theſauro pharmaceutico deſcriptis, vel dr. 1. radicis virgæ Aureæ, cum ſcr. 1. ſalis radicis lappæ maioris, vel cum Puluere ex ventriculis gallinarum præparato, vel cum puluere radicum filipendulæ rubræ, & ſeminum Saxifragiæ, & lappæ maioris ſcr. 2. in decocto Cicerum rubeorum, & radicis Ononidis exhibeantur. Puluis Artemiſiæ collectæ menſæ Maij Luna exiſtente in ſigno Gemini die duodecima, vel decima tertia Lunæ ad dr. 2. exhibitus cum vino calculum expellit, quod facit etiam ad libram .5. ſuccus eiuſdem, & capſula limacarum optimè in puluerem redacta,

dacta, & puluis lotus optimè in vino, & exsiccatus ad dr. 1. vel ad dr. 2. exhibeatur Borax mineralis ad dr. 1. in decocto diuretico, & dr. 2. Plantaginis aquaticæ calculum expellunt.

Potest etiam lædi hæc vrinæ secretio vitio aliarum partium vt in hydrope ventris, & Thoracis in magno, & continuo sudore, & etiam ob magnam sanguinis crassitiem, quæ non sinit separari serositatem superfluam, & excrementitiam, quia eam intimè vnit suo lentore cum alijs particulis sanguinis, & tunc remedia erunt illa proportionata dictis indispositionibus.

Non minoris considerationis est in Medicina vrinæ profluuium, ac sit eius suppressio, accidit enim illud, quandò vrina excreta excedit quantitatem humidi, quod à cibis solidis ope concoctionum, & potu exprimitur, & secernitur, & tale vrinæ profluuium Diabetes dicitur, cuius causa ab Antiquis in calorem fundentem Massam sanguinis, per quam fusionem in copiosam resoluitur serositatem, quæ renibus impartita copiosum etiam vrinæ fluxum efficit, vel in renes intensè excalefactos, & calore copiosam serositatem attrahentes refunderunt, re tamen considerata hæc attractio per calorem non videtur subsistere, & repugnat modo superiùs explicato de secretione vrinæ à massa sanguinea Calor fundens sanguinem à me pro causa diabetis admittitur, si ei coniungatur salsedo, quæ facilè ab excessu caloris ex Antiquorum placitis introducitur: Ab hac salsedine sanguinem inficiente dum hic sua circulatione partes abluit multæ particulæ istarum partium abradantur, & comminuuntur in liquidam, & fluxibilem substantiam, eo modo, quo ab aqua forti comminuitur argentum, vt eius fluxibilitatem æmuletur ab his particulis abrasis, & ad seri formam redactis: augetur in vasis serositas, quæ pro aucta copia per renes expurgatur, & hoc modo mihi videtur rectè explicata causa Diabetis multiplicatæ serositatis, & Maciei, ad quam semper tendit, & in quam terminatur, quod etiam superiùs adnotaui, vbi de salso à succo pancreatico, & à bile proueniente egi:

Pro

Pro huius curatione non possum excogitare meliùs remedium eo proposito in meis consultationibus nempè lac exibitum, ea forma ab aliquibus laudata pro curatione podagræ admiscendo lacti prima vicè illius assumptionis dr. 3. sequentis pulueris ℞. Gummi Arab. Bol. Arm. Balaust. Sumach. Gland. an. dr. 5. Amylij Gummi Tragacant. Seminum Lactucæ, Portulacæ, Maluarum, Psylij an. dr. 3. Santali albi dr. 1. m. fiat puluis. Potest etiam parari decoctio longa cum hordeo Radicibus Altheæ, Maluæ, fruct. Alchekengi; & pluries per diem haurienda; hinc potest etiam vna cum dictis ingredientibus misceri dr. 1. Salis saturni, cum hac decoctione, per duas vices omni die capiat Terram Catechu præparatam ad scr. 2.

Præter aqueam serositatem excrementitiam, & corpori inutilem alias partes in se continet vrina, à quibus colorem, consistentiam, & sedimentum suscipit. Has partes in duas distinxerunt Antiqui in bilem primò à qua volunt colore flauuo paleari naturaliter tingi. Secundò in reliquias alimenti, post exactam partium nutritionem in his remanentes, quæ intra sanguinem de nouo receptæ, & serositati inutili commixtæ cum hac per vrinam expurgantur, & huius sedimentum conflant, ab hoc principio medico persuasi practici ab urinæ sedimento conditionem concoctionis deducunt, & huius perfectionem, vel imperfectionem à sedimenti perfectione, vel imperfectione colligunt. In febribus sedimentum fieri à morbosa materia concocta, & segregata, & ad vias vrinæ transmissa determinarunt.

Harum partium numerum, & conditionem nobis manifestè notificat experimentum ab Excellentissimo, & Doctissimo Bellino in suo Tractatu de vrinis expositum, & est, quod si vrina lento igni euaporanda exponatur, euaporante paulatim aquea substantia color vrinæ flauus magis intenditur, & pro maiori istius resolutione maiorem semper acquirit intensionem, ità vt ad nigredinem accedat, humido euaporato, & ad paucam quantitatem redacto, quo resoluto remanet in fundo vasis materia crassa, nihil aliud repræsentans nisi salem, & terram, & in hoc sale depræhenditur

ſumma actiuitas, & acrimonia, dum verò actione ignis aqueum vrinæ euaporat, fętidiſſimus exhalat odor omninò ſimilis illi, qui ſentitur in vrinoſo Spiritu ab vrina per deſtillationem elicito, & quem exhibet etiam ſpiritus ſalis Armoniaci deſtillatus, qui odor conſiſtit in aliqua portione ſulphuris, cum ſale alkalico, & volatili commixta. Si dictis reliquijs vrinæ addatur aqua communis paulatim, & in ea proportione correſpondenti illi quantitati ſeri euaporati, ſub qua vrina colorem mutabat, obſeruamus, aquam ſuperfuſam eiſdem coloribus omninò tingi, ità vt quando additum fuerit tantum aquæ, quantum ſeri euaporatum fuit, tunc vrina omninò talis apparet, ac quando excreta fuit.

Ab hoc experimento euidenter comprehendimus in vrina præter ſerum, ſeù aqueam ſubſtantiam adeſſe ſalem fixum, & volatilem, cum aliqua portione ſulphuris, & terræ à quibus colorem, conſiſtentiam, & ſedimentum mutuatur, & hoc experimentum debet etiam ab Antiquis recipi, & cum Recentioribus conuenire, & maximè cum certò conſtet ex Antiquorum decretis varia excrementa corporis per vrinam ſecerni, non tàm tempore ſanitatis, in quo & excrementa generantur, non ſolùm materialiter ab alimentis prauis, ſed etiam effectiuè, vel à partium vitio leui, vel à fermentis earum alteratis, vel à ſanguinis fermentatione mediocritatem excedente, vel in exceſſu, vel in deffectu. Placuit etiam illis, hæc excrementa varia à natura prouida per vrinam excerni, pro ſanguinis depuratione, quàm in morbis in quibus vrinas excrementis morboſis turgidas oſtendunt, & criſes per vrinam factæ perſuadent, & tot morborum curationes, quæ ſuccedunt, per paulatinam morboſæ materiæ euacuationem per vrinam, cum per Antiquos vrina tàm in ſanis, quàm in ægris ſit excrementis plena ſequaces in hoc habent Recentiores, qui maioris claritatis gràtia, hæc excrementa in ſero ſale ſulphure, & terra, ſeù tartaro tamquam ſub genere colligunt, & in hac determinatione veritati adhærent patefactæ à ſupradicta experientia, & emicanti in ratione à dicta experientia deſumpta, per quam rectè explicant varietates vrina-

rum

rum contingentes tàm in ægris, quàm in ſanis ſecundùm colorem, conſiſtentiam, & ſedimentum.

Quo enim plus participant de aquea ſubſtantia, & minùs de craſſa, ſunt minùs coloratæ parum conſiſtentes, & cum minimo ſedimento. Vbi verò maior quantitas ſalis, & terræ cum paruo ſero coniungitur, color in vrina eſt magis intenſus, cum craſſitie ſubſtantiæ, & ſedimento copioſo, & cum hoc principio explicantur omnes differentię vrinarum tàm ſecundùm colorem, quàm ſecundùm ſubſtantiam, & ſedimentum, pro quibus rectè concipiendis videndus, citatus auctor, qui ingenioſiſſimè has omnes differentias explicat.

Deſcriptas partes, ſeù ſubſtantias ſuſcipit ſerum vrinoſum à maſſa ſanguinea, & à toto, dum circulando, cum hoc omnes partes irrigat, & perluit, particulas ſalinas ſulphureas excrementitias in illis quieſcentes abſtergendo, imbibendo, & ſecum vnitas rapiendo. A maſſa ſanguinea terram abſorbet, quæ nihil aliud eſt, quàm tartarum ſanguinis, huic enim euenire puto, quod vino contingit in ſua fermentatione, per quam partes tartareas in fundo dolij deponit modo mox declarando, ſic ſanguis ab alimentis ingeſtis licet fermentatis, & depuratis partes terreas, & Tartareas virtutem fermenti depurantis, vel fugientes, vel ſpernentes ſuo ſinu colligit, & has aſſidua fermentatione tandem deponit, & ſero excrementitio pro expurgatione conſignat, & huic tartaro ſanguinis applicanda ſunt ea omnia, quæ dicuntur de Tartaro vini, & ſicut Tartari portio in vino generatur ex congreſſu alkalicarum, & acidarum particularum, quæ poſt efferueſcentiam in dicto congreſſu ſuſceptam ſimul coagulantur, & in Tartarum abeunt, ità in ſanguine ex congreſſu, & efferueſcentia particularum in ſuis viſceribus latentium, per coagulationem earumdem poſt innatam efferueſcentiam tartarum ſanguinis reſultat, quod ſegregatum à ſanguine, eo modo quo tartarum ſegregatur à vino, & ſeroſitati inutili commixtum, vnà cum iſta per vrinam excernitur, tartaro terra vnitur in ſanguine exiſtens, & pars alimentorum, à quibus ſuum eſſe recognoſcit,

&

& quæ tota cum fæcibus præcipitari renuit, sed sanguinis consortium retinuit, vti etiam debitum, quia vt mixtum Elementa componentia in se retinere debet, & quamuis hic modus explicandi compositionem vrinæ, & sui Tartari videatur nouus, nec Antiquis vsitatus, non destruit, nec est contrarius suis assertis stabilitis in declaranda vrinæ generatione, immò ab eis est admittendus persuadente experientia vrinæ sal inesse, à quo salsedinem satis manifestam nanciscitur, qui magis fit conspicuus in istius destillatione, & sulphur manifestatum ab odore fætido vrinæ; substantia enim odorosa à Chimicis sulphur dicitur, & tartarum, quod ostendit crusta illa, quæ fundo, & lateribus vasis in quo conseruatur adhæret, tartaro vini correspondens. Tartarum vrinæ generari eo modo, quo generatur Tartarum vini, non video, quid absurdi contineat, immò modus generationis Tartari multam lucem communicat ad indagandum, & explicandum modum generationis Tartari in vrina, pro vt colligitur à superiùs dictis, & in tartaro vini adesse vnionē particularum acidarum, & alkalicarum demonstratur, quià in tartaro vini adest acidum, & salsum, acidum gustu percipitur, & si incineretur tartarum, & cum aqua fiat lixiuium, facta istius euaporatione sal lixiuiosum manifestatur, & ab organo gustus tale distinguitur, & percipitur: Si ergò in tartaro est acidum, & salsum, necesse est, vt ista duo simul concurrant efferuescendo, vt coeant in vnum pro generatione tartari, cum experientia habeamus acida, & salsa alkalica simul mixta efferuescere, pari pacto discurrendum est de tartaro vrinæ, & sicut ea, quæ dicuntur de tartaro vini vera experimentis probantur, ità vera censenda sunt, quæ de Tartaro vrinæ dicentur.

Sedimentum constat ex particulis alimenti residuis à nutritione omnium partium, in hoc enim opere quælibet pars inuenit in materia alimentali aliquam portionem improportionatam ad suscipiendas conditiones suæ naturæ proprias, ideoq; reijcitur, & intra porositates dictæ partis tanquam inutilis relinquitur: verum tamen est, quod vnà cum materia vtili partis influxus recipit, & cum hoc [illegible]

[illegible]

quamdam, per quam vel colorem mutat, vel leuitatem acquirit, vel texturam dissimilem ab ea, quam in sanguine recipiebat suscipit. Pari pacto etiam si materia vtilis ad partes deferatur plusquam conueniat pro reparando deperdito, superfluum alteratum ab influxu partis intra eius porositates modo dicto remanet, hæ alimenti reliquiæ tam quæ sunt inutiles ad nutritionem, quàm quæ supersunt in ea, constant ferè omnes ex materia crassa vnà cum salina mixta, nam si alimentum sit superabundans seligunt illud, quod suæ naturæ est magis conueniens relicto eo quod minus conuenit.

Serum vnà cum sanguine motu circulationis omnes partes irrigando dictas particulas in eis commorantes dissoluit, & secum rapit, & ratione conditionis salinæ facillimè sibi vnit. Idcircò etiam vnà cum eo in renibus separantur dictæ particulæ, & per vesicam excernuntur, & quia sero sunt grauiores post aliquod tempus ab vrinæ excretione separantur, & inuicem sibi cohærentes sedimentum componunt, & hoc fundum vasis petit, si grauitas particularum componentium superet grauitatem cuiuslibet partis seri, & in medio vasis consistat sedimentum, si earum grauitas sit minor grauitate partium seri fundum vasis occupantis, in summitate vrinæ colligitur sedimentum, quando dictæ particulæ minorem, quam serum habent grauitatem, seu sunt leuiores ipso sero respectu maioris partis illius, & sic pro differentia situs, qui in vrina occupatur, ab his particulis sedimenti, tres differentiæ istius resultant, quandò in summitate vrinæ colliguntur, dicitur nubes, quandò in medio hipostasis, quandò in fundo sedimentum.

Materiam etiam sedimento præbere potest massa sanguinis dum partes salinas, & crassas in suo motu, & fermentatione segregatas à reliquis partibus eum constituentibus sero excrementitio consignat, & hoc modo fiunt sedimenta in statu naturali.

Probabile est etiam sedimentum à materia morbosa à sanguine segregata recipere suum esse, vt superiùs dicebam, quod docuit Hippocrates de inter affect. quando scripsit vrina

autem

autem ob pituitæ copiam, vel craſſitudinem vix egreditur. Quod ſiquidem depoſitam quoad reſederit paruo tempore, quod ſubſidet, craſſam velut farinam videbis, ac ſiquidem bilis ſuperauerit ipſum ſubſuluum videbis ſi verò ex pituita morbus album, & craſſum erit. Ecce quomodò vult à materia morboſa ſedimenta fieri.

Hinc deducitur ratio explicans, quomodò ſedimenta in vrinis ſint ſigna concoctionis febre exardeſcente, quia oſtendunt, vel materiam morboſam, & fermentatiuam maſſæ ſanguineæ, ab hac paulatim ſecerni, & per vrinam expurgari, & talis ſecretio ſupponit concoctionem materiæ, quæ in morboſa conſtitutione conſiſtit, in ſegregatione deprauati humoris, & in vnione boni, & ſi continua ſit, & copioſa huius materiæ ſedimentalis ſecretio, & excretio per vrinam, morbum citò terminaturum præſagit: Vel oſtendunt partes opus nutritionis modò naturali perficere, cum ſedimenta ſanis communia in vrinis appareant, & oſtendunt optimam ſanguinis conſtitutionem, aptam partes nutrire, & ab hac ſanguinis conſtitutione concoctionem humorum prauorum arguimus, vnà cum virtute, & energia expulſiua fermenti extranei, & ſecernente purum, ab impuro, & vnitiua partium totum ſanguinem conſtituentium ſub figura, & textura naturali, in quibus omnibus concoctio conſiſtit.

E contra ſedimenta in vrinis deficientia humorum cruditatem in febribus arguunt, oſtendendo à maſſa ſanguinea excrementa, & materiam febrilem non ſegregari, nec partes nutritionem peragere ob deprauatas ſanguinis qualitates, vel ob ſuorum fermentorum alterationem, dum excrementa in ſuis poroſitatibus à ſero diluenda non relinquunt, & hæc omnia humorum, & maſſæ ſanguineæ cruditatem prædicunt.

Si terra in vrina contenta coniungatur cum materia craſſa, acida, quæ in renum cauitate colligatur hac cadente ſuper alkali vrinæ, quo abundanter impregnatur, vt patet ex eius deſtillatione, in calculum induratur, quod experimento ſatis euidenti comprobat Thechenius facto in deſtillatione lapidis à veſica extracti, primo enim elicit humorem vrinoſum,

& in fundo vasis remanet reliquum lapidis spongiosum, friabile, quod acido vitrioli optimè dephlegmato irroratum, & postea superaddito huic spiritu vrinoso per destillationem primò loco elicito, tota massa illa friabilis, & spongiosa sicut priùs in lapidem durum, & minimè friabilem coagulatur, hoc experimento ad euidentiam confirmatur illud, quod mox dicebam, ità vt nulla alia sit indaganda ratio pro comprobatione talis asserti, cuius Hippocratem habemus Authorem in lib. 4. de morbis, vbi explicando modum quo in pueris lactantibus fit calculus, hæc scribit, atq; vbi lac minimè purum, sed terrenum (ecce terra requisita ad generationem calculi) ac pituitosum suxerit (ecce materia crassa) inferiùs verò subiungit, pituita enim sedimento permixta in glutinem euadit, ac primum parua lanugo accrescit (à Petro Salio Diuerso in Com. huius sententiæ lanugo explicatur pro acus, & acus dicitur frumenti purgamentum leuissimum quod ventilabris extra aream eiaculatur) deinde quod accedit arenosum adiungitur, cum pituita, quæ de lactè in vesica remanet pro glutine, fit & increscit, hoc est augetur, & quidquid quidem humoris in conglutinatione accesserit per vrinam redditur hoc est, vt explicat cit. Diuersus quidquid humoris tenuis in agglutinatione accesserit emingitur, ab hac sententia Hippocratis colligitur in generatione calculi admittere vnionem substantiæ terreæ arenosæ, cum substantia crassa viscida pituitosa, quomodo verò istæ duæ substantiæ abeant in lapidem, ibi dicit per conglutinationem, inferiùs verò vbi explicat modum, quò fit calculus exemplo confectionis ferri ait, ipsum verò sedimentum subsidet, condensatur, ac solidescit, velut ferrum, & per hæc verba significat substantiam terream, & crassam, vltra conglutinationem condensari, & solidari, velut ferrum: quomodo verò fiat talis condensatio, solidatio, & induratio similis densitati soliditati, & indurationi ferri, verè non explicat Hippocrates, sed à præfato experimento manifestatur, cum ab acido vitrioli, & spiritu vrinoso, super affuso massæ calculosæ friabili durities, & soliditas huic impertiatur friabilitatem

litatem tollens. Veritatem ab hoc experimento exhibitam confirmant omnia remedia pro calculi præseruatione ab authoribus proposita, quæ vel acidum extinguunt, vt sunt omnia calida, & Aromatica, vel eneruant, vt demulcentia, vel imbibunt, vt Crustacea, Terracea, & ossea.

In Sale Alkali vrinoso esse potentiam se coagulandi, cum acido manifestatur à sequenti experimento Helmontij. Vrinæ spiritus, qui est alkalicus misceatur, cum spiritu vini de acido participante, & statim hi duo spiritus in vnam substantiam densam coagulantur.

Ab his fundamentis elicitur ratio magis probabilis de modo generationis calculi, quam sit illa Antiquorum determinantium calculum fieri à calore materiam crassam exsiccante, & in lapidem indurante, cum videatur maximè improbabile humorem à calore viuentis in lapidem indurari, quòd certè non operaret ignis fornacis ardentis, præterquamquod humor simplex sine admixtione salis, & terræ non videtur posse in lapidem concrescere.

Quacumquè verò sententia admissa necesse est statuere in renum porositatibus dilatationem, per quam humor crassus in eorum cauitatem introducatur, & simul admittere humorem crassum tamq; materiam calculi, siuè hanc crassitiem habeat ab acido super abundanti, vel ab alia causa, vndè pro curatione indicatio resistat supradictas porositates dilatatas constringendi, & quià calor, & renum, & partium adiacientium, huic dilatationi magis concurrit, quam alia causa, nisi porositates dictæ sint ex naturali constitutione, cum tali dilatatione conformatæ, patet refrigerantia conducere ad porositatum constrictionem, & rectè Antiquos, & Recentiores agere dum vnanimi consensu pro præseruatione à calculo ad refrigerantia recurrunt. Naturalis etiam dilatatio à refrigerantibus modificationem quamdam potest recipere, cum sit proprium eorum condensationem inducere, & cum humor crassus ab vtraq; sententia admittatur vnanimi consensu hic erit attenuandus, & abstergendus diureticis calidis, seù potiùs temperatis, ne illorum calore porositates renum magis dilatemus.

Pro præſeruatione à calculis ſequens remedium temperatum prædictis indicationibus correſpondens propono ℞. Lapidis Iudaici, Lyncis, Spongiæ, Ocul. Cancr. Succini an. dr. 5. Sem. Milij, Solis, Lappæ Maioris, Hyperici an. dr. 1. m. & cum duabus partibus Therebentinæ, & vna ex ſuccis Veronicæ, & hederæ terreſtris fiat maſſa de qua dr. 3. ſumantur per 25. dies in Vere, & Autumno ſuperbibendo aquam Veronicæ,& præmiſſa leni purgatione. Vinum etiam in quo ſilices candentes extincti fuerint à calculo præſeruare poteſt, ſicut etiam decoctum, vel ſuccus Veronicæ per menſem omni Vere epotus, ſed puluis Artemiſiæ collectæ modo ſuperiùs explicato, & per nouem dies cum vino bibitus præſeruat à calculo; Doſis eſt dr. 1. ad dr. 2. & dictis remedijs vtraq; ſententia ſtabilita eſt vtendum, pro præſeruatione à calculo, licet diuerſa ratio aſsignetur pro explicando modo, quo dicta remedia præſeruationis effectum operentur, pro manifeſtanda, & explicanda actione, qua cauſam calculi arcent, & profligant; Nam Antiqui aſſerunt, id fieri quià prædicta remedia humorum craſſum attenuant, & fluxibilem reddunt, quapropter non detinetur in ſubſtantia renum, ſed vnà cum partibus fluidis vrinæ curſum ad veſicam continuat, & cum ea excernitur, & non detento humore in renibus, nec poteſt incraſſari, nec in lapidem coagulari, huic rationi addunt aliam deſumptam à qualitate occulta, per quam docent præſeruationem à calculo obtineri. Recentiores verò aſſerunt dicta medicamenta acidum humoris abſorbendo, vel corrigendo craſsitiem ab hoc illatam auferre, & tenuitatem etiam conferre, ratione Salis alkalici quo ditantur, & in quo virtus diſſolutiua valdè efficax viget, lectori relinquo ponderationem harum rationum, & libertatem eligendi illam, quæ rectè rationi magis correſpondet, & intellectum maiori energia conuincit. Vtraq; etiam ſententia in hoc concurrit, quòd conſtrictis poroſitatibus renum intra eas humor craſſus non admittatur, & ſic à calculo præſeruatio habetur, vndè etiam vnanimi conſenſu in vſum aquarum mineralium refrigerantium conueniunt.

Salis

Salis copia in ſedimento vrinæ redundans modificationem non recipiens à ſubſtantia aquea, ſed hanc cum exceſſu acrem, & corrodentem reddens, vrinæ ardorem, & ſtranguriam efficit, quas affectiones à materia acri, & ſalſa corrodente oriri vnanimi cõſenſu ab omnibus ſectis ſtabilitum eſt. Cum hac ſolùm differentia, quòd in ſtranguria guttatim cum dolore vrina redditur, quia à qualibet minima quantitate huius nimis acris, molæſta vexatione cruciata veſica, vt molæſtiam excutiat, vrinæ expulſioni innititur, & quia guttatim in ea recipitur, cum molæſtia guttatim etiam expellitur, & ſtante hac molæſtia, continuum meiendi deſiderium adeſt, cum interrupta, & guttatim facta expulſione vrinæ. In ardore verò huius adeſt quidem dolor, ſed cum continuato vrinę exitu, & dolor adeſt, quia ſua acrimonia partes membranoſas, & muſculoſas veſicæ ſalinis particulis immoderatè vellicat, cum triſti ſenſatione, diſiuncta ab illa vehementia, quę cogat ad ſphyncteris contractionem, & aperitionem, vndè vrina detinetur, licet cum pruritu, in exitu verò dolorem, & ardorem infert.

Tolluntur hæ doloroſæ affectiones, acrimoniam ſalis vrinoſi emandando, atq; cauſam generantem, quæ vel eſt bilis ſola, vel ſuccus pancreaticus, vel lympha cum bile, pro vt docuimus capite de ſucco pancreatico, corrigendo, cum remedijs ibidem propoſitis, quibus poſſunt addi Terebentina, & eius ſpiritus, vel ad formam Iulapi redacta, cum decoctione Alchechengi, ſem. Papau. Mal. Sebeſten. Iuiubarum, & puluere ſuperiùs deſcripto de Diabete.

Nec obſtat, Antiquos hanc cauſam mordacitatis vrinæ refundere in intemperiem calidam, de qua mentionem non faciunt Recentiores, nam citato capite demonſtrauimus quomodo ſalſedo à calore dependeat, nulla admiſſa varietate inter Recentiorum, & Antiquorum dogmata; Prætèrquamquòd, admittendo à ſale lixiuiali ſanguinis, vrinæ mordacitatem impertiri, ſtabilitur in ſanguine intemperies calida; nam talis ſalis prouentus non habetur, niſi ab excedenti efferueſcentia ſanguinis, quæ excedentem inuoluit calorem adiuuantem aduſtionem particularum ſanguinis in

magna copia, à qua adustione sal lixiniale in magna copia etiam elicitur, quod si ab acido acrimonia vrinæ proueniat, calor in hoc partem habere potest dum acidum exaltando, & humidum hoc attemperans resoluendo acriorem reddit aciditatem maioriq; actiuitate, & vi munit.

Vlcera, & renum, & vesicæ, ab hoc acri sale vrinæ excauantur, & in modo agendi huius acris concurrunt, & præsentis, & præteritorum sæculorum scriptores, sicuti etiam in modo curandi: à Recentioribus verò commendantur herbæ vulnerariæ dictæ, & etiam balsamica omnia ab Antiquis pariter cognita, vt sunt Terebentina, Oppobalsamus, thus, mastix, & Myrrha, & inter composita balsamum sulphuris, Terebentinatum, & succinatum, & spiritus vini camphoratus, & in hoc casu mihi placeret decoctionem longam parare herbis vulnerarijs, & addere spiritum vini camphoratum, & de hac bibere pluries in diem, ab huiusmodi enim remedij continuatione, & frequenti assumptione speranda est aliqua vtilitas.

Hùc refertur vesicæ scabies, in qua sedimenta furfuracea apparent, cum graueolentia vrinæ, cuius causa in humores acres huic mixtos communiter refertur, qui vesicam corrodendo eius membranam abradunt, vndè sedimenta conditionis supradictæ, quæ sententia videtur maximè improbabilis, nam citissimè hac abrasione concessa vesica tota ex tenuissima membrana constans, perfoderetur, & corroderetur accellerato interritu, & tamen experientia ostendit, diù ægros in hoc morbo perseuerare, vndè mihi videtur magis consonum stabilire vrinam dictis salibus ad satietatem saturatam sua mora in cauitate vesicæ huius fermentum, vel temperamentum ad acre, & salsum immutare, vt alimentum suppeditatum adurat, & velut in cineres reducat, cum pauca illius appositione, vndè quod inhabile est redditum pro appositione, in eius cauitatem præcipitatur cum sedimenti furfuracei forma.

Cura verò eodem modò est perficienda, quo dirigitur illa ardoris, & stranguriæ, & vlceris vesicæ, cum scabies huius sint vlceris primordia, & hoc modo etiam curata fuit Antiquorum consilio.

Si

Si cum sale vrinoso coniungatur materia crassa, & viscosa fit Ischuria, seù vrinæ suppresio; obstructo à crassitie materiæ Orificio colli vesicæ exitum illi denegante. Vndè purgata priùs copia prædictæ materiæ incidentibus diureticis insistendum pro reseratione occlusæ viæ, medicamentis superiùs de impedita vrinæ excretione per renes recensitis, & hoc nullam patitur difficultatem.

Quod si contigerit hanc materiam crassam in venis aciditatem contraxisse, cum arenæ, vel Tartari mixtione, & huic vniri sal alkale vrinosum, coagulatur in lapidem in vesicæ cauitate pro quo nec præterita, nec præsens ætas aliud cognoscit remedium, quam Chyrurgica operatio, cum vtraq; ætas defraudata fuerit beneficio illorum remediorum, quæ ab aliquibus pro minutione lapidis decantantur, & sine comiseratione humanæ miseriæ occultata fuerunt.

CAPUT X.

DE SVCCO NERVOSO.

ANatomicæ diuisioni, & separationi humorum à Naturæ artificio peractæ subiacet etiam spiritus animalis, quem à succo quodam nerueo dicto colligari volunt Recentiores. Putant enim à sanguine in substantia corticali cerebri serositatem crassiusculam spiritu turgidam; quàm ad ignem concrescere dicunt, deponi, quæ recepta à glandulis eiusdem substantiæ corticalis intra suas porositates, à Natura excauatas ibi præparatur, & exaltatur in subtilissimam, tenuissimam, ac spiritosissimam substantiam virtute fermenti implantati à sagaci Natura in dictis glandulis. Hac serositatis præparatione peracta, beneficio presionis membranarum cerebri constringentis totam huius substantiam expellitur à glandulis corticalis substantiæ, in medullares porositates, & per has descendendo maiorem volatilitatem, & spiritualitatem adipiscitur, & hac via ad neruorum principi-

 um

um tendit, vbi horum ſubſtantiam ingreditur, & tàm fibras medullares iſtorum, quàm nerueas membranæ eos circumueſtientis penetrando irrigat, ità vt ab hoc humore ſpiritoſo turgidi, & tenſi fiant nerui.

Huius Liquoris finem à natura intentum aiunt eſſe primò vnire ſpiritus animales, & aliquo modo ad inuicem colligare, nam hac vnione, & vinculo deficiente, nimis prompta ſpiritibus animalibus ſubtiliſsimis, & volatilibus ad exitum è corpore pateret via, cum detrimento irreparabili totius animalis. Secundò vt ſeruetur vnio, & continuitas inter eos adeò neceſſaria, adhoc vt motus neruis, & ſpiritibus impreſſi, non tàm ab Anima, quàm ab obiectis externis, ſine diſcontinuatione poſsint per eos propagari, data enim aliqua intercapedine (quæ neceſſariò deberet admitti conceſsis ſpiritibus ſine humore) non ſuccederet motus propagatio, quia in intercapedine ceſſaret. Tertiò vt partes nutriantur, & rationes pro determinanda, ac ſtatuenda huius neceſsitate in nutritione afferentur, vbi de nutritione partium.

Fluit hic liquor neruoſus per neruorum tubas, non ad modum torrentis, vt ſanguis in arterijs, ſed leni, & inſenſibili motu per dictas fibras deſcendit, eo modo, quo per arborum fibras nutritiuus humor à radicibus ſubminiſtratus mouetur, & tali motu, quo arborum folia à coſtula intermedia ſuum recipiunt alimentum, qui motus in duobus hiſce ſubiectis eſt certus, & tamen eſt inſenſibilis. Hinc eſt, quòd ligati nerui non intumeſcunt, cum motus ſuus à ligatura non impediatur, & ſicuti ſi coſtula foliorum vinculo intercipiatur, tumore non turgeſcit, quamuis humor nutritiuus totius foliæ per illam illabatur, ità per neruorum ligaturam non obſeruatur intumeſcentia, quamuis ſucco nerueo madefiant, eadem ratione ſecti nerui humorem non profundunt, eo modo, quo nec fibræ arborum præciſæ non dant humorem, licet per eas ſine dubio ad Plantæ alimoniam excurrat.

Præcipuus verò vſus huius liquoris, & ſpiritus animalis à nemine controuerſus, nec in dubium reuocatus eſt motus, tàm ſpontaneus, quàm inuoluntarius, certum enim eſt hos motus perfici per neruos, eo quod ipſis reſectis, aut ſtrictè ligatis

gatis cesset quicumq; motus musculorum recipientium motiuam facultatem à neruis spiritoso succo, seù spiritu animali turgidis: non possunt verò nerui contribuere talem facultatem musculis, nisi moueantur spiritus in eis contenti, vndè est necessariò admittenda aliqua virtus impulsiua à cerebro emanans, quæ pro executione motus volontarij, cuius principium est in cerebro, impellat spiritus contentos in determinato neruo, coniuncto cum parte voluntariè mouēda, & quod dicitur de motu spontaneo, asserendum etiam est de motu non spontaneo, cuius principium in cerebro residet: Ab hac certissima expositione motus volontarij, & inuoluntarij colligitur, succum neruosum, & spiritum animalem à cerebro deorsum versus partem mouendam impelli; in sensu verò contrarium accidit prædicto succo, & spiritui, nam vt de facultate sensitiua videbimus, fit sensus, ex eo quod nerui inseruientes pro organo sensuum externorum ab obiectis externis mouentur, & in hoc motu succus nerueus, & nerui vndulationes quasdam concipiunt, quæ vna post aliam citissimè, & in momento ab earum extremitatibus, sursum ad principium neruorum in cerebro, & sedem sensus communis perueniunt, quæ recipiendo determinatam impręssionem motus iuxta modificationem dictarum vndulationum, sensus communis naturam externi mouentis, vnà cum omnibus suis proprietatibus dependenter à dicta impęrsione motus percipit. Idcircò ab hac certissima dilucidatione modi, quo sensus peraguntur, alterum colligitur, nempè quòd dictus succus, vel spiritus in sensu mouetur ab extremitate nerui sursum, versus suum principium, per quod concludendum in hoc succo, & spiritu duos motus reperiri, vnum in motu à principio huius, qui in cerebro existit, versus extremitates neruorum partibus implantatas deorsum; alterum in sensu ab extremitate Neruorum versus principium sensus in Cerebro pariter existens.

Pro explicando modo, quo succedit hic motus, animaduertit ingeniosissimus Borellus in lib. de mot. animal. fibras medullares nerui, neq; esse omninò solidas plenas, & impermeabiles, nequè esse tubulos cauos, & inanes, similes cauis arundinum, sed esse canales repletos substantia quadam

spon-

ſpongioſa ſimili medullæ ſambuci, & talem fibrarum, medullam ſpongioſam facilè à ſucco ſpiritoſo cerebri, cui annectitur continua irrigatione madefieri, & ſaturari vſque ad turgeſcentiam, ſicuti videmus ſpongias, & filtra ab aquæ continuo fluxu ſaturari, quæ omnia explicant illam motus tarditatem, & lenitatem dicti ſucci per neruos, quam ſuperiùs deſcribebamus, poſteà obſeruat idem author, quod inteſtinum ouillum perindè turgidum redderetur, ſi ſola aqua repleretur, ac ſi eius cauitas contineret æquè amplum funiculum ſpongioſum, & hoc ab aqua imprægnaretur, vtroq; enim modo turgeſceret inteſtinum, & à qualibet leni compreſsione, aut ictu illato in vna inteſtini turgidi extremitate, momento concuſsio communicaretur alteri extremitati: Vndè arguit eodem modo fibrarum neruearum tubulos habentes medullam ſpongioſam ſaturari poſſe vſq; ad turgeſcentiam à ſucco ſpiritoſo, humido, & fluxibili cerebri, & tunc ſi vna eius extremitas comprimatur, impellatur, percutiatur, aut vellicetur, ſubito commotionem concuſsionem, aut vndulationem vſq; ad alterum extremum peruenire, eo quod prima pars mota, partes contiguas communicatione motus vrgendo continuata ſerie per partem, poſt partem, motus ad vltimam extremitatem medullæ ſpongioſæ nerui producitur.

Ex his percipitur, quomodò ad imperium voluntatis mota parua portio ſpiritus verſus aliquem neruum motui alicuius partis deſtinatum ab illius impulſu moueantur fibræ ſpongioſæ ſucco neruoſo turgidæ, orificium dicti nerui conſtituentes, & per iterratas vndulationes in momento temporis motio Orificio nerui impreſſa communicatur eiuſdem extremitatibus, in muſculis mouendæ partis implantatis, quorum fibræ, vel contractæ à tali motu mouent partem, vel expulſa à prædicto motu aliqua guttula ſpiritoſi ſucci à dictis extremitatibus nerueis intra muſculi fibras carnoſas, & vnita arterioſo ſanguini, vel ſpiritui muſculoſas fibras illuſtranti ab horum vnione fit ebullitio, & diſploſio, qua muſculus contrahitur, & tenditur cum motione partis.

De

De hoc ſucco Antiqui nullam mentionem fecerunt, quia tamen ſpiritum animalem admiſerunt in cerebro præparatum, & totum neruoſum genus irradiantem, ideò Recentiores cum ſucco neruoſo nihil noui in Medicinam introduxerunt, quod poſsit iſtius præcepta, & dogmata ab Antiquis etiam tradita, circa curationem morborum à ſpiritu animali vitiato pendentem euertere; Nam hic ſuccus ponitur tamquam vehiculum ſpiritus animalis pro motu, & ſenſu.

Motus contrarios in ſpiritu animali nempè in ſenſu ab extremitate neruorum ad ſuum principium ſurſum, & in motu à principio huius ad extremitatẽ nerui deorſum admiſerunt etiam Antiqui cum Ariſtotele in lib. de ſenſu, & ſenſibili, & in lib. 2. de Anima, vt magis patebit de facultate ſenſitiua, & loco motiua, vbi etiam agemus de morbis à vitiato ſucco neruoſo, vel ſpiritu animali pendentibus.

CAPUT XI.

DE ALIIS PARTICVLIS MASSÆ SANGVINEÆ.

HVc vſq; ennumeratas ſanguinis partes à Natura ingenioſiſsimo artificio ſeparatas tales agnoſcere debemus, cum conſtet has in ſanguine priùs extitiſſe, & ab eo diſgregatas fuiſſe, & in hac obſeruatione fundauit Hippocrates ſuum aſſertum de quaternario humorum numero, & probauit deſumpto Argumento à ſuperpurgatione, in qua ait primò exire bilem, quæ eſt illa contenta in Cyſti felis. Secundò mucoſitatem, ſeù pituitam, quæ eſt ſaliua in ventriculo, & inteſtinis collecta, & incraſſata. Tertiò melancholiam ſub forma humoris nigri, & craſsi, & qui poteſt dici eſſe fæcem ſucci pancreatici, & bilis reſiduam poſt efferueſcentiam ex congreſſu eorumdem excitatam, quæ fæx in colorem nigrum ad viridem tendentem ex tali mixtione degenerat. Vltimò loco ait exire ſanguinem, ex quo patet bilem, pituitam, & melancholiam ſupradictam,

quæ

quæ ab Auctoribus tamquam excrementitiæ nominantur ab Hippocrate tamquam humores necessarios ad animalis conseruationem existimari, cum ab his quaternarium numerum humorum compleri censeat; Quapropter Recentiores Hippocratem secuti horum humorum dignitatem jam collapsam erexerunt, eorumq; vtilitates patefecerunt.

Reliquum est modò, vt perscrutemur, an in parte illa rubra, quæ remanet ab horum segregatione, adsint alij humores, qui dicantur Alimentales, ad diferentiam supradictorum, quos propria conditio, & natura à Nutritionis officio excludit.

Tentatum fuit sanguinis supradicti partes mechanico artificio diuisas indagare, obseruando in sui coagulatione in vase, paulo postquam à vena est extractus, serum apparere à reliquis partibus diuisum, cuius substantia leni calore in Gelatinam adinstar albuminis oui concrescit, tota verò massa rubicunda in aqua immersa, & parùm agitata Ichorem rubri coloris in aquam deponit, remanente fibrosa parte tenuissimis filamentis ad retis formam contexta, cuius intercapedines à supradicto Ichore replentur, & quando Gelatina crassa, tamquam cuticula sanguinis superficiem occupat, obseruatum est, has fibras huic vniri. Ab hac obseruatione persuasi fuerunt aliqui, massam sanguinis rubram tribus partibus constare serosa, alba, fibrosa, & rubro Ichore. Alij addiderunt partes alias microscopio detectas tenues continuo motu agitatas, & rubro colore præditas, quas in christallino, & limpido humore natare, & liberè hùc, illùc moueri obseruarunt; in his sphæricam figuram microscopio detexerunt, cum qua grauitatem vniunt maiorem grauitate fluidi serosi, per quam subtus hoc decidunt in fundo vasis, vbi mutua compressione ad inuicem se impellentes atro purpureum colorem repræsentant. In eodem sanguinis liquore obseruatum est etiam ope microscopij alia minutiora corpuscula innatare figuræ quadrilateræ, quæ salis particulæ esse dicuntur. Halitus etiam salsus, & acris è recenti extracto sanguine expirans palatum, linguam, & Nares feriens videtur demonstrare aliam partem massam sanguinis constituentem, sal nimirum volatile. Con-

Concessa hac partium diuisione in tota massa sanguinis, vt debita sapientissimis, & studiosissimis viris fides seruetur, nostro fini intento nihil conducit, quamuis accurata, & sincera credatur, cum non habeamus distinctam notitiam Naturæ, & proprietatis istarum partium, & præcipuè illarum sphericæ figuræ, & quadrilateræ ex eo quod, quæ dicuntur de istis, nitantur indicijs, & conie&turis, nec leuem proprietatem probabilem manifestătibus, ergo licitum est hac diuisione relicta, non contempta, alio modo medicinæ fini magis accomodato, partes Massæ sanguineæ rubras indagare.

A passionibus, & ab effectibus sanguinis, seù substantiæ huius rubræ medium exhibetur ad indaganda principia, seù partes, à quibus tota illa Massa contexitur. Obseruamus enim primò sanguinem in ventriculis cordis, vel pulmonibus accendi, & ab hoc demonstratur sanguini, seù substantiæ istius rubræ inesse partem sulphuream accensibilem; & inflammabilem spiritu, & calidis particulis plenam.

Secundò obseruamus, & certi sumus sanguinem in arterijs esse tenuissimum, & rubicundissimum; ab his verò in venas deriuatus crassescere, & atro purpureo colore tingi, & ab hoc indicatur sanguini inexistere partem aliquã, cuius ope crassitiem in pulmonib. vel ventriculis cordis attenuatam, & rarefactam sibi reparat, & est forsan illa substantia fibrosa suprà memorata, & si Hippocrati credimus, pro certo est hæc habenda pro ea parte, quæ sanguini crassitiem, & coagulationem, vnà cum acido tribuit lib. de carnib. num. 9. vbi scribit, donec sanguis calidus fuerit, liquidus est, postquam autem refrigeratus fuerit, si quis ipsum conquasset, & fibras eximat, non congelatur, fibræ enim frigidæ, & glutinosæ sunt, & ab hac Hippocratis sententia deducitur etiam ratio explicans causam deficientis coagulationis in sanguine extracto, vt multoties in febribus malignis obseruatur, & est, quia ab aliquo humore corrosiuo in minimas particulas istæ fibræ diuiduntur, & fluxibiles cum alijs particulis fluidis sanguinis euadunt. Aliquando verò ab excednti humido istæ fibræ ità emolliuntur, vt à solo motu

tu circulationis lacerentur, & in minutiſſimas particulas diuidantur; Ideò ſanguinem è corporibus ſeroſitate ſcatentibus extractum non coagulari obſeruamus.

Tertiò obſeruamus ſerum ſpontè à maſſa ſanguinis coagulata diſcedens, & cuius vere eſt pars alimentum membris præbens, & præcipuè illis quæ ſimilaria dicuntur, & albo colore tinguntur, & huius indicium habemus, ex eo quòd ſerum à ſanguine ſeparatum ope caloris in gelatinam, albumini oui cocti ſimilem concreſcit, & ità in ſubſtantia ſanguinis rubra tres partes diſtinguimus, ſpiritoſam, calidam, & accenſibilem, craſſam, & aqueam, quos humores non dico, quia quilibet humor eſt ens completum, iſtæ partes ſunt entia incompleta, quia determinatæ ad conſtitutionem ſanguinis, & harum miſcella vnum totum exhibet, quod ſanguinem appellamus, iuxta aliquorum ex Antiquis ſententiam, negantium dari ſanguinem quatenus eſt quartus humor, & admittentium ſanguinem eſſe ſolùm agregatum dictorum trium humorum, quod ſi quis diſceptationis auidus vellit partem accenſibilem, & calidam eſſe bilem naturalem, craſſam eſſe melancholiam, & aqueam eſſe pituitam, quia in qualitatibus conueniunt ei libenter concedam ad dirimendam contentionem nullius momenti.

Salſum aliquod in hac maſſa ſanguinea admittimus pro vt dictum fuit capite de ſucco pancreatico, ſed an hoc ſit dicenda pars iſtius valdè ambigo, cum originem non trahat ab eodem principio: Salſum enim iſtud in duodenno generatur, & ſanguis in corde, nec materiam generationis eamdem cum ſanguine ſortitum eſt, nam hic à Chylo, illud à ſucco Pancreatico, & bile, vel à lympha acida, & partibus alkalicis ſanguinis in venis materiam pro ſui generatione ſuſcipit, ex quibus credibile redditur ſanguini in eſſe non tamquam partem, ſed tamquam quid adiunctum, ſed neceſſarium profluiditate in eo conſeruanda, vt citato loco dixi. reperiri etiam in hac maſſa ſanguinis ſalia quædam ei propria, & ab alimentis ſuſcepta, ſed ad ſanguinis texturam efformata non dubito, & deſtillatio ſanguinis comprobat.

In

In hoc complexu humorum maſſam ſanguinis conſtituentium tria præcipuè ſunt conſideranda ad illius perfectionem concurrentia, qualitas, quantitas, motus.

Inter qualitates præcipuum locum tenent illæ, quæ primæ dicuntur, & iſtarum duæ tantummodò conſiderandæ veniunt, nempè caliditas, & humiditas. Frigiditas enim, & ſiccitas in humoribus corporis viuentis ſolùm reſpectiuè inſunt, ſanguinis enim maſſa in animali viuente calore ſemper perfunditur, cæteras qualitates excedente; in quocumq; enim ſtatu etiam morti proximò mittatur ſanguis, vel ſponte exeat, caliditas in eo ſenſibilis redditur, ſicut humiditas, non verò frigiditas, & ſiccitas, & ſi dicimus maſſam ſanguinis eſſe frigidam, & ſiccam loquimur ſemper, cum reſpectu ad maiorem caliditatem, & humiditatem, ex naturę inſtituto, ei competentem, à quibus quando declinat dicimus reſpectiuè ad iſtas frigiditatem, & ſiccitatem contraxiſſe.

Caliditas in hac maſſa debet eſſe temperata per admixtionem humidi, talis enim temperies eſt propria naturæ humanæ, quæ cum ſit perfectior illa cæterorum animalium æquum etiam fuit, vt perfectiori donaretur temperamento, quale eſt calidum, & humidum, eo quia in hoc radicātur vitæ primordia, & principia iſtius conſeruationi adæquata, & eſt tamquam medium inter cætera temperamenta.

Calorem tribuit maſſæ ſanguineæ illa pars ſulphurea, & ſpiritoſa principium ſuæ accenſionis in corde, vel in pulmonibus, humiditatem verò ſerum, quò tota maſſa diluitur, & fit fluxibilis fluxibilitate actuali, & aquea, & etiam diuiſio ſuarum partium componentium in minimas particulas ad inuicem diſiunctas, in quo conſiſtit ratio eſſentialis fluidi.

Vndè ſi à maſſa ſanguinea in tali portione ope caloris cordis, & propriæ fermentationis extrahantur particulæ ſulphureæ ſpiritoſæ, & calidæ, & hæ mixtæ cum proportionata quantitate humidæ ſeroſitatis in vaporem redactæ attemperantur, vt efficiatur calor mitis, & ſuauis, per quem maſſam ſanguinis temperamento calido, & humido gaudere dicimus.

Talis

Talis temperamenti conditio in ſanguine exiſtentis toti communicatur, huius enim temperamentum vniuerſale illud totius maſſæ ſanguineæ ſequitur, diffuſis in circulatione per totum æquali communicatione ſuis qualitatibus, cum expanſione ſubſtantiæ ſpiritoſæ attemperatæ ab humido vaporoſo, & hoc modo temperamenti ſimilitudinem toti imprimit, vt inferiùs magis patebit.

Hæc temperies ad ſtatum præternaturalem tranſit, ſi æqualis ſit exceſſus præternaturalis calidi, & humidi, quod contingit præcipuè in febribus ſynochis, & alijs, in quibus calor humidus, & mitis ſentitur cum eleuatione, & vndulatione pulſus, & quandoq; tale febres in malignas tranſeunt, humido acuto præparante viam diſſolutioni ſanguinis; Ab humido enim ſuperfluo redditur eius conſtitutio nimis laxa; & à calido excedente laxitas ad ſolutionem ducitur.

Sine febrili efferueſcentia poteſt augeri hæc temperies, & tunc fluxionibus, & deſtillationibus ortus paratur, dum aucta à calore fermentatione ſegregatur copia humidi, & ſeri, quæ decumbendo in aliquam partem, ibi pro conditione huius varios excitat morbos.

Ex quibus deducitur huius intemperiei curam pendere à remiſſione caloris, & à diminutione humidi, & ne refrigerantibus humidis augeamus potiùs humidum, ea ſunt ſeligenda, quæ vrinam mouent, vel miſcenda diuretica caloris expertia, vt dum iſta ad vias vrinæ naturali inclinatione tendunt, humidum ſuperfluum ſocium ſibi faciant in eadem via, in quo genere erunt ſal prunellæ, ſpiritus vitrioli, & ſalis, & oculi Cancrorum.

Eiſdem particulis ſulphureis, & calidis in exceſſu à ſanguine ſolutis cum tali proportione, vt non poſſint ab humido ſeroſo in maſſam ſanguinis exiſtente moderari modo ſupradicto, redditur magis ſenſibilis calor dictæ maſſæ, cum acrimonia, & conſtituit temperiem illius cum exceſſu caliditatis, & ſiccitatis reſpectiuè, quia deeſt illa copia humidi neceſſaria ad modificationem particularum calidarum, non adeſt vera ſiccitas, quæ [illegible] ablationem fluxibilitatis, quia hæc conſeruatur in dicta maſſa, cum

ex-

excessu caliditatis, & diminutione humiditatis, & talis temperies dicitur ab Antiquis biliosa, excedente super alias partes humore illo sulphureo accensibili de natura bilis participante.

Ab hac constitutione massæ sanguineæ emanat temperamentum totius calidum, & siccum, & proueniunt dispositiones, & causæ antecedentes à Scholis dictę morborum à calore sanguinis pendentiũ, & qui communiter referuntur ad bilem.

Limites à Natura præfixos pro caloris naturalis constitutione, si excesserit pars ista sulphurea, multitudine suarum particularum nullam moderationem accipiens ab humido, accendit, calorem præter Naturam, & febrilem, pro varietate excessus, & moderatoris humidi maioris, vel minoris, varias febrium differentias constituentem, & etiam illas partium intemperies morbosas per excessum caliditatis, quas inducit sanguis non simplici sua qualitate calida, sed imprimendo in parte affecta substantiales suos effluxus sulphureos, & calidos, quos pars retinendo, & suo innato calori adiungendo intensionem caloris concipit, operationes proprias lædentem, ex quo colligitur non dari intemperies morbosas, nisi cum materia, pro vt aliqui ex Antiquis censuerunt.

Cura in hoc casu consistit in refrigerantibus massam sanguinis, & partem particularem, quibus particulæ calidæ excedentes reprimuntur eis concentratis, vel extinctis, vel intermediatione particularum medicamentorum refrigerantium cum particulis calidis sanguinis, harum actiuitas minoratur, & ad naturalem statum reducitur. Mirificè autem conducunt huic indispositioni acida omnia dulcificata, aquæ acidulæ naturales, & artificiales paratæ ex spiritu vitrioli Martis, idem præstant etiam aquæ, quæ de bolo participant, vt aqua Nocerę, vel de Minera ferri, vt aqua Villæ serum Caprinum, Balneum aquæ dulcis.

A particulis sulphureis, & calidis in minori copia à massa sanguinis suscitatis, quàm in temperie calida, & humida supradicta consurgit istius temperies frigida respectiuè, quià minùs caloris adest in hac, quàm in alijs, & si humiditas æquali mensura calido minorato proportionetur,

vel excedat, quod sæpiùs contingit, debilitata caloris actiuitate à copia humidi temperiem facit frigidam, & humidam propriam temperamenti, vulgò dicti pituitosi, in quo calor est diminutus, vel absolutè, vel per excessum humiditatis, & ab hac constitutione sanguinis deriuatur temperies totius frigida, humida, seù pituitosa, modo supradicto. Emanant etiam omnes dispositiones, & semina morborum frigidorum, & intemperies morbosæ frigidæ partium deficiente calore necessariò pro recta, & perfecta executione operationum illis conuenientium, qua propter in læsas, & deprauatas operationes erumpunt; ex defectu enim calidarum particularum in sanguine calor natiuus partium præcipuum operatiuum suarum functionnm, non reparatur, nec manutenetur ab eisdem particulis in eo motu necessariò ad agendum in materiam subministratam, cum tali actiuitate, & modificatione requisita ad reparationem, & nutritionem dictarum partium, quibus præsidet. Hinc semper maiorem calor experitur deprauationem, & excrementorum multitudinem pars colligit, suam conditionem deteriorem reddentem, & maioris morbi fundamenta iacentem. Hìc rogo lectorem, vt perpendat, an hæ intemperies possint dici cum excessu materiæ positiuè frigidæ, nam sanguis totus calidus hac caret, vel potiùs per defectum materiæ calidæ, per quem pars frigida respectiuè dicitur.

Curatio huius indispositionis sanguinis factæ à defectu calidi perficitur, cum eis, quæ huic calidas particulas addant, vt possit debitam particularum calidarum quantitatem partibus affectis subministrare pro reparatione caloris naturaliter sibi debiti, & morbosæ affectionis contractæ curatione.

Si humidum crassum calori coniunctum excesserit crassitie opprimendo calorem, oritur cacochymia pituitosa, melancholica cum viscerum obstructionibus.

Pro huius affectus explicatione, sciendum in hac sanguinis constitutione frigida, seù minùs calida paucas particulas adustionem pati, quià accensio sanguinis, & efferuescentia est debilis, vndè bilis in quantitate diminuta colligitur, &

fibræ

fibræ ſanguinis non comminuuntur, nec ad fluxibilitatem reducuntur ſimilem aqueæ ſubſtantiæ ob dictam efferueſcentiam, & accenſionem debilem, quod eſt idem, ac humorem melancholicum pituitoſum, & acidum exaltari cum bilis diminutione, maſſam ſanguineam condenſantem, & impedientem totalem excrementorum ſeparationem, quæ paulatim in ſuo ſinu collecta, eam totam coinquinant, & impuram reddunt, inhabilemq; conſtituunt ad nutriendas optimo alimento partes, & ad Chylum rectè diſponendum, & ad ſpiritus puros, & lucidos generandos.

Hinc eſt, quòd hæc mala ſanguinis conſtitutio in totius damnum redundat, & præcipuè partium naturalium alimenta præparantium, non ſubminiſtrante ſanguine glandulis ſaliualibus, & ventriculo, pro elaboratione fermenti acidi, & ſaliuæ, adeò ventriculo neceſſarij ad alimentorum fermentationem materiam iſtis proportionatam, quamuis acidam, quia acidum in hac contentum eſt fixum, & fermentum ventriculi, & ſaliuę acidum volatile exigunt, ideòq; ad talem fixationem acidi, dicta fermentatio alimentorum malè perficitur, & hac malè peracta cruditatum, & excrementorum cumulus colligitur, cuius correctio exequi non poteſt in inteſtino duodenno, vbi fit ſeparatio excrementorum, & fæcum à Chyloſa maſſa à ventriculo deſcendente, ob defectum bilis, hac enim deficiente, vel diminuta, non attenuatur maſſa Chyloſa, non ſeparantur excrementa, ſed portio Chyli venas ingreditur ad augendum inquinamentum ſanguinis, & hoc pacto damnum iſtarum partium à ſanguine illatum in maiorem ſui calamitatem reflectitur, in quam conſpirant fermenta aliarum partium. & præcipuè lienis, eodem modo à ſanguinis impuritate deprauatum, relinquens maſſam ſanguinis ſine volatilizatione, attenuatione, & excrementorum ſuis in locis ſecernendorum diſgregatione, per quæ natura lienem ſpecifico illuſtrauit fermento.

Acidum ſolùm in hac partium, & ſanguinis indiſpoſitione vires acquirit, ſed contra naturæ finem, quia ſpiritum, & fermentum ſalſum fluiditatem ſanguini impertiens, & quæ natu-

ra determinauit tenuia, volatilia, & defæcata condensat, fixat, & coinquinat. Hoc modo sanguis alteratus per multitudinem excrementorum, & condensationem, lentè circulando, per vasa in istis etiam mediocris capacitatis relinquit partem dictorum excrementorum crassam, à qua transitus sanguini impeditur, & hoc modo contingit obstructio in partibus.

His sanguinis indispositionibus occurrendum medicamentis, quæ accensionem, & fermentationem augent, & crassitiem minuunt, volatilitatem spiritibus fermentis, & sanguini tribuendo, qualia sunt omnia aromatica, & hærbæ aromaticæ, & cæphalicæ, vt sunt Rad. Angelicæ, Aronis, Apij, Aristolochiæ, Curcumæ, Filicis, Gentianæ, Imperatoriæ, Petasitidis, Raphani, Syluest. Nasturtij Aquaticij, Valerianæ, Zinziberis, Cortex tamarisci, Fraxani, lignum Sassafras: Fol. Absinthij, Agrimoniæ, Calaminthæ, Cardui benedicti, Eupatorij, Origani, Pulegij, Satureiæ Serpili, & alia, ex quibus possunt parari decoctiones Syrupi, Pulueres, & electuaria; Spiritus volatiles sæpiùs ennumerati inter hæc efficacissima sunt Arcanum duplicatum Mynsulet, vel sequens spiritus. ℞. salis Tartari, vitrioli, Salis communis an. lib. 5. Calcinentur leni calcinatione, posteà addatur puluis carbonum crasso modo pulueris in trina proportione, omnia mixta indantur retortæ, destillentur s. a. & spiritus exiens post phlægma acutus, & penetrans sinè aciditate seruetur, & de hoc exhibeatur scr. 5. in aliqua aqua, vel decocto aperienti ex supradictis herbis, & radicibus confecto, conueniunt & salia alkalica, volatilia, & fixa, à quibus aucta aliquo modo accensione, & efferuescentia, excrementa paulatim separantur, & purgantibus hæc sunt educenda per Epicrasim, & hoc mirè præstant pillulæ melenagogæ, & Tartareæ ad scr. 5. vel ad scr. 1. antè cibum manè, & serò sumptæ, vel aliquod Apozema solutiuum cum supradictorum simplicium decoctione paratum, & vltimo cum Calybeatis, Antimonialibus, & tartareis, remittenda sanguinis constitutio, & obstructiones eisdem tollendæ, vel cum puluere Cachectico Quercetani, vel cum sequenti puluere ℞. limaturæ calybis quantumuis irroretur aqua Absinthij, & Fraxini, in quibus

bus istorum simplicium sales sint dissoluti, relinquatur tamdiù, donec rubiginem contrahat, huius Croci ℞. dr.3. Cornu Cerui philosoph. præp. vn. 5. salis Tart. fixi dr.2. Antim. Diaphor. dr.1.5. Salis armoniaci dr. 1. fæculæ rad. Aron. dr. 2. Salis rosmarini Lauendulæ, Saluiæ, Absinthij an. dr.5. irrorentur omnia s. p. aqua Cinamomi stil. & spir. Vini exsiccentur ad vmbram, & per tres vices hoc repetatur, huius dosis erit dr. 1. cum decoc. facta cum aliqua ex dictis radicibus, & herbis. Aquæ minerales, acidulæ, & maximè spadenses valent, & loco istarum substituendæ artificiales in messe medico Spargirica lib. 3. cap. 3. & in Claui Schroderiana lib. 3. cap. 3. descriptæ, his remedijs non solùm obstructiones tolluntur, sed sanguis crassus, & fermenta partium fixa attenuantur, & volatilizantur ideoq; suæ integritati, & perfectioni restituuntur, & consequenter alimentorum optima concoctio renouatur.

Hæc verò deobstruentia vniuersalia miscenda sunt cum eis quæ respiciunt partem affectam, obstructam, vt si lien obstructum sit, splenica adiungenda, si vterus vterina, & hæc vel in forma salis, vel extracti, vel tincturæ, vel decocti idem dicendum de obstructionibus in Mesenterio, & Hypocondriorum Regione; His medicamentis est etiam optimum vnire purgantia ad mundandam massam sanguineam à suis impuritatibus, vel hæc omni tertio die exhibenda, & pro hoc exequendo præter superiùs dicta valet Syrupus Chacheticus Fernelij, & Syrupus de Cicorea cum Rhabarbaro.

Si adhuc portio materiæ sulphureæ, & calidæ minoretur, & humidum ad moderationem datum fuerit valde crassum, oritur temperies sanguinis frigida, & sicca, frigida ob paucitatem partis calidæ, sicca ab humidi crassitiem à qua consistentiam tota massa acquirit, non ablata fluxibilitate, sed talis consistentia respectu tenuitatis ei debitæ, dicitur sicca.

Hæc constitutio disponit massam sanguinis ad morbos melancholicos, quia talis temperies est eadem in suis qualitatibus, cum temperie melancholica, ab Authoribus de-

scripta, & si præter naturam euaserit, hæc temperies ob maiorem crassitiem humidi, & minorem calidi consurgit cacochymia, & deprauatio facultatum totius corporis.

Hoc modo explicantur temperamenta massæ sanguineæ non discedendo ab Antiquorum dogmatibus, nisi in hoc, quòd isti calorem per simplicem qualitatem sui propagatiuam explicant, vbi Neoterici calorem in effluxu substantiali à corpore calido emanante cognoscunt, qui dum recipitur in aliud corpus, vel in proprium, in quo latebat, perturbato motu excurrit, dicitur calefacere, & subiectum calore qualificare; qui verò Antiquitati consecrati Auicennam, & alios Antiquos secuti sunt, sustinendo elementa actu in mixto, temperamenta non alio modo explicarunt, nec qualitates propagari, nisi per communicationem substantiæ elementalis.

Temperamenta etiam totius, vt superiùs innui ab hoc erumuntur; est enim sanguis ille, qui toti temperiem communicat; sic dicimus temperamentum totius calidum, & siccum, quia bilis in corpore super alios humores excedit, frigidum, & humidum, quia partes calidæ sunt minores in hoc, quàm in præcedenti temperamento, & humidum est maius, frigidum, & siccum, quia melancholia abundat, quæ de calore parum participat, cum crassitie modò mox explicata, calidum, & humidum, quia partes sanguinis massam constituentes magno excessu inter se non differunt, sed calidæ, & humidæ super alias eminent.

Sanguinem toti temperiem dare, ex hoc deducitur, quòd totius temperamentum debet emanare à substantia, quæ sit communis, toti, huicq; suarum qualitatum influxus dispenset, & in nostro corpore nulla alia est substantia huic communis, nisi sanguis, consequenter huic origo vniuersalis temperamenti corporis est tribuenda, & inducere in Scholis vnam qualitatem resultantem ex vnione qualitatum partium principalium, est potiùs somnium ennarrare, quam dogma vtile docere.

Ex quo elicitur morborum causam, quasi semper in sanguine esse requirendam, & præcipuè in morbis in intempe-

rie, cum hæc semper à sanguine alterato proueniat, & illud, quòd dat, & conseruat temperamentum naturale, si alteretur, efficit præternaturale, & quamuis ab extrinsecis causis temperamentum alteretur; tamen cum earum influxus non sit continuus; sed cesset videntur non posse habitualem intemperiem efficere, nisi in earum auxilium sanguis concurrat fouendo, vel augendo intemperiem à causa extrinseca in parte introductam, & sic discurrendo etiam de aliis morborum generibus; percipiemus, pro maiori parte à mala sanguinis dispositione, vel in quantitate, vel in qualitate prouenire, quòd nouum non est, cum obseruem Antiquos causam antecedentem morborum in sanguinis deprauationem refundere; & si intemperies à partibus contractas prędicent sanguinem alterare; aduertant practici hanc intemperiem ab aliqua causa externa, vel interna prouenire; Interna non potest esse nisi sanguis; externa si alterat partem solidam multò magis poterit alterare fluidam, qualis est sanguis, eo quia suo influxui minus resistens; & sanguis alteratus fouet alterationem à causa extrinseca in parte inductam; eamque habitualem reddit; verum tamen est partem intemperatam sanguini per eam circulanti suos influxus morbosos restituere, & ita ad inuicem sanguis, & partes malè affectæ fouent suas morbosas affectiones; prima tamen radix in deprauato sanguine reperitur; Vnde etiam huic remedia securius erunt applicanda; quod inaduertenter etiam à practicis exequitur studendo primario intemperiei correctioni, nam cum sanguinis, & partis alteratio sit similis in qualitate remedia, vni applicata, alteri medelam suppeditant, vt si intemperies sit calida in parte, & in sanguine, exhibendo refrigerantia pro partis curatione refrigerabitur etiam sanguis.

Præter qualitates primas perpendendæ veniunt in massa sanguinea qualitates secundæ tanquam maioris efficaciæ in morbis generandis, quam primæ qualitates, ideoque à Medicis etiam debent cum summa diligentia indagari.

Qualitates sapidas in sanguine, siue substantiam sapidam sanguinem extraneo sapore inficientem, quin habere, ad ex-

citandos morbos non est recentiorum, nec inuentum, nec figmentum, sed à diuino Hippocrate hoc dogma rationi consentaneum acceperunt, qui in libro de veteri Medicina docuit acidum, salsum, & amarum, quando disgregationem patitur à cæteris humoribus, molæstiam, hoc est morbum inferre, & in hoc plus valere, quàm primas qualitates.

Extraneis saporibus sanguinem multoties infici docent Salsedo, Austeritas, & Aciditas, quæ in saliua percipiuntur, & sanguinem eisdē infici connotata, subministrante isto materiam pro elaboratione saliuæ, materiæ qualitates conseruantis.

A passionibus etiam, & dispositionibus constitutionem massæ sanguineæ vitiantibus arguimus, hanc varios sapores contraxisse suæ naturæ minimè conuenientes.

Multoties enim sanguis salsedinem concipit sale fixo in eo existente ad fluorem euecto, & tunc vlcera, scabies, vasorum corrosiones, à quibus sanguinis fluxus. In sanguine salia diuersi generis volatilia, & fixa existere probat eius destillatio, confirmat salsedo, quæ in eo persentitur, quando sanguinem è venis linguæ detrahimus, supradicti morbi à corrosione, & acrimonia salina geniti id magis persuadent. Si contingat salia volatilia ab humore crasso tartareo inuiscari, salsum volatile fit fixum, iuxta illud Axioma Chymicorum fixum additum volatili, hoc fixat, quia à fixo motus, & actiuitas volatilis extinguitur, & aufertur, & ab eius crassitie ligatur, & condensatur sal volatile fixatum, & fixum ex sui natura, si fluorem adipiscantur, hoc est si fluiditatem acquirant, eo modo, quo sal fixum, vel ab aqua, vel humido liquefactum fluit, sine deperditione fixitatis, tunc massam sanguinis, per quam fluit, deprauat, vbiq; salsedinis vestigia relinquendo, & eas affectiones parit, quas fieri, diximus, à salso, à succo pancreatico, & à bile resultante nimis actiuo in salsedine excedenti, & à bile nimis acri sanguinem acredine præternaturali inficiente, vndè iisdem remediis, quibus isti humores corriguntur, salsedo sanguinis orta à salso fluorem patiente corrigenda, & pro vasorum corrosione, ea sunt adhibenda, quæ de phtisi inferiùs sunt describenda. Ali-

Aliquando ab hoc sale; sed fixato sine fluore deprauatur tota massa sanguinis, cum magna fixatione, & constipatione huic impartita modo præternaturali, sal enim fixum ex admixtione particularum terrearum, & feculentiæ Tartareæ arcto vinculo vnionis partes sanguinis ad inuicem constringit, cum condensatione, seù coagulatione liberę circulationi resistente, & tenuitatem illius conditioni, & officio adaptatam auferente, redacta massa sanguinis ad musti, vel Cereuisæ nouellæ Naturam, sinè spirituum explicatione, caloris expansione, & excrementorum colluuie, vicè illius exaltationis, volatilitatis, & depurationis debitæ sanguini secundùm Naturæ leges elaborato, quæ in prædicto statu impediuntur, & à quo proueniunt Malatia, Leuchophlegmatia, Hydrops, Hyppocondria melancholia, & Scorbutus, quandoq;

Nec mirum erit sal hanc crassitiem, & condensationem sanguini communicare, si illius fixitatem terrestrem, & fæculentam perpendamus; obseruamus enim in Chymicis particulas corporis fixi acceptas intra porositates corporis volatilis hoc fixare, & sal lucernæ ardentis Lychinio impositum flammæ expansionem impedire, & extinguere, & efficaciùs salis fixi actiuitas demonstratur in congelatione vini ab eo cum niue commixto facta.

Hinc patere potest omnia salia volatilia, toties repetita, huic indispositioni sanguinis iuuamento esse futura, sicut & omnia simplicia eodem sale abundantia, qualia sunt Cortex abietis istius, summitates, & essentia ab istis parata, hyrundinaria, Dracunculus, Hydropiper, Rafanum siluestre, Nasturtium aquaticum, Enula Campana, Aristolochia Rotunda, Radix lappæ maioris, quæ vnienda sunt cum Antimonialibus Chalybeatis.

Aliquando massa sanguinis perferuida variisq; tumultibus, ac efferuescentijs obnoxia est, cum impuritatum redundantia, & tunc ab istis efferuescentijs partes salinę latentes, & otiantes ad motum euocantur, sulphurq; exaltatum, & aliqualiter adustum sibi vniendo ranciditatem contrahunt, quæ saporem adeò ingratum præbent, vt patet in

lardo

lardo, pinguedine, & nucibus rancidis, & eadem totum sanguinem inficiunt, & vna cum rancíditate aliqua irritatiua qualitate deprauatur, per quam cum alterata crasi massa sanguinis inepta euadit pro nutritione, vndè macies; & circulatione deponendo in ventriculum, & membranam mesenterij particulas irritatiuas dolores in his partibus excitat, quòd peragit etiam in externis musculosis, & membranosis, si ibi dictæ particulæ relinquantur, quod si intestinis adhæreant, vel vasis ab eorum glandulis deriuantibus, alui fluxus proficiscuntur irritatis ad expulsionem humorum contentorum; & isti effectus si coniunguntur cum macie totius præter naturali, & ascititia, censendum est ab hac sanguinis rancíditate progigni.

Pro huius indispositionis curatione conueniunt refrigerantia, & sanguinem depurantia, vt Cicorium, Gramen, Taraxacum, Endiuia, Scabiosa, Borago, Fumaria, Cithra, Radix Consolidæ, & similia, Lac Asininum cum decocto Taraxaci, & Aquæ Acidulæ.

Multoties consistentiam contrahit sanguis sine cruditate, & salsedine, sed ab aciditate in eum introducta à sale acido copiosa fluorem adepto; & contra verò dissolutionem magnam sæpè patitur cum maxima tenuitate, & fluxibilitate vnitis acrimoniæ, vel salsedini vnitæ; & hæc nobis sunt indicia salis cuiusdam volatilis immissi sanguinis depopulantis.

Et de his omnibus vitijs, & eorum emendatione actum est, vbi de succo pancreatico, & bile egimus, ibiq; etiam remedia pro horum curatione exposuimus.

Hic præterire nolo ab aciditate sanguinem coagulante febres malignas fieri, æmulas illarum à dissolutione sanguinis prouenientium, de quibus supra egimus, & eis omninò similes præterquam in præcipite virium lapsu, qui in febribus malignis à coagulatione consequitur, & facilè pulsus fit in istis paruus, quia sanguis ob condensationem ritè non accenditur, nec rarefit, nec spiritus, nisi parui ab eo explicantur, remanente sanguine sine energia, & impetu, qui à spiritu communicatur, quem celebr. Hippocrates spiritum impe-

impetum facientem vocauit, ideò nec mirum, si arteria cum vi non eleuatur, nec cum impetu dilatatur, sed parum extenditur, & cum paruo impetu, vnde pulsus paruus, aliquam tamen consistentiam habet, quam illi tribuit sanguis consistens sua densitate, & vt ità dicam duritie coadiuuante, ad sustinendum motum Arteriæ extrorsum, ità vt hic perficiatur etiam si Arteria comprimatur.

Ab hac coagulatione opprimente Spiritus, & particulas igneas in sanguine, explicatur qualitas occulta dicta venenorum frigidorum, à qua dicunt specificè, & incognito modo extingui, & dissipari spiritus vitales, cum facultatis eiusdem generis debilitate; quamuis sola coagulatione irretiantur, ità vt ablato motu calorem toti non communicent, nec Organis in quibus vitalis facultas fundatur, robur tribuunt. Ab hac coagulatione sanguinis fit febris, dum partes istius coagulationem non patientes, vel ab eodem coagulato expressæ, citissimè accenduntur, & febrilem efferuescentiam concipiunt, cum pulsus frequentia, & celeritate, coadiuuatâ ab aciditate irritante, & determinante cor ad frequentem, & celerem motum, & licèt in hac febris differentia imaginari concursum eorum omnium, à quibus accessio febrilis, cum contractione, & paruitate, frequentia, & celeritate pulsus efficitur, cum hac solùm diuersitate, quòd causa prædictos effectus in accessionibus febrium producens, non est permanens, sicut est in febre maligna, huiusmodi febris à coagulatione differt, ab illa à dissolutione, quià in hac vires deperduntur, in illa conseruantur, Vrinæ à dissolutione turbidæ, vt plurimum euadunt, à coagulatione tinctæ, sed claræ, & quandoquè aqueæ, in dissolutione appetitus prosternitur, in coagulatione conseruatur, in dissolutione facies concidit, & ad hippocraticam tendit, in coagulatione forma aspectus sani conseruatur.

Curabitur hæc febris salibus volatilibus oleosis, Cornu Cerui, Fuliginis, & similibus, quæ vnicè in hac febre conueniunt, & potionibus ex simplicibus Aromaticis, & acri sale præditis, vt ex contrayerua, petasitide, Zedo-

uaria, Angelica, Imperatoria, Vincitoxico, & similibus, & vsus horum decoctorum sit per plures vices tres V. G. & quatuor omni die. Diaphoretica omnia sunt efficacia in sanguine discoagulando, inter cætera autem ex simplicibus parata antecellit radix Lappæ maioris exsiccata, & cum aqua Cardui benedicti, spiritu Sulphuris acetosa reddita pluries imbibita, & exsiccata ad dr. 2.

Hæc vitia sanguinis passim in Antiquorum scriptis legimus, dum pro reddenda aliquorum morborum causa allegant modò crassitiem sanguinis à pituita, vel à mælancholia acida introductam, & pituitæ ponticæ austeritatem, & aliorum morborum causam in pituitam dulcem, & bilem amaram refundunt.

Quantitas sanguinis à vasorum capacitate, per quæ fluit, determinatur, talis enim esse debet, vt vasorum capacitatem impleat, & etiam cum aliquali distensione, pro vt à necessitate operationum exigitur, quod contingit in arterijs, quarum cauitates ab impulso sanguine, non solùm implentur, sed etiam latera earum dilatantur, & extrorsum impelluntur, quod non fit tantùm ab impulsu sanguinis à motu cordis suscepto, sed etiam à copia eiusdem, quæ est maior spatio intra cauum Arteriæ præparato, pro receptione expulsi sanguinis extra cordis ventriculos.

Augetur sanguinis quantitas quandoq; vltrà vasorum capacitates, cum tali distensione, vt parum extrorsum dilatari possint, vndè eorum motus fit paruus, & etiam circulatio diminuta, cum periculo diruptionis vasorum, nam vasa summè distensa à plenitudine sanguinis contenti distensionem à noua quantitate in ea impulsa, & ab impetu, quo impellitur, ferre vix possunt, & si ad extremum ducantur, fibræ extensæ disrumpuntur, cum sanguinis profluuio, pro vt euenit multoties in sputo sanguinis, in vomitu eiusdem, in Hæmoragia, fluxu immoderato Hęmoroydali, & Menstruo, nam licet plenitudo sit vniuersalis, maior quandoq; contingit in arterijs alicuius determinatæ partis, vndè in hac potiùs, quàm in alia disrumpuntur, quandoq; Arteriæ minus sunt resistentes distensioni prædictæ in vna parte,

quàm

quàm in alia, ideò in hac difrumpuntur, & fi in tali plenitudine fupradicta non difrumpantur vafa, nec exeat fanguis, fed integris remanentibus, non paretur locus ei, qui à corde continuò in arterias transfunditur, ob illius deficientiam retropellitur, & exitum non inueniendo in cordis finiftro ventriculo quiefcit, & huic addita alia portio de nouo infufa per arteriam venalem in dicto ventriculo, ità augetur fanguinis copia in corde, vt impediat motum iftius, vndè animalis interritus. Et hoc modo verificatur illud medicum dictum, à copia fanguinis calorem naturalem extingui.

Eodem modo difcurrendum eft, fi fanguinis accenfio, & fermentatio in pulmonibus exclufo corde ab hoc officio admittatur; dum à fanguine per efferuefcentiam turgefcente, & vafa pulmonaria implente, & diftendente impeditur motus pulmonum, & fufpenditur impulfus fanguinis ad finiftrum cordis ventriculum, cum pulfus fenfibili læfione, & refpirationis diminutione, & attractione fpiritus Nitro Aerei fermentatione, & accenfione fanguinem viuificantis, quod aliquandò contingit in fuffocatione vterina ob vapores ab vtero ad pulmones eleuatos, & contentum in eis fanguinem efferuefcentia inordinata alterantes cum fymptomatibus prædictis.

Alia eft fpecies plenitudinis vniuerfalis non à fanguinis quantitate abfoluta, fed à fanguinis turgefcentia, concepta ab aucta fui fermentatione, omnia mala minans à vera plenitudine dependentia; turgente enim fanguine vafa implentur, & diftenduntur cum tali impetu, vt difruptione cedant, eo modo quo vinum efferuefcens in dolio claufo, cum tali impetu turgefcit, vt dolium fatis craffium, cum ferramentis frangat.

Pro corrigendo fanguinis fluxu à quantitate, mittendus fanguis in copia, & poftea parti affectæ applicanda aqua ftiptica ab Hoffmano in claui Schroderiana defcripta, & per os exhibendus, fi oportet liquor ftipticus, cuius præparatio eft hæc ℞. Vitriol. Vngar. Alumin. an. lib. 5. phlegmat. Vitriol. lib. 4. agita in loco calido, donec omnia fuerint diffo-

luta

luta liquorem frigefactum filtra, & à Cryſtallis ſubindè nactis ſepara, adde ſingulis libris liquoris Olei vitrioli vn. j. & ſerua pro vſu, & exteriùs applicatur ruptæ venæ, & arteriæ, cum petia pluries implicata, & dicto liquore imbibita, & ſtrictè ligata; ſequens remedium experientia docuit eſſe efficaciſſimum ad ſiſtendum ſanguinem à qualibet parte ℞. Vitrioli albi aluminis an. vn. 1. contundantur in mortario ligneo, cum piſtillo ligneo ſubtiliter, poſteà in vn. 30. aquæ fontis initiantur optimè agitando cum ligno, donec aqua mutet colorem, & diſſoluta maneant dicta ingredientia, deindè per chartam emporeticam coletur, colaturæ adde ſpiritus vitrioli ſcr. 5. doſis, & vn. 1. 5. vel ℞. Opij in Talleolas inciſi vn. 2. ponatur in vaſe Terreo vitriato ſuprà carbones ad defumandum, aliquoties irroretur vino, nè torreſiat, & quando pro medietate ſui ponderis erit defumatum, ab igne remoueatur, & puluerizetur. Doſis à gr. 6. ad 8. ad immoderatum fluxum menſium valet remedium Septalij, quod eſt. ℞. aquæ lib. 7. coquantur in his cortices trium aurantiorum acidorum adhuc ſub viridium, ad conſumptionem duarum partium, & facta colatura exhibeantur vn. 8. omni mane. Ad fluxum ſanguinis è naribus accipiatur ſtercus muris ſ. p. & in nares inſufletur, quod facit etiam ſtercus aſini nigri, vel rubri in furno exſicatum, & poſteà puluerizatum, & cum aceto fortiſſimo mixtum, & ſuprà frontem emplaſtratum, & turundæ eodem emplaſtro oblinitæ intra nares imittantur. Fluxum ſanguinis ab hæmorhoidibus ſanat ſacculus impletus glandibus, & folijs quercus coctis in aceto, & hæmorhoidibus impoſitus, & burſa paſtoris contuſa, & cum albumine oui ad emplaſtri formam redacta, & hæmorhoidibus ſuper impoſita, & aqua ſtiptica Hoffmani ſuperiùs citata. Hæc enim duo remedia ſuperant omnia alia huic ſymptomati appropriata.

Si Arteriæ per membranas Cerebri diſſeminatæ à plenitudine, ità extrorſum diſtenduntur, vt motum ſuum introrſum neceſſarium ad expulſionem ſanguinis contenti perficere non poſſint, excludendo nouum ſanguinem à corde in eas impulſum, & cogendo deorſum regurgitare verſus cor,

in quo mox dicta eueniunt; Si verò plenitudo adsit in venis dispersis in dictis membranis sanguinem ab Arterijs diffusum per membranarum substantiam, & corticalem cerebri non valent recipere intra suas cauitates, & ille diffusus per substantiam cerebri huius meatus obstruendo, cursum spirituum ad principia neruorum intercipit, cum ablatione motus, & sensus, in quo consistit apoplexia, quam hoc modo succedere determinauit Hippocrates, quando docuit fieri ob sanguinem coagulatum in venis iugularibus, quia per has reuehitur sanguis à capite, & si in his non mouetur, necesse est, vt in capite remaneat modo iam dicto, & ex his patet à plenitudine sanguinis emergere illa duo symptomata ab Hippocrate recensita, nempè vel disruptionem vasorum, vel calidi innati suffocationem.

In hac plenitudine nullum opportunius, & efficacius remedium, quàm venæ sectio ab Hippocrate imperata in 3. Aphor. sect. 1. quæ statim est exequenda, eo sic consulente, quia procrastinare periculum est cum modo superiùs dicto succedant descripta symptomata post missionem sanguinis Cardiaca, & Cephalica remedia temperata pro corroboratione cerebri, & cordis exhibeantur; calida enim, & valdè volatilia fugienda, ne immoderatè fermentando sanguinem, plenitudinem renouent cum periculo superuenientiæ dictorum symptomatum.

A quantitate sanguinis fiunt inflammationes, vel quia vasa capillaria ità distenduntur, vt illorum fibræ non possint se contrahere pro expulsione, & tunc sanguis cumulatur in dictis vasis capillaribus, & stagnat tumorem faciendo, & concepta putredine, & efferuescentia inflammationem parit; aliquando verò à copia sanguinis motus Arteriarum, & pulsus accelleratur, vt in porositates carnium deponatur sanguis in maiori copia, quàm à venis possit absorberi, quapropter remanet portio eiusdem sanguinis in dictis porositatibus, cui semper noua adiungitur, vt fiat cumulus ad eleuandam partem in tumorem sufficiens, & si sanguini dicto coniungatur aciditas, coagulatur, & condensatur, & renitens circulationi redditur, vndè putrescit febrem,

brem, & inflammationem efficiendo, quod demonstrasse videtur Hippocrates in libro de morb. num. 23. Pleuritis generationem describendo, vbi ait, & cum riguerit, & perfrigeratum fuerit, tum caro, quæ est in latere, tum venæ contrahuntur, & conuelluntur, & quantum ipsa carne inest bilis, ac pituitæ, aut in venis, quæ in ipsa carne sunt, id magna ex parte, aut totum secernitur, introq; compellitur, ad caliditatem carne extrinsecùs condensata, atq; id ad latus affigitur (ecce quomodo illud, quod in partem affunditur ei affigitur per condensationem, & amissionem motus) & dolorem vehementem exhibet, & superiùs explicando generationem Peripneumoniæ ait. Cum verò ad se traxerit tumq; bilis, tum Pituita sedem in pulmone fixerit, putrescit, & in pus vertitur, in qua sententia manifestatur, mentem Hippocratis in Peripneumonia esse humores in pulmones attrahi, & figi, quod non potest fieri, nisi per coagulationem, & condensationem, & posteà putrescere. Quomodò verò fiat attractio, quæ in inflammationibus, adeò ab Antiquis decantatur, explicat Hippocrates in lib. de loc. in homine num. 24. dicendo Pulmo tamquam natura rarus, & siccus in se humorem trahit, quantum capere potest, ab hac sententia colligitur attractionem fieri, quià per raritatem pulmo est capax humorem recipiendi, cum raritas, & siccitas non sit attractiua sicuti magnes, & corpus rarum, & siccum non possit attrahere nisi, eo modo, quo spongia dicitur attrahere aquam, quia per porositates amplas illius, aqua ingreditur, pari pacto cum pars aliqua vi alicuius causæ porositates ampliores acquirit, humorem ad eam fluentem in magna copia colligit, & dicitur per hoc attrahere iuxtà Recentiorum doctrinam ab Hippocrate desumptam, & attractus humor fixatus, & putrescens inflammationem parit. Hoc modo fit etiam Erisipelas, nam omnes inflammationes fiunt eodem modò, licet ratione loci sint diuersæ, cum ab hoc solùm diuersificentur morbi, iuxtà sententiam Hippocratis superiùs allatam, & descriptam lib. de flatibus.

Vnicum remedium in his inflammationibus est copiosa sanguinis detractio administrata, refrigerantibus posteà,

non

non actu, ſed potentia, vel temperatis ſanguinis motus reprimendus, & coagulatio humoris tollenda cum eis, quæ acidum imbibunt, & reſoluunt, & ſunt ſuperiùs recenſita de pleuritide, & omnia diaphoretica, & cæphalica calida, & volatiles ſpiritus. Diſcoagulato humore, & fluxibilitate adepta à venis reaſorbetur, & quod reliquum eſt, reſoluentibus eſt diſſipandum, & ſi renitens ſit diſcoagulationi humor ſuppurandus, cum remedijs calidis, & humidis, prout doctè ab Antiquis ſancitum fuit, & à Recentioribus admittitur.

In Eriſipelate verò reprobatur ſanguinis miſſio ab aliquibus, eo quià expulſionem humoris noxij ad exteriora impediat trahendo ad interiora, & extrinſecis quibuſdam huic occurrendum eſſe inſinuant, nempè ſpiritu vini camphorato, cum aqua florum ſambuci, & aqua è ſpermate ranarum deſtillata, & ſi in parte nobili, vt in capite, contingat Eriſipelas video omnes ferè practicos concurrere in ſanguinis miſſionem, putarem ego tamen perpendendum eſſe, an Eriſipela tangat tantùm partes exteriores capitis, & tunc mihi videtur procedendum eſſe, ſicut in Eriſipelate in alijs partibus ignobilioribus, ſi verò adſit dolor capitis internus, & aliqua delirij rudimenta plethora, & aliquod initium fluxionis ad guttur, tunc noxium humorem partes internas etiam moleſtare nobis demonſtratur, & opus eſt pro reuellendo, & euacuando humore fluente, & fluxo ad partem nobilem, nempè ad caput, & guttur ſanguinem copiosè mittere à pede primò, deindè à brachio multi laudant, & imperant, & in hoc caſu rogo practicantes, vt perpendant, an magis conueniat venæ ſectio, humorem ad exteriora impulſum retrouehens, & intùs relinquens, quàm purgatio humorum, eodem modo intùs trahens, ſed foras per aluum expellens, video Aquam Pendentem lib. 1. de tumoribus cap. 8. in Eriſipelate partes occupante, præter caput, purgationem anteponere ſectioni venæ, & Sennertum idem ſentire in lib. 2. de feb. cap. 16. niſi adſit plenitudo, & ſi determinatio maneat pro venæ ſectione, hæc copioſa ſaltem inſtituatur, vt plenitudo particularis partis minui poſsit, & humoris ſtagnationem in parte prohiberi.

brem, & inflammationem efficiendo, quod demonstrasse videtur Hippocrates in libro de morb. num. 23. Pleuritis generationem describendo, vbi ait, & cum riguerit, & perfrigeratum fuerit, tum caro, quæ est in latere, tum venæ contrahuntur, & conuelluntur, & quantum ipsa carne inest bilis, ac pituitæ, aut in venis, quæ in ipsa carne sunt, id magna ex parte, aut totum secernitur, introq; compellitur, ad caliditatem carne extrinsecùs condensata, atq; id ad latus affigitur (ecce quomodo illud, quod in partem affunditur ei affigitur per condensationem, & amissionem motus) & dolorem vehementem exhibet, & superiùs explicando generationem Peripneumoniæ ait. Cum verò ad se traxerit tumq; bilis, tum Pituita sedem in pulmone fixerit, putrescit, & in pus vertitur, in qua sententia manifestatur, mentem Hippocratis in Peripneumonia esse humores in pulmones attrahi, & figi, quod non potest fieri, nisi per coagulationem, & condensationem, & posteà putrescere. Quomodò verò fiat attractio, quæ in inflammationibus, adeò ab Antiquis decantatur, explicat Hippocrates in lib. de loc. in homine num. 24. dicendo Pulmo tamquam natura rarus, & siccus in se humorem trahit, quantum capere potest, ab hac sententia colligitur attractionem fieri, quià per raritatem pulmo est capax humorem recipiendi, cum raritas, & siccitas non sit attractiua sicuti magnes, & corpus rarum, & siccum non possit attrahere nisi, eo modo, quo spongia dicitur attrahere aquam, quia per porositates amplas illius, aqua ingreditur, pari pacto cum pars aliqua vi alicuius causæ porositates ampliores acquirit, humorem ad eam fluentem in magna copia colligit, & dicitur per hoc attrahere iuxtà Recentiorum doctrinam ab Hippocrate desumptam, & attractus humor fixatus, & putrescens inflammationem parit. Hoc modo fit etiam Erisipelas, nam omnes inflammationes fiunt eodem modò, licet ratione loci sint diuersæ, cum ab hoc solùm diuersificentur morbi, iuxtà sententiàm Hippocratis superiùs allatam, & descriptam lib. de flatibus.

Vnicum remedium in his inflammationibus est copiosa sanguinis detractio administrata, refrigerantibus posteà, non

non actu, sed potentia, vel temperatis sanguinis motus reprimendus, & coagulatio humoris tollenda cum eis, quæ acidum imbibunt, & resoluunt, & sunt superiùs recensita de pleuritide, & omnia diaphoretica, & cæphalica calida, & volatiles spiritus. Discoagulato humore, & fluxibilitate adepta à venis reasorbetur, & quod reliquum est, resoluentibus est dissipandum, & si renitens sit discoagulationi humor suppurandus, cum remedijs calidis, & humidis, prout doctè ab Antiquis sancitum fuit, & à Recentioribus admittitur.

In Erisipelate verò reprobatur sanguinis missio ab aliquibus, eo quià expulsionem humoris noxij ad exteriora impediat trahendo ad interiora, & extrinsecis quibusdam huic occurrendum esse insinuant, nempè spiritu vini camphorato, cum aqua florum sambuci, & aqua è spermate ranarum destillata, & si in parte nobili, vt in capite, contingat Erisipelas video omnes ferè practicos concurrere in sanguinis missionem, putarem ego tamen perpendendum esse, an Erisipela tangat tantùm partes exteriores capitis, & tunc mihi videtur procedendum esse, sicut in Erisipelate in alijs partibus ignobilioribus, si verò adsit dolor capitis internus, & aliqua delirij rudimenta plethora, & aliquod initium fluxionis ad guttur, tunc noxium humorem partes internas etiam molestare nobis demonstratur, & opus est pro reuellendo, & euacuando humore fluente, & fluxo ad partem nobilem, nempè ad caput, & guttur sanguinem copiosè mittere à pede primò, deindè à brachio multi laudant, & imperant, & in hoc casu rogo practicantes, vt perpendant, an magis conueniat venæ sectio, humorem ad exteriora impulsum retrouehens, & intùs relinquens, quàm purgatio humorum, eodem modo intùs trahens, sed foras per aluum expellens, video Aquam Pendentem lib. 1. de tumoribus cap. 8. in Erisipelate partes occupante, præter caput, purgationem anteponere sectioni venæ, & Sennertum idem sentire in lib. 2. de feb. cap. 16. nisi adsit plenitudo, & si determinatio maneat pro venæ sectione, hæc copiosa saltem instituatur, vt plenitudo particularis partis minui posit, & humoris stagnationem in parte prohiberi.

Si minuatur copia ſanguinis, vt non impleantur vaſa, ſiuè vaſorum cauitates, multa contingunt animali damna, nempè caloris debilitas in toto; à quo eneruantur concoctiones alimentorum in ventriculo, & perfectio eorumdem in inteſtinis prohibetur, pro vt dictum fuit ſuperiùs de alimentorum præparatione,& chylificatione; Partium particularium concoctiones etiam deprauantur, vt dicemus de nutritione ſpiritus animalis, in parua copia generantur, cum ſenſus, & motus diminutione,vt patebit de facultate ſenſitiua,motus cordis, & pulſus fit valdè debilis, vt demonſtrabimus de facultate vitali.

His omnibus prouiſum erit, ſi curabimus maſſam ſanguinis augere cum cibis optimi, & ſpiritoſi nutrimenti fruſtraneum eſt addere ſigna horum morborum à plenitudine cum hæc per ſe pateant.

Duplex motus in ſanguine conſideratur, vnus eſt circulationis, alter fermentationis. Primus eſt continua motio ſanguinis à corde in Arterias, ab his in venas, & à venis ad cor; adeò certa eſt hæc ſanguinis circulatio per demonſtrationes euidentes, & ſenſibiles, à quibus demonſtratur, vt deridendi ſint, qui eam in dubium reuocant.

A natura ſanguini data fuit, vt hoc motu à ſtagnatione, & à putredine conſeruaretur, & omnia membra eo frui poſſint ad ſui reparationem in locum deperditi, ab actione cauſarum internarum, & externarum diſſoluti.

Ideò hæc impedita in aliqua parte ſanguis putreſcit, prohibito enim motu circulari fixatur in parte, cui ineſt impedimentum, & ibi motu inteſtino fermentationis agitatus diſſolutionem ſuarum partium patitur, cum putredine, & hoc modo fiunt tumores, & inflammationes, tàm in partibus internis, quàm externis, ex quo colligitur etiam cauſam impedientem circulationem eſſe humorem craſſum excrementitium, vaſorum cauitatem implentem, & vi ſanguinis impulſi à motu cordis, & arteriarum reſiſtentem, vt vlteriùs progredi non poſſit.

Craſſities etiam ſanguinis alimentalis eamdem vaſorum obſtructionem parere poteſt, vel aliqua pars eius craſſæ qualis eſt portio illius materiæ, quæ in filamenta in ſanguine, extra-

extrauasato, & concreto ad retis formam concrescit, & quæ paulatim coaceruata per discretionẽ, vasorum angustiam sua copia implendo circulanti sanguini transitum impedit.

Crassitiem in humores inducit acidum condensatiuum, & coagulatiuum, & omnes inflammationes ab hac causa remota originem trahunt, nam proxima est humor impeditus à sua circulatione, & coactus stagnare, vel intra porositatum spatium, vel in extremitatibus vasorum capillarium.

Hac data sanguinis circulatione non possunt negari, quæ ab illa dependent, & à sectatoribus veterum prædictæ circulationis principio illuminatis debent admitti, & ab hac causa inflammationum, & tumorum non discesserunt Antiqui stagnationem sanguinis, & extrauasationem in eis agnoscentes ab Hippocrate edocti lib. de morb. qui describendo, quomodò fiat tuberculum pulmonis, ait, cum pituita, aut bilis collecta fuerit putrescit, & quamdiù quidem adhùc crudum fuerit; tùm dolorem tenuem, tùm tussim siccam exhibet, vbi verò mutauerit anteriore, & posteriore parte dolor grauis oritur, & eodem libro hoc clariùs expresit dicendo siquidem igitur rupta fuerit vena, confestim sanguis ex vena effusus putrescit. Quodsi conuulsio in vena facta sit, hæc quidem per exordia dolorem excitat, & pulsat, progressu verò temporis sanguinem ad carnem transmittit, qui in carne putrescens in pus vertitur; vndè colligitur etiam pro tollenda causa inflammationum humorem crassum esse attenuandum calidis, & eis, quę acidum incrassans absorbent discoagulandum, quæ etiam coagulatum sanguinem extra vasa fluidum reddunt, vt hæc de nouo ingredi posit, & qui fluiditatem non acquirit ad suppurationem ducendus.

Et quia dixi à stagnatione sanguinem putredinem concipere in inflammatione, ideò hanc etiam febres semper sequuntur, vel si febris occasionem dederit inflammationi, ab hac magis exacerbatur, cum à vaporibus putridis à putrescente sanguine exhalantibus, & in massam sanguinis receptis præternaturalis fermentatio in hunc inducatur formale constitutiuum febris; Et quia vapores putridi acrimoniam coniunctam habent, ab hac lacessita molæ-

ſta vellicatione pars, in qua contingit putredo, dolor in hac promouetur, & facile eſt putreſcentem humorem acrimoniam concipere, cum per putredinem exhalent primò partes Balſamicæ, & benignæ humoris, quæ aliarum partium mordacitatem contemperare valent, vndè his exhalatis, ſalia in omni corpore, & præcipuè ſanguine exiſtentia, ſuam acrimoniam naturalem exercent, amiſſo omni dulcificante.

Aliquandò impeditur motus circulationis per aliquam partem, nullo ſuccedente Tumore, vel inflammatione, ex eo quòd ſanguis inuento impedimento regurgitat, & per alias vaſorum ramificationes ſuum proſequitur curſum, & ab hac cauſa multoties pendet pulſatio arteriæ cæliacæ in hypocondrijs, ſi obſtruatur ramus arteriæ ſplenicæ, dum ſanguis, in hanc ingreſſus, per impedimentum vlteriùs progredi non poteſt, & regurgitando ramum Cæliacæ ingreditur, qui cum ferè ſit impletus à ſanguine ab alia parte aduenientè ad hoc vt locum intra ſuam cauitatem paret ſibi, impetu proprio ſanguinis arterioſi, Cæliacæ arteriæ tunicas diſtendit *tali vi*, vt eius motus ſenſibilis oculis fiat.

Per obſtructiones partium, vel vaſorum impeditur libera circulatio ſanguinis ſine febre, & inflammatione, quando obſtructio non eſt totalis, ſed patet aliquod exiguum foramen, & ſpiraculum, per quod poſſit pars ſubtilior habere continuationem ſui motus, & exhalationes fermentatiuæ ab humore detento ſolutæ expirant, relicta parte craſsiori inepta ad putredinem concipiendam ob vnionem ſuarum partium, nec ad fermenti naturam induendam, quia fixis particulis conſtituta, & particulæ, quæ paulatim ſeparantur ab humore, dicto modo ſtagnante, vel à motu inteſtino, vel à calore partium adiacientium viam partis ſubtilioris ſequentes, & aliundè translatę prohibent, nè reſiduum materiæ in parte obſtructa latente putreſcat, ſed ad incineramentum quoddam deueniat, inhabile ad febrem excitandam.

Hac ratione multæ partes obſtructæ à febre, & inflammatione immunes euadunt.

Ob-

Obſtructione verò totali vaſorum facta in partibus internis, & præcipuè abdominis febris accenditur; Quotieſcumque humor in obſtructis vaſis reſtrictus fermentatione præternaturali concepta exaltatis in hac, & volatilizatis partibus ſalinis, & ſulphureis extraneas acquirit conditiones fermentatiuas vnà cum acrimonia, qua perterrebrando obſtruentem materiam vi ſemitam ſibi aperit, & circulationis curſum reaſumit, vnà cum reliquo ſanguine, cui admixtus ſua virtute fermentatiua in totum diſperſa præternaturalem efferueſcentiam in tota vniuerſa maſſa ſanguinea excitat, vndè febres periodicæ, per determinatas acceſſiones redeuntes, dum impedimento ſuperato ſola perterrebratione, non erroſione primæuo ſtatui propria virtute remittitur, impediendo curſum alteri humori, & diſponendo illum ad prædictas conditiones morboſas ſuſcipiendas, quarum auxilio ſuperato de nouo impedimento, modo ſupradicto de nouo accenditur paroxiſmus.

Motus circulationis nimis expeditus morborum cauſa exiſtit, & præcipuè inflammationum, dum ab arterijs frequenti pulſatione ſanguis in partes in tanta copia expellitur, vt venæ illam abſorbere non poſſint, quapropter in parte remanens in ea tumorem, & inflammationem parit.

Hinc deducitur cauſa, per quam poſt violentum exercitium in caleſcente corpore ab huius refrigeratione nimis celeri, & violento modo tentata inflammationes ſuccedunt, nam à violento exercitio ſanguis nimis expeditè circulatur, & ità in parte exundat copioſo affluxu, vt ſuccedente frigore in partium poroſitatibus adhùc detentus fixetur, & impotens reddatur ad venas capillares ingrediendas, idcircò remanendo in parte, eam inflammat. Hoc modo etiam à febribus acutis inflammationes fiunt ob ſanguinem in copia per partem aliquam circulantem ob febrile incendium, & in èa remanentem acquiſita fixitate.

Motus hic circulationis expeditus nimis, & celer pendet ab excedenti huius fermentatione, vel ab admixtione alicuius extranei; Vndè miſſo ſanguine, vt huius concurſus ad partem affectam minuatur, exhibenda, quæ efferueſcentiam

sedant, vel extraneum debellant, pro vt inferiùs dicemus. Sanguini extrauasato resoluentia, & suppurantia applicanda.

Ab hoc motu sanguinis fiunt etiam huius fluxus, à circulatione enim celeri, impetu concepto, hoc orificia vasorum aperit cum sui effusione, cui occurrendum, vasa occludendo aqua stiptica, vel liquore stiptico, & alijs superiùs descriptis efferuescentiam, & fermentationem excedentem, & extranei mixti actionem sedando, cum refrigerantibus, & opiatis, & acidis.

Ratione huius motus aucti sanguis fluit ad aliquam partem cum impetu, & in copia, vt in febribus ardentibus delirium excitando suis copiosis effluuijs, & intensione sui caloris febrilis spiritus, à quibus Phantasmata perturbantur, ex quo colligitur inuadente delirio in magnis efferuescentijs meliùs esse mittere sanguinem, quàm vesicantia applicare partibus, prout inexpertè, & sinè ratione aliqui medentes faciunt, nam à sale acri, & volatili chantaridum sanguinem ingrediente, (pro vt ostendit vrinæ ardor, post vesicantium applicationem succedens,) istius fermentatio, & efferuescentia intenditur, in magnis etiam doloribus incalescente parte, huius porositates dilatantur, aptæ sanguinem in copia recipere, & hic à calore partis æstum concipiens pleno gurgite in eam exundat, cum plenitudine particulari affectæ partis, quià porositates istius dilatatæ omninò implentur, cum periculo inflammationis, & Sphauli eiusdem, vndè in his doloribus Antiquorum etiam consilio, copiosè mittendus sanguis pro præseruatione ab inflammatione.

Ex quo detegitur etiam error eorumdem Antiquorum asserentium, dolorem sanguinem attrahere, nam non attrahitur, sed per dolorem paratur ei spatium amplum in parte implendum à circulante sanguine, cum inflammationis periculo.

Motus fermentationis inest sanguini, & persuadetur à sua natura ab Hippocrate multis in locis calidissima dicta, & in caliditate cæteros humores separans, quæ autem tali caliditate sunt prædita, motu fermentationis valido donantur, quià est proprium caloris, seù particularum calidarum se mouere,

&

& ſocias particulas agitare. Fermentatio verò conſiſtit in motu particularum componentium mixtum, ſanguis in corde, vel pulmonibus continuò rareſit, & efferueſcit, quæ verò efferueſcunt, fermentationem experiuntur. Idem probant Fuligines, quas medici vnanimiter dicunt à ſanguine tranſpirare, Spiritus animales à ſanguine extracti, & in cerebro præparati, pro omnium operationum animalium, & rationalium exercitio, quapropter Hippocrates libro de flat. num. 20. ſcriptum reliquit, nihil magis ad prudentiam conferre, quàm ſanguinem ſi in conſtanti habitu perſiſtat ſanguine verò permutato concidere ſimul, & prudentiam, quod confirmauit etiam in lib. 1. de morb. num. 28. Quià Fuliginum expiratio, & facilis extractio ſpirituum à ſanguine ſupponit motum inteſtinum particularum in ſanguine, qui aliud non eſt, quàm fermentatio.

Datus eſt à natura ſanguini motus fermentationis in plures vſus. Et primò, vt hoc motu continuò excrementa ſeparentur, eo modo quo à vino per fermentationem fæces ſecernuntur, & ſic libera ab excrementis maſſa ſanguinea purior, & perfectior euadit, & ſua munia rectiùs exequitur, tàm quo ad nutritionem partium, quàm pro ſpirituum generatione, & pro conſeruando calore totius.

Secundò, per fermentationem ſubtiliantur magis partes, ſanguinem conſtituentes, & ſubtilitatem ſuſceptam liberiùs circulantur, & particulæ componentes ad vnionem perfectiorem inter ſe acquirendam habilitantur, ad hoc enim, vt mixtio ſuccedat perfecta, debent miſcibilia in partes minimas redigi, & agitari, quod facit motus fermentationis.

Tertiò, vt continuò motu à fermentatione præſtito, partes ſpiritoſæ, & calidæ ſanguinis exciteutur in copia ſufficienti ad conſeruandum calorem in eo, & in toto.

Diminuto hoc motu fermentationis ſuſpenditur excrementorum ſecretio cum vniuerſali inquinamento maſſæ ſanguineæ, & detrimento omnium partium, vt contingit in Chachexia, quæ ſemper ſui primordia deſumit ab excrementis in ſanguine retentis craſſitie, & aciditate motum fermentationis impedientibus, & excrementa in ſanguine conſtringentibus

bus, spiritibusq; fontem caloris fixantibus,& diminuto motu prædicto attenuante sanguinem crassitiem hic contrahit cum vitio circulationis eiusdem,in tarditate consistente, à quo aliquando etiam prouenit respirandi difficultas, oppressis pulmonibus à copia sanguinis ex retardata circulatione in suis vasis cumulata, cordis tremor, & palpitatio ab eadem copia sanguinis crassi cor grauante, quod docuit Hip. in lib. de morbo sacro num. 7. scribendo,cum descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis, venæ autem violenter perfrigeratæ ad pulmonem, & cor assiliunt, & cor palpitat, vt præ hac necessitate anhelationis incidant, & spiratio ceruice erecta, non enim spiritum suscipere potest, donec id, quod influxit,à sanguine fuerit superatum, & calefactum, in venas fuerit diffusum.

Ab eadem crassitie vasorum obstructione partes deprauantur, & earumdem nutritio diminuitur, sanguine ob sui crassitiem porositates earum non ingrediente cum nutritionis diminutione, sublata materia alimentali.

Caloris defectum morboso proximum concipit sanguis ex diminuto motu fermentationis, cum languore omnium operationum corporis, dum destituuntur principali instrumento, quod est calor necessarius, non solùm ad sanguinis perfectionem, & ad sui muneris executionem, sed ad perfectum actionum exercitium, & præcipuè pro excitandis, & adiuuandis fermentis partium, principia dictarum actionum, & quæ solo motu easdem perficiunt, vndè diminutis particulis calidis in sanguine suo motu perturbato fermenta partium continua, sed adæquata commotione agitantia ista otiantur, vel diminutè suos motus exequuntur, cum damno totius corporis, & etiam cum vitæ deperditione, iuxtà Hip. sententiam lib. 2. de morb. num. 8. sub his verbis, cum atra bilis in capite commota fluxerit maximè in partem, in qua plurimæ sunt venæ in collum inquam, ac pectus, syderatus fit homo, ac impotens sanguine nimirum perfrigerato, & si superior euaserit, ità vt sanguis calescat siuè ab his, quę exhibentur, siuè à se ipso (hęc verba designant sanguinis fermentationem propriam) attollitur, ac mouetur, ac diffunditur, & spirationem inducit, &

spu-

ſpumeſcit,& à bile ſeparatur,& ſanus euadit. Si verò ſuperior non euaſerit,adhùc magis perfrigeratur, & vbi penitus perfrigeratus fuerit,& calor ex ipſo defecerit,congelatur,& moueri non poteſt, ſed moritur, & idem confirmauit eodem libro num. 8. hac ſententia, cum venæ in capite fuerint calefactæ trahunt in ſe ipſas pituitam,deindè neceſſe eſt præ pituitæ frigiditate ſanguinem nunc magis ſiſti, & perfrigeratum eſſe, quàm priori tempore, dum autem ſanguis non mouetur, fieri non poteſt, vt non etiam corpus quieſcat, ac torpeat, & ſiquidem ſanguis, ac reliquum corpus ſuperarint, ità vt caleſcant, homo euadit, ſi verò pituita prævaluerit, ſanguis magis perfrigeratur, ac congelatur, & ſi frigiditas, & congelatio augeſcant, penitus congelaſcit, & perfrigeratur homo, & moritur, quæ omnia indicant fermentationem ſanguinis, qua ceſſante ſanguis refrigeratur, nec mouetur, & mors imminet, & hoc eſt, calorem partium à ſanguine deprauato vitiari, & temperamentum, & calorem innatum partium à ſanguine optimo conſeruari.

Motum fermentationis diminutum maſſæ ſanguineæ augent præcipuè omnia ſalia volatilia, vt ſpiritus cornu Cerui,& ſalis eiuſdem, fuliginis, charabę, ſanguinis humani, vrinæ, & ſalis armoniaci; ſalia etiam fixa, & præcipuè cæphalica, vt Roſmarini, Saluiæ, Lauendulæ, Maioranæ,& ſimilia,quæ attenuando,& viſciditatem ſanguini auferendo, fermentationis motum adaugent, quod præſtant etiam omnia Aromatica, & aquæ ab his extractæ,vel decocta ex his parata,& omnes herbæ ſale volatili, & acri prędytę, & omnia remedia ſuperiùs recenſita pro acido Lymphę aucto,& pro ſucco Pancreatico ab aciditate nimia deprauato, quæ conueniunt etiam in Cachexia ab acido exuberante, ab iiſdem etiam remedijs calor ſanguini reſtituitur, & excrementorum facilis ſegregatio coadiuuatur. Dum enim viſciditas ſanguini aufertur vnà cum cæteris partibus hunc conſtituentibus,excrementa ſubtiliantur, & etiam vinculum illud, quod arctè hæc cum alijs partibus vniebat, laxatur, & facilè ſolubile euadit; idcircò ob contractam ſubtilitatem, & vinculi laxitatem facilè diſgregantur, & à cæteris ſeparantur, pari pacto calor augetur,

cum

cum ablata viſciditate per fermentationem particulæ calidæ ſpiritoſæ in maiori copia explicentur, cum renouatione debitæ fermentationis, & ità in correctione illius viſciditatis corriguntur omnia vitia ſupradicta, & præcipuè Cachexia.

Motus fermentationis à naturæ inſtituto deflectit, quando modum excedit, hac enim via ad diſſolutionem, & putredinem tendit, à valido motu diſſoluto vinculo partes ad inuicem connectente, vel ablata illa textura, quæ maſſæ ſanguineæ dat eſſe, & ex cuius ablatione dictum eſſe amittit.

In hoc motu fermentationis aucto, & præternaturali conſiſtit febrium Natura, & eſſentia, de qua alibi; ab hac conſtituitur plenitudo quædam vaſorum, quæ quandoq; fluxui ſanguinis occaſionem præbet, quod innuit Hip. lib. 2. de morb. num. 5. dicendo, cum igitur calefactæ fuerint venæ, & ſanguis in ipſis efferbuerit (ecce fermentatio aucta) quæ quidem in capite ſunt, Venæ diſtribuunt ipſum ad nares, & ad os, loca verò, per quæ fluit ſanguis, ſunt os, nares, vterus &c. & poſt cibum huius vitio in toto corpore magna accidit incaleſcentia cum dolore capitis.

Huic motui inordinato fermentationis febrem conſtituenti occurrendum eſt cum febrifugis refrigerantibus, de quibus iam dictum fuit in aliјs caſibus eadem refrigerantia cum incraſſantibus coniuncta, ſunt vnicum remedium pro ſedando dicto motu ſine febre, per incraſſantia intelligenda ſunt etiam acida, quæ figunt, & condenſant, opiata etiam mirificè motum fermentationis ſanguinis inordinatum ſiſtunt..

CAPUT XII.

DE NVTRITIONE, ET AVGMENTATIONE.

DEfinitur ab Ariſtotele facultas nutritiua, quod ſit principium, quo viuens poteſt conſeruare ſe ipſum, quatenus eſt tale, reparando partes deperditas. Et quia non poteſt viuens reparare partes deperditas, niſi conuertendo alimentum

tum

tum in ſuam ſubſtantiam, ideò viuens indiget alimento, tamquam materia, circa quam operetur pro ſui conſeruatione, qua ſi careat, conſeruari non poteſt.

Ad nutritionem tria concurrunt ſecundùm prædictum Ariſtotelem in lib. 2. de anima cap. 6. primò id, quod nutrit, ſecundò, quod nutritur, & tertiò id, quo nutritur. Id, quod nutrit, primò, & principaliter eſt anima vegetatiua in plantis, ſenſitiua in animalibus, rationalis in homine eminenter continens vegetatiuam, & ſenſitiuam; videntur enim conuenire principium nutritionis, & principium generationis, cum principium nutritionis materiam pro conſeruanda parte præparatam diſponat, eadem organizatione, & textura, qua diſpoſita fuit à principio generante pro partis conformatione, cum autem principium generationis ſit anima, dirigens in materia ſeminali particulas diſpoſitas ad generationem cuiuslibet partis, deciſas à generante, & fermento generatiuo, à teſtib. maſculi ſemini communicato impragnatas, pari pacto cenſendum eſt, principium nutritionis eſſe eamdem animam, dirigentem materiam diſpoſitam à calido innato partis, & vitalis diſpoſitionis redactam ad Naturam materiæ ſeminalis, à qua pars nutrienda ſuam trahit originem, & eo magis videtur hoc ratione ſtabiliendum, cum conſeruatio non ſit, niſi continuata generatio, quapropter cum per nutritionem animal conſeruetur, continuò per hanc facultatem generatur, & conſequenter principium effectiuum generationis, & nutritionis in vnum conuenient, & finis non valdè diſſimilis, quia in generatione hominis totum Corpus organizatur, in nutritione eius parua portio, quidquid enim additur in locum deperditi, ad hoc, vt verè fiat pars, debet organizari iuxtà partis organizationem.

Aliud eſt principium nutritionis, ſed ſolùm diſpoſitiuum, & eſt calidum illud innatum à primordio generationis ex materia calida, & humida ſeminali, & ſanguinea conflatum, & iuxtà cuiuslibet partis exigentiam, & officium diſpoſitum, & diuerſimodè contextum, cuius actiuitate conſiſtente non ſolùm in caliditate, & humiditate, ſed in ſpecifica virtute fermentatiua, quæ inerat in particulis ſeminalibus,

ex

ex quibus contextum fuit, materia disponitur ad similitudinem partis ei ex toto imprimendam ab anima. Sub his considerationibus hoc calidum innatum constituit temperiem partium, cum in se vniat prima elementa, vnita particulis salis, & sulphuris, & ab alijs nomine fermenti appellatur, quià motu quodam fermentatiuo materiæ actuandæ aliquas particulas mouet, agitat, improprias expellendo, cum tali modificatione necessaria ad talem configurationem, organizationem, & calidas, & humidas vi talis modificationis reducit, ad talem texturam similem illi, quàm habet, ità vt calidum, & humidum in materia pro nutritione existens, cum tali textura euadat calidum innatum, quo ad essentiam, & efficaciam, si non quo ad originem, nec alio modo potest explicari quomodo pars in nutritione addita calido innato informetur. Verum tamen est huiusmodi calidum innatum pro supradicto officio, & munere indigere semper calido influente, hoc est spiritu, vel substantia calida spiritosa in sanguine latitante, hic enim dum circulariter per corpus mouetur, partes perlustrando sua substantia fluxibili spiritosa, intimiores partium recessus penetrat, & hac non solùm deperditas calidi innati particulas reparat, sed etiam illud suo motu excitat, & agitatione mouet, vt suas actiones in solo motu consistentes exerceat, huic addunt spiritum animalem recentiores conuicti ab experientia demonstrante paralyticas partes destitutas spiritu animali, non nutriri, sed emaciatas exsiccari.

Organizatio, & partis constitutio concurrit etiam ad ipsiùs nutritionis opus, si non instrumentaliter efficiendo, saltem conditionaliter, & videtur experientia, adeò certum, vt probatione non indigeat cum obseruemus partes male organizatas, vel læsas, vt vlcere, tumore, & alijs morbis organizationem lædentibus in nutritione lædi, est enim necessaria organizatio pro recipienda materia, & pro eiusdem præparatione.

Secundum quod requiritur ad nutritionem est alimentum, quod ab Aristotele loco cit. determinatur esse contrarium alito, quia in substantiam istius conuertitur, sed conuersio
est

est mutatio contrarij in contrarium, & consequenter alimentum debet esse contrarium alito, & talis contrarietas à Recentioribus rectè explicatur per diuersimodam, & contrariam texturam particularum, nam alimentum, pro vt alimentũ, manet sub textura fluidis debita, & sub illa debita v. g. sanguini, & per quam sanguis est sanguis, & ad hoc vt fiat pars aliti textura solidis cõuenienti, necesse est, vt exornetur, & illa propria suæ conditionis spolietur. Hanc texturæ rationem explicarunt Antiqui per formam, dantem esse fluidi, vel solidi, & sanguinis, quod esse sola textura particularum præbet.

Alteram conditionem voluit Aristoteles in alimento nempè, quòd hoc non solùm sit contrarium alito, sed etiam ità sit contrarium, vt alitum non solùm posit nutriri, & augeri ex tali contrario, verùm etiam generari, & tertiam addit conditionem alimento, quæ est, vt possit ab altero præexistente conuerti in se ipsum, ad se se conseruandum, & augendum; & explicat ignis, & aquæ exemplo, nam licet ignis conuertatur in aquam, & aqua in ignem, adhùc ignis non dicitur alimentum aquæ, sed aqua, vel potiùs corpora humida dicuntur alimentum ignis, quia ignis præexistens videtur conuertere humidum in suam substantiam ad se conseruandum, & augendũ.

Huiusmodi contrarietas in supradicta textura posita, (nam secundùm qualitates non potest reperiri contrarietas, dum alimentum, quod est sanguis, est calidum, & pars nutrienda est pariter calida,) tollitur à parte actuante alimentum delatum, & in ista actuatione simile sibi reddit, ex quo colligitur; quòd si consideremus alimentum à parte non actuatũ, vel in principio actuationis, est verè contrariũ parti, si verò consideremus alimentũ à parte dispositũ, licet non adhùc ei conglutinatum, tunc debet dici simile parti, & ità secundũ hanc diuersã considerationem alimentum dicitur contrarium, & simile alito.

Tertium, quod requiritur ad nutritionem est id, quod nutritur nempè animal, quod si debet rectè nutriri, debet etiam esse insignitum conditionibus supradictis ad perfectam naturæ regulam, cuicunq; parti destinatam.

Fit ergo nutritio, dum particulæ sanguinis, per partem circulantis motu circulationis impelluntur intrà cauitates

eius-

ex quibus contextum fuit, materia disponitur ad similitudinem partis ei ex toto imprimendam ab anima. Sub his considerationibus hoc calidum innatum constituit temperiem partium, cum in se vniat prima elementa, vnita particulis salis, & sulphuris, & ab alijs nomine fermenti appellatur, quià motu quodam fermentatiuo materiæ actuandæ aliquas particulas mouet, agitat, improprias expellendo, cum tali modificatione necessaria ad talem configurationem, organizationem, & calidas, & humidas vi talis modificationis reducit, ad talem texturam similem illi, quàm habet, ità vt calidum, & humidum in materia pro nutritione existens, cum tali textura euadat calidum innatum, quo ad essentiam, & efficaciam, si non quo ad originem, nec alio modo potest explicari quomodo pars in nutritione addita calido innato informetur. Verum tamen est huiusmodi calidum innatum pro supradicto officio, & munere indigere semper calido influente, hoc est spiritu, vel substantia calida spiritosa in sanguine latitante, hic enim dum circulariter per corpus mouetur, partes perlustrando sua substantia fluxibili spiritosa, intimiores partium recessus penetrat, & hac non solùm deperditas calidi innati particulas reparat, sed etiam illud suo motu excitat, & agitatione mouet, vt suas actiones in solo motu consistentes exerceat, huic addunt spiritum animalem recentiores conuicti ab experientia demonstrante paralyticas partes destitutas spiritu animali, non nutriri, sed emaciatas exsiccari.

Organizatio, & partis constitutio concurrit etiam ad ipsiùs nutritionis opus, si non instrumentaliter efficiendo, saltem conditionaliter, & videtur experientia, adeò certum, vt probatione non indigeat cum obseruemus partes male organizatas, vel læsas, vt vlcere, tumore, & alijs morbis organizationem lædentibus in nutritione lædi, est enim necessaria organizatio pro recipienda materia, & pro eiusdem præparatione.

Secundum quod requiritur ad nutritionem est alimentum, quod ab Aristotele loco cit. determinatur esse contrarium alito, quia in substantiam istius conuertitur, sed conuersio est

eſt mutatio contrarij in contrarium, & conſequenter alimentum debet eſſe contrarium alito, & talis contrarietas à Recentioribus rectè explicatur per diuerſimodam, & contrariam texturam particularum, nam alimentum, pro vt alimentū, manet ſub textura fluidis debita, & ſub illa debita v. g. ſanguini, & per quam ſanguis eſt ſanguis, & ad hoc vt fiat pars aliti textura ſolidis cōuenienti, neceſſe eſt, vt exornetur, & illa propria ſuæ conditionis ſpolietur. Hanc texturæ rationem explicarunt Antiqui per formam, dantem eſſe fluidi, vel ſolidi, & ſanguinis, quod eſſe ſola textura particularum præbet.

Alteram conditionem voluit Ariſtoteles in alimento nempè, quòd hoc non ſolùm ſit contrarium alito, ſed etiam ità ſit contrarium, vt alitum non ſolùm poſsit nutriri, & augeri ex tali contrario, verùm etiam generari, & tertiam addit conditionem alimento, quæ eſt, vt poſsit ab altero præexiſtente conuerti in ſe ipſum, ad ſe ſe conſeruandum, & augendum; & explicat ignis, & aquæ exemplo, nam licet ignis conuertatur in aquam, & aqua in ignem, adhùc ignis non dicitur alimentum aquæ, ſed aqua, vel potiùs corpora humida dicuntur alimentum ignis, quia ignis præexiſtens videtur conuertere humidum in ſuam ſubſtantiam ad ſe conſeruandum, & augendū.

Huiuſmodi contrarietas in ſupradicta textura poſita, (nam ſecundùm qualitates non poteſt reperiri contrarietas, dum alimentum, quod eſt ſanguis, eſt calidum, & pars nutrienda eſt pariter calida,) tollitur à parte actuante alimentum delatum, & in iſta actuatione ſimile ſibi reddit, ex quo colligitur, quòd ſi conſideremus alimentum à parte non actuatū, vel in principio actuationis, eſt verè contrariū parti, ſi verò conſideremus alimentū à parte diſpoſitū, licet non adhùc ei conglutinatum, tunc debet dici ſimile parti, & ità ſecundū hanc diuersā conſiderationem alimentum dicitur contrarium, & ſimile alito.

Tertium, quod requiritur ad nutritionem eſt id, quod nutritur nempè animal, quod ſi debet rectè nutriri, debet etiam eſſe inſignitum conditionibus ſupradictis ad perfectam naturæ regulam, cuicumq; parti deſtinatam.

Fit ergo nutritio, dum particulæ ſanguinis, per partem circulantis motu circulationis impelluntur intrà cauitates

eiuſ-

eiusdem partis relictas à materia expirata, vel dissoluta eiusdem partis, & hoc modo tollitur necessitas attractionis, quæ abolетur à stabilita sanguinis circulatione, per quam alimentum defertur ad partes, idcircò hæ non indigent illius attractione, & ità sensissent Antiqui, si circulatio prædicta illis nota fuisset. sanguis intra has cauitates inclusus à calore innato eiusdem partis ab influente actuato afficitur, & à motu eiusdem calidi innati disponuntur particulæ materiæ nutritiuæ ad eam consistentiam acquirendam, quæ debetur parti, & cum eadem figura, situ illi conueniente, per quæ fit similis parti nutriendæ. Sic mechanicè experimur, plures partes disparatas materiæ per solam dispositionem situs, cum tali ordine, numero, & figura repræsentare rem illam, ad cuius ideam disponuntur, illæ variæ partes disiunctæ, & disparatæ. A particulis pariter subtilissimis ab eius substantia expirantibus tali calore perfunditur simili calori partis, cuius est calidum innatum, & calidæ particulæ in materia existentes accipiunt ab his texturam calidi innati, vt superiùs dixi.

Dependenter ab hac dispositione alimentum fit pars aliti, accipiendo temperiem, organizationem debitam parti, quæ alitur, cum vnione, per quam euadit pars, non aliter, ac illud quod deperditum fuit, erat pars eo quia informatur anima totius (præsertim in homine) & tunc est perfecta nutritio, ideoq; dicitur animam esse principium effectiuum nutritionis, dando parti sanguinis præparatæ, & membro appositæ esse formale partis, in homine hoc modo est discurrendum in alijs animalibus, & vegetabilibus alio modo Philosophus posset procedere.

Ab hoc motu impresso à calido innato partis materiæ alimenti fit quædam segregatio, & depositio materiæ, non idoneæ ad nutritionem, & ità materia depuratur, & defæcatur.

Hoc modo peragitur nutritio in qualibet parte, & hæc omnia tàm à Recentioribus, quàm ab Antiquis (quia Aristotelis menti consona) sunt recepta; calorem enim instrumentaliter concurrere ad nutritionem citato loco docuit

Ari-

Aristoteles, afferendo exemplum de nauta, qui manu, & temone nauim gubernat, manu tamquam instrumento sibi coniuncto, temone tamquam separato; pari pacto concludit animam nutritionem perficere calido innato, tamquam instrumento sibi coniuncto, alimento tamquam separato, & ità facultas nutritiua corporea medicinæ subiecta completur calido innato, influenti, & materia, & organo, anima verò non consideratur, quia morbo non subiecta, vt superiùs exposui.

Dixi alimentum esse sanguinem intelligendo de partibus eum constituentibus, vel ab eo deriuantibus, & sic siuè sit serum, quod nutriat partes, siuè succus nerueus, siuè sit substantia illius rubra, semper verum est sanguinem esse vltimum alimentum aliti, & quamuis probabile existimem partes vulgo dictas spermaticas albi coloris à sero nutritiuo restaurari, tamquàm à magis proportionato alimento, & carnosas à rubicunda massæ sanguineæ parte, de his nullam determinationem quero, cum hanc putem superfluam medicinæ fini, qui est errores in alimento contingentes corrigere, & hos corrigit, tàm si alimentum sit solum serum, quàm si sit sola substantia rubra, vel vtraq; nam dato, quod alimentum sit deprauatum in excessu caloris, & per hanc deprauationem nutritio totius, vel alicuius partis lædatur, certè, quòd medicamentis refrigerantibus tolletur calor, siuè existat in sero nutritiuo, siuè in rubra portione cruoris.

Ab hac materia sanguinis omnes partes corporis diuersæ naturæ, & temperamenti, & quandoq; contrarij nutriuntur, quià hoc nutrimentum ex sui natura est aptum suscipere quaslibet dispositiones proprias cuiuslibet partis, & verti in quamlibet partem, tales verò dispositiones suscipit à calido innato, vel fermento partis, quod se habet tamquam forma determinans alimentum, tamquam materiam primam ad mutationem, vel in hanc, vel in aliam partem, quod docuit etiam Hippocrates in lib. de alim. num. 2. scribendo, facultas alimenti peruenit & ad ossa, & ad omnes partes in venam, arteriam, neruum, musculum, in pelliculam, in carnem, pinguedinem, medullam, cerebrum, &, confir-

mauit in libro de carnibus num. 13. dicendo alimentum, vbi accesserit vnum quodq; talem speciem vnicuique reddit, qualia sanè erant, singula enim irrigata ab alimento augmentum capiunt calidum, & frigidum, glutinosum, & pingue, amarum, & dulce, & ossa, & alia vniuersa, quæ in homine insunt.

Si facultas nutritiua corporea hec organa, & instrumenta nutritionis malè se habeant, & sint suo muneri improportionata, læditur facultas, & eius operationes, quarum læsionem desumo ab instrumenti deprauatione, sicut feci in alijs operationibus, hucusq; recensitis, & declaratis, ob rationes alibi dictas.

Cum ergo calor innatus sit præcipuum nutritiuæ facultatis instrumentum, in huius læsione quærenda est causa deprauationis, circa nutritionem contingentis, & quià calor innatus potest lædi, & ab intrinsecis, & ab extrinsecis, idcircò immorandum est in indagando modo, quo ab his læditur, & in eo, per quem corrigi, & ad suam perfectionem restitui possit.

Læditur ab intrinsecis calor innatus, quando à calore influente, in sanguine existente, à quo deberet conseruari, & foueri per sua vitia deprauatur, & ab optima conditione naturali alienatur, hoc autem contingit, quandò calidum sanguinis, seù eius spiritus intensè feruet, & perturbato, ac violento motu agitatur, quo pariter calidum innatum, & contra suæ conditionis institutum mouet, & feruescere facit, cum læsione operationis nutritiuæ in ea parte, in qua prædicto modo afficitur calidum innatum, nutritio enim perfecta est alligata tali determinato motui, & calori agentis, quibus disponit materiam iuxtà exigentiam partis nutriendæ, quapropter, si agens ab hoc motu, & calore recedat, vel per excessum, vel per defectum, necesse est, vt nutritio deprauetur, talis enim ratio motus non est, nisi actio à peripateticis agenti tributa, per quam passum assimilatur agenti, & per motum exequitur, vt superiùs de modo, quo peragitur nutritio, explicaui, quam actionem esse motum vltrò concedunt, & sicuti per actionem, vel debilem, vel excedentem decretum naturæ infertur

fertur effectus à natura non intentus, ità per Neotericos ratio motus deprauata in agente, operationem in effectu deprauatam inducit, sic à motu excedente calidi innati fiet deprauata nutritio, quia materia, quæ pro nutritione à parte recipitur, vi talis motus pro maiori parte dissipatur, & quod additur, est minus, quã quod deperditũ fuit, & nutritio imperfecta euadit, ratione quantitatis diminutæ, cũ aliquali emaciatione partis.

A motu nimio potest etiam materia magis incrassari, cum habeat aliquid pinguis, eo modo quo pars pinguior lactis per motum, & agitationem in substantiam solidam butyri condensatur, & talis incrassatio erit improportionata parti nutriendę, & quod apponetur, non erit consimile illi, & consequenter nutritio euadet imperfecta, ab eodem motu perturbato, potest variari dispositio particularum materię ad talem situm, & configurationem, cum deprauatione organizationis eiusdem, vitiantis nutritionem partis, cum multorum morborum generatione, de quibus inferiùs fusè tractabimus. Feruore, & caloris intensione peracta à calore excedenti sanguinis, calidum innatum exardescit, & materiam actuatam pro nutritione hac caloris intensione afficit, eiusq; calidas particulas ad texturam calidi innati redactas, additione aliarum particularum calidarum ad excedentem actiuitatem calidam exaltat, vt cogatur discedere à perfectione nutritioni debita, cum intermissa reparatione deperditi in parte.

Ab his deducitur ratio, cur in febribus fiat mala, vel nulla nutritio, quia calor febrilis suas actiones intemperatè edendo nutritionem lædit etiam, vel adustione alimenti, vel dissolutione spiritosæ substantiæ, vel exaltatione salis acris in materia existentis, à quo posteà corroditur pars, vel exsiccatur cum macie. Hanc læsionem nutritionis deriuarunt Antiqui ab intẽperie calida partis, inducta à calido influente excedenti sanguinis, quæ intẽperies fundatur in ipso calido innato, verũ tẽperamentũ partis constituente, quod in sententia eorũ admittentiũ elementa actu in mixto constituitur per eorum substantiam ad minima reductam, & huius excessus secundũ aliquam qualitatẽ nõ introducitur, nisi per additionẽ substãtię tali qualitate affectę, & in minimas particulas diuisę, sicuti actio eiusdẽ

N tem-

temperamenti,non explicatur,nisi per motum substantiæ præcipuè ab eis, à quibus elementorum qualitates pro formis habentur, & qui actionem per substantiales effluxus ab agente emanantes explicant, pro vt multoties facit Aristoteles libro de meteor. de gener. & corrupt. & in lib. problem. & hanc rationem temperiei, & intemperiei Neoterici dictatis Antiquæ scholæ se accomodantes non renuunt,sicut modum agendi explicatum sequuntur, nec alio modo videntur loqui Recentiores, qui intemperiem calidam partis agentem explicāt, per motum violentum, & perturbatum inherentem suis particulis sulphureis, & accensibilibus, quæ calidæ censentur, & auctis à nouis particulis calidis, & sulphureis prædicto motu præditis, & præexistentibus additis, & etiam si in his speculatiuè dissentirent,practicè tamen in vnum conueniunt,dum antiqui pro extinguenda, vel moderanda intemperie calida,refrigerantibus vtuntur, quæ his inseruiunt pro modificādo motu inordinato, & perturbato particularum, à quo habetur calor excedens, & intemperies cum excessu calida. Omnibus enim notum est,quantum frigiditas valeat, ad frenandum motum spirituum, non tàm in corpore humano, quàm in extractis spiritosis,chymicè peractis.

Vbi ergò cognoscetur hic excessus caloris per tēperamentū naturale, per errata, & per Symptomata, refrigerantia in vsu erunt,& specifica parti affectę,quod si totū,vel sāguinis massa nimis incalescat,omnia refrigerātia toties repetita cōuenient.

Calore sanguinis influente,debilitato ab aqueis, & frigidis particulis abundantibus, pari pacto calor innatus partis eneruabitur iuxtà proportionem illius languoris, tàm in motu, quàm in calore, ità vt materia actuanda ab eo, nec per motum illi impræssum recipiat dispositiones configurationi, & organizationi, perfectę debitas ad hoc, vt nutriat, quibus deficientibus nutritio ex materia taliter disposita non poterit dici vera, & perfecta, & hoc in debili motu facile succedet, dum materia aliquo modo resistens deludet debilitatem motus agentis; ad hoc vt disponatur in debito situ, cum conuenienti numero particularum, & figura decenti, & sic diuersimodè disposita viciatam dabit organizationem.

Ab

Ab eodem motu debili non exequetur segregatio excrementorum materiæ, & particularum, non idonearum ad conseruationem talis determinatæ partis (licet per se sint idoneæ ad alterius partis perfectam conditionem stabiliendam) vndè succedente appositione actuatæ materiæ degeneris, ab illis qualitatibus perfectionem nutritioni contribuentibus, quarum præcipua est, vt materia nutritiua sit defæcata, & mundata ab excrementis, & apta recipere dispositiones agentis, nō perficietur opus nutritionis eo, quià materia apposita parti nunquā euadet ei similis, ideoq; nutritio, deprauata succedet.

Idem eueniet etiam pro conseruatione caloris innati, cuius actiuitas refracta ab imperfectione sui conseruatiui, & excitatiui, nempè à frigidis, & aqueis particulis in eo excedentibus, erit impotens ad imprimendam regulam calidis particulis materiæ, per quam deberent conformari texturæ calidi innati, præexistentis in parte, & qua non accepta nunquam pars addita calido simili huic calefiet, nec similitudine cum eodem exornabitur.

Hoc modo explicant recentiores nutritionis deprauationem, ob vitium calidi innati contractum à calido influente debilitato, à quo vitiari calidum innatum vltrò concedunt Antiqui, & nihil frequentiùs exagerant, modum verò huius læsionis deducunt à sola imbecillitate caloris influentis, & innati impotentis, ad assimilandam materiam, iuxtà ideam partis, & imbecillitatem, in qualitatem calidam diminutam in sanguine, & partibus refundunt, & quia recentiores explicant hanc impotentiam modo supradicto experientiæ, & rationi consono, vt ex dictis superiùs patet, deridentur, quamuis tota differentia consistat in explicando calore per qualitatem; vel per efluxum substantialem, quam differentiam superiùs etiam componere studui. In curatione verò huius deprauatæ nutritionis ab hac causa manifestata, per sanguinis vitium in calore debili, qui per se clarè manifestatur, non sunt deridendi cùm calidis Aromaticis, exemplo, & documento Antiquorum prædicto vitio occurrant, quibus reficitur languor caloris influentis, & restituitur suæ naturæ, & virtuti, à qua perfectè actuatum calidum innatum partis, in motu,

& calore, nutritionem peragit ad ideā naturę rectè operantis.

Ex dictis pendet ratio intemperiei calidæ, & frigidæ, conueniendo Recentiores cum illis antiquis determinantibus non dari intemperiem nudam, sed omnem esse cum materia, pars enim in calore distemperata manet, quia spiritus, & particulæ calidæ illi subministrantur in maiori quantitate, quàm conueniat suæ naturæ, & hoc videtur esse maximè rationi consentaneum, cum notum sit sanguinem corpus calefacere per substantiam spirituum, & hos esse substantiam caloris sedem, & receptaculum; est in confesso apud omnes, & per substantiam calidam corpora calefieri, pluries docuit Galenus, & Hip. Et idem dicendum de intemperie frigida; nam frigus in febribus oritur à vaporibus aqueis, & acidis salinis, fontem caloris refrigerantibus, & flammam vitalem opprimentibus, vt docuit Hip. lib. de flat. vbi hanc, vel similem affert rationem pro explicando frigore, post cibum corpus occupante.

Ab intemperie calida, sicca, etiam si illa fuerit excedens introducitur, per quam læditur nutritio constrictis à siccitate poris partis, vel totius, vt non admittatur materia nutritiua, & præ siccitate pars non permittit sibi conglutinari materiā, quo in casu cum Antiquis frigidis humida nutritiua, vt lac; & Ptisana vnienda humidum excedens minuit dictum calidum, remittitur exsiccantibus.

A causis extrinsecis læditur calidum innatum, quandò ab eis, vel intensè calefit, vel refrigeratur, eo modo quo dictum fuit de sanguine in idem calidum prædictum operante, causa contundens calidum eneruat, non solùm, quià à concursu humorum ad partem contusam opprimitur, sed etiam quià textura eiusdem calidi aliquo modo à corpore contundente laxatur, si non disrumpitur, cum detrimento illius modificationis, per quam tales, & determinatas exercet operationes partis talis proprias, & non aliarum, à vulnere, in quo discontinuatur pars, si ab aere frigido afficiatur, virtus istius innati calidi eneruatur, ità vt alimentū pro nutritione ei subministratū in pus conuertat; tubuli etiā partis diuisæ per diuisionē in se contorquentur, & humori aduenienti liberū aditū impediendo, moramq; ibi trahenti, plusquam conueniat, accessit, & in pus

abit,

abit, aciditate deprauando calidi innati virtutem, vndè adiuuatur puris eiusdem generatio, idcircò balsamica in vulneribus, quæ calidum fouent, & conseruant à sanioribus Chirurgis adhibentur relictis vnctuosis, & digerentibus, calidum eneruantibus. Idem dicendum de vlcere, à cuius putridis exhalationibus textura eiusdem calidi innati magnæ subijcitur læsioni præter naturalis fermenti ideam, & vim illi inspirantibus cum sui deprauatione, excedenti, per quam multa vlcera sunt insanabilia, & aliqua curata non persistunt in curatione, quià calidi textura, & vitiata conditio non potest remitti, vel remissa aliquo modo non potest conseruari, remanente portione fermenti præternaturalis supradicti, à qua de nouo corrumpitur textura, similis naturali introducta.

Spirituum animalium influxus impeditus, vel nimius eorum motus, vel debilior, partis nutritionem deprauat, eo quià à spiritibus eadem fomenta suscipit calidum innatum, quæ ei sanguis impartitur, vndè, quæ de hoc dicta sunt, illi applicati debent, non solùm quo ad Theoricam, sed etiam quo ad practicam, cum hac animaduersione, quòd calida, quæ usurpantur pro spirituum reparatione, cui multùm conducunt, debent esse volatilia, vt sunt omnia cæphalica, & eis admiscenda veniunt volatilia naturæ spirituum maximè conformia, vt sunt spiritus cornu Cerui, fuliginis, sanguinis humani, Charabe, seù sal volatile istius, spiritus vrinæ, & salis Armoniaci, spiritus vini, & si hanc doctrinam liberè, sicut Recentiores non docuerint, Antiqui obseruarunt, tamen in læsione neruorum, partium nutritionem aboleri, nec culpandus pro hoc vitio, nisi impeditus influxus spirituum animalium ad partem, cum sanguinem per arterias ad partes transire negare non potuerint, venis sanguine turgidis apparentibus in parte læsa.

Alimenti ratione deprauatur nutritio, quando sanguis sua copia partem innundat, opprimendo calidum innatum partis, & fermentum, vt non valeat præparare, nec portionem sibi debitam pro nutritione, & quia totus non potest in substantiam partis conuerti, nec à venis absorberi, stagnando, putrescit, & inflammationem parit, à cuius feruore alteratum ca-

lidum innatum partis, nutritionis actus suspenditur, vel deprauatur, & remittitur sola curatione inflammationis, per largam sanguinis missionem à parte contraria affectæ,& refrigerantium vsu, quibus motus sanguinis reprimitur, ne fluat in quantitate, & cum impetu ad partem affectam, & in hoc casu deobstruentia sunt superflua, quæ in alio casu inflammationis ab obstructione sunt maximè proficua, quia nulla est necessitas in supradicto casu deobstruendi, cum à sola quantitate sanguinis pendeat inflammatio, immò re attentè considerata essent valdè nociua, cum calore motũ sanguini imprimant maiorem, quo cum impetu ad partem flueret, quantitatem sui in ea augendo, & inflammationem. Vndè colligitur in inflammationibus discernendum esse, an à sola quantitate sanguinis, vel ab obstructione proficiscantur, signum prioris causæ est Plethora, secundæ sunt abundantiæ humoris crassi, & acidi, & præcedens causa coagulans, & condensans, at de hoc alibi dictum.

Si verò sanguinis excedens quantitas in substantiam aliti conuertatur secundùm partem carnosam, rectè organizatam, ità vt corporis moles ordinarios naturæ limites multùm excedat, nutritio dicitur deprauata, quia deforme corpori augmentum à natura minimè intentum tribuit, morbum in mala conformatione constituendo, & huic vitio apponenda est victus tenuis ratio, qua sanguinis copia minuitur, sicut venæ sectio, pluries in anno reiterata, exercitia continua, & valida, & refrigerantia, & siccantia, quæ debilitent calidum, & humidum principium cumulans sanguinem in copia, & totum apponens.

Multæ sunt excrescentiæ sine organizatione, & delineatione debita luxuriantes à vitio, tàm sanguinis, quàm agentis prodeuntes, in quarum consideratione, cum nulla appareat discrepantia, resultans ab Antiquorum, & Recentiorum dogmatibus Systematis regulis non est subijcienda, ideò libenter harum tractationem pretermitto, ne lectori tędio sim.

Præter Carnis excessum, contingit aliquando ille pinguedinis prodiens à copia sanguinis pinguis, & oleosi intra stamina pinguia determinatis partibus affixa, à primordio genera-

ratio-

rationis, è ſemine efformata illabente, ſpaciaq; à textura dictorum ſtaminum relictam implente, in quibus à calore innato partis, & influente concoctus, & incraſſatus in pinguedinem concreſcit, inducta à prędicto calore tali agitatione, per quam ſoliditatem, & conſiſtentiam acquirunt dictæ particulæ ſanguinis oleoſæ, & pingues eo modo, quo oleum agitatione valida, ad vnguenti conſiſtentiam reducitur, & lac in butyrum trahitur, hic exceſſus pinguedinis conſtitutionem corporis vitiando, & deformitatem quamdam inducendo, vitiatam nutritionem ratione copiæ materiæ oſtendit, & licet ſit diſcrepantia inter Authores, an ſit pars Spermatica pinguedo, & an concreſcat à frigore, vel calore, conueniunt tamen omnes in hoc, quòd materia eius ſit pars oleoſa, & pinguis ſanguinis, & pro curatione hoc ſufficit, nam diminuta hac oleoſitate, & pinguedo minuetur, hinc omnia acida, vt acetum ſimplex, & ſtillatum, ſuccus limonum, & ſimilia ſunt proficua, ſicut Cremor Tartari antè prandium ſumptus, omnia etiam amara hoc perficiunt, vt ſemen Rutæ, Agreſtis, Ariſtolochia rot. Centaurea, Gentiana, Polypodium, & Sandraca dicuntur extenuare omnem pinguedinem, vt ſequens puluis ad dr. 1. in aceto ſimplici, vel deſtillato, vel ſucco granatorum ℞. laccæ lotæ, Sandrachæ miner. an. dr. 4. Maioranæ dr. 5. aluminis, Ariſtolochię rot. an. dr. 5. m. f. p.

Sicuti nutritio per materiæ quantitatem lęditur, ità per deficientiam aboletur, deficit autem, quià non generatur talis materia nutritioni apta, vel quia generata abſumitur, vel quià ſecundùm ſuas particulas non eſt apta ingredi poros partis, vel quià eſt prauæ qualitatis, vel quià non tranſmittitur, & impeditur eius tranſitus ad partem, vel quià pars non eſt apta eam recipere.

Non generatur in mala conſtitutione ſanguinis cum feruore, à quo diſſoluitur potiùs, quàm generetur materia nutritiua, & per nimiam efferueſcentiam in vapores, ferè totus conſumptus Chylus, præcipuè ſecundùm partes nutritiuas, de eo non remanet niſi craſſum quid minimè balſamicum, & nutritioni ineptum, ideò in febribus nulla fit nutritio, quià nulla

materiæ nutritiuæ generatio perfecta, & ſicuti omnes Maciem in Hæctica refundunt in calorem habitualem præter naturam, tàm partium ſolidarum, quàm fluidarum, à quo non ſolùm peruertitur natura agentis nutritionem, ſed etiam conditio materiæ iſti inſeruientis deprauatur; ità calor ſanitatis limites tranſcendens in ſanguine poteſt accendi, & alienari à peragenda optima alimenti Chyloſi præparatione, immò idoneus fieri, ad imprimendas illi qualitates extraneas, nutritionis opus impedientes, hinc eſt, quòd obſeruamus homines obæſos, & carnoſos in ſanitate conſtitutos, cum virium robore, & optimis alimentis vtentes in quantitate ſufficienti, ſenſim emaciari, non alia quidem ratione, quià ſanguis ſua mala conſtitutione, & diſcraſia cum acrimonia ſuccum alibilem, ſeù Chylum in ſe ſuſceptum in ſui Naturam ab alimentali alienam conuertit, & quia ſanguis ità conſtitutus non ſolùm peruertit alimentum, ſed etiam ſua mala qualitate circulando, ſolidarum particulas arripit, & corrodit, quas vel per emunctoria expurgat, vel inſenſibiliter expellit, ideò maciei cauſam præbet; & carnium conſumptio obſeruatur, & ſicuti in hæctica reparare conantur Maciem cum frigidis, & humidis, pariter hæc locum habent in hoc caſu, in quo præter lac caprinum, & aſininum, & ptiſanam, videntur eſſe accomodatæ aquæ nocerae, & villæ cum ſucco Maluarum, & aquæ etiam aceteſe, & ſuccis herbarum refrigerantium.

Impedito ingreſſu materiæ nutritiuæ in poros partis læditur nutritio, quia defficit iſti materia, & quamuis materia nutritiua motu circulationis difundatur per ſuperficiem partis, hoc non ſufficit ad nutritionem, ſed neceſſe eſt, vt ingrediatur poroſitates adhoc, vt rectè poſſit præparari. Non ingreditur autem iſtas, quia particulæ materiæ nutritiuæ ſunt valdè craſſæ, & ob craſſitiem non proportionantur cum poris partis, & exemplum huius habemus ex Galeno in Hiſtoria illius mulieris ad maciem tendentis, cum venis ſanguine turgidis, & ſanguis emiſſus craſſus, & atramento ſimilis, apertè manifeſtauit ſola craſſitie nutritionem impediſſe, & ad maciem promouiſſe, hinc rectè miſſio ſanguinis in hoc caſu cum

abun-

abundantia istius imperatur, vt nouo sanguini tenuiori ex alimentis optimi, & tenuis succi genito locus paretur, & non vnica misione contenti esse debemus, sed pluries, & interpolatis vicibus est exercenda, vt sanguis nutritioni ineptus, hoc modo minuatur, & attenuantibus postea, & dissoluentibus medicamentis vtendum, in quo genere præualent omnia salia volatilia, & omnia simplicia;acri sale donata, vt hydropiper, Hirundinaria, radix enulæ Campanę, Aristolochia rotunda, & similia, quæ crassum humorem valent incidere, iuxtà Antiquorum sententiam, & acidum crassitiei causam enervare, iuxtà Recentiores.

Ab alio fonte deducitur causa Maciei naturalis, & decrementi partium in senio, constrictis enim poris à siccitate senium concomitante, non recipitur materia pro partium reparatione, & operationum exercitio, & huic doctrinæ quadrat in sui confirmationem locus Hippocratis in lib. 3. de diæta num. 16. in quo habet, deinde caro densa existens alimentum non suscipit. Curationem non admittit hæc macies senilis, si verò senium anticipet humectantibus tollitur, & præcipuè balneo aquæ dulcis medicato cum malua, violaria, parietaria, Althea, & similibus, & cum decoctionibus in iure factis cũ eisdẽ herbis, & assumptis pluries in die, & cũ cibo humido.

Materia nutritiua consumpta in alios vsus, vel præternaturaliter è Corpore excreta Macies inducitur, absumitur in alium vsum, quando tota ferè in seminis elaborationem consumitur, vt contingit immoderatè Veneri indulgentibus, à qua exinanitis continuò vesiculis seminarijs, locum semper aperiunt nouo semini, à testibus continuata actione elaborato, ob continuum materiæ seminalis fluxum, ad eos delatæ, per nunquam interruptam circulationem, & in eorum substantia receptæ, in locum illius seminis elaborati, & ad vesiculas seminarias transmissi, quotiescumque enim semine elaborato turgent, quia vesiculæ eo sunt impletæ, sanguinem non recipiunt, sed vbi eo exinanitę sunt, sanguinem admittunt, & quia exinaniuntur per immoderatam Venerem, ideò etiam sanguinem recipiunt, & quidem eam portionem oleosam, & pinguem, & spiritosam, quæ sola

sufficit

ſufficit pro nutritione, vndè hac conſumpta in elaborationem ſeminis partes alimenti neceſſarij penuriam patiuntur, & Macies aduenit.

Præternaturaliter excernitur in longis alui fluxibus, & in ſanguinis profuſione, tàm per vterum, quàm per Hemoroydes continua, & in diuturno fluore albo in mulieribus, in quo dum Macies inducitur, non ſolùm excrementa totius ſanguinis per illum foràs emandantur, ſed neceſſe eſt, vt ab vteri mala conſtitutione ſanguis deprauetur, & in excrementa alba degeneret, & in tanta copia, vt ſubtrahatur alimentum neceſſarium toti, modo ſuperiùs dicto de ſeminis copioſa effuſione, & has omnes cauſas Maciei viam ſternere docent vnanimi conſenſu ſcholæ, nec in modo diſſentiunt, vndè vnanimis conſenſus in cura, prouidendo nè ſanguis in alienos vſus abſumatur, & ſanguinis, & alui fluxui, de quibus alibi ſatis dictum, ſicuti fluori albo medicas applicando manus, iuxtà regulam inferiùs tradendam.

Praua conditio materiæ nutritioni obeſt, vt ſi fuerit nimis acida, vel ſalſa, vel amara, vel auſtera, quod comprobatum manet ab illo decantato principio antiquorum, niſi dulci nos nutriri, quomodò verò ſanguis has qualitates ſuſcipiat, patet ex dictis de humoribus, ſuperioribus in locis, vbi etiam curandi ratio exponitur.

Tranſitus ad partem alimento impeditus, nutritionis opus in ea deſtruit, hoc impedimentum in Arterijs, alimentum ad omnes partes deferentibus, inuenitur, licet alij vellint eſſe in neruis, ſtabilito partes nutriri per ſuccum neruoſum, ad quamlibet verò partem declines, ſemper pars deferens ab impedimento eſt liberanda eiſdem remedijs, nam impedimentum, vt plurimum eſt obſtructio, facta ab humore craſſo, quæ volatili ſale præditis, & attenuantibus tollitur, tàm in Arterijs, quàm in neruis, vel à tumore comprimente vel Arterias, vel neruos, quod ſæpè obſeruatum eſt in Praxi, per tumorem alicuius partis hanc emaciari, niſi impedito per compreſſionem fluxu alimenti ad dictam partem, & in hoc caſu ablato tumore parti reſtituitur nutritio, ſiuè compreſſio tetigerit neruum, ſiuè Arteriam

Partis

Partis vitio Macies introducitur, calido eius innato in sua textura naturali deprauato, & inhabili facto ad materiæ nutritiuæ præparationem, & appositionem, quod præcipuè contingit, vbi hoc calidum debilitatum est, vt contingit in magnis morbis, & in senectute, & in putredine alicuius partis ratione vlceris, vel fistulæ sordidæ, quod quotidiè experimur vlcere sordido in aliqua parte existente, & hanc depascente, etiam si pars non sit nobilis, sed externa, & nullius necessitatis ad vitam, cum videamus dicto vlceri Maciem partis accedere, quià à putrida sanie in eo collecta exhalantes efluxus calidum innatum partis affectæ peruertunt, coinquinant, & in aliam naturam vertunt.

Angustia pororum partis ad Maciem istius confert, hac non permittente ingressum materiæ nutritiuæ, etiam optimæ, vndè pars irrigatione solùm humidi gaudet, qua aliquantisper refocillatur, sed non quantum sufficiat pro reparatione solidę substantiæ, & remissione deperditi, quapropter Maciei additus aperitur, & ab hac pororum constrictione calidum innatum partis, etiam diminutionem in se experitur, nam recipit quidem particulas spiritosiores, & calidiores, quibus non resistit pori angustia, sed humidas, crassas, quibus pariter indiget; (est enim calidum innatum in sua essentia calidum, & humidum) pro sui conseruatione, vtpotè crassiores, & angustiæ pororum improportionatæ in sua sede non recipiuntur, humidum enim calidi innati, cum debeat irretire partes spiritosas igneas, valdè subtiles, & exitum affectantes, debet esse crassum, & viscosum, & hæ qualitates tali humido ingressum impediunt per pororum angustias, & ità deficiente hoc humido calidum innatum non reparatur, nec eius particulę calidę firmiter irretiuntur, vndè paulatim discedunt, & paulatim calidum minuitur, & huius sententiæ probabilitatem deduco ex eo, quod pueri, qui multùm crescunt, sunt valdè humidi, & per hoc etiam secundùm partes osseas, molles, & ab hac humiditate, & mollitie pororum fit dilatatio receptiua, non solùm materiæ nutritiuæ, sed etiam humidi crassi reparatiui, & augumentatiui calidi innati,

&

sufficit pro nutritione, vndè hac consumpta in elaborationem seminis partes alimenti necessarij penuriam patiuntur, & Macies aduenit.

Præternaturaliter excernitur in longis alui fluxibus, & in sanguinis profusione, tàm per vterum, quàm per Hemoroydes continua, & in diuturno fluore albo in mulieribus; in quo dum Macies inducitur, non solùm excrementa totius sanguinis per illum foràs emandantur, sed necesse est, vt ab vteri mala constitutione sanguis deprauetur, & in excrementa alba degeneret, & in tanta copia, vt subtrahatur alimentum necessarium toti, modo superiùs dicto de seminis copiosa effusione, & has omnes causas Maciei viam sternere docent vnanimi consensu scholæ, nec in modo dissentiunt, vndè vnanimis consensus in cura, prouidendo nè sanguis in alienos vsus absumatur, & sanguinis, & alui fluxui, de quibus alibi satis dictum, sicuti fluori albo medicas applicando manus, iuxtà regulam inferiùs tradendam.

Praua conditio materiæ nutritioni obest, vt si fuerit nimis acida, vel salsa, vel amara, vel austera, quod comprobatum manet ab illo decantato principio antiquorum, nisi dulci nos nutriri, quomodò verò sanguis has qualitates suscipiat, patet ex dictis de humoribus, superioribus in locis, vbi etiam curandi ratio exponitur.

Transitus ad partem alimento impeditus, nutritionis opus in ea destruit, hoc impedimentum in Arterijs, alimentum ad omnes partes deferentibus, inuenitur, licet alij velint esse in neruis, stabilito partes nutriri per succum neruosum, ad quamlibet verò partem declines, semper pars deferens ab impedimento est liberanda eisdem remedijs, nam impedimentum, vt plurimum est obstructio, facta ab humore crasso, quæ volatili sale præditis, & attenuantibus tollitur, tàm in Arterijs, quàm in neruis, vel à tumore comprimente vel Arterias, vel neruos, quod sæpè obseruatum est in Praxi, per tumorem alicuius partis hanc emaciari, nisi impedito per compressionem fluxu alimenti ad dictam partem, & in hoc casu ablato tumore parti restituitur nutritio, siuè compressio tetigerit neruum, siuè Arteriam.

Partis

Partis vitio Macies introducitur, calido eius innato in sua textura naturali deprauato, & inhabili facto ad materiæ nutritiuæ præparationem, & appositionem, quod præcipuè contingit, vbi hoc calidum debilitatum est, vt contingit in magnis morbis, & in senectute, & in putredine alicuius partis ratione vlceris; vel fistulæ sordidæ, quod quotidiè experimur vlcere sordido in aliqua parte existente, & hanc depascente, etiam si pars non sit nobilis, sed externa, & nullius necessitatis ad vitam, cum videamus dicto vlceri Maciem partis accedere, quià à putrida sanie in eo collecta exhalantes efluxus calidum innatum partis affectæ peruertunt, coinquinant, & in aliam naturam vertunt.

Angustia pororum partis ad Maciem istius confert, hac non permittente ingressum materiæ nutritiuæ, etiam optimæ, vndè pars irrigatione solùm humidi gaudet, qua aliquantisper refocillatur, sed non quantum sufficiat pro reparatione solidę substantiæ, & remissione deperditi, quapropter Maciei additus aperitur, & ab hac pororum constrictione calidum innatum partis, etiam diminutionem in se experitur, nam recipit quidem particulas spiritosiores, & calidiores, quibus non resistit pori angustia, sed humidas, crassas, quibus pariter indiget; (est enim calidum innatum in sua essentia calidum, & humidum) pro sui conseruatione, vtpotè crassiores, & angustiæ pororum improportionatæ in sua sede non recipiuntur, humidum enim calidi innati, cum debeat irretire partes spiritosas igneas, valdè subtiles, & exitum affectantes, debet esse crassum, & viscosum, & hæ qualitates tali humido ingressum impediunt per pororum angustias, & ità deficiente hoc humido calidum innatum non reparatur, nec eius particulę calidę firmiter irretiuntur, vndè paulatim discedunt, & paulatim calidum minuitur, & huius sententiæ probabilitatem deduco ex eo, quod pueri, qui multùm crescunt, sunt valdè humidi, & per hoc etiam secundùm partes osseas, molles, & ab hac humiditate, & mollitie pororum fit dilatatio receptiua, non solùm materiæ nutritiuæ, sed etiam humidi crassi reparatiui, & augumentatiui calidi innati,

& ab hac ratione deduco posteà aliam rationem à contrario demonstratiuam causę Marcoris, & interitus naturalis, nam si pueri crescunt, & calor partium illorum conseruatur, & augetur, id contingit ob humidum, à quo laxati pori recipiunt sufficientem materiam pro dictis effectibus; Ergo à contrario concludere debemus, Senes maciem pati, cum caloris innati penuria à siccitate, & Angustia pororum, per quam sufficientem materiam pro sui reparatione, nec partes, nec calor suscipiunt.

Hanc siccitatem, & angustiam efficit calor influens, in iuuentute auctus, & per totam ætatem consistentiæ in eodem augmento perdurans, est enim calor tunc temporis insignis, & ideò hanc siccitatem partium inducere aptus perdurantem per ætates subsequentes, & augmentum suscipientem à continua deperditione humidi.

Per siccitatem autem non intelligo omnimodã priuationem humidi in partibus, sed carentiam illius humiditatis excedentis, per quam pori in summa dilatatione continebantur, & per quam carentiam constriguntur, & quo plus humidi exalat, angustia semper fit maior, idcircò senes sicci dicuntur, & ab hac denominatione temperamenti ab omnibus recepta, confirmatur hęc sententia à nullo reijcienda, quia si senes sunt sicci, & sunt, quia humiditate, per quam fuerunt humidi in pueritia, carent, & ab hac carentia sequitur semper Angustia pororum omnium partium, & ab Angustia prohibita receptio materiæ nutritiuę, & ab hac prohibita receptione nutritionis diminutio, & caloris innati debilitatio.

Supposita macies ab hac causa in senio est immedicabilis, in alia ætate humectantibus superiùs dictis à quibus dilatari potest, potest emendari.

Materiæ excrementitiæ confluxus ad partem in quantitate eius nutritionem, & crasim deprauat, vt in Ansarca Leucophlegmatia; & pituita, per ambitum cutis, & circa alias partes subiectas sparsa, tumorem efficit totius palidi coloris.

Nec pituita generatur à mala partium naturalium constitutione deprauatà, per quam alimenta, nec attenuare, nec in

in ſpiritoſam ſubſtantiam exaltare, nec fermento vitali viuificare, nec ab excrementis mundare valent, ideò remanet materia alimentorum ſaltem ſecundùm maiorem ſui portionem indigeſta, incocta, & craſſa, à ſanguine minimè corrigibilis, & in optimam ſubſtantiam nullatenus mutabilis, & hoc modo læditur ſanguificatio, ſiuè hæc fiat in hæpate, ſiuè in corde, & hæc læſio deduci debet à debilitate fermentorum partium naturalium, ſeù calido earum innato, & à bile, quæ non valet attenuare materiam alimentalem, pro vt conuenit naturæ optimi Chyli, quæ omnia vberius in ſuperioribus demonſtrata ſunt.

Talis materia ſolùm in corde aliqualem ſuſcipit fluxibilitatem, cuius opera vna cum fluidioribus particulis ſanguinis circulationis curſum peragit, intra Arterias remanendo, in his fluxibilitatem in corde conceptam conſeruat; vbi verò ab Arterijs in partes exteriores talis humor defluxerit, amiſſo calore in corde ſuſcepto, & per denſitatem Arteriarum conſeruato, cooperante minori caliditate partium externarum concreſcit, vt à capillarium venarum ramificationibus non poſſit exſugi, & ſua craſſitie partibus adhærendo tumorem efficit, & calorem pallidum ei naturalem parti conciliat, & quià craſſitiem magnam conſeruat preſſa pars externa digito, fouea in dicta parte relinquitur. Ab hoc humore oppreſſa pars debilitatur, proprium calidum innatum, & hanc materiam, vtpotè improportionatam diſponere non poteſt in ſui naturam, nec aliam aptiorem ſuſcipere valet, quia in tali indiſpoſitione non generatur, & ſi adeſſet à prædicto impediente ingreſſum in partes, arcetur ab his, & quamuis nutritio non ſequatur, macies non apparet, quià adhæſio humoris craſsi partibus debitam molem in iſtis conſeruat, præterquamquod humoris huius craſsities impedit tranſpirationem partium, & conſequenter diminutionem earum; particulæ enim deciſæ à membro impingentes in hunc humorem craſſum retropelluntur, & partem penetrantes ſupplere poſſunt defectui materiæ optimæ, per nouam appoſitionem parti à quo deciſa fuit.

Huius

Huius effectus ablatio, & nutritionis læsæ curatio pendet à læsa sanguificatione remissa, & à restitutione fermentorum partium naturalium, & sanguinis, pro qua præter dicta superiùs, vbi de Chylificatione, & sanguificatione pro partium naturalium calefactione, exsiccatione, & materiæ resolutione meo indicio efficacissimum euadet decoctum ex ligno Sancto Sassafras, & Iuniperino cum Hyrundinaria, Hydropipere, Nasturcio aquatico, Enula Campana, Gentiana addita nuce Moscata, Cinamomo, & ligno Aloes, & per quindecim dies fiat solutiuum cum Turbith. Agarico, Senna, & Polipodio, per alios quindecim dies purgantibus suspensis sudor prouocetur arte, & exhibendo dr. 1. Cornu Cerui philos. præparati; vel dr. 1. Cinabris Antimonii, vel vtrq; simul misceatur ad dr. 1. hoc totum applicetur, vbi vires euacuationem sudoris, & alui ferre possunt, maiorem corroborationem fermentis, & sanguini addemus, sumendo omni mane species diambræ ad dr. 1. cum scr. 1. pulueris viperini, & post prandium, & cœnam spiritum vini ad vn. 5. Aromatizatum cum Nuce moscata, Cinamomo, Cubebo, ligno Aloe, Spica nardi, maci, & granis Iuniperi, & his insistendum per 40. dies per interualla purgando corpus cum pil. melanagogis.

Huic læsioni nutritionis à materia improportionata affinis est illa, qua sanguis, & tota illius massa vitiatur, seri copiam in se colligendo, ab hac enim inhabilis redditur pro nutritione peragenda, & si ab illa separetur, & in aliquam partem determinatam copiosè deponatur, vt ad caput facit hydrocephalum, ad cauitatem pulmonum, Hydropem pulmonum, ad cauitatem ventris, Hydropem ventris, ad vterum, & Hydropem vteri facit, ad scrotum habemus Herniam aquosam; & si ad vasa Vmbilicalia Hydropem Vmbilici, & si ad oculum Ophtalmitem, hoc est oculi Hydropem.

Ab hoc humoris aquei concursu ad partem vitiatur eius nutritio, quià materia est improportionata, & quià ab humido aqueo, virtus, & efficacia calidi innati partis eneruatur, & ab eodem implentur porositates partis, vt non possint occupari ab humore bono, si adesset, pro optima partis nutritione, & laxitas parti introducitur, à qua eius constitutio organica vitiatur.

Ge-

Generatio huius serosi humoris à multiplici deducitur causa, nempè à frigida intemperie partium præparationi alimentorum inseruientium, quàm recentiores fermentum debilitatum vocant, fermentis enim tribuunt, quidquid temperamento donant Antiqui, pro quo videnda, quæ superiùs dixi de ventriculo, bile, & succo pancreatico, vbi etiam exposita fuerunt remedia, per quæ corrigi possunt, & à sua debilitate, & frigiditate morbosa remoueri.

Pars mutans Chylum in sanguinem, vel in succum nutritiuum elaborans, si debilis euadat, totum in aquam vertit, & parùm refert, an tale opus sanguificationis, vel ab hæpate, vel à corde, vel à pulmonibus, vel à sanguine ipso perficiatur, quia cuiuscumq; partis sit opus à calore semper earum coadiuuatur, vndè calefacientibus semper remittitur diminutum opus sanguificationis, & quamuis calidum dictarum partium, non sit idem, sed in omnibus diuersam habeat temperiem, & gradum, seù modificationem, per hoc tamen non requiritur diuersi calefacientis electio, pro diuersitate partis affectæ, pro vt aliquibus videtur necessarium. Ego tamen iudico posse etiam sustineri omnia calida esse huic operi idonea, nam quælibet pars particulas calidas cuiuslibet medicamenti suscipiendo habet potentiam, eas disponendi modificatione suæ naturæ accomodata, & necessaria ad exequendum opus, sibi debitum, & hoc modo quęlibet pars, ex quolibet medicamento calido suscipit materiam restauratiuam suæ temperiei, vel fermenti, si verò particulæ sint modificatæ cum alijs particulis elementalibus, vel salis, & sulphuris modificatione conuenienti particulis calidis constituentibus temperiem partis, tales particulæ dicuntur specificè partis, hoc tamen non tollit calorem partis non posse remitti à particulis simplicibus calidis modo supradicto.

Dissolutio sanguinis secundùm aliquas suas partes, à bile facta, serositates in copia cumulat, vt de bile superiùs demonstraui, cum dissolutis partibus sanguinis in minima imperceptibilia illa humiditas, quæ hæc minima sub crassiori particula vniebat, soluatur, & sero sanguinis mixta illiùs copiam auget, & hoc modo sustinetur opinio Antiquorum se-

rum Hydropem facientem à causa calida generari, & si illi voluerunt, à calore extraneo calorem naturalem suffocari, & extingui, vel sanguinis, vel partis sanguificatricis, & in dissolutione à bile facta habetur suffocatio, & extinctio caloris, in parte illa dissoluta, euaporante in actu dissolutionis calido in parte dissoluta existente, & in bile adest calor extraneus dum hanc dissolutionem molitur, cum videamus à calore liquefieri solida, sed actio caloris à bile coadiuuatur à sale suo lixiuio, & corrosiuo, Antiquis non ignoto, & sic cognita causa huius dissolutionis per causas Antecedentes excalefacientes, & per bilis excessum iuxtà dicta de bile superiùs refrigerantibus vtendum, & adstringentibus, vt calor, & acrimonia bilis remittatur, & sanguini adstrictio concilietur, qua dissolutioni magis resistat, vt sunt plantago, portulaca, poligonum, bursa pastoris, & similia, terra sigillata, coralia horum Syrupus, & tinctura, species santalorum, Diaplantaginis Mynscht. Crocus Martis adstringens diascordium confec. ex Hyacintho sine odore, tinctura Rosarum, & Santalorum rubrorum. Sequens remedium implet omnes indicationes in hoc casu ℞. succum plantaginis, & Hepaticæ an. lib. 2. ponantur in olla, cooperiatur cum pelle tenui, vel cum tela lini quater duplicata, fortiter ligetur, & cineres super ponantur, collocetur olla in furno calido pane extracto, & fiat Ignis ad latera ollæ debilis, & ibi relinquatur, vsq; ad consumptionem medietatis dicti succi, postea discooperiatur olla, colletur succus, de hoc capiat æger manè, & sero vnc. 4. cum modico Spicæ Nardi, & si nihil aliud potetur, erit meliùs, & hoc remedium est expertum in Hydrope à causa calida.

Tumor lienis aquarum, & seri collectioni inseruire docent Authores, & experientia demonstrat, dum Lienosi Hydropici facillimè euadunt, cuius causam Antiqui refunderunt in serum, ex cibo, & potu, in ventriculo genitum, quòd ex tunicis ventriculi exsudando; excipitur à venis meseraicis, & ab his ad lienem deferentur, & portionem etiam dicti seri per vas breue ventriculo implantatum, ad lienem deportari existimarunt. Ab huiusmodi confluxu seri ad lienem, hunc in tumorem extuberare necesse est, posita dicti humoris copia, cuius

cuius quandò non est ampliùs capax lien, alium sibi quærens locum, & facta vi venis, in quibus continetur, has dilacerat, & aperta via in cauitatem ventris dilabitur. Sed corruit, & falsitatis arguitur, hæc sententia à doctrina circulationis, à qua docemur venas meseraicas non ferre, sed reuehere humores à liene, sicut etiam vas breue, ità principio circulationis destituta Antiquitas in errores incidit, qui non possunt deffendi hac ætate, in qua dictum principium est stabilitum, nisi cum nota, vel inscitiæ, vel dementiæ.

Demonstrata falsitate prædictæ doctrinæ imponitur necessitas Recentioribus, causam indagandi, per quam Hydrops à tumore lienis proueniat, non repugnantem vllo medicinæ principio, & quomodo serum copiosum, & humores crassi, & pituitosi in liene colligantur, hunc vel obstruendo, vel tumefaciendo, cum deprauatione nutritionis partium, & Hydropis generatione.

Idcircò statutum est à Recentioribus liene tumore affecto huius fermenti præparationem impediri, cuius officium est, sanguinem per eum circulantem fermentare, noua exaltatione, & rarefactione inspirata, qua partes crassiores volatilizantur, & mixtio istarum cum subtilioribus peragitur, addendo sanguini perfectionem maiorem. Hinc impedita prẹparatione talis fermenti sanguis crassescit, parùm fermentatur, excrementa in se retinet, & spiritus concentrantur; Nam hi solo motu fermentationis explicantur, & excitantur, & excrementa per eumdem segregantur, & tota massa attenuatur: his vitijs deprauatus sanguis culpa lienis, abit in serositates à condensatione sui expressas, eo modo quo videmus è panno aqua imbuto per condensationem illam ab eo exprimi, pari pacto serositates sanguineis particulis commixtæ à condensatione istarum extra massam exprimuntur, & libertati consignantur.

Spiritus eodem modo concentrati, & colligati totam massam sanguinis in sua vnione perfecta regere non valent, idcircò tenuiori parti, hoc est serosæ, segregatio permittitur, vtpotè ad hanc magis dispositæ.

Sanguine condensato, & spiritu in eo existente fixato deprauata Chyli suscepti cōcoctio sequitur, dum causa dictẹ cōdensationis chylus nō potest cū sanguine misceri, prout requiritur

ab optima sui concoctione, nec à spiritu vitali pro maiori parte sui quiescente, & otiante disponitur ad mutationem in perfectum sanguinem, quapropter Chylus, cum dictis impedimentis, in serosam degenerat colluuiem, & hoc modo paulatim tota massa sanguinis sero exundat, cuius excretionem natura intendens, tamquam alicuius excrementitij, & noxij, in alias partes profundit, à via renum propria pro excretione serosi humoris nutritioni inutilis deflectens, vel ob huius partis incapacitatem, vel ob culpam aliarum habentium morbosam dispositionem, ad suscipiendum talem humorem.

Hoc modo à tumore lienis læditur sanguificatio, massa sanguinis ad nutritionem inhabilis redditur, & copia seri in hac congregatur, quod transfunditur aliquando in thoracem, scrotum, in ventrem, in pedes, & crura, vbi frequenter fit Oedema, in Hydropem degenerans, dum serum in copia ab Arterijs depositatum in dictis partibus à venis non absorbetur, & ibi relictum per porositates dictarum spargitur, ibiq; ammisso calore concepto à corde, & ab ambientis frigore saltem respectiuè concrescit, partes, in quas decumbit in tumorem inferendo, qui foueam conseruat, si digito comprimatur, & quià humor ibi collectus, omnes implendo porositates non relinquit locum quantitati noui humoris per circulationem aduenientis, & arteriæ à tumore compressæ non recipiunt solitam sanguinis quantitatem, hic reducitur pro maiori sui parte ad partiũ superiorũ Arterias, à quib. facta eiusdẽ copiosæ quantitatis seri depositio, in partibus istis idẽ contingit, quod de cruribus dictũ est, & sic proceditur, donec in vẽtre eadẽ cõtingãt.

Aliquando euenit per motum diurnum pati tale Oedema pedes, & crura, quia à motu concitatior fluxus sanguinis euadit ad dictas partes, & cum magna copia, vndè fit tumor modo supradicto, nocte verò in lecto euanescit, & per quietem, quia tunc minor copia sanguinis fluit, & materia fluxa à calore lecti attenuata, resorbetur à venis, & sic tumor euanescit.

Per digressionem collige ab eodem tumore lienis fieri Hydropem, compressis vasis lymphaticis circumstantibus, vt liberè lympha per ea discurrere impediatur, ab hoc impedimento detentus humor vasa distendit, & à noui humoris affluxu magis

gis

gis intumeſcendo diſrumpuntur, transfuſa lympha in cauitatem abdominis. Venæ etiam circumſtantes compreſſę poſſunt id præſtare, impedito per compreſſionem libero curſu ſanguini, qui coactus ſtagnare venas diſtendit, & poroſitates earum dilatando, ſero aditum concedunt, vt exeat in cauitatem ſupradictam, poteſt etiam fieri, quando in lienis membrana veſiculæ aqua plenæ attolluntur, à quarum diſruptione aqua in ventrem profunditur, & hoc modo Hip. explicauit cauſam Hydropis pulmonum, quocumq; in loco recipiatur huiuſmodi ſeroſitas in copia, læditur ſemper nutritio partis recipientis, nec poteſt in priſtinum reſtitui, niſi dicta ſeroſitas auferatur, iſtiuſq; cauſæ occurratur.

Et ſi Antiqui errarunt in declaranda cauſa copioſæ ſeroſitatis à tumore lienis, non errarunt in cura à Recentioribus ſectata deobſtruentibus vniuerſalibus, & ſpecificis tumorem eradicare conantibus, inter quæ Antimonialia, Chalybeata, & Tartarea ſunt præſtantiora, & præcipuè tinctura Antimonij tartarizata, addendo tinctura chalybis, & ſal tartari volatile, valent Arcanum duplicatum, ſales volatiles multoties repetiti, herbæ ſale volatili præditæ, & ſunt omnes Aromaticæ, & cæphalicæ; diuretica cum iſtis etiam conueniunt vt lixiuium ex Vino paratum, cum cineribus Stipitum fabarum, puluis buffonis exſiccati multùm valet, in Hydrope valet ſequens lixiuium ℞. cinerum geniſtæ virgineæ ſiliquarum fabarum, vitis albas vuas proferentis, caprifolij an. m. 1. vini lib. 4. ter cola per dictos cineres, & erit factum lixiuium, adijce nucem Myriſticam, cinamomum ad pondus huius, baccas lauri n. 6. cyminum vnc. 2. ſem. Aniſi, & fœniculi tantumdem, ſemina craſsè contundantur, adde ſacchari vnc. 4. ter in die bibat, per ſpacium menſis de hoc lixiuio ad lib. 5. omni vice. Sequens eſt magis ſpecificum pro liene ℞. cineres ligni Quercus, Fraxini, & Tamariſci, his ſubſterne folia ſcolopendriæ, & Menthæ ſuperaffunde aquam plunialem, vel fontanæ, & fiat lixiuium, de quo bibat æger, quantum poteſt per diem, & mane lib. 5. in Aurora, hoc lixiuium poterit Aromatizari cum nuce Moſcata, Cinamomo, Spica Nardo, & ſimilibus, & vtendum per dies quadraginta, vel ℞. ſummitatem

Iuniperi, Pini, Genistæ, Volubilis magnæ, & Ononidis, fiat lixiuium cum vino, in quo suspendatur sacculus cum istis pulueribus ℞. Calami Aromatici Hermodactilorum an. vnc. 5. Rad. Ireos vnc. 1. 5. Rad. Asseri, Brioniæ an. vnc. 1. Ciperi dr. 6. Cinam. Schænanthi, Zinziberis an. dr. 1. Croci scr. 1. omnia mixta puluerizentur. Propositis remedijs aperientur obstructiones, & seri copia per vrinam diuertetur, quo facto sanguinis massa erit corroboranda, spiritus exaltandi, & fermentum lienis reparandum, quod efficient omnia Aromatica spiritosa, & volatilia cum simplicibus specificis splenicis mixta.

Serum in scroto collectum partium contentarum nutritionem, vel impediens, vel deprauans, illius incisione extrahendum, & posteà pars exsiccanda, & corroboranda Cerato Diapalma Croceo, & sacro super imposito, vel cum emplastro ex folijs Absynthij, Bettonicæ, Camomillæ Rosarum parato, cum farina fabarum, & oleo Camomillæ, & Mirtino; potest etiam fomentari pars cum vino, in quo Antimonium crudum ebullierit, vel cum aqua calcis, vel cum lixiuio parato ex Cineribus vitis mixto cum æqua portione vini generosi, addito Sale Nitro. Eisdem remedijs opem feremus oedemati crura, & pedes deprauanti, & si non habeatur intentum, scarificationes, vel incisiones pedum, & crurum sunt exercendæ, vt per has collectus humor exitum inueniat, & locum aduenienti de nouo subministret, hoc remedij genus antiquis vsitatum, in hoc casu ab aliquibus reprobatur ob timorem sphaceli, quod puto euitari posse, si pars scarificata spiritu vini quotidie fomentetur.

A tumore Hæpatis potest fieri seri collectio, non quia generet serosum humorem, dum sanguificatio non fit in sua substantia, & Sennertus seri generationem Hæpati denegauit, suo tamen fermento, seù temperamento vitiato potest forsan talem labem sanguini circulanti imprimere, vt in serositatem copiosam abeat, vel resoluatur, per quam massa sanguinis inficitur, & pro nutritione inhabilis euadit, quæ, si in cauitatem ventris erumpat, præter nutritionis læsionem Hydropem parit; Quamuis probabiliùs

biliùs existimem Hæpar sui tumore Hydropem generare, si hoc comprimat, vasa lymphatica, & venas modo supradicto de lienis tumore.

Copiosus potus in vasis sanguifluis copiosam congregat serositatem, à qua non solùm temperies sanguinis viciatur, sed etiam eius textura deprauatur, ità vt in aqueum humorem sine spiritu, & calore degeneret, contrahendo impotentiam pro nutritionis optimæ exercitio, & Hydropi fundamenta ponendo, & hac de causa magni potatores in Hydropem incidunt.

In his casibus pro nutritionis reparatione, & pro tollenda Hydropis causa, humor serosus est minuendus hydragogis diureticis, & diaphoreticis, & vbi adest obstructio tollenda deobstruentibus, inter quæ præcellit succus Ireos, quantum testa oui capere potest, & altero die succus morellæ, ità reiterrando per plures dies, & superbibendo semper post succum vnc. 6. sequentis vini ℞. lapatij acuti m. i. s. Sem. Petrosel. Maced. vn. 1. Sabinæ vnc. 1. decoquantur in vini optimi sufficienti quantitate ad consumpt. tertiæ partis. Valet & hæc potio sudorifica ℞. florum sambuci probè exsiccatorum m. 4. infund. in lib. 3. vini, aceti rosf. acerrimi lib. 1. Theriacæ veteris vnc. 3. sem. fæniculi Anisi an. dr. 2. m. & omnia in olla noua vitriata imponantur, & benè lutata igni exponantur, & lentè concoquatur vinum ad consump. mediet. de hoc bibat æger haustum vnum bonum calidum, & posteà benè coopertus in lecto sudorem expectet. Decoctum Vrticæ fatuæ valet in hydrope, lunaria, quæ facit racemum longo tempore esa, sanat hydropem, aqua destillata à nucibus viridibus parùm contusis in mortario marmoreo, pistillo ligneo igne lento in vase vitreo ad vnc. 2. cum dr. 1. Tartari albi, & Sachari, cum vino per mensem sanat Hydropem, & sanguinem ab omni serosa colluuie purgat, sicut faciunt alia supradicta remedia, ex quo intermissum ob dictam colluuiem nutritionis opus à facultate nutritiua partium reassumitur. Pro quo vide, quę dicta sunt de Limpha, & de sanguificatione.

Non dissimili modo lædunt nutritionẽ partiũ collecti flatus in istis vt tumorẽ efficiant, hoc enim opprimendo vasa, poros occupando prohibet, nè humor partem tumefactam irriget, &

consequenter nutritionem istius tollit, pro quibus resoluendis, carminatiua, tàm interna, quàm externa conueniunt, hùc refertur Hydrops Tympanites, cuius causa multis difficultatibus implicatur, tàm in Antiquorum, quàm recentiorum schola, vndè omnibus relinquitur locus adhærendi illi opinioni, in qua cuiuslibet intellectus maiorem inuenit probabilitatem, & quià huic magis mihi videtur accedere sententia Vilisij, tàm in Theorica, quàm in Practica, ideò hanc esse præferendam alijs, existimo, quapropter Lectorem huic auctori remitto.

Organizatio partis læsa nutritioni obest, vt possumus colligere ex dictis; pororum enim constrictio, & tumor, & impedita vasa materiam deferentia, à quibus lædi nutritionem diximus, sunt vitia organizationis, & constituunt morbos in mala conformatione, de quibus cum sufficienter actum, sit superfluum est alia addere.

Augmentatio differt à nutritione solùm per hoc, quod illa apponit parti, plusquam deperditum est, hæc reparat deperditum tantùm, vndè definitur augmentatio principium, quo animal auget se ipsum, quatenùs est tale, quod facit ope alimenti benè dispositi, & ope quantitatis eius, quæ respectu augmentationis præcisè videtur esse magis consideranda ob principale, quàm in hac habet rationem, eatenùs enim alimentum est augmentatiuum, quatenùs est quantum, quapropter augumentatio à quantitate pendere asserendum est, & alimentum maius facit alitum, quia est quantum, & sic alimentum erit augmentatiuum, quatenus erit magis quantum, quàm in nutritione.

Alimentum in augmentatione disponitur eo modo, quo in nutritione, per quod seruatur semper organizatio in alito, à primordio generationis contracta, in quantitate addita, vndè ea omnia, quæ de nutritione dicta sunt, augumentatiuæ potentiæ sunt applicanda. Superest solùm explicare, quomodò fiat augumentatio.

In augmentatione mihi videntur conferre ossa magis, quàm reliquæ partes, quæ omnes his connectuntur, & hoc explicatur sequenti modo. Ossa suum recipiunt alimentum intra

suas

ſuas poroſitates efformatas à fibris, & ſtaminibus, quibus intertexuntur, & alimentum ſuſceptum intra has ſuo motu, & energia impellit partes poroſitatibus dictis cõfines ſurſum, & ad latera, vndè fit extenſio oſſis in longitudinem, & latitudinem, neceſſe verò eſt ad hoc particulas oſſis humido eſſe refertas, vt huic motui alimenti obediant; Quod probatur in pueris, in quibus ob humiditatem oſſa ſunt maximè flexibilia, ideoq; magis, viſu iudice, creſcunt, & quibus oſſa cito exſiccantur, vt ab alimento non poſſint moueri, his augmentum deficit, & paruæ ſtaturæ remanent, hoc ſententia comprobatur etiam ab augmento vngis priùs abſciſſę à digito, hæc incipit augeri, vbi digito radicatur, & eius pars prima aucta ſemper ſurſum impellitur, prout conuincitur à macula in vngue, tunc caſu apparente, nam hæc in radice vnguis primò apparens, per vnguis augmentum ſurſum rapitur, non quia macula ſurſum ſola impellatur, ſed quià pars, cui ineſt macula, ſurſum cum impulſu mouetur, & magis confirmatur in vngue excreſcente ſupra longitudinem digiti, nam pars vnguis ſupra digitum non recipit ſui augmenti materiam à parte ſuperiori, quia ibi nulla eſt, ergo ab inferiori, & à materia inferiùs adueniente, non poteſt augmentum hoc explicari meliùs, quàm per impulſionem partium ad ſuperiora, hoc modo extenſis oſsibus ſecundùm longitudinem trahuntur ad huius menſuram partes annexæ, & in tali tractione illarum poroſitates dilatantur, & capaciores factæ maiori quantitate alimenti, hanc recipiendo, & ſibi apponendo augmentum ſuſcipiunt.

CAPUT XIII.

DE FACVLTATE GENERATIVA.

Quid ſit, quænam ſint eius principia, & quomodo fiat.

GEneratio eſt principium, ſeù potentia, qua viuens ſibi ſimile producit, medio ſemine ab eodem viuente deciſo.

Generatio animalium perfectorum, & omnium eorum, quorum speciem natura diuisit in diuersum sexum, fit ex concursu masculi, & fœminæ, & in hunc finem prædictam sexuum diuersitatem natura inuestigauit; quomodo ergo mas, & fœmina ad generationem concurrant, inquirendum.

Masculum tamquam efficientem, & principalem causam ad generationem concurrere ab omnibus admittitur, & hoc agit solo semine ab eo deciso, in cuius substantia videtur compendiari animal in potentia, vndè perceptio modi, & actionis, qua viuens in generationem alterius erumpit, pendebit à perceptione modi, secundùm quem elaboratur semen, & eorum, quæ ab animali huic substantiæ seminali contribuuntur, & hæc facilè percipientur, seminis definitione explicata.

Est semen corpus humidum spumosum, & album ex reliquijs alimenti vltimi, & optimi, cum spirituum calidorum, vbiq; oberrantium permixtione confectum, vi prolifica testium excoctum, & elaboratum.

Dicitur primò corpus, quia est quantum, debuit esse humidum humiditate actuali, fluxibilitatem actualem importante, quia debebat eiaculari in vterum fœminæ, quod sine fluxibilitate fieri non potuisset. Fit spumosum, quia est spiritu plenum, & sicuti spuma fit solùm ab aere mixto cum corpore liquido, sed crasso per agitationem, ità semen spumosum euadit per abundantiam spirituum, in substantia seminali efficientium id, quod efficit aer in lacte, vel oui albumine agitato. Hanc agitationem, per quam spumosum euadit semen, puto accipere solùm in actu concubitus, vbi ab incalescentia partium genitalium, quæ in tali actu est magna, & à concursu spirituum in copia à toto corpore ad vasa semen conseruantia, maxima agitatio seminalis substantiæ in his contentæ excitatur, per quam in paruas bullas eleuatur, & ab harum multitudine fit spuma, quòd expressis verbis docuit Hip. lib. de genit. num. 4. scribendo, at verò pueris venulæ tenues, & repletæ existentes genituræ transitum impediunt, & pruritus ipsis similiter non accidit, & propterea neq; conquassatur in corpore humidum ad genituræ secretionem, & magis clarè n. 1. eiusdem lib. sub his verbis; quum verò pudendum territur, & homo mouetur humi-

humidum in corpore calescit, ac diffunditur, & à motu conquassatur, ac spumescit, quemadmodum etiam alij humores omnes conquassati spumescunt. Est corpus seminale album, quia ex succo nutritiuo albo confectum, & in substantia testium alba elaboratum.

Dicitur secundò ex reliquijs alimenti vltimi optimi, hoc est semen fieri ex reliquijs succi nutritiui, quę supersunt pro nutritione, & augmentatione partium; natura enim non tantùm indiuidui, quantùm speciei conseruandæ studiosissima, vberrimum alimentum parari voluit in tali determinata ętate, vt potiùs exuberaret, quàm deficeret, & quod exuberat vltra indiuidui conseruationem, in semen elaborat, pro specie propaganda. Hinc non immeritò semen dicitur excrementū, quia est superfluum, non quia sit inutile, & noxium.

Dicitur tertiò ex spirituum calidorum, vbiq; oberrantium permixtione confectum, sunt autem isti spiritus vitalis, existens in succo nutritiuo, ex Chylo confecto, vel in reliquo sanguine, pro vt determinatum est, vel sanguinem, vel dictum succum materiam semini præstare; parum enim referre censeo intentui nostro, & medicinæ fini, quamcumq; sententiam aliquis amplexetur. Spiritum animalem etiam concurrere illi contendunt, qui cum Vuarthono succum neruosum solùm seminis elaborationi materiam contribuere existimant; non est negandum tamen aliquam portionem spiritus animalis semini misceri, cum certum sit neruos ad testes concurrere, qui talem spiritum materiæ seminali inspirare possunt, & hoc etiam videtur esse maximè rationi congruum ex eo, quòd semen sit cōpendiū totius animalis, ità etiam quidquid ad illius constitutionē concurrit, continere debet, & cū spiritus animalis sit inter præcipua, quæ animal constituunt, ad seminis elaborationē concurrere credendū est, & in hanc sententiam Hip. conuenisse colligimus ex illius verbis in lib. de genit. n. 3. per quæ ostendit materiā seminis à cerebro in medullā spinalem deriuari, & ab hac in renes, & testes, materia verò, quæ per spinalem medullam fluit, est succus nerueus, verba Hip. sunt, sic autem in homine ab humido spumescente id, quod robustissimum est, ac pinguissimum secernitur, ac ad medullam spinalem venit, tendunt enim in hanc ex omni corpore viæ, & diffun-

diffundunt ex cerebro in lumbos, ac in totum corpus, & in medullam, & ex ipsa medulla procedunt viæ, vt ad ipsam humidum perferratur, & ex ipsa secedat, postquàm autem ad hanc medullam genitura peruenerit, procedit ad renes, hac enim via tendit per venas, & si renes fuerint exulcerati, aliquando etiam sanguis simul defertur, à renibus verò transit per medios testes ad pudendum. Præter spiritum vitalem, & animalem, concurrit etiam ab omnibus partibus spiritus proprius, & specificus illarum, & repræsentatiuus naturæ, formæ, & organizationis cuiuslibet partis, ideòq; tales spiritus dicuntur ideam omnium partium, & totius in se continere, per quod explicatur tota doctrina illorum, qui per ideas in semine latentes, generationis misterium explicant.

Concursus istorum spirituum meo iudicio contingit, quando in actu Venereo totum corpus incalescit; destroq; venereo turget, tunc enim ope caloris, & turgescentiæ, dilatatis porositatibus totius, spirituq; omnium partium attenuato, & ad motum citatiorem, & quasi violentum excitato à partibus, in quibus vsq; tunc inclusus fuit, soluitur, & ad partes genitales, & præcipuè ad vesiculas seminarias, per actum venereum maximè incalescentes concurrunt, eo modo, quo dicunt ad partem aliquam intensè excalefactam humores confluere, dictarumq; vesicularum cauitatem ingredientes, partem seminis à destro venereo agitatam, expulsioniq; magis aptam peruadunt, eiq; miscentur, spiritibusq; vitalibus, & animalibus in seminali substantia contentis vim, & energiam addunt, dictam partem agitando, & ad expulsionem disponendo, ex qua agitatione spumescit semen, vt superiùs dicebam, & calorem suscipit proprium, & adæquatum animali, & energiam quandam, per quam vi facta in porositates membranæ vesicularum seminalium ab eis cum impetu exit, & per hunc motum, & per calorē contentum; dictas vesicularum membranas titillando, delectationem illam, quam in sui profusione experitur, animal efficit, quod expressit Hip. in lib. de osium natura num. 23. scribendo, voluptas verò accidit vena hac genitura expleta. Spiritus autem in ipsa existens, & præsens violen-

tia,

tia, & caliditas, & venarum vndequaq; concitatio titillationem inducit, & hoc modo dicitur semen secundùm partem spiritosam decidere ab omnibus partibus corporis, hocq; totum nobis demonstrauit Hip. lib. de genit. & huius dicti fundamentum colligimus etiam à castratis, qui in concubitu delectationem experiuntur, cum nihil seminis emittant, & hanc à sola substantia spiritosa habent, quæ est iudicanda illa decisa à toto, ratione cuius à frequenti coitu emaciantur, & contabescunt.

Huic opinioni affinis est illa, stabiliens omnes partes à natura sic esse determinatas, vt continua irradiatione testes, & materiam in eis elaboratam perlustrent, & hæc irradiatio fit per spiritosum effluxum emanantem à partibus, cum tali textura, & modificatione propria quarumlibet partium, vndè impressio talis effluxus in materia, à testibus elaborata facit, vt hæc in se contineat omnes partes corporis.

Hanc decisionem seminis à toto docuit Hip. in lib. de genit. num. 5. scribendo, porrò genituram dico à toto corpore secerni, & à solidis, & à mollibus partibus, & ab humido omni in toto corpore, & confirmat similitudo cum parentibus; Videmus enim ex mancis mancos, ex cæcis cæcos, procreari, & cicatrices, & næuos à Parentibus in filios transmigrare, & morbosas parentum indispositiones tãquã per hereditatem in genitos transmitti; Vlteriùs Venus moderata totum corpus alleuiat, at quomodo id fieri potest, nisi à toto cum semine aliquid eiaculetur. E contra immoderata totum debilitat, plusquàm larga sanguinis emisio, vndè si ex partibus genitalibus solùm aliquid efflueret, deberent illæ solùm reddi debiles: tantillæ seminis particulæ quidnam comercij cum toto, vt illud ità eneruent, si ab eo nihil accipiunt? & si semen ex omnium consensu generatur ex superfluo alimento; partes per carentiam superflui, non deberent debilitari, & sic neq; per tres, vel quatuor coitiones eneruari, cum materia pro his in vesiculis seminalibus contineatur, tamquam quid toti superfluum, & pro suarum virium conseruatione minimè necessarium, & tamen per has coitiones animal debilitatur, consequenter aliquid à toto neces-

se est

se est proueniat, præter materiam in vesiculis seminalibus contentam: sic equus semel tantùm in anno ad libidinis voluptates admissus, tantas amittit vires, vt per aliquot menses eas etiam largiori cibo vix recuperet. Ab immoderata venere paralyses, appoplexiæ, epilepsiæ, ventriculi affectus, macies proueniunt, quos morbos etiam à largissima sanguinis effusione nullus experietur. Necesse est itaque, vt simul cum semine è toto corpore nobilis, & spiritosa substantia effundatur, cuius iactura tantas post se relinquit calamitates.

Dicitur quartò vi testium prolifica elaboratum, ad explicandum locum, in quo generatur semen, & causam, à qua perficitur; sanguis enim per arterias, & spiritus animales per neruos ad testes transit, ibiq; deponitur, vel succus nutritiuus, vel succus neruosus, vel ipsa substantia sanguinis, quæ postea à virtute prolifica testium, hoc est à proprio eius fermento specifico in semen elaboratur, & huic à testibus proprium fermentum inspiratur, maximè necessarium ad generationem perficiendam, vt videbimus, quando modum, quo generatio perficitur, explicabimus.

Fermentum proprium, & specificum testibus inesse ex hoc colligo, quòd amputatis testibus alicui animali eius temperamentum totum mutatur, & à virili in fœmineum transit, cum debilitate operationum totius, ex quo existimandum venit à testibus in totum corpus fermentum quoddam inspirari, per quod virilitas, temperamenti robur, & actionum energia conseruetur, & hoc fermentum substantiæ seminali ab eis elaboratæ communicatur in vsus citato loco dicendos, & talis fermenti vim experiuntur mulieres, alterationem quandam in toto sentientes à primis conceptionis diebus.

Ab hac seminis constitutione colligitur veram rationem causæ efficientis generationem in se colligere, dum omnes partes indiuidui simul continet, à quibus potest verum animal efformari, non deficientibus pro tanto opere spiritibus vitalibus, & animalibus, nec fermento, quod partes in semine latentes, tamquam in potentia suo motu exci-

cita-

citatiuo ad actum reducere valet, in his enim omnibus vera causæ efficientis generationem ratio consistit.

Considerata natura seminis masculini, oportet pro integra generationis animalis cognitione fœminei seminis conditionem perpendere; sunt, qui cum Aristotele sustinent fœminam ad generationem concurrere solùm passiuè, præstando locum virili semini, hocq; fouendo, vt in actum suæ potentiæ erumpat, & pro fætu iam organizato materiam subministrando. Negato tamen fœmineo sexui semine, non potest explicari, quomodo fœminæ ex virili semine generentur. Semen enim est repręsentatiuum, & productiuum illius, cuius est semen, vndè semen masculinum erit solùm repręsentatiuum, & productiuum masculi, & hunc debet semper producere, non verò fœminam, nec valet dicere, semen masculinum, quandò deficit in caliditate, generare fœminam, quià calor debilis de se, & essentialiter habet solùm facere partes minus calidas, non verò organizare partes fœmineo sexui debitas: Præterquamquòd dantur aliquę fœminæ viros in calore excedentes, consequenter falsum est, masculos à robustiori calore, fœminas à debiliori progigni. Hanc veritatem confirmat similitudo filiorum cum matribus, quæ aliundè non potest haberi, nisi ex eo, quòd partes similes in filijs sint generatæ à semine deciso à parte simili matris, nec potest refundi talis similitudo in alimentum, à matre suppeditatum, nam similitudo consistit in conformatione, & organizatione partium, alimentum verò non habet partes conformare, nec organizare, sed organizatas nutrire, & harum organizationem suscipere, non propria virtute, sed illa partis, à qua disponitur, sic si Canis pane, & carne, & alijs alimentis proprijs hominis vescatur, non acquiret cum homine similitudinem, licet simili nutriatur pabulo; præterquamquòd cum mater præstet toti fætui alimentum, hic etiam deberet esse similis matri secundùm omnes partes, & si ex semine partes eformantur in fætu, quià in semine continentur, partes genitales mulieris non possunt generari, nisi adsit semen, quod eas contineat, solùm verò semen fœmineum potest has partes continere, consequenter semen fœmineum pro conserua-

tione

tione ſpeciei ſecundùm hanc ſexus differentiam, debet ad generationem concurrere. Vlteriùs cauſa, cur homo generetur, eſt humanum ſemen; cum autem homo in duplicem ſexum diſtinguatur, nempè in marem, & foeminam, debet etiam dari diſtinctio ſeminis, cuius ope mas, & fœmina generari poſſit. Hiſce rationibus experientia fauet, nam Sues foeminæ, & gallinæ caſtrantur, & tunc nec appetunt mares, nec cum eis congreſſæ concipiunt, & ſi vulpis foemina cum cane commiſceatur, naſcitur canis vulpi in conformatione ſimilis, & ſi canis foemina cum vulpe coniungatur, naſcitur vulpis cani in conformatione vniformis, cuius euentus ratio non poteſt explicari, niſi foemina de ſe tribuat ſemen proprium, per quod partes ſibi ſimiles conformentur, & ita ſemen foeminæ dicendum eſt actiuum eo modo, quo illud maſculi.

Foeminæ ſemen generari in teſtibus earum, & eiaculari eo modo, quo virile ſub forma humoris liquidi, huc vſq; creditum eſt; Recentiores tamen ab hac ſententia receſſerunt, & ſemen foeminæ Ouum ſtatuerunt, quod in earum teſtibus, tamquam in Ouario elaboratur, creſcit, & ab eo deciditur, maturitate accepta, & impulſu maſculi ſeminis, & tale Ouum vidit Hippocrates, pro vt teſtatur in lib. de Nat. puer. vbi deſcribendo, quæ obſeruauit in abortu cuiuſdam mulieris, ait, qualis autem erat, ego referam, veluti ſi quis ouo crudo externam teſtam circum circa adimat, in interna verò pellicula incluſus liquor pelluceſcat. De huius oui natura, & modo, quo fæcundetur, & de alijs ad hoc ſpectantibus nihil dicam, ſed Lectorem remittam ad Reynerum Graaff, à quo diſertè, & eruditè omnia ad ouum muliebre ſpectantia pertractata, & dilucidata fuerunt.

Illa verò ſubſtantia aquea, quæ cum delectatione in coitu à muliere profunditur, & quæ, ſemen illarum credebatur ab huius natura excluditur, & ſtatuitur ad generationem nihil conferre, & de ſeminis natura nihil participare, ſed datam eſſe tantumodo à natura pro delectatione, à qua mulier alliceretur ad concubitus deſiderium, & executionem, & talis humor non à teſtibus, ſed a lacunis vteri prouenire, à

Re-

Recentioribus ſtabilitum eſt, ex quo elicitur etiam ratio ſententiam de ouo confirmans, dum aliquæ mulieres, quadoq; concipiunt ſine vllo delectationis ſenſu, & abſq; profuſione huius ſubſtantiæ, quod vtiq; non eueniret, ſi hæc eſſet verum ſemen, cum ad conceptionem non tàm ſit neceſſarium virile ſemen, quàm foemineum, ex his enim duobus mixtis fit verum, & adæquatum ſemen, pro animalis generatione, & diſtincta hæc ſemina ſunt ſolùm talia inadæquatè.

In ſemine muliebri ſunt etiam omnes partes foeminæ in potentia, pro vt in ſemine virili, ſiuè ſtabiliatur ſemen foeminæ eſſe ouum, ſiuè humor ille in concubitu emiſſus, ſiuè ſanguis, vt alij cenſuerunt, quamuis probabile ſit ſemen eſſe illud, quod per vaſa deferentia præparantia, & teſtes elaboratur eo modo, quo in viris.

His poſitis non eſt difficile modum generationis explicare; eiaculato enim ſemine virili intra cauitatem vteri, & ab iſtius calore liquefacta ſubſtantia craſſa, & viſcoſa, quæ ſpiritus partes humani corporis repræſentantes, & fermentatiuos illos à teſtibus ſuſceptos vnit, iſti libertatem nanciſcuntur, & directa via ad Ouarium tendentes, ſubſtantiam illius oui, è ſuo calice magis protuberantis penetrant, atq; irradiant eiq; imprimunt cum ſua ſubſtantia virtutem generatiuam maſculi, cum contineat in ſe ſpiritus repræſentatiuos omnium maſculi, & ab his fermentatus magis humor in ouo contentus dilatatur, vnà cum membrana eum continente, & in iſta dilatatione è ſuo calice exit, & per tubas vteri in cauitatem deſcendit, ibi per poroſitates membrana ſuſcipit humorem albugineum, quem vterus à fermento ſeminis virilis alteratus attraxit, & elaborauit, & per hunc humorem creſcit ouum, & eius membrana, & humor in eo contentus. Interim fermentum virilis ſeminis à teſtibus ſuſceptum, totam maſſam, in quam inſpiratum fuit, fermentat, & motu quodam leni exagitat, ità vt ſpiritus repræſentatiui partium, tàm mulieris, quàm maris ad motum excitentur, & à potentia ad actum reducantur. In hoc motu ſpirituum vtriuſq; ſeminis, ſi vnus ſit potentior alio, nempè virile foe-

mineo,

mineo, ſpiritus virilis modificando ad normam ſui motus illos foeminæ, diſponitur tota maſſa ad generationem maſculi, in ſimilitudinem parentis, à quo deciſum fuit ſemen; E contra ſi mulieris ſpiritus in motu prçualent, illis virilis modo ſupradicto iaciuntur neceſſaria fundamenta pro generatione foeminæ. Quod dictum eſt de toto, dicendum eſt etiam de qualibet parte, qua de cauſa aliquando contingit fætum foeminam eſſe, & in alijs partibus ſimilitudinem patris contrahere, quia ſpiritus partium genitalium Patris ceſſerunt ſpiritibus partium genitalium matris, ideò facta fuit foemina, quia verò ſpiritus paterni ſeminis præualuerunt ſpiritibus materni, quo ad reliquas partes, ideò fætus ſimilitudinem contraxit cum patre, & à foemina prodire ſemen, & effectiuum docuit Hip. lib. de genit. vbi docet foeminam generari, quando ſemen foemineum præualuerit.

Diſpoſitio partium in ſubſtantia ſeminali intra membranam incluſa habetur, vel à determinato motu ſpirituum deciſorum à ſubſtantia Patris, & Matris, per quem habent ſe firmare in tali determinato loco, & cum tali configuratione ſe diſponere, ſic deciſi à Capite Patris, & Matris ſuperiorem affectant locum, & illi deciſi à corde, & à pulmonibus inferiorem in Thorace, eo modo quo videmus in mixtione olei ſpiritus vini, aquæ, & vini, has ſubſtantias ſimul mixtas proprio motu ſe agitare, donec quælibet cum particulis Homogeneis vniatur ab alijs ſeparata, & diſtincta, ſe ſtabiliendo in tali determinato ſitu, vt locum leuiori ſuperiorem concedat, grauiori verò inferiorem permittat, vel talis diſpoſitio partium in animam poteſt refundi, quæ à cognitione naturali à Deo inſtructa, & obſequendo fini ab eodem deſtinato in generatione animalis, diſponat partes in ſitu conuenienti, eaſq; ducat ad configurationem, & organizationem eis neceſſariam, pro ſuorum munerum executione; anima enim rationalis creatur à Deo ſtatim, ac materia in Ouo exiſtens eſt vltimò diſpoſita pro organizatione fætus, & anima tunc incipit organizationem, & hæc ſententia deducitur à D. Thoma in Sum. part. 1. quæſt. 76. art. 6. Et hoc admiſſo debemus ſtatuere, animam eſſe primum principium generationis, ſemen maſculinum, &

foe-

fœmineum, & vterum instrumenta animæ inseruientia; & hæc constituunt facultatem generatiuam corpoream, ex quorum læsione lædetur etiam generationis opus.

Ex his colligitur ratio, quare fœmina non possit se sola concipere, cum in suo semine adsint omnes partes, quibus animalis corpus constituitur, quia deest fermentum excitatiuum istarum partium, quod eis tribuat motum ad hoc, vt è potentia ad actum reducantur, & tale fermentum habetur solùm à semine virili, & huic à testibus communicatur, ideò sinè isto non potest fieri generatio, & per hoc huic tribuitur ratio causæ efficienti generationem; videmus enim oua à Gallina elaborata, quæ Galli congressum non admisit, nullo modo esse apta ad generationem pulli, & subuentanea euadere, licèt contineant in se omnes partes Gallinæ, & illud ouum non sit, nisi Gallina in Potentia, quià deficit fermentum illud in semine Galli contentum, per quod partes istæ possint ad motum pro generatione necessarium excitari, & à confusione, propria Chaos, ad distinctionem animalis generationi adæquatam reduci.

Quod dictum est de ouo, & semine masculino dicendum, & applicandum cuilibet materiæ, quæ statuatur pro semine muliebri.

CAPUT XIV.

QVOMODO LÆDATVR GENERATIO VITIO SEMINIS VIRILIS, ET FOEMINEI.

DIximus præcedenti Capitè, sanguinem cum spiritu arterioso, & animali semini materiam præstare, & omnes partes corporis contribuere spiritus proprios, & specificos sui repræsentatiuos, quod est formale, & essentiale constitutiuum seminis, & testes elaborationem materiæ pro substantia seminali efficere, huicque fermentum inspirare necessarium ad generationem perficiendam, vndè ex his possumus colligere generationem, quæ per virile semen efficitur, impediri ob istius vitium, quod sit, vel in materia seminis, vel in testibus, vel in partibus corporis.

Vitium in materia consideratur, vel ratione quantitatis, vel ratione qualitatis, est vitium in quantitate, quandò nulla materia suppeditatur pro seminis generatione, vt contingit in Emaciatis Corporibus, & in senibus naturali Marasmo occupatis, defectus enim talis materiæ, qui in pueris contingit, vitium esse non puto, sed necessitatem, per quam Natura determinatur totum sanguinem, & spiritus in aliarum partium nutritionem, & augmentationem impendere nihilo superflui istius remanente pro seminis elaboratione. Dicitur etiam aliquando deficere materia seminis non propriè, sed impropriè, quandò vasa, quæ hanc debent deferre ad locum suæ elaborationis, vel sunt obstructa, vel in testes, atq; Epididimas non implantantur, vel quandò testes deficiunt, in quibus duobus vltimis casibus ars nulla suppeditat remedia. In Atrophia si aliqua locum habent, sunt ea, quæ descripta fuerunt de læsa nutritione, & in obstructione vasorum, in qua conueniunt omnia deobstruentia multoties repetita, & si ab aliquo tumore comprimente succedat obstructio, huius cura est aggredienda nulla indicatione sumpta à materia seminali.

Paucitas materiæ seminalis potest generationem impedire, cum semen more omnium agentium, pro suæ actionis exercitio talem determinatam quantitatem materiæ exigat, per quam possint simul colligari tot spiritus ad hoc opus generationis necessarii, vnà cum spiritoso fermento testium, vndè deficiente hac materiæ quantitate, semen inhabilitatem contrahit ad generationem perficiendam.

Contingit hæc paucitas materiæ, quandò vasa hanc deferentia ad testes sint maximè angusta, per naturalem conformationem vitiatam, in quo casu remedia deficiunt, aliquandò verò à supercrescente pinguedine dicta vasa coarctantur, ex quo colligitur ratio, cur animalia, quæ pinguescunt vltra limites conuenientes, sterilia euadant, & tunc remedia sterilitatis consistunt in eis remedijs, quæ pinguedinem minuunt, de quibus actum est superiori capite de nutritione læsa.

Minui-

Minuitur etiam materia, quandò hæc aliò transmittitur, quòd contingit in magno sanguinis effluxu, & magnis animi curis, & applicationibus, in quibus spiritus animales, & etiam vitales aliò auertuntur, & tunc fluxus sanguinis sistendus, & noua materia pro eius generatione subministranda, & remouenda, quæ spiritus diuertunt, istiq; spiritosis aromaticis, & volatilibus medicamentis refocillandi.

Quantitas excedens materiæ seminalis potest veram, & perfectam seminis elaborationem impedire, opprimendo facultatem testium, huic operi destinatam, & huic facillimè occurrimus copiam sanguinis minuendo, vel per venæ sectionem, vel per inædiam, vel per magna exercitia, vel per alimenta parui succi.

Qualitas materiæ semen vitiat, tàm si hæc primis, & secundis qualitatibus deprauetur. Hoc accidit à primis qualitatibus, quandò calor in materia generationi seminis destinata excedit, tunc enim huius actione rarefacta nimis dicta materia, magna cum facilitate transpirant ab ea spiritus, & fermentum, à quibus fæcunda redditur, etiam semine adhùc, in suis vesciculis existente, vel eiaculato in vterum, vndè generationi minimè sufficiens euadit. Ab eodem calore excedenti, cum quo coniungitur motus perturbatus, & violentus particularum calidarum, adeò agitantur spiritus à partibus decisi, & materiæ seminali implantati, vt istorum modificatio, & textura oblitteretur, ità vt non sint ampliùs repræsentatiui partium, à quibus decisi fuerunt, nec istarum ideam conseruent; ideoq; pro generatione sunt inefficaces. Hac ratione bilis in eadem materia seminali superabundans generationem suo calore impedit, & etiam suis particulis salinis, ità totam materiam dissoluit, vt in actuatione seminis in vtero spiritus semen fæcundantes auolent. (Si admittatur sententia, generationem fieri è semine virili, & fœmineo simul mixtis in vtero) ex quo generationis opus prohibetur, cui necessarius est quidem motus spirituum in semine contentorum, quo ad actionem promouentur, intra tamen materiæ Claustra, cum concepto motu contineri necesse est, si generationem ad prædestinatum finem ducere

velint; Vbi verò materia sui raritate, & dissolutione istorum fugæ viam aperit, suo frustrantur fine, pro vt contingit bile in materia seminali superabundante. Si verò admittatur fœminam ouum pro semine subministrare, necessaria quidem est spirituum, & fermenti seminalis separatio, ad hoc vt ouarium attingant, & ouum iam dispositum ad fœcunditatem plastica irradiatione illustrent, sed à bile dissoluente aliqua portio dictorum spirituum, ità attenuatur, & membranosa vteri substantia non sit satis pro eorum retentione, quapropter extrà eam transpirando dissipantur, & qui supersunt spiritus in vtero, ammisso aliorum consortio in actione eneruati, & in modificatione alterati conditionem instrumenti, generationem efficientis ammittunt. Ab eodem calore semen aliquando æstuat, & Orgasmum concipit, à quo eleuati vapores ad caput valdè calidi, & perturbatiui delirium ab his excitatur, cui succurrendum cum eis remedijs, de Satyriaci conuenientibus, & omnia refrigerantia, & acida.

Pro tollendo hoc vitio à seminali substantia, refrigerantia sunt vsurpanda, vt viola, Nenuphar, Rosa, Lactuca, Semina frigida maiora, & minora, Tinctura Rosarum, Santalorum, Aqua Nocerę, Villæ, Serum Caprinum, Camphora, & istius spiritus, Nitrum, & Sal Prunellæ.

Materia frigida generationem vitiat condensando dictos spiritus, & istorum texturam condensatione alterando, & eorundem motum ad sui operis executionem necessarium impediendo; principaliter tamen generationi obest ob defectum spiritus animalis, & vitalis primariò ad generationem requisiti, ideò enim materia dicitur frigida, non quia actu sit talis, sed solùm respectiuè per paucitatem dictorum spirituum, à qua debitum calorem pro generatione materia seminalis non recipit. Hac ratione melancolici, & frigidi temperamenti steriles euadunt.

Aromatica erunt pro remedio huius vitij, & præcipuè Nux Moscata, Zinziber conditum, Gariofili, Macis, Cinamomum, Ambra, Moschus, conueniunt etiam stinchi

Marini,

Marini, Cantarides, Pistacia, Pinei, & istorum oleum, spiritus vini Aromatizatus, Vinum Hipporaticum, & similia. Externa etiam calida partibus genitalibus applicata iuuant, vt oleum formicarum, Nucis Moscatæ, Gariofilorum.

Nimia humiditas, seù aquea, & serosa substantia copiosè materiam seminalem irrigans, adeò fluxibilem, & tenuem reddit, vt contingant ea, quæ de raritate à colore introducta diximus: præterquamquòd à copiosa humiditate suffocantur spiritus, quibus materia seminalis perficitur. Pro curatione exsiccanda nimia humiditas, cum herbis cæphalicis, ligno sancto, ligno viscoquercino, salsa, & similibus, vel Diureticis per vias vrinæ expurganda.

Siccitas positiua non habet locum in alteratione vitiosa seminis, sed solùm respectiua, consistens in viscositate excedenti seminalis substantiæ, per quam resistit debitæ attenuationi, & rarefactioni, quæ à calore vteri dictæ materiæ seminali deberet imprimi; quapropter spiritus non excitantur, sed irretiti quiescunt, & otiantur sinè generationis effectu. Talis viscíditas auferenda attenuantibus, qualia sunt quinq; radices aperitiuæ dictæ, Radix Gentianæ, Angelicæ, Imperatoriæ, Zedouariæ, & si viscíditas à nimio calore incrassante proueniat, refrigerantibus vtendum, quibus humida fluida miscenda.

Aciditas, & austeritas materiæ seminalis contracta à sanguine talis conditionis, tamquàm qualitates fecundæ generationem vitiant, quia ab istis figuntur, & coagulantur spiritus, prout est proprium dictarum qualitatum, tali modo, vt in materia concentrati non valeant illum motum suscipere, conuenientem suo operi perficiendo. In tali fixatione læditur etiam textura, & modificatio dictorum spirituum, & confusionem quamdam patiuntur, ità vt impossibilis euadat generatio. Hæc materia seminalis acida, vel austera in vterum eiaculata instante mensium fluxu, vel in eorum fine sanguinem in vteri cauitate coagulat, & molam efficit. Corrigentur istæ qualitates vitiosæ seminis, omnibus illis remedijs, superius propositis pro correctione sanguinis acidi, & austeri, & pro correctione succi pancreatici, vitiati ab aciditate, & austeritate.

Salſedo materiæ ſeminali coniuncta generationem lædit, eos effectus in ſeminae producendo, quos diximus à bile nimis acri in ſanguine producere modo, quo diximus de bile, & hæc praua qualitas euincetur remedijs propoſitis pro debellando ſalſo in bile aucto, & ſuccum pancreaticum, & ſanguinem inficiente.

Hæc omnia ſinè contradictione ab omni ſecta ſunt admiſſa, & ſi aciditas, & auſteritas materiam ſeminalem inficiens, aliquid nouitatis videatur introducere, tollitur talis ſuſpicio ab Authoritate Hippocratis, qui ſanguinem ſalſum, auſterum, & acidum admittendo, ſuos etiam ſequaces inſtruxit, vt non reijcerent, ſemen dictis qualitatibus infici, cum iſtius materia à maſſa ſanguinea deſumatur, & conſequenter poteſt eiſdem qualitatibus deprauari, quibus ſanguis vitiatur.

Præter enumeratas qualitates generationem lædentes, reperitur illa luis Gallicæ ſocia, per quam generationis opus omninò euertitur, hanc qualitatem tranſacti ſæculi Doctores occultam dixerunt, quià occultus illis erat modus operandi iſtius. Dato tamen, quòd explicari poſsit eſſentia luis Venereæ per aliquod manifeſtum, manifeſta etiam erit cauſa in hac generatione lædens.

Clarè explicatur lues Venerea per auram frigidam, volatilem, & ſpiritoſam acido aſpersã, quæ ab infecto corpore in aliud tranſmiſſa ratione contactus, & concubitus horrenda illa excitat ſymptomata, quæ Veneri deditos excruciant in pœnam peccati, & rem ità ſe habere, dictamq; auram eſſe huius luis germanam cauſam demonſtratur, quia facillimè ad hanc, tamquam ad principium reducuntur omnia Symptomata huic morbum concomitantia. In primis languor ille virium, quo infecta corpora debilitantur, non aliundè prouenit, quàm à ſpirituum deficientia, & paupertate ab aura frigida effecta, vel ſpiritus in ſanguine exiſtentes diſſipando, vel opprimendo, vel coagulando. Chacochimia illa ſanguinis, quæ lue Venerea infectos opprimit, cum prauo cutis calore certè non aliundè ſuam trahit originem, quàm ab aura frigida acido aſperſa, quæ ſanguinẽ conſtipando, & coagulando liberam iſtius fermentationem, per quam excrementa ſecernuntur

nuntur, virtute motus fermentatiui impedit, vndè talia excrementa in ſanguine detenta chacochimiam conſtituunt, & totam illius craſim deprauant, quæ indè magis augentur, ex eo quòd ſanguis ità deprauatus, non ritè Chylum ſibi aſſimilat, ſed in excrementa conuertit, vndè Chacochimia ſemper maior, cui coniungitur fætor, totam maſſam humorum coinquinans; & ſe manifeſtans in ſudore, & in ſaliua ægrorum, quæ eliciuntur arte per Diaphoretica, & per inunctionem cum vnguento Mercuriali, ex eo quòd à prædicta aura cum prædictis conditionibus diſponitur tota maſſa ſanguinis ad putredinem, cuius indicium eſt fætor ſupradictus, qùod ſi conſideremus dolores afflictiuos corporis, Gallica lue infecti, maiorem euidentiam habebimus de dicta aura frigida acido aſperſa, quæ ab eadem aciditate maſſam ſanguinis, & ſuccum nerueum aſpergendo, mordacem reddit, & vellicatiuum, vndè ſuccus nerueus per membranas, & fibras neruoſas delatus ſua aciditate vellicando, dolores illos contumaces, & atroces in partibus, & præcipuè iuncturis, & articulis excitat, & dictus humor, in Oſsium perioſtijs ab aciditate, & frigiditate dictæ auræ fixatus, in tumores, Tophos, & gummas indureſcit, cum magno patientis cruciatu, in alijs verò partibus carnoſis, vel glanduloſis ſanguinem fixando, & ſtagnationi deſtinando, hic aciditate contracta à dicta aura paulatim fibras carnoſas corrodendo, vlcera excitat, & hoc modo Gonnorrhæa efficitur ex multorum ſententia, dum ſemen in capſulis ſeminalibus contentum, aciditate iſtius auræ aſperſum, corroſiuam acquirit facultatem, qua carunculam in dictis capſulis perforando, continuatum exitum ſemini parat. Mihi tamen probabilior videtur ſententia determinans, Gonnorrhæam fieri à vlceratis proſtratibus ex eo, quòd in multis poſt mortem inuentæ ſint dictæ partes vlceratæ, & in caſtratis nullum ſemen in capſulis ſeminarijs cõſeruantibus, obſeruamus Gonnorrhæã, quæ niſi ab exitu humoris in proſtratibus contenti pendere poteſt. In huius ſententiæ confirmationem addo, ex obſeruatione inſignium medicorum practicantium, luem Veneream quandoq; corpus infeciſſe per ſolum vſum Veneris immoderatum, & huius cauſa non poteſt

refundi, nisi in frigiditatem totius, à nimia spirituum consumptione contractam per immoderatã seminis effusionem, & potest etiam hæc assertio vltimo loco corroborari, & omnia hucusq; dicta, à medicamentis, luem Veneream extirpantibus, & sunt, vel calida, vt Lignum Sanctum, Salsa Parilia, Lignum viscoquercinum, vel discoagulantia, & acidum debellantia, vt Mercurius, qui vel ore sumptus, vel vnguento mixtus, & eo iuncturis illinitis, massam sanguinis ità attenuat, & discoagulat, vt per saliuationem omnia sanguinis excrementa, cum qualitate virulenta expellat; cum ergò medicamenta, luem Veneream extinguentia sint calida, & discoagulatiua, causam talis luis aliam statuere non debemus, quam frigidam, & acidam, cui coagulandi virtus inest, in cuius confirmationem addo, omnia Symptomata luis Venereæ à frigido externo exacerbari, quod manifestat à frigore causam luis Venereæ intendi, & consequenter in aura frigida supradicta consistere.

Ab his deducitur, quomodo generatio in lue Gallica deprauetur, nempè ob deprauationem sanguinis supradictam, à qua necessariò sequitur deprauatũ semen, cuius vitiũ extingui potest, debellata causa luis Venereæ, & hoc nobis dabit sequens decoctum pluries expertum. ℞. Salsæ, ligni Visciquercini an. vnc. 4. præpar. s. a. infund. in lib. 30. aquæ, posteà bulliant, in principio ebullitionis suspendatur sacculus, in quo sint repositæ vnc. 4. Antimonij crudi, crasso modo contusi, & pariter alter sacculus, in quo recondantur vnc. 4. pumicis, crasso modo pulucrizati, continuetur ebullitio vase clauso, vsq; ad consumptionem tertiæ partis, posteà coletur, & de colatura accipiantur lib. 8. vel 10. omni die, mane, in prandio, post prandium, & in cœna, & continuandum hoc modo in vsu huius decocti per quindecim, vel viginti dies, in tempore huius decocti aluus lubrica seruetur, & poterit etiam, omni sexto die transacto, æger accipere aliquod medicamentum serositatem purgans, valet etiam sequens decoctum purgans. ℞. aquæ fontis lib. 6. imponantur in olla vitriata, donec ebulliant, & statim infunde salsæ pariliæ vnc. . Corticis ligni sancti vnc. 1. ß. alleri rec. vnc. 1. posteà extrahatur aqua ab

igne

igne, per horas viginti quatuor denuò igni exponatur, & bulliat vsq; ad consumptionem tertiæ partis, in fine adde Sennę vnc. 4. paulisper bulliat, & statim ab igne tollatur, & refrigerata aqua coletur, vsus est in prandio quotidie, & cœna bibere primum cyhatum huius decocti, ità tamen, vt accipiat æger plus libræ vnius huius decocti pro die, & si non sequatur violenta purgatio, potest etiam accipi vnus cyhatus post pastum, si patiens calculò sit subiectus, demendum est lignum sanctum, & huius vice radix Chinæ est substituenda. Optima victus ratio est in vtroq; decocto describpto seruanda, non limitatur tamen quantitas, nec qualitas cibi, dummodò sit optimi succi, & satis sit ad appetitum sedandum, & ad vires sustinendas, vinum in primo decocto omninò interdicitur, in secundo post cyhatum istius permittitur ad virium conseruationem in moderata tamen quantitate, & in qualitate temperata; continuandum enim est per nouem dies in vsu huius decocti purgantis, quo tempore fit notabilis virium resolutio. Valet etiam decoctum simplex, & commune ligni sancti, in quo infrascripti salis scr. 2. vel dr. 1. dissoluatur. Sal paratur tali modo; perforetur lignum sanctum ad fistulæ, seù cannæ modum, hanc cauitatem imple sale ex eodem ligno per incinerationem extracto, posteà occlude foramen cannæ, & hanc accensis carbonibus tege, vt comburatur, sal in ea contentus in lapidem cogetur. Non inferioris efficaciæ pro debellanda lue Venerea est electuarium compositum ex ligni sancti vnc. 2. salsæ, visciquercini an. vnc. 1. Theriacæ, Mithridati an. dr. 7. Salappæ, Mecheocham an. vnc. 3. Scamoneæ sulphur. dr. 1. Mercur. dulcif. dr. 3. cum mele quantum sufficit, fiat elect. cuius dosis erit dr. 2. vel 3. quæ erit augenda, vel minuenda iuxtà purgationem paruam, vel magnam ab eo peractam, continuandum per octo, vel decem dies in huius remedij vsu, & per totidem dies vtendum eodem electuario demptis purgantibus.

Si gallica lues nullis cedat remedijs, & adsint gummæ resolutioni renitentes, deueniendum ad vnctionem mercurialem sequenti vnguento. ℞. Butiri rec. vnc. 4. adipis porcini lib. 1. Theriacæ veteris vnc. 1. ß. Litargirij aurei, salis

com-

communis an. vnc. 1. Mercurij vnc. 2.5. Mitridati vnc. 1.5. m. f. vng. dissoluendum cum sufficienti quantitate aquarum scabiosæ, & fumiterræ.

Aliquando Gonnorrhæa rebellis redditur omnibus remedijs, cum deprauatione nutritionis totius corporis, & generationis extinctione, pro qua debellanda, docuit experientia efficacissima esse hæc duo sequentia remedia ℞. Extr. ligni sancti salsæ an. dr. 3. Gummi ligni sancti dr. 2. Therebentinæ claræ vnc. 7. Sacchari candi pul. vnc. 7. olei succini dr. 2.5. Balsami orientalis dr. 1.5. herbæ The vnc. 9. Croci Martis astring. dr. 3. Antim. Diaphor. dr. 2. Coral. præpar. Margar. præp. an. dr. 1.5. m. f. a. fi. elect. dosis dr. 2. cum emulsione sem. melo. plantaginis, & acetosæ, extracta cum aqua consolidæ maioris ℞. aquæ calcis viuæ, factæ secundùm vsitatum modum lib. 3. viridis æris perfecti, salis gemmæ dr. 2. salis Armoniaci dr. 1. salis Saturni dr. 2. omnia p. f. & ponantur in dicta aqua, in qua relinquantur per horas viginti quatuor, sæpè agitando dictam aquam, posteà filtretur per cartam emporeticam huiusmodi aqua per quinque, vel sex vices omni die initiatur cum Syringa in virgam, & intra decem dies liber erit æger. Inueteratam etiam gonnorrhæam sanat decoctio florum balaust. Bol. Armen. an. vnc. 2. facta in lib. 6. vini optimi ebulliendo vsq; ad consumptionem medietatis, posteà coletur, & de colatura accipiantur vnc. 4. omni mane.

Si vlcera gallica patientem infestent, & nutritionem partium, & generationem, sanguinem inficiendo, impediant, sequens aqua est efficacissima pro extinguendis dictis vlceribus, ℞. Theriacæ optimæ q. vis. ponatur in alembico vitreo, cum pari quantitate spiritus vini, & aceti, ac destillentur, exibit enim aqua limpidissima eximię virtutis cum aqua bolo armeno mixta, tangantur partes rubentes, & exulceratæ dicti morbi causa sanabuntur enim, dũmodo optima victus ratione vtatur, & debita purgatio præcesserit. Non minoris virtutis est sequens oleum. ℞. olei Antiq. vnc. 14. litarg. auri pul. vnc. 2. boli armenæ Or. vnc. 2. vitrioli Rom. vnc. 3. ligentur in petijs albis, & suspendantur in olla vitriata, ità cooperta, vt non respiret, & soli in Leone existenti exponantur, & per

alios

alios decem dies post relinquendo semper in eodem oleo dicta, hoc mane, & vesperi inungantur partes affectæ, valet etiam ad omnia vlcera cuiuscunq; generis.

Vitio partium, seminis substantia ad generationem reducitur inhabilis, si istæ sint alteratæ in sua temperie, vel per excessum, vel per defectum qualitatum eam constituentium: Ab hac enim læditur, & alteratur illa textura, & modificatio, quam diximus esse necessariam in spiritibus ab eis decisis, hinc est, quòd in macie, marasmo, hydrope, elephantiasi, & alijs similibus morbis generationis potentia suspenditur, & pro hac remittenda, necesse est dictos morbos extinguere.

An conformatio partis deprauata generationem impedire valeat, valdè dubito, cum videamus à malè conformatis patribus, filios malè conformatos gigni; vndè potiùs videtur malam conformationem partium generationis opus imperfectum, & vitiatum reddere, non impedire. Pro hoc vitio generationis auferendo, opus est vitiatam cõformationem tollere, dummodò ars hoc possit attingere, cum sæpè vitia malæ conformationis maximè à primordijs generationis contracta sint incurabilia.

Testes sicuti habent à natura seminalem substantiam conficere, eiq; fermentum generatiuum inspirare, si secundùm illius leges sint in temperamento, & constitutione conformati, ità si ab his deflexerint, error in seminis elaboratione, & in eius fermento continget. Hinc si nimio calore æstuent testes, raram adeò reddunt materiam seminalem, vt spiritus animales, & vitales in ea contenti transpirent cum dissipatione principalis instrumenti, ad generationem necessarij, vel à particulis calidis in dictam materiam impressis tali motu inordinato, & perturbato spiritus in ea contenti, existente etiam semine in loco generationis, agitantur contrario, vel minimè requisito motu generationis proprio, quæ motum lenem, & moderatum requirit, per quèm meliùs principia generationis in materia existentia distinguuntur ad inuicem pro operis artificio, vbi à motu perturbato supradicto confunduntur seminali substantia sterili reddita, non ex defectu principiorum,

sed

ſed ex eorumdem confuſione à nimio calore teſtium. Materia ſeminalis aduſtionem quamdam pati poteſt, relicto ſolùm quaſi quodam incineramento, ad generationem minimè apto, quòd credendum eſt contingere in nimia ſeminis craſſitie, per quam reducitur ad illam conditionem, quam contrahunt corpora, veram aduſtionem paſſa, prœterquamquòd in aduſtione tranſpirant ſpiritus, ordo, & textura iſtorum remanentium, & materiæ ſeminalis peruertitur, ablata ab ea potentia generationi inſeruiente.

Frigiditas teſtium contrario modo à caliditate generationem vitiat, dum ob huius præualentiam teſtes ad concoctionem perfectam non reducunt materiam ſeminalem, nec ſpiritus in ea contentos conuenienti mixtione vniunt, quapropter remanente materia aquoſa, & ſpiritibus ſuam libertatem conſeruantibus, ob defectum vnionis, iſtis tranſpiratio copioſa conceditur, materia ſeminali relicta, tamquam Vappa.

Nimia humiditas in teſtibus materiæ ſeminali deprauationem tribuit, per quam excluditur ab Opificio generationis, ab hac enim dilatati magis tubuli, vel interſtitia, vel poroſitates teſtium, concedendo liberiorem viam materię ſeminali, impediunt, nè hæc intra teſtes neceſſario ad eius præparationem tempore detineatur. Hinc incocta, & imperfecta ab eis exit cum inhabilitate ad ſuum munus præſtandum. Humiditas etiam ſuperflua teſtium in vapores ſubtiliata, materiæq; ſeminali commixta, diuidendo ſua intermediatione particulas ſpirituum ab alijs particulis eorumdem actiuitatem eneruat, quę ab vnione earumdem particularum validiſſima proficiſcitur; præterquamquòd ab admixtione humidi vaporoſi in copia cum particulis ſpiritoſis iſtarum motus ad generationem peragendam, vel reprimitur, vel acceleratur, vel à ſua modificatione diſtrahitur, cum detrimento generationis. His vitijs teſtium, remedijs propoſitis ſuperiùs pro correctione materiæ ſeminalis medella donatur, & illis deſcriptis, pro intemperie ſanguinis humida.

Mala conformatio teſtium, ſeminis vitiat elaborationem, ab illorum textura non minùs, quàm à virtute, & fermento eis implantato pendentem. Obſeruamus enim naturam pro diuer-

diuerſitate operis peragendi, diuerſam partibus ſtructuram dare, quo erudimur conformationem, & ſtructuram partium particularis operis executioni concurſium præſtare. Sic teſtium ſubſtantiam natura cõtexit, pro vt Anatomica obſeruatio ſenſui demonſtrat ex innumeris candidis, columnaribuſq; filamentis adinſtar vermiculorum extenſis, nullatenus cauis, vt ſunt venæ, & arteriæ, ſed repletis ſubſtantia ſpongioſa demonſtrata ab hoc, quòd à filamentis prædictis ſuſpenſis non defluit ſpontè ſuccus lacteus, in eis contentus, ſed compreſſione ſolùm eorumdem filamentorum manifeſtatur, quià neceſſe erat ſubſtantiam in ſemen elaborandam ad minima redigi, vt partes eius diuerſæ perfecta mixtione in vnum coaleſcerent, quòd facit tranſitus per loci anguſtiam, neceſſe etiam erat eamdem materiam ad ſpiritualitatem exaltare, craſſioribus particulis depoſitis, cui conducit longa circulatio per tortuoſos canales lentè peracta, qualis eſt illa ſubſtantiæ ſeminalis, per filamenta ſupradicta teſtium corpus varia, & labyrintea implicatione componentia, & per moram in his implicationibus, & anguſtijs filamentorum contractam, materia à fermento, vel virtute, vel facultate plaſtica perfectiùs elaboretur, & eſt altera neceſſitas à ſeminis fine deriuans.

Hinc patet vitiata teſtium textura, vitia intrudi in ſeminis ſubſtantiam. Vitiatur autem textura, ſi filamenta prędicta ſint nimis anguſta, vt materiam illam viſcoſiorem, ſpiritus ſeminales irretientem, admittere non valeant, quod euenit in Hernia præcipuè carnoſa, à ſupercreſcente carne compreſſis filamentis ſupradictis. Pro cuius curatione (quæ valdè difficilis eſt, & forſan certò non exequitur, niſi teſtium amputatione) laudatur ab Authoribus puluis Ononidis, & ſequens Ceratum eſt expertum. ℞. Cer. Sacr. Diachilon an. dr. 5. Sulph. viui Centaur. minoris, Ster. columb. an. dr. 5. ol. Maſticis Camomillę, & Thereb. an. g. 5. cũ cera virg. f. Ceratũ applicandũ parti affectę ſi maior reſolutio deſideretur, & adſit gallici morbi ſuſpicio poterit addi Mercurij vnc. 1. Hernia verò aquoſa laxãdo nimis tubulos teſtiũ, prohibet, ne ſemen detineatur in eis eo tẽporis ſpatio neceſſario ad ſui elaborationem, per quod imperfectè etiã elaboratur, & prouidetur huic aquam intra ſcrotũ cõtentam

tam istius sectione extrahendo, & exsiccantibus internis copiam seri, si eam in toto redundare agnoscimus exsiccando, & adstringentibus partem corroborando, vt ex pororum, & vasorum adstrictione, nec transfundatur, nec admittatur copia seri.

Non sola seminis perfecta elaboratio ad generationem requiritur, sed eiusdem eiaculatio in vterum, tamquam in locum destinatum à natura pro seminis receptione, & actuatione, & pro fœtu organizatione desideratur; seminis autem eiaculatio non potest fieri, nisi membro virili erecto, quapropter impedita istius erectione semen non eiaculatur in locum destinatum, consequenter nec generatio perfici potest, & prouida natura conseruationi speciei intendens membri virilis erectionem, & erectionis modum stabiliuit, vt hoc erectum possit intra membra mulieris genitalia penetrare, & è loco propinquiori semen in vteri cauitatem eiaculare, ex quo patet dempta membri virilis erectione, demi istius intromissionem in vuluam, & eiaculationem seminis in vterum, & generationem omninò impediri, vt verò dictę erectioni impeditæ medella exhibeatur, videndum est, quænam sit causa membri virilis, erectionem efficiens, ex eius enim cognitione resultabit altera cognitio per legem contrariorum, ostendens causam impedientem dictam erectionem, & etiam remedia, ad hanc tollendam, nobis manifestè demonstrabuntur.

Inter varias sententias à practicis descriptas, determinantes causam supradictæ erectionis, mihi magis arridet illa Reyneri Graaff in sua Anatomia de virorum organis, generationi inseruientibus, per quam rationibus, & experimentis concludit, penis erectionem pendere à sanguinis arteriosi concursu implente, & in tumorem attolente spongiosam Vrethræ partem, & Corpora neruosa, ab hoc tumore istarum partium fit erectio penis, vt verò fiat hæc intumescentia, necesse est, vt sanguis copiosè per arterias in dictas partes exundans impediatur, ne refluat per venas, hoc exequuntur musculi ab osse coxendico, & ab ani sphinctere prodeuntes, & in penis substantia circa corpora neruosa, & Vrethram

thram implantati, dum enim hi intumescunt venereo æstu inflati poros, & venas per quas sanguis refluere debet comprimunt, & ità sanguinis regressum, & circulationem impediunt, cum penis intumescentia; Spiritus animalis concursus etiam admittitur in penis erectione, non tàm ad hos musculos pro intumescentia, & inflatione, secundùm ventrem eorum, quàm ad partes membranosas, quarum fibræ horum concursu inflatæ, & tensæ summè coadiuuant penis erectionem. Spiritus, & sanguis ad partes genitales concurrit in copia, dum ab obiecto venereo exhilarata anima sensitiua, hoc est spiritus animalis alacriori motu excitatus in maiori copia, cum maiori energia ad partes totius defertur, & in corde celeriorem motum, & validiorem promouendo, rarefactioni maiori sanguinis, & citatiori motui istius contribuit, aucto à neruis vasa sanguifera circumligantibus, dum validiori constrictione ea comprimendo, circulationis motum in sanguine accellerant, quo sanguini tenuitas acquisita in corde conseruatur, & spiritus prædicti copiosiùs in partes genitales irruentes pro concepti, & concupiti finis consecutione medijs neruis dictis partibus implantatis calore suo porositates dilatantur, quæ maioris copiæ sanguinis capaces hanc etiam recipiunt stante eius tenuitate, & motu celeriori supradicto, & à dictis spiritibus tumefactis musculis penis prohibito motu refluo huius erectio sequitur modo supradicto.

Hunc concursum sanguinis, & spirituum promouet etiam seminis copia suis effluuijs fermentatiuis, sanguini efferuescentiam maiorem communicando, qua tenuior, & rarior euadit modo dicto superiùs, & partibus genitalibus eisdem effluuijs calor impertitur, vndè fit maior sanguinis coadunatio in his, & penis erectio modo explicato, & si accidat corpora neruosa, & musculos ab hac erectione, & copioso affluxu sanguinis conuelli, fit Satyriatus, & Eriapitnus, & conuulsione circumuicinæ parti inducta, & inflammatione à copia sanguinis oborta moriuntur patientes.

Penis detumescentia, & flaciditas suboritur, spiritu animali musculos istius inflante cum semine disperso, vel satiato appetitu aliundè deriuato, vel energia concepta, vnà cum

sui

fui copia deficiente, & debilitato totius vigore in feminis effusione, vndè musculis detumescentibus aperitur sanguini retento circulationis via cum penis flaciditate. His principijs rectè explicantur omnia accidentia, quæ in hac parte eueniunt pro actu venereo.

Posita causa supradicta, patet penis erectionem impediri à sanguine frigido, ad motum tardo, & à paucitate, & debilitate Spirituum animalium, & vitalium, quapropter remedia erectionem penis coadiuuantia erunt calida, & spiritosa, quæ sanguini motum, tenuitatem, & energiam tribuere possunt, spiritusq; Animales, & vitales augere, & corroborare. Inter huiusmodi remedia sequentia primatum obtinent. ℞. Castor. Galang. Gariofil. Macis, Anisi, Piper. long. Borac. Venetæ an. dr. 2. Satyrionis, Valerianæ an. dr. 1. Rad. Aron. Card. an. dr. 5. Stinchi Marini sine cauda vnc. 5. Galliæ Moschatæ dr. 5. m. redigantur in puluerem, cum essentia Ambræ tertia parte distempera, & fac pillulas, dosis à scr. 5. ad scr. 1 vsus est has pillulas in ore detinere, & dissolutas leniter deglutire ℞. Extrac. Satyri. lib. 5. sal. Margar. dr. 2. olei nucis moscatæ, Anis., & Cinam. stil. an. dr. 5. dosis vsq; ad guttas viginti, cum oleo pinearum, vel pistaciorum, Aloes in vsu frequenti, vt non purget, Venerem excitat, sicut oleum nucis moscatæ, in vmbilicum introductū, Aqua vitæ Mathioli, cui infundantur frusta radicis Satyrion. His adde remedia superiùs descripta, erectio morbosa curatur sanguinis missione purgantibus abdicata, quia irritando sanguinem ad dictas partes impellunt. Valet Camphora, & opium decoctum lætium cum semine agni casti.

Vitio seminis muliebris læditur generatio, quando ab eisdem qualitatibus semen virile deprauantibus deprauatur, & parum à medico perpendi debet, an istæ qualitates malè afficiant Ouum, in fœmina generatum, an substantiam liquidam in actu venereo expulsam, & quæ huc vsq; pro fœmineo semine considerata fuit, nam in quacumq; substantia reponatur seminalis virtus muliebris, non potest huius potentia prohiberi, ne in actum exeat secundum, nisi à superdictis qualitatibus primis, & secundis, quæ curationis sun-

fundamentum pro ſterilitate ex parte mulieris ponunt, indicationes medico proponendo pro medicamentorum electione, nec aliter curari poterit ſterilitas, niſi medicamentis dictis qualitatibus oppugnantibus, in quamcumq; ſententiam noſter trahatur intellectus, quomodo dictæ qualitates ſeminalem virtutem labefactent, ex dictis de virili ſemine facilè colligere poſſumus, & etiam ibidem remedia accipere quibus earumdem qualitatum actiuitas retundi poſſit. Signa, qualitatem peccantem demonſtrantia debent decerpi præcipuè à temperamento, & ab erratis.

Aberrat quandoq; à ſuo fine Natura molas in vtero efformando vice fętus, & hoc vitio virtutis ſeminalis, quam Antiqui virtutem formatricem appellarunt, & in hoc caſu prædictum vitium conſiſtit in ſuperflua aciditate ſalina coagulatiua, propria humoris melancholici, ità vt idem ferè ſit dicere, molam fieri ab acido ſuperfluo coagulatiuo, & ab humore melancholico.

Si ergo muliebre ſemen acido hoc excedenti labefactatum vel à propria natura, vel à vitio ſeminis virilis, copiæ ſanguinis coniungatur, ab hac aciditate coagulatur ſanguis in molam, ideſt carneam maſſam ſine oſſibus, & viſceribus & hoc nobis demonſtrauit Hippocrates libro 1. de morb. mulier. vbi ſeminis deprauati cum ſanguine coniunctionem expreſſit, pro cauſa molæ ſub his verbis. Molæ conceptus hæc cauſa eſt, cum multi menſes exiguum, & morboſum ſemen exceperint, & idem repetit in lib. de ſterilitate ſcribendo molam in vtero fieri, cum menſium copia exiguum, & minimè robuſtum ſemen virile exceperit, aut etiam muliebre. Aciditas autem ſuperflua minimè robuſtum, ſed maximè debile reddit ſemen, dum particulas ſpiritoſas ſeminales figit, vt ad motum explicari non poſſint, cum impedimento perfectæ generationis in libero, & expedito motu dictarum particularum conſiſtentis, & hoc modo verificatur ſententia Ariſtotelis lib. 4. de gener. anim. Cap. 7. vbi ſcribit molam non per calorem ſed potiùs propter caloris debilitatem efformari, acidum vero hoc melancholici humoris naturam importans frigiditatem connotat, talis hu-

moris propriam; vndè colligimus, quantum Recentiorum ſententia qualitatibus ſecundis inhęrens, Antiquorum placitis cohæreat.

Licet ſit facile explicare modum generationis molæ vitio virilis ſeminis ſtabilita ſupradicta aciditate, à qua ſanguis in vteri cauitatem incaleſcens in actu concubitus tranſmiſſus coagulatur, vel ſanguini menſtruo in principio menſium, vel in fine in vtero collecto mixta prædicta coagulatio imprimitur, quod poteſt etiam optimè applicari ſemini muliebri, in Antiquorum ſententia admittente iſtius ſubſtantiam fluidam à nulla membrana comprehendi; ex mixtione enim huius ſeminis cum ſanguine ſupradictis modis ad vterum fluente poteſt ſuccedere iſtius coagulatio præualente aciditate in eodem ſemine.

Admiſſo verò muliebre ſemen ouum eſſe, non eſt adeò facile explicare, quomodo vitio iſtius mola generari poſſit: Dupliciter tamen id contingere puto, vel vitio materiæ in ouo contentæ, & à primordio ſuæ efformationis intra illud incluſæ, quæ aciditate ſalina, & excedenti contaminata, dum in cauitatem vteri concubitus ope à teſtibus muliebribus per tubas Falopianas tranſmiſſum fuerit ouum, virilis ſeminis ſpiritoſo fermento imbutum, ab hoc fermentatur materia acida in ouo contenta, & in iſta fermentatione exaltatę particulæ illæ acidæ priùs otiantes, & quieſcentes ſuum effectum præſtare incipiunt in Materiam, intra membranam oui incluſam, eam coagulando, & fixando ſpiritus illos à toto deciſos, quos muliebris materia pro ouo in ſe continet, & quos virile ſemen in vterum eiaculatum eidem materiæ impreſſit, ex quo contingit, vt impediatur virtutis formatricis, ſeù animæ operatio ſiſtens, & præualente acido ſupra illorum actiuitatem, vnà cum materia, à qua colligebantur, coagulationem patiuntur, & quia materia illa eſt ſerum albugineum, coagulatio etiam eiuſdem abit in membranoſam quamdam ſubſtantiam, vt obſeruamus in aliquibus molis, quæ nihil aliud repræſentant, quàm cumulum membranarum, vna ſuper aliam extenſarum, & dum materia à maſſa ſanguinea in vtero ſeparatur, pro aug-

mento

mento colliquamenti in ouo contenti. Hæc ab eodem acido coagulante primam oui Materiam, aliqualem accipiens coagulationem, molæ incremento inseruit.

Alter modus, quo potest fieri mola, consistit in huiusmodi materia ab vtero separata, & ad ouum transmissa pro sui augmento, quæ aciditate supradicta peccans coagulationem in tota colliquamenti massa inducit, cum molæ efformatione modo supradicto.

Mola carnosa vitio Mulieris in vtero generatur, quandò vnà cum sero, vel materia albuginea in vtero separata pro augmento colliquamenti in ouo contenti defluit sanguis in vteri cauitatem, & materia albuginea per membranam oui intus absorpta sanguis foras relinquitur, cuius propensio ad coagulationem, quandò à proprijs vasis est ablegatus, augetur ab aliqua aciditate in eo contenta, quæ coagulationis effectum accellerat, & cum maiori efficacia producit, vndè sanguis hoc modo coagulatus, & fibris, quibus naturaliter donatur, colligatus, & intertextus in carnosam molam transit, coadiuuãte calore vteri in grauidis satis aucto ad maiorem illius sanguinis coagulati constipationem, & condensationem humidioribus partibus, vi dicti caloris resolutis.

Hoc pacto generatur etiam mola carnosa sine fætus conceptione, quando in concubitu exprimitur sanguis in cauitatem vteri, eadem aciditate perfusus.

Ad hanc causam, nempè aciditatem reduxerunt etiam Antiqui molæ originem, dum ab humore melancholico, vt plurimùm eas fieri determinauerunt, talis autem humor est acidus.

Hinc patet pro curatione, seù potiùs præseruatione ab hac indispositione generationis effectum, vt plurimùm interrumpente, & mulieres in magno discrimine exponente, moderandum esse acidum hoc alkalicis volatilibus, vt sunt omnes herbæ capitales calidæ existimatæ, & omnia simplicia acri sale donata, vt Aristolochia longa, rotunda, Enula campana, Hydropiper, nasturtium aquaticum, Raphanum Sylucstre, Hyrundinaria, & similia, & efficacissimè idem præstant salia volatilia Fuliginis, Cornu Cerui, & similium pluries descriptorum pro acidi correctione.

Potest impediri generationis effectus, mulieris culpa,

quandò eius sanguis est deprauatus, nec fluit ad vterum, debito modo à natura requisito, per quod menses etiam supprimuntur, & ratione loci, in quo fit generatio, & est vterus.

Vitio sanguinis potest aboleri generatricis facultatis opus eo non fluente ad vterum, & deficiente materia pro augmento oui, & fætus, vt contingit in mulieribus mensium suppressionem patientibus, quæ steriles ferè semper euadunt, & puto hoc contingere præcisè ex prohibito fluxu sanguinis ad vterum, non considerata sanguinis mala affectione, quæ semper cum supressis mensibus coniungitur; nam non potest fieri generatio, nisi ouum à muliebribus testibus decisum augeatur per materiam in substantia vteri separatam à massa sanguinea, & nisi talis materia separetur in tali quantitate, vt sufficiat pro nutrimento fætus, eo iam intra ouum efformato, vndè si sanguis non fluit ad vterum vtrumq; deficit, consequenter præcisè per prohibitum fluxum sanguinis ad vterum impeditur generatio, etiamsi sanguis sit optimæ substantiæ, vt obseruaui in aliquibus mulieribus de viraginum indole participantibus, quæ optima fruebantur sanitate, cum integra omnium operationum executione, cum florido colore totius; & menses nunquam eis apparuerunt, & nuptæ steriles extiterunt. Fluxum sanguinis ad vterum prohibitum intelligo esse talem, vt mensium fluxui non sufficiat, nec satis sit ad contribuendum calorem vtero, & partibus genitalibus ei annexis, nempè ouario necessarium pro oui efformatione perfecta, & pro incalescentia illa in concubitu proueniente, & quæ forsan ouum dispositum ad separationem ab ouario turgescentiam in eo inducta est in causa, vt à sua cellula abscindatur, & in vterum emittatur, & per quam vterus secundùm suas porositates dilatatus capacitatem acquirit ad suscipiendam materiam à massa sanguinea, pro opere generationis perficiendo, & ab hac incalescentia vtero impressa ex concubitu obseruamus nuptis, quibus anteà supressi fuerunt menses, fluere, calore vias dilatante, sanguinemq; ad maiorem fusionem, & fluxibilitatem reducente.

Fit talis suppressio mensium, & prohibetur sanguinis fluxus ad vterum vitio sanguinis, & vitio vasorum; Primum contingit, quando sanguis est nimis crassus, pro vt reperitur

in

in Chacochymia pituitosa, & melancholica, cuius causas alibi explicauimus. Hæc sanguinis crassities prohibet fluxum sanguinis menstrui, vel vasa Capillaria vteri obstruendo, ità vt per ea transire non possit, vel non admittendo illam efferuescentiam, & fermentationem, quæ meo iudicio est primaria menstrui fluxus causa, liquida enim, quo magis crassa existunt minus sunt ad fermentationem apta, constrictis à crassitie particulis subtilioribus, & spiritosis, quæ ad libertatem prouocatæ, & motu agitatæ fermentationis opus peragunt. Talis fermentatio sanguinem ad menstrualem fluxum determinans oritur à quantitate sanguinis, quæ per mensem intra vasa mulierum colligitur, plusquam conueniat earum nutritioni, & aliarum facultatum executioni. Auctus in quantitate sanguis in eo plures cumulantur particulæ spiritosæ, & calidę, quæ valent fermentationem eius naturalem augere, hæc aucta, vasa dilatando, & extendendo per conceptam turgescentiam à fermentatione, orificia etiam eorumdem, præcipuè in vtero aperit, sic natura dirigente, & orificia dictorum vasorum in vtero ad hunc finem disponente, vndè sanguinis fluxus per eam partem.

Vitio vasorum impeditur sanguinis fluxus ad vterum, quando vasa sunt nimis exilia à naturali constitutione, quando capacitas eorum tollitur per compressionem ab aliquo tumore supra stante, vel quando sunt obstructa à materia lenta mucilaginosa.

Hæ omnes causæ, tàm vitium sanguinis, quàm vitium vasorum respicientes sinè vlla trepidatione vniuersaliter ab omnibus recipiuntur, sola causa menstrui fluxus superiùs expressa non concordat cum Antiquorum determinationibus, sed quia & hi sunt varij in stabilienda menstrualis fluxus sanguinis causa, ideò videtur etiam vnicuiq; relicta libertas suam proferendi sententiam. Præterquamquòd assignata qualibet causa menstrui fluxus semper huius causæ effectus, & actiuitas, & in actum secundum emanatio impedietur, vel à sanguinis vitio, vel à vasorum præternaturali constitutione, vndè tota curationis ratio in his duobus consistet, & sic parùm videtur conferre ad curationem vera determinatio, vel cognitio causæ menstrualis fluxus.

Impeditus supradictus fluxus sanguinis ad vterum vitio eiusdem, ad illum reuocabitur crassitiem emendando, conciliataq; ei tenuitate naturali ad fermentationem naturalem disponendo, & vtrumq; celeriùs obtinebimus e uacuata, per epicrasim excrementorum copia, sanguineam massam coinquinante, & incrassante. Præterquamquòd purgantia fermentationem quamdam in sanguinem inducendo, subtilitatem ei conciliare apta videntur; idcirco optimum est purgantia admiscere cum eis, quæ subtilitatem & tenuitatem sanguini imprimere valent, & recensita fuerunt, vbi de habitu cacochymo actum fuit, eis tamen adiungere possumus, quæ pro mensium eductione appropriata videntur, vt sunt radix Zedoariæ, Rubiæ, Tinctorum, Dictamum Cretense, Artemisia, Castoreum, Crocum, Carabe, Myrrha, Sagapenum &c. omnia salia alkalica volatilia, sicut & fixa multum operis, & efficaciæ contribuunt in hoc affectu.

Diminuta per purgationem humorum excrementitiorum quantitate, possumus pòstea vti attenuantibus subtiliantibus, & menses educentibus, inter arcana huic morbo appropriata enumerantur nuces, si prius per aliquot dies integræ vna cum cortice in aqua maduerint, ità vt à nucleis extractis possit pellicula eos inuestiens separari, & hac separata nuclei infunduntur in spiritu vini, & de his accipiuntur per aliquot dies tres, vel quatuor, cum mirabili effectu. Idem dicuntur præstare Catti Nucum tempore veris collecti in vmbra exsiccati, & per dr. 5. vsque ad 2. exhibiti in àliqua decoctione Vterina appropriata pro mensium eductione; valet etiam puluis dictus dominarum à Foresto in suis obseruationibus descriptus, vel ℞. Aloes succotrine vnc. .5. Myrrhę dr.2. Croci martis aperit. scr. 2. Boracis Miner. dr. 1. Salis Armoniaci scr.2. Salis Sabinæ, Artemisiæ an. dr. .5. fæculæ Aron scr.2. Croci dr.5. f. p. & cum Syr. de stæcade, & quinque Rad. f. m. cuius dr. 1. 5. omni mane per quindecim dies ante tempus mensium accipiatur cum decoctione aliquorum simplicium supradictorum; sequens puluis est expertus. ℞. Castorei, Acori, Anisi sem. apij an. dr. 1. terre cribra, & da dr. 1. in potu cum vino per sex dies, ante Men-

ses mouent sal Cortic. Auranciorum, & Citriorum ad. scr. 1. pro quolibet exhibitum in decoctione Corticis, Salicis, Minoris, Croci, & Soli sequij, & Marubij; Idem efficaciter præstant & sequentes pillulæ. ℞. Aloes Succotrine vnc. 5. Croci vnc. 5. cum aqua herbæ mercurialis fiat extractum de quo recipe vnc. 4. salis artemisiæ vnc. 1. succi Mercurialis depur. vnc. 8. M. & ponantur omnia in Matula Vitriata, & fiat euaporatio in B. M. lento igne, donec veniat ad consistentiam extracti, de quo accipiatur, per octo dies antè tempus Mensium dr. 1. per quatuor horas ante prandium, & per quatuor horas post cœnam, & emplastrum factum ex farina volatili, Croco, & vitellis ouorum applicatum subtus vmbilicum.

Vitium vasorum, si est ex naturali angustia, immedicabile euadit, si ex compressione à tumore, hic est auferendus per medicamenta qualitati tumoris conuenientia, si ab obstructione eadem conueniunt remedia; quæ dicta sunt superiùs de vitio sanguinis pro attenuanda, & dissoluenda materia obstruente, & in hoc casu efficacissima sunt suffumigia in vterum introducta, qualia sunt ea facta ex scorijs reguli Antimonij, & ex sale Armoniaco.

Fluor albus vteri vaginam lubricans, & cauitatem sterilitatem efficere potest, virile semen alterando, vel eius permanentiam in vtero prohibendo, ità vt actuari non possit, nec spiritus suos ad oui fæcunditatem necessarios, & ad vteri illustrationem, & alterationem requisitos diffundere.

Hunc fluorem communiter à duplici causa pendere statuunt medici vna à toto, & ab hac fit, quando massa sanguinea multis est deprauata excrementis, à quibus se exonerat in vteri substantiam relinquendo, dum per istam circulat, & ab vtero continuato fluxu extra pelluntur, hinc pro varietate excrementorum prædictus fluor variat, nam vel excrementa sunt acria, & biliosa, & fluxus tunc est flaui coloris mordax, & corrosionem circa vterum, & in vteri substantia minatur, vndè quandoq; vlcera læthalia fiunt, aliquandò verò omni mordacitate caret, in hoc casu videtur solam serosam colluuiem peccare.

Sanguis hæc excrementa in ſe colligit, vel vitio partium alimenta præparantium, vel vitio lienis, vel vitio ſui, quando ſecundùm qualitates eſt nimis acris, & bilis copiam in ſe cumulat, vel ſalium acidorum fluorem experiendo aciditate morboſa perfunditur, vel ſalſedine inficitur.

Hæ cauſæ ſunt rectè perpendendæ, in huius fluxus curatione eſt perquirenda pars affecta, eiuſq; vitium indagandum, & iuxta indicationes ab his propoſitas, medicamenta ſunt preſcribenda in ſeroſa colluuie ſimplici exſiccantia videntur conuenire, & diuretica, pro materia ab vtero auertenda, vbi bilis coniungitur exſiccantibus vnienda, quæ bilem frangunt, ſicuti vbi acida cum ſero colliguntur, quæ hoc mortificant, & in hoc caſu valet ſequens decoctum. ℞. ligni ſancti vnc. 2. Cort. eiuſdem vnc. 1. 5. liquiritiæ vnc. 1. cocquantur ad medietatem in aqua lib. 6. 5. deindè adde ſem. Portulacæ dr. 2. glandes cum calicibus num. 6. ſumach. dr. 2. Rad. Tormentillæ dr. 4. conſolidæ dr. 1. denuò coque benè cooperto vaſe ad remanentiam lib. 2. colaturæ accipe vnc. 4. cum Syr. myrtino vnc. 1. & per triginta dies ſit vſus huius decocti.

Si à toto proueniat dictus fluor, cum iſto coniungetur Macies, & prauus corporis color, ſi verò vitio alicuius partis excitetur, hoc nobis patebit per ſigna propria vitij, partem deprauantis.

Alius modus, & cauſa, à qua ſit hic fluor, eſt vteri affectio ſanguinem, per eius ſubſtantiam circulantem, ſecundùm aliquas ſui portiones corrumpens, & in excrementum paulatim commutans, quòd paulatim etiam expellitur.

Hanc affectionem vteri, ſanguinem in album excrementum corrumpentem, puto in acido quodam excedenti conſiſtere, cum videamus ab acidis ſanguinem dealbari, vt patet ex illa celebri experientia ab aliquibus relata circa lac, cui ſi incoquatur ſal tartari rubedinem concipit, & huic rubenti ſi inſtilletur ſpiritus vitrioli, naturalem concipit albedinem, ſic ſanguis (ſi verum eſt eſſe materiam lactis) in glandulis mammarum collectus, ab harum acido dulci connaturali in lac album elaboratur, vndè non eſt improbabile ab acido ſuperabundante, in ſubſtantia vteri ſanguineam

neam ſubſtantiam corrumpi, & in excrementum album transmuttari.

Hoc acidum ſuſcipit vterus, vel à ſanguine melancolico, quià ab eo nutritur, quod eſt idem, ac contraxiſſe temperiem frigidam, ab Antiquis, pro cauſa huius fluoris ab vteri vitio prouenientis, recenſita; hac ratione forſan frequenter poſt partum hi fluores relinquuntur, ſpiritibus temperiem eius conſtituentibus debilitatis, vel diſsipatis pro aliqua portione, propter quod acidæ particulæ forſan ad temperamenti ſui conſtitutionem concurrentes exaltantur, non aliter ac in vino, à quo euaporantibus ſpiritibus, & particulis ſulphureis calidis acceſsit. Póteſt etiam eſſe alia ratio, cur à partu relinquatur hic fluxus, nempè ſi Caruneulæ illæ, vel aliqua, per quam annectitur placenta vtero, permaneat etiam poſt partum; Et ſicuti tempore grauidationis ab his carunculis humor albugineus præparatur, in alimentum fætus ceſſurus, ità poſt partum in vtero permanens contracto vitio humorem albugineum, ſed excrementitium ſubminiſtrare poteſt.

Hoc acidum vitians vteri ſubſtantiam ad temperamentum, tollendum medicamentis illud infringentibus toties repetitis, & præcipuè vulnerarijs, quæ in hoc affectu multum æſtimo, præcipuè ſi miſceantur cum vterinis, & ex eis inectiones, & ſuffumigia parentur.

Altera etiam via mihi videtur poſſe fluere hunc humorem album, nempè ex lacunis in vagina vteri exiſtentibus, & ex meatibus in vteri collo copioſè apertis; Experientia enim demonſtrat ex diſſectis mulierum Cadaueribus à dictis partibus humorem album copioſè exprimi, & hunc recipiunt à membranoſa colli vterini ſubſtantia, prout demonſtrat Graaff in libro ſuo de mulier. Organis. Poſſunt enim hæ partes alteratione deprauari, & diſponi ad copioſum humorem recipiendum, & laxitate debilitari, vt illum detinere non valeant, ſed profundere cogantur; Hinc eſt quòd tales fluxus in grauidis copioſiores euadunt, quia tunc temporis humorum confluxus ad vterum eſt copioſus.

Pro

Pro hac causa extirpanda, corroborandi sunt meatus prædicti exsiccantibus non solùm internis, sed etiam externis, suffumigijs nempè iniectionibus. Inter remedia huic causæ propria enumerantur sequentia. Cortex oui incubati, post exitum pulli puluerizatus, & ad vnc. 5. exhibitus in aqua ferrata, Membrana Castanearum interior rubens, ad dr. 2. cum totidem pul. Eboris in vino meraco, vel cum decoctione Rosmarini, filipendulæ radix pul. ad dr. 1. in pastinace Syluestris decocto, & Dauci, & sequens puluis. ℞. Herbæ veronicæ sem. Ameos an. vnc. 5. Cardamomi, Cinamomi an. dr. 2. Croci Martis astring. scr. 1.5. Spodij, Charabe an. scr. 2. 5. sem. Plantag. Portulacæ an. dr. 5. m. f. p. & exhibeatur dr. 1. cum decoctione Rosmarini. Decoctum Antimoniale descriptum in cap. de lympha fluorem album in mulieribus eradicat. Multoties decipiuntur Medici in hoc affectu, qui aliquando est Gonnorrhæa, ne decipiamur, aduertendum est in vero fluore lumbos dolere in gonnorrhæa non apparentibus mensibus ille cessat, ista perdurat, & circa meatum vrinarium mucosa materia mucosa colligitur, quia ibi lacunarum meatus, in quibus humiditas in concubitu cum delectatione emissa colligitur, terminatur, & quandoq; partes circa dictum locum existentes vlcerantur. Si Gonnorrhæa certi erimus, curanda modo superiùs tradito.

SECTIO

SECTIO II.

DE FACVLTATE VITALI.

Et primò de Respiratione, & vsu Pulmonum.

ADeò discordes in respirationis vsu sunt authores, vt impossibile sit eos simul conciliare, quamuis pulmonum fabrica, & structura diligenter sit ab Anatomicis delineata, & demonstrata. In modo etiam, quò fit respiratio, adsunt etiam discordiæ, & in vtroq; recessus, ab Antiquorum documentis, vndè in his ambagibus remanet solùm perscrutari, quæ rationi magis sunt consentanea, & naturæ fini adaptata hæcq; pro certis stabilire, & ad medicum finem adaptare, & primò inquirendum.

CAPUT I.

QVOMODO FIAT RESPIRATIO, ET EXPIRATIO.

PLures sunt circa harum operationum inquisitionem sententiæ. Aliqui in virtutem attractricem refundunt, quæ aerem sua vi in cauitatem pulmonum attrahat, alij contendunt esse vacui fugiendi necessitatem, quod per dilatationem Thoracis introducitur, cui necessitati, vt prouideat natura aerem extrinsecum allicit. Alij in motum pulmonum suæ substantiæ proprium refundunt, dum tali motu dilatantur Bronchia asperæ arteriæ, quibus contexitur, & ex tali dilatatione facta capacia alterius corporis, vel maioris aeris, hic ea ingreditur, & implet, vndè ab aliquibus sancitum fuit, ideò pulmones impleri, quia dilatantur, & quia impleti pulmones aere, à motu Costarum introrsum comprimuntur,

tur, aer inclusus in eorum substantia expellitur cum motu expirationis.

Hæ tamen sententiæ rationi potiùs contrariantur, quàm eam fautricem habeant, nam hæ facultates in materiam superficiei corporis solùm contiguam, quale est aer, agentes alibi demonstraui esse Chymericas, ratio à vacui necessitate petita ab experimentis à Recentioribus in publicam lucem datis, improbabilis redditur, vel aboletur. Experimenta enim intendunt demonstrare aerem non currere ad implendum vacuum, ob præcisam necessitatem, à vacuo determinatam, sed aerem vacuo spatio contiguum à superstante aere premi, & pressione impelli ad implendum spatium vacuum; nec subsistit doctrina allata de motu pulmonum eorum substantiæ naturaliter debito, nam in pulmonibus non adsunt fibræ, nequè carnosæ, neq; neruosæ, pro motu, cuius sunt principalia instrumenta, sufficientes. Videmus enim omnes partes, quæ mouentur, fibris supradictis esse contextas textura conuenienti motui exequendo, vndè si motus naturaliter esset pulmonibus debitus, his etiam fibris deberent esse contexti.

Recentiores visi sunt meliori iudicio determinasse inspirationis causam stabiliendò, pendere à motu Thoracis, per musculos intercostales, tàm internos, quàm externos exercitus, cuius beneficio costæ attolluntur, cauitasq; Thoracis amplior redditur, & pulmones prius à depressione Thoracis, quasi compressi, in hac dilatatione se dilatant, & aer, qui superstabat aeri existenti intrà asperam arteriam, & Bronchia, & qui hunc vnà cum pulmonibus, & suis bronchijs præmebat, ità vt istis resistentibus dictæ pressioni aer pressus vlterius progredi non poterat, premebat in pulmonum dilatatione sequente dilatationem Thoracis aer pressus aeri prementi cedens pulmonum substantia non resistente, & ob spatium dilatatum, quod cum impleri non possit à præexistente aere, aer premens vna cum isto dictum spatium occupat, & bronchia pulmonum suo ingressu implet, eaque distendit, & ità fit inspiratio, vndè verificatur in aliqua parte sententia superiùs dicta pulmones

aere

aere impleri, quia dilatantur, sed ista dilatatio, nec motum aeri præbet, nec hunc attrahit, sed locum parando aeri, hic impulsu pressionis à superstante aere, in spatium præparatum à dilatatione impellitur.

Per dilatationē Thoracis pulmones moueri, multi ex Antiquis asseruerunt, licet rationē verā nō reddiderint talis motus.

Quomodo fiat hic motus Thoracis, explicant Anatomici, ad quos lectorem remitto, & solùm obseruo, cū aliquibus ex Recentioribus hanc dilatationem fieri, tàm ope Diaphragmatis, musculorum internorum, quàm externorum, contra sententiam eorum existimantium solùm musculos externos dilatationi conferre, internos verò depressioni, nam huiusmodi depressio sinè alicuius instrumenti ministerio exequitur, per virtutē propriā elasticā costarū, qua suo statui naturali remittuntur, eo modo, quo lignū incuruatū sibi derelictū, sinè alicuius auxilio, sed sola virtute elastica suā rectitudinē recuperat.

Huius inspirationis vsus, & ingressus aeris in pulmones varius ab Antiquis, & à Recentioribus determinatur, communis fuit opinio inter Antiquos, aerem à Natura in pulmonum substantiam permitti continuo ingressu, & regressu, vt ab aere ingrediente cordis, & sanguinis calor miti refrigerio attemperaretur, cum aere verò egrediente fuligines ab æstuante sanguine erumpentes, vnà cum illo expellerentur. Secundò, vt aer attractus sanguini in pulmonibus existenti misceatur, vnà cum isto in sinistro cordis ventriculo in spiritum vitalem excoquendus. Tertiò, vt ex admixtione aeris sanguis subtiliaretur, & attenuaretur, in minutioresq; partes diuideretur, vt angusta quæq; vasa, & partium porositates, pro indiuidui conseruatione penetrare posset.

Inter Recentiores Ioannes Mayouu existimat spiritum Nitro-aereum aeri commixtum in inspiratione sanguini per pulmones circulanti commisceri, particulisq; salino-sulphureis huius liquoris vniri, & ab hac vnione spiritus nitro-aerei, & particularum nitro-sulphurearum sanguinis fermentationem vitalem in hoc excitari.

Huius opinionis fundamentum deducit ex eo, quòd quemadmodum particulæ Nitro-Aereæ, terræ spiracula lentè

sub-

ſubeuntes, ibidem cum particulis ſalino-ſulphureis immaturis terræ æſtu obſcuro congredientes fermentationem, & cum hac calorem accendunt, à quo vegetabilium vita dependet, vt idem Author oſtendit in ſuo tractatu de ſale nitro Cap. 5. ità particulæ eædem Nitro aereæ in cruoris maſſam pulmonum Miniſterio introductæ, particuliſq; iſtius Salino-ſulphureis ad iuſtum vigorem euectis, quoad minima admixtæ, fermentationem ſatis inſignem, ad vitam animalis requiſitam, in eo efficiunt. Vndè ſtatuit, ſanguinem à terreſtri gleba non eſſe diſſimilem, illumq; ijſdem particulis, ſed magis exaltatis conſtare, quibus terra ipſa ſcatet, & ſicut ſulphur immaturum, cum ſeminibus ſalis fixi ſtrictè combinatum, materiam terreſtrem componit, ità cruoris maſſa à particulis ſalino-ſulphureis ad volatilitatem iuſtam euectis conflatur, vndè fit, quod & terræ, & ſanguini idem color ſilicet atro-purpureus maneat.

Sanguini fermentationem contingere ſicut, & omnibus alijs rebus, naturalibus à ſpiritu nitro aereo videtur conuinci ex eò, quòd impedito aeris, à dicto ſpiritu nitri imprægnati ingreſſu in pulmones, cum reſpirationis ſupreſſione efferueſcentia cruoris mox concidit, animaliſq; vita extinguitur.

Maiorem confirmationem huic ſententiæ addit ab obſeruatione facta, demonſtrante ſanguinem, qui ſub atro colore pulmones intrat, magis floridum, rutilumq; qualis eſt ſanguis arterioſus ex ijſdem redire, quod obſeruatum etiam fuit à clariſſimo Louuero in viuorum ſectionibus, idemq; oſtendit mutationem iſtam in cruoris maſſà factam, non tàm à comminutione huius in pulmonibus, quàm ab aere ei admixto prouenire; etenim ſanguinis venoſi in vaſe excepti ſuperficies ſumma, quæ aeri expoſita eſt; colorem cocineum floridumq; acquirit, è contrà ſanguis in fundo vaſis ſub colore atro purpureo apparet, qui eidem aeri expoſitus, poſt breue temporis ſpatium colorem rutilum induit, ideoq; mirandum non eſt, ſi ſanguis in pulmonibus, vbi aer per particulas eius diffuſus, cum eodem intimè permiſcetur, per totum floridus reddatur, ſed pro certo tenendum, aerem ſan-

ſanguini admixtum colorem rutilantem eidem communicare, & quidem quatenus à ſpiritu nitro-aereo fermentatio in cruoris maſſa excitatur, quippè ſanguis arterioſus, qui ſub florido colore conſpicitur, particulas ſuas valde mobiles habet, & inſigniter efferueſcit, ſanguis verò venoſus atrior, obſcuriorq; ob fermentationem eius imminutam, ideoq; magis grumoſus, citiuſq; coagulatur.

Fermentationem ſanguinis à ſpiritu nitro-aereo huic commixto probat idem Author duplici experimento. Primum ſi ſanguis in vaſe aliquandiù ſeruatus in vitrum collocetur, ex quo aer per antliam aeream exhauriatur, ſanguis iſte in ſuperficie, in qua colorem floridum obtinuit, leniter efferueſcet, & in bullas aſſurget. Sin autem ſanguis arterioſus adhùc incaleſcens in loco aere vacuo poſitus fuerit, mirum in modum expandetur, & in bullulas penè infinitas eleuabitur, idq; partim à particulis eius exæſtuantibus, inquè motũ poſitis, partim ab aeris particulis nitro-ſulphureis illis commixtis oriri verò ſimile eſt. Secundum ſi ſpiritus nitri liquori ſale volatili, ſulphureq; referto, veluti ſpiritui cornu ceruini, oleo proprio impraegnato affundatur, efferueſcentia mox inſignis cum colore cocineo admodum rutilante in liquore excitabitur, qui tamen color floridus æſtu liquoris ceſſante in atro-purpureum comigrat, & ità particulæ nitro-aereæ (quibus ſpiritum nitri abundare alibi oſtendit) cum particulis liquoris prædicti ſalino-ſulphureis exæſtuantes, colorem cocineum ſanguinis arterioſi æmulum efficere videntur, ea enim eſt particularum nitro aerearum natura, vt eædem in motu poſitæ, rebus, quibus inſunt, colorem rutilum inducant, prout in ſpiritu nitri inter diſtillandum rutilante contingit.

Perennari hanc fermentationem in ſanguine vult, quià particulæ nitro-aereæ iſtius fermentationem efficiunt, & hæc alias particulas nitro-aereas à ſanguine elicit, à quibus æſtus in hoc de nouo inſtauratur, & ab aere ſanguini commixto per eius fermentationem elici particulas nitro-aereas probat in eodem tractatu de ſale nitro cap. 8. in initio, & quia ſpiritus nitro-aerei in pulmonibus maſſæ ſanguinis immixti, in corpo-

ris

ris habitu maxima ex parte à sanguine secernuntur in aliquos vsus, ità cruoris æstus, & fermentatio decrescit, ità vt cruor ad pulmones reuersus ob dictorum Spirituum defectum secundùm fermentationem sit valdè imminutus, & remissus, neque tamen fermentatio penitùs cessat, quia à particulis nitro-aereis ab aere intra sanguinem existente, & per habitum corpus admisso elicitus sustentatur, licet minor sit ea in pulmonibus suscepta, quia spiritus ibidem suscepti deficiunt, vt diximus, & qui eliciuntur ab aere, in sanguine latente sunt minores ijs, in pulmonibus susceptis.

Sicuti fermentationem sanguinis à spiritu nitro-aereo oriri probauit præcitatus Author, ità etiam eiusdem incalescentiam à particulis nitro-aereis cum particulis cruoris salino-sulphureis oriri censet. Hanc suam sententiam probat à Minera qualibet salino-sulphurea, cuiusmodi sunt Marchesitæ Vitriolicæ, quæ recenter effossę, aeriq; humido expositæ æstum, caloremq; intensum concipiunt, in quantum particulæ aereæ, cum particulis salino-sulphureis mineræ congressę efferuescentiam insignem excitant; Quantò ergò maior existimandus est sanguinis æstus, feruorq; dum particulis istius salino-sulphureis ritè euectis ei miscentur particulæ nitro-aereæ. Hinc deducit per motum animalia summè incalescere, non per attrationem partium, impotentem tantam particularum calidarum copiam ab eis extrahere, vt calorem intensum efficiant, sed ob frequentem respirationem, à motu violento excitatam, per quam spiritus nitro-aerei in magna quantitate per inspirationem attrahuntur, & sanguini miscentur, congredientesq; cum particulis salino-sulphureis istius efferuescentiam maiorem excitant, & cum hac incalescentiam, & æstum à frequenti respiratione calorem excitari, probat etiam, quià quilibet existens quietus, & pro voluntatis imperio frequenter respirans calore solito maiori incalescit.

Hæc est inspirationis Causa, & finis, iuxtà sententiam Excellentissimi Ioannis Mayouu; expirationis verò causa est descensus Costarum in suum naturalem situm, per quem thorax coarctatur, & pulmones constringuntur, coacti aerem

rem contentum expellere. Ad violentas autem expirationes conducunt musculi abdominis obliqui descendentes, & ascendentes, quorum tendines Costis inferioribus inferuntur, vndè in horum contractione non possunt costas non deorsum trahere, & pectus constringere.

Hinc dictus Author ait, aerem inspiratum gustui, & olfactui, expulsum loquellæ, voci, tussi, sternutationi, sputi excrementitij, & saliuæ excretioni, retentum vrinæ, & fæcum egestioni, fætus expulsioni, chyli, lymphæ, atq; sanguinis motui inseruire. Negat respirationem pro cordis refrigerio peragi, sed potiùs calorem excitare, neque inseruire pro motu sanguinis per pulmones à dextro cordis ventriculo in sinistrum; neque vult per expirationem sanguinis comminutioni in pulmonibus contribuere.

Putat hic Author spiritum nitro-aereum nihil aliud esse, quàm particulas minimas ignis intra aeris circumuolutiones latentes, & à Sole mutuari, quem ignis sferam statuit, & quandò particulæ aeris circumuolutæ igneis particulis priuantur, quòd contingit in sustentanda flamma in alimentum istius consumptis, vel ab aere separatis dictis particulis igneis, & quia tunc particulæ aeris leuiores factę supremam aeris regionem ascendunt, vbi de nouo igneas particulas Solis in ea regione abundantes recipiunt; Vocat has particulas igneas nitrosas eo, quia à Salibus fixis terræ inhærentibus, & sulphure mixtis attractæ Salnitrum in terra efformatur, & pro huius constitutione aliquid ab aere trahi probat experimento.

Si terra, à qua extractum fuerit salnitrum aeri exponatur, Salenitro de nouo impręgnatur, quod non potest recipere, nisi ab aere pro aliqua saltem portione necessaria ad constitutionem Salisnitri, sal fixum in nitro hospitans in aere volitare posse non putat, sicut nec sulphur fixum, quale est illud, quod ingreditur constitutionem salisnitri, consequenter ab aere non potest terra recipere sal, & sulphur fixum, necessarium pro salenitro, remanet ergo, vt solùm ab aere particulas igneas in salenitro existentes attrahat. Has particulas igneas nitrosas, cum sulphure, & sale

 con-

congredientes vult ignem exhibere,quia dictę particulę igneę accenduntur,& motu perturbato celeri,& violento mouentur quod probat, quia salnitrum nunquàm flammam concipit, nisi sulphuri mixtum, sic hæ particulæ aeris igneæ vnitæ cum particulis salino-sulphureis sanguinis ad inuicem fermentantur, & accensionem in eo introducunt.

Inter Recentiores Ill. Malpigh in Epist. p. ad Borellum vult pulmones, & respirationem à Natura esse fabrefactos, & institutam non ad refrigerationem sanguinis, & cordis, sed ad sanguineæ massæ miscellam, motu enim pulmonum minimæ sanguinis particulæ, albæ, rubræ, chylosæ, lymphaticæ, serosæ in vnam massam sanguineam exactissimè miscentur, & per eundem motum crassæ atteruntur, & comminuntur, vt dicta mixtione perfecto modo, cum alijs colligari, & vniri possint.

Malachias Thruston lib. de respir. cor à sanguificationis officio excludit, & sentit in dextro istius ventriculo chylum, cum sanguine rudem tantùm dispositionem pro mutatione in sanguinem suscipere, in pulmonib. verò sanguinem efferuescere, subtiliari fluiditatem suscipere, & in verum sanguinem mutari concludit.

Alfonsus Borellus part. 2. de motu animalium Cap. 8. necessitatem respirationis, & attractionis aeris pro vitæ conseruatione exagerat; finem verò talis attractionis determinat non esse ad refrigerium, & ventilationem flammæ, & caloris cordis, sicut nec expirationem esse ordinatam ad expellendas fuligines genitas ab igne in corde existente, nec admittit motum pulmonum sequentem aeris attractionem, mixtionem partium ætherogenearum sanguinis promouere, licèt talis motus faciat ad contusionem, & comminutionem dictarum particularum, & ab eo in partes minimas diuidantur, nec approbat aerem in pulmones intromitti, vt suis particulis nitrosis efferuescentiam sanguinis promoueat, & eius fluxibilitatem augeat, quæ omnia rationibus, & demonstrationibus mathematicis conatur probare.

Sed stabilita necessitate aeris pro vita conseruanda hunc in pulmones ingressum vult sanguini misceri, & modum

ſatis ingegnioſum exponit prop. 113. cit. cap. huic aeri ſanguini mixto illud officium tribuit proprium penduli oſcillatorij in horologio, quod legibus mecanicis itus, & reditus æquitemporaneos efficiendo violentiam cauſæ motiuæ, & motus omnium rotarum dirigit, regulat, & contemperat, ità aeri intrà ſanguinem inſinuato concedit motum oſcillatorium adinſtar penduli, quo partes ſanguinis eis contiguæ eodem motu oſcillatorio agitantur, & partes omnes animalis rithmo regulari commouentur, non ſecus, ac rotæ horologij, ab oſcillatorio motu penduli impelluntur moderanturq; & hanc ſuam opinionem dilucidat, prop. 116. cit. cap.

In hac opinionum diuerſitate difficile eſt verum pulmonum vſum determinare, & finem per quem aer intra eos admittitur, & ab eis expellitur excepta ſanguinis alteratione, quæ euidenter patet, cum ſanguis in pulmonibus tenuior inſpiciatur, quàm in venis, & in dextro cordis ventriculo, & rubicũdior, coloriſq; rutilantis, & has qualitates non reciperet niſi alterationem in pulmonibus ſubiret. Pro medicina verò exercenda, & pro iſtius fine conſequendo mihi videtur ſufficere vniuerſalem determinationem accipere, nempè eſſe neceſſarium ad vitæ conſeruationem aeris ingreſſum in pulmones, & ab eiſdem regreſſum; quapropter medicinæ, & medici munus eſt vias per quas aer ingredi, & regredi debet ab omni impedimento liberas conſeruare, hoc enim obtento, & ingrediente aere, ea præſtabit ad quæ eſt deſtinatus, & ad ſuum finem properabit, cum illis medijs à prima cauſa adiunctis, & hunc finem obtinebit, etiam ſi Medicus, vel Philoſophus ignoret quiſnam ſit, omnia ergo impedimenta, quæ poſſunt prohibere aeris ingreſſum, vel regreſſum à Medico ſolum ſunt conſideranda, & auferenda, quià hæc impedimenta conſtituunt eſſentiam morbi, & vitæ animalis inſidias ponunt.

Impedimenta poſita in organo per quod aer in pulmones ingreditur tres morborum differentias cõſtituunt, Diſpnęam, Aſthmã, Orthopnæã, in quibus omnibus adeſt reſpiratio difficilis, in Diſpnæa verò habemus reſpirandi difficultatem, ſed minorem, quàm in Aſthmate, & Orthopnæa, in Aſthmate eſt maior, quàm in Diſpnæa, minor quàm in Orthopnæa, in quà

ægri nisi sedentes, & recta ceruice aerem inspirare possunt.
Horum morborum causa, tàm ab Antiquis, quàm Recentioribus in impeditis Bonchijs asperæ arteriæ per pulmonum substantiã disseminata cognoscitur. Impediuntur autem ab humore crasso, viscoso, & etiam seroso, qui secundùm Antiquos à Capite in asperam arteriam descendit. Secundum Recentiores ab arteriæ Trachealis ramificationibus sanguinem pro nutrimento Bonchijs deferentibus transfunditur in dicta Bronchia, impediendo aeris ingressum, cum difficultate respirandi, quæ maior, vel minor efficitur, pro maiori, vel minori transfusi humoris quantitate. Et hanc viam humorum ad Bronchia pulmonum cognouerunt etiam aliqui addicti antiquorum doctrinæ, determinantes à vasis sanguiferis in asperæ arteriæ ramificationes. humores excrementitios deponi. Rationes verò, per quas non admittunt Recentiores defluxum humorum à capite per asperam arteriam in pulmones, alibi demonstraui.
Alia impedimenta, seù causas, pulmonem Bronchia ad talem angustiã deducentes, vt aeris ingressus in eis prohibeatur Recentiores excogitarunt, & vna est efferuescentia sanguinis magna, in pulmonum substantia excitata, à qua dilatata vasa sanguifera, & turgida sanguine, Bronchia asperæ arteriæ, cum quibus colligantur, comprimunt, & aeri ingressum impediunt, & hoc modo volunt succedere respirationis difficultatem in hystericis passionibus, in suffocatione vterina, & in suffocatione hypocondriaca, dum à vaporibus ab vtero eleuatis, & ab hypocondrijs sanguis in pulmonum vasis existens per dictã efferuescentiã, tãquã à fermento extraneo alteratus turgescit.
Altera à Vilisio excogitata, est neruorum pulmonicorum affectio, per quam conuulsi in continua Diastole pulmones sustinent, vt noui aeris in conuenienti quantitate ingressui aditus occludatur, & cum respiratio à reciproco motu Diastolis, & Sistolis pulmonum perficiatur, pulmonibus in continua Diastole detentis, non potest non alterari respiratio, cum difficultate. Huius affectionis neruos pulmonum conuellentis, & in quadam continua contractione eos detinentis causam refundit, vel in conuulsiuos motus
per;

perpessos à neruis plexuum in hypocondrijs positorum, vel ab eis ventriculi, cum quibus nerui pneumonici communionem conseruant, quamobrem ratione talis consensus, & communicationis in eosdem motus conuulsiuos trahuntur. Hinc explicatur etiam ratio, cur in Hystericis affectibus respiratio difficilis succedat, nam communicata ab vtero materia spiritus animales apta exagitare, & in furorem cogere neruis huic parti insertis, horum medio eadem materia neruis hypocondriorum impartitur, & ab his ad neruos pneumonicos stante dicto consensu transit.

Succus etiam neruosus particulis etherogeneis vitiatur, si has in neruos pneumonicos paulatim deponat; hæ ad determinatam quantitatem congestæ excitantur, suamq; virtutem exerunt, spiritus animales in eis contentos irritando; & cum eis succum neruosum ad quamdam efferuescentiam ducendo, per quod in contractiones spasmadicas trahuntur pulmones in continua ferè Diastole detinentes cum respirationis difficultate modo superiùs explicato.

Has causas non explicarunt, nec cognouerunt Antiqui, his tamen accesserunt, quando difficilem respirationem à vaporibus ab Hypocondrijs, & ventriculo, & ab vtero eleuatis, pulmonibusq; in fixis horum oppressione, & Bronchiorum coarctatione difficilem respirationem fieri determinarunt; in hoc solùm Recentiores discrepare videntur, quòd modos in medium adducunt, per quos à dictis vaporibus, & à materia aliundè pulmonibus communicata Bronchia pulmonum coarctantur, opprimunturq; & sunt efferuescentia sanguinis in vasis pulmonum, & spirituum in neruis agitatio, & inordinatus motus à dicta materia communicata effecta.

Pro curatione impediti ingressus aeris in Bronchia pulmonũ stabiliti à copia humorũ excrementitiorũ, ea occupantiũ, per expectorationẽ euacuandi sunt dicti humores. Ad quod conducit Croci scr. 1. Moschi gr. 5. spiritus sal. Armon. gut. 6. in vino exhibeantur, & aqua ex floribus Rapar. cum Croco, & pauco Mosco mixta, & exhibita pluries in diẽ ad vnc. 3. & 4. & ab aliquibus prædicatur tale remedium tamquam miraculosũ. ℞. Rad. & sem. Sileris montani, vnà cum radice Ari in subtillũ

puluerem redigantur, & cum succo raparum, sub cineribus coctarum in eclegmatis formam commisceantur, & de hoc paulatim, & sæpè patiens lambat; nam multum leuaminis tribuere experientia docuit. Matricariæ succum ad vnc. 4. per tres dies exhibitum à Paroxisimo subleuare expertum est antè hæc, vel cum istis remedijs possunt exhiberi flores Belzoin scr. 1. sulphuris scr. 5. salis Armoniaci scr. 5.

Pro præseruatione excrementa serosa, & pituitosa excedenti colluuie in corpore redundantia sunt euacuanda, & exsiccanda, auferendo etiam causam, vel frigidam, quæ ea cumulat, vel calidam, quæ sanguinem dissoluendo in serositates excedentes transmutat, ab his enim consecutio prædictæ indicationis obtinebitur, siuè humores à capite ad pulmones defluant, cum Antiquis, siuè à massa sanguinea in pulmonibus segregentur, cum Recentioribus, quod dicendum est etiam de causa; Nam hæc, vel est calida, vel frigida in capite, vel calida, & frigida in sanguine, & sicut exsiccantia, & euacuantia humores exsiccant, & euacuant, siuè à capite generentur, siuè in massa sanguinea congregentur, ità remedia calida, & frigidam causam his qualitatibus contrariam remouebunt, siuè hæc in capite, siuè in sanguine resideat. Idcircò in causa calida conueniet decoctum Santal., Chinæ, Radicis Cannæ, cum herbis refrigerantibus, & bili peccanti conuenientibus; aquæ etiam thermales villæ, nocerae conducent ad extinguendum calorem, quòd præstabunt etiam ea omnia, quæ superiùs enarrauimus, pro tollenda serosa colluuie à bile congregata. In frigida causa erunt præscribenda exsiccantia calidiora, lignum sanctum, Viscum quercinum, lentiscum, salsam, ex quibus parari possunt decocta, cum radice Enulæ campanæ sileris montani, & ari, pastinacę siluestris, folijs galitrici siluestris, Rosmarini, Marubij, ex ijsdem potest etiam parari decoctum iuris Galli, exhibendo antè bolos ex terebentina ad dr. 2. gummi Amoniaci dr. 1. flor. sulphur. scr. 5. Syr. de petho in hoc affectu commendantur à Quercetano, habet etiam Augeri Syrupum, quem maximè extollit pro Asthmathe debellando; potest etiam parari vinum medicatum,

cum

cum supradictis simplicibus, & lignis, & cum suffumigio sulphuris.

Si à vaporibus ab inferioribus partibus eleuatis Asthma fiat, isti sunt dissipandi, & reprimendi, siuè hunc morbum faciant, vel efferuescentiam in vasis pulmonum excitando, vel neruos pneumonicos conuellendo, vel comprimendo substantiam pulmonum, & in hoc casu conueniunt Tinct. Castor. Carab. fæcula Brion, Bezoart. Iouiale, oleum macis, Gariophil. Carab. Spir. sal. armon. & oleum Terebent. ex quibus parari possunt varia medicamenta cum aq; Puleg. Melissæ, Scorzoneræ, Theriacal. addendo confect. ex Hyac. s. o. confect. Alcherm. Mitrid. Trifer. magn. cum op. Omnia enim opiata in his affectibus sunt valdè efficacia iuxtà Hip. Methodum, idcircò magnæ efficaciæ, erit sedatiuum maius, & sedatiuum minus descriptum à Kenophelio, & præparatio superiùs descripta.

Ad hos affectus respirationem lædentes reducitur etiam tussis, quæ fit à materia in Bronchijs pulmonum translata, iuxtà dogma superiùs traditum, quæ irritando impellit pulmones ad sui expulsionem; in hoc affectu eædem sunt indicationes enumeratæ superiùs, de impedita respiratione, quia eædem causæ sunt serum, & excrementa pituitosa, vel congregantes, vel generantes, vel sanguinem in ea dissoluentes, ità eodem modo debet expectorari priùs materia in pulmonibus congesta, quod fit propositis superiùs remedijs. Aliqui laudant decoctum adianti in vino, & centaur. maior. dr. 2. in aqua decoct. sebesten in ingressu lecti per duodecim vices assumptæ. Pro præseruatione eædem manent indicationes dictæ superiùs de Astmathe ab humoribus facto, vndè remedia etiam pro præseruatione ibi tradita in hoc casu conuenient.

Phtisis reducitur etiam ad affectus læsæ respirationis, quia ferè semper cum hoc affectu coniungitur, in quò duo consideranda veniunt, sanguinis effusio, quæ est cohibenda. Secundò pus abstergendum. Tertiò valcus consolidandum. Quò ad sanguinem nihil melius liquore stiptico, & spir. terræ sigillatæ, cuius præparatio traditur in messi spargirica,

laudatur etiam fructus mori celsi immaturi, & exsiccati, item succus vrticæ, & succus hæderæ terrestris cum thure, & diepenidio ad formam Loch redactus, pro vlcere abstergendo nihil efficaciùs balsamo sulphuris Therebentinato pro vlcere consolidando tamquam secretum proponitur aqua destillata à stercore bouino, vel vacino collecto tempore Maij in pasculo, vbi pascuntur, relicta per totam noctem aeri sereno, & in aurora bibita, ad Ciathi mensuram, folia bistortæ, & branchæ vrsinæ coctæ, & mansę, per quindecim dies. Est etiam optimum remedium decoctionem ex herbis vulnerarijs parare, nempè ex pirola Alchimilla Sanicula Vincaperuinca, Farfara Consolida, Pulmonaria, Scabiosa, & Hyperico, cum Antimonio, Sulphure, in sacculo impositis, & de hac bibere sæpè in diem.

Hydrops pulmonum, seù Thoracis respirationem offendit, & maximè in principio somni ab aqua in cauitate istius collecta impedito motu pulmonum, ità vt aer attrahi non possit. Collectio istius aquæ intra dictam cauitatem ex omnium consensu medicorum succedit, quandò aqua è vasis pulmonum exiens intra dictam cauitatem depluit, & circa modum quo fit ista extrauasatio Hip. sequuntur tàm Vilisius cum recentioribus, quàm antiqui cum Carolo Pisone, & alijs communiter, & describitur dictus modus in lib. de intern. affect. his verbis. Gignitur etiam vbi tubercula in pulmone exorta fuerint, & aqua repleta in pectus eruperint, & probat exemplo quadrupedum in quibus dissectis obseruata sunt tubercula, quæ incisa aquam dederunt, & concludit multo magis talia in homine fieri posse. Fiunt autem ista tubercula dum serum per substantiam pulmonum in superficie illorum extrauasatum, motu quem accipit, vel ab aere ingrediente, vel à sero adueniente vim facit membranæ pulmones inuestiente, & vbi hæc cedit in tumorem attolit eleuando, & tubercula dicta parit.

Vasorum Lymphaticorum inuentio aliam causam Hydropis pulmonum nobis ostendit si nempè ista per pulmones disseminata disrumpantur, vel à multitudine lymphæ, vel obstructis dictis vasis, vt motum humori impediant, vndè

hic

hic ſtagnans, & alter aduenicns, ità diſtendit vaſa continentia vt diſrumpantur.

Curatio habetur per ſudorifica, & diuretica ſuperiùs de Hydrope propoſita, ſed ſecurior via pro curatione eſt ſectio inter 6. & 7. vertebram, & per apertum vulnus, cannula immiſſa exitum aquæ parare paulatim omni die, & aqua ex toto euacuata ſtudere corroborationi caloris naturalis, & correctioni ſanguinis per ea quæ tradita ſunt ſupra de ſanguificatione.

Empiema, quod eſt collectio puris in cauitate Thoracis, huius quantitate reſpiratio læditur eo modo quo mox dixi impediri à quantitate aquæ. Colligitur tale pus, vel à pleuritide, & peripneumonia ſuppurata, & non excreata, vel à pituita ibi cumulata, & putrefacta, cognoſcitur à ſputis, quæ verum pus repræſentant, curatur eodem modo, quo Hydrops pulmonum, & præcipuè inciſione ſupradicta.

Reſpirationem difficile facit Angina, quæ eſt inflammatio muſculorum laringis cum difficultate reſpirandi, & degluticndi, & hæc ſunt ſigna, per quæ dignoſcitur cauſam habet communem cum cæteris inflammationibus, & etiam curationem. Circa remedia nihil habeo particulare, niſi præparatio ſtercoris canini, adeò laudati in hoc affectu, & eſt talis Canis rubri coloris claudatur in cubiculo Sole Cancrum ingrediente, & per totum menſem veſcatur biſcocto puluerizato, & mixto cum puluere ſenæ, in tali portione, vt per duas, vel tres vices aluus ſubducatur; Sole Leonem ingrediente mutato cubiculo, vel eodem benè mundato veſcatur canis oſſibus vſtis, & puluerizatis per totum hunc menſem, ſtercus egeſtum hoc menſe colligatur, exſiccetur, & puluerizetur, & cum mele hiſpano, & prædicto puluere fiat Lambitiuum de quo in diem lambat, & eſt expertum remedium. Læditur reſpiratio male affectis muſculis thoracis tali affectione, vt coſtas eleuare non valeant de qua affectione agemus ſequenti Sectione.

Vitio diaphragmatis pariter læditur, & quia hæc pars conſtat ex membrana, & muſculo vitiu erit proprium harum partium, & commune cum alijs membranis, & muſculis quorum

rum vitia sequenti sectione explicabuntur, vnà cum curatione vitio diaphragmatis applicanda.

Ab inflammatione, & tumore istius partis læditur respiratio, & sicuti causam habet communem cum illa aliarum inflammationum, & tumorum, ità etiam curationem istis conuenientem, & superiùs descriptam exigit.

CAPVT II.

DE CORDE, ET EIVS FACVLTATIBVS.

INter membra, facultati vitali inseruientia cor numeratur tamquam præcipuum illius instrumentum, in eò enim vitæ fontem residere existimatum fuit, & tamquam solem in hoc Microcosmo omnia regere, viuificare, & conseruare sancitum fuit ita, vt ab Antiquis determinatum fuerit esse animæ sedem ita Plato, Hippocrates, Gallenus, Stoici, & Peripateci non solùm appetitum irassibilem, sed citiam cibi, & potus vt Zeno, & Crisippus Posidonius in corde collocauerunt, & Stoici rationis vim, & animæ principatum in eo posuerunt, ideoque ab Hippocrate regia dictum fuit, quod sensisse etiam Diogenem, testatur Plutarchus ad hos gradus veneranda Antiquitas cor euexit, Horum placita cum Recentioribus conferenda, & examinanda, vt perfectam de hoc viscere notitiam habeamus.

Varia in corde veniunt consideranda 1. eius motus 2. transitus sanguinis per illud 3. an hic sanguis in corde elaboretur, & à quonam principio 4. an Cor sit fons caloris 5. Pulsus arteriarum ei annexarum. Quò ad primum certum est, cor indesinenti motu dilatationis, & constrictionis, seù Dyastoles, & Systoles moueri sinè concursu voluntatis, & anima non aduertente. Huius motus causam variam in Authoribus inuenimus. Aliqui enim volunt moueri à sanguinis dilatatione in eius ventriculis, alij à spiritu in eodem sanguine existente, alij à pulmonum motu in respiratione

ratione facto, alij à spiritibus animalibus per neruos ei à cerebro demandatos in externas, & internas eorum fibras influentibus peragi docuerunt, alij à facultate motiua pulsifica.

A spiritibus animalibus motum cordis fieri, insinuasse videtur Hippocrates, quandò cor musculum appellauit, quòd eius constitutio etiam tale esse demonstrat ob fibras carnosas, quibus contexitur, & neruosas, quę per easdem dispergun-tur, non aliter enim videmus efformatos musculos aliarũ partium, nisi medijs fibris carnosis, & neruosis, & suum motum exercent musculi per spiritus animales à neruis delatos, vndè cum cor ob prædictam constitutionem, tamquam musculus sit habendus, per spiritus etiam animales moueri censendum est; Pari modo quo fit in alijs musculis, nempè per efferuescentiam excitatam à congressu spirituum animalium cum spiritu arteriOso, vt videbimus de facultate motiua.

A sanguinis dilatatione motus cordis explicatur, dum per hanc latera ventriculorum vltra æquilibrium distenduntur, & in huius expulsione posteà contrahuntur, & ità motus cordis dilatationis, & constrictionis aiunt perpetuari, per hanc sanguinis dilatationem. Aliqui volunt fieri à fermento cordi implantato, cuius actione rarefit, & efferuescit sanguis in ventriculis cordis; alij à flamma in corde accensa in puncto generationis, cuius calore attenuatus sanguis rarefit, & spumescit, alij ab efferuescentia bilis alkalicæ, & lymphæ acidæ in ventriculis cordis, à qua sanguinis portio, vnà cum dictis humoribus dicto in loco illabens efferuescentiam concipit, & cum hac rarefactionem.

A spiritu volunt moueri cor, dum hic antè omnes partes existens harum formationi inseruit, omnia in hoc opere mouet, & dirigit, & fętu generato omnia viuificat, & motu conseruat, ità probabile censent ab huius actione, & motu cor continuò moueri, & præcipuè, dum in eius ventriculis dictus spiritus viuificus in sanguine existens ibi magis actuatur, & volatilizatur.

A motu pulmonum moueri cor, docet Maurus Cordatus, & modum, quò fit talis motus, describit, eum refundendo

in

in connexionem inter pulmones, & cor intercedentem, & à facultate motum cordis peragi, est communis Medicorum Antiquorum sententia.

A sanguinis dilatatione, vel ebullitione fieri motum cordis impugnat citatus Louuer cit. lib. Cap. 2. vbi etiam impugnat fermentum cordi implantatum non esse causam motus cordis, & cor moueri motu pulmonum reicitur, quia non est talis connexio inter eos, quæ possit persuadere dependentiam motus cordis, à motu pulmonum: præterquam quod diuersitas motus cordis, à motu pulmonum demonstrat nullam esse dependentiam, & causalitatem inter istos; facultatem cor mouere redditur valdè improbabile ob rationes contra has facultates alibi dictas, & quia etiam ista facultas mouens cor debet habere aliquod determinatiuum, & præcipuè, quià videmus non mouere cor semper eodem modo, nam in tempore sanitatis illud mouet vno modo, in statu verò febrili alio modo, ergo debet habere aliquod determinatiuum, à quo determinetur ad mouendum cor in statu sanitatis tali modo, & in statu morboso alio modo, & assignato hoc determinatiuo, patebit meo iudicio omnem motum regularem, & inordinatum præcisè ab hoc prouenire, & per hoc explicari posse sine aliquo superaddito stante ratione organi materialis corporei, à cuius læsione læditur motus cordis, & pro curatione à Medicina consideratur; præterquamquòd omnis facultas habet sua instrumenta, consequenter etiam hæc debet habere suum instrumentum, quod verè est cor, sed debet explicari, quomodo facultas corde vtatur, & cor facultati inseruiat, in quo Antiqui deficiunt, & Alphonsus Borellus in tom. 2. de motu animalium cap. 5. propos. 2. videtur hoc adamussim explicare, & consequenter, in quo consistat facultatem pulsificam, & motiuam cordis corpoream patefacere.

Explicat hic Author motum cordis, quem merum musculum cum Hip. esse vult, per præcisam constrictionem ventriculorum eius, & compressionem, & ab hac actione propria musculi cordis vult expressionem sanguinis in eo contenti adinstar præli fieri, non à contorsione fibrarum cordis

cordis ſpiralium, ſed ab inflatione, & tenſione earumdem.
Actionem propriam muſculi cordis eſſe conſtrictionem ventriculorum eius probat poſito hoc fundamento, molem cordis compræhenſam ab eadem figura externa, non alterata duplò ferè augeri in actu tenſionis, & pulſationis, quàm erat antè pulſationem; hinc deducit, tàm grandem excreſcentiam molis carnoſæ, fieri non poſſe abſq; inſigni inflatione, & turgeſcentia fibrarum eius, per quam augeantur duplo in actu pulſationis; hoc poſito fundamento, quod probat per demonſtrationem deſcriptam in tabula 17. fig. 2. perpendit fibras externas cordis maximam vim facere, vt perimeter cordis amplietur, non ſe decurtando, ſed reſiſtendo diſtractioni, tamquàm circuli ferrei dolij, & in hac reſiſtentia fibræ dictæ inflantur in parte caua, vt de glomo filorum, ab eo dictum fuit, propoſ. 47. & demonſtratione comprobatum tabula 16. fig. 10. & 11. & probat glomum excauatum non ex vnico, ſed ex pluribus filis compoſitum ſuperficiei cauitatis alligatis, & concentrice ſiuè ſpiraliter inuolutis, ſi per inflationem filorum ab humectatione, glomo aqua aſperſo, vel in aqua immerſo cauitas repleatur interna corrugari debere, ſemper magis augendo plicas, quo propiùs centro accedunt, figura externa inalterata præexiſtente, pariterfibræ, dum inflantur, incraſſanturq; à ſanguine ſpiritoſo, dictarum fibrarum ſubſtantiam copioſo affluxu irrigante, non aliter, ac filafunis, ac glomi à guttulis aqueis turgida redduntur, & eadem neceſsitate, qua glomus ex filis contextus tranſformatur, oportet vt cauitas cordis, circa quam dictæ fibræ ducuntur repleatur corrugatis in flatis, & tenſis fibris internis inæqualiter ſemper magis augendo plicas, quo magis centro cordis propiùs accedunt, remanente figura externa non aucta, nec diminuta, quamuis cauitas interna cordis à fibrarum inflatione, & incraſſatione impleatur; fibræ ità inflatæ, & incraſſatæ à ſanguine non ſolùm cauitatem prædictam replent, ſed maximam vim faciunt conſtituendo plicas, & rugas turgidas, adeò tenſas, & duras, vt officium cuneorum exerceant, à quibus nè dum cauitas cordis repleatur, ſed prætereà vehementi compreſsione ſanguinem ibidem contentum expri-

primant, motu consimili ei quo nuclei à digitis posticè compressi expelluntur, papillæ, seù tubercula carnea intrà ventriculos cordis pro tuberantia, quibus filamenta membranosa valuularum triangularium cordis alligantur ab influxu sanguinis, ne dum inflantur eo modo, quo fibræ internæ, sed etiam se erigunt adinstar linguæ, & penis, per quod non solùm adiuuant impletionem cauitatis ventriculorum cordis, sed augent virtutem, qua diximus fibras inflatas sanguinem extra expellere.

Ex quibus patet præcitatum Authorem velle per turgescentiam fibrarum, & papillarum impleri cauitatem ventriculorum cordis, & in hac tensione tantam vim acquirere, vt possint sanguinem in dictis ventriculis existentem foras expellere, & hanc vim motiuam fibrarum musculi cordis per se consideratam vult maius pondus suspendere posse, quam 3000. lib. quod probat propos. 57. lib. citati, & vlteriùs dictam vim motiuam musculi cordis superare suo momento resistentiam totius sanguinis arteriarum, & fasciarum earumdem dilatationem impedientium, & ait, & probat hanc vim esse maiorem vi ponderis 180000. lib. in propos. 73. lib. cit.

Quomodò sanguis dictas fibras, & papillas internas ad turgescentiam, & tensionem deducat, vt cordis cauitatem impleant, & talem vim acquirant potentem sanguinem in ventriculis contentum exprimere deduco ab eo, quod scribit idem Author cit. lib. propos. 37. nempè ab aorta, antequam pericardio excidat duas arterias coronarias oriri valuulis proprijs donatas, à quibus prohibetur sanguinis regressus, per has sanguinem ad cordis carnem musculosam, non ad ventriculos defferri, & hinc per venas coronarias pariter, per cordis carnem vagantes, tandem confecto peculiari circuitu in ventriculum dextrum se exonerare.

His stabilitis facile est explicare quomodò fiat motus cordis, nam à sanguine arteriæ coronalis totam substantiam cordis irrigante madefiunt, & implentur fibræ istius, ità vt crassiores euadant, tendantur implendo capacitatem ventriculorum cordis, & in ista tensione, & intumescentia fibrarum, non

non poteſt non moueri cor, & quidem motu ſpirali cum fibræ ſuam ſubſtantiam componentes ſpiraliter inter ſe ſint contextæ, & cum fibræ columnarum eius, atq; earumdem faſciculi non alligentur terminis firmis oſſeis, aut tendinoſis, vt ſolemne eſt in muſculis reliquis, ſed in ipſomet corde pendulo innixæ, & in ipſo finem, & initium habentes hinc eſt, quod fundamento inſtabili, ſed tenaci firmitudine donato, non ad tractionem, & ad approximationem terminorum extremorum faciunt quandò contingit has fibras decurtari, vt alijs muſculis accidit; ſed ad hoc, vt fibræ inflentur, & turgeant, vtq; reſtringant cauum perimetrum cordis, decurtantur, & in hac inflatione turgentia, decurtatione conſiſtit motus cordis, & à tali motu, & repletione cauitatis, ſanguis in hac contentus expellitur, non aliter, ac nucleus à digitis compreſſus proijcitur, virtute, & motu ſuperiùs deſcripto, & cum hoc ſanguis fibras inflans, & intumeſcere faciens, vndè cor detumeſcit, elongatur, & in quiete conſiſtit, & in hoc motu, vel ſtatu fibrarum coniungi cõſtrictionẽ expreſſiuam contenti liquidi in cauitatibus, probatur experientia. Nam immiſſo digito intrà cicatricem cordis viuentis perforati, in qualibet cordis pulſatione digitus veluti forcipe, aut prælo ſtringitur, conditurq; à carne cordis inflata, & indurata.

Motus ergò cordis in hoc conſiſtit, quòd eius ſubſtantia carnoſa verè inflatur, & verè augetur pluſquam duplo, & in hac inflatione, & augmento mouetur, coſtas in pectore percutiendo, & illa inflatio, & augmentum habetur ab intumeſcentia, & inflatione fibrarum ſuarum facta à ſanguine earum poroſitates, vel cauitates ad turgeſcentiam implente, & hic eſt motus, qui dicitur Diaſtoles ab Antiquis, quia obſeruando augmentum cordis in hoc motu putarunt dilatari, Recentiores verò, qui acuratiori obſeruatione hunc motum in corde perſcrutarunt, inuenerunt, cum augmento ſubſtantiæ carnoſæ cordis, iſtius ventriculos conſtringi, & per conſtrictionem ſanguinem in arterias expelli, ideò hunc motum Siſtolem appellant, quià per hanc importatur conſtrictio, quæ verè in hoc motu contigit; E contra verò, quià Antiqui animaduerterunt cor detumeſcendo elongari,

çxi-

existimarunt etiam eius ventriculos in hac elongatione constringi, ideò hunc motum Sistolem dixerunt, Recentiores verò Diastolem appellant, quia in ista elongatione ventriculi cordis sunt dilatati, & ad nouum sanguinem suscipiendum dispositi. Talis motus Diastoles, ab Antiquis pro Sistole habitus non fit ab alia causa, nisi à virtute propria fibrarum, quæ detumescendo primæuo statui se reducunt ope virtutis elasticæ.

Quia in omni motu cordis expellitur ab hoc sanguis in arterias, licet etiam considerare eodem tempore, quo sanguis per arterias coronarias fluit per totam carnem cordis eodem tempore sanguinem à vasis pulmonum in auriculam sinistram deponi, & ab hac in cauitatem sinistri ventriculi, & subsequente postea inflatione fibrarum supradicta, cum impletione ventriculi, sanguis in eo contentus exprimitur vi pariter supradicta.

Hoc modo mihi videtur sufficienter explicari causam motus cordis, & præcipuè, si addamus etiam spiritus animales, qui certè ad cor deferuntur, per multas neruorum ramificationes huic implantatas, dum per istos spiritus intumescentia fibrarum facilior redditur, vel per meram additionem substantiæ, & eiusdem motum, vel per efferuescentiam, quam spiritum animalem sanguini mixtum facere probabile est, pro vt censet etiam supracitatus Author in hoc tractatu de corde, & nos cum eo stabiliemus in motu musculorum corporis.

Spiritum vitalem ad motum cordis concurrere probat citatus Louuerus experientia, nam si nerui octaui paris in ceruice arctè ligentur, aut pænitus abscindantur, cor, quod moderatè antea, & æqualiter motus suos peragebat, statim ab iniecta ligatura palpitare, & contremiscere incipit, atq; ità diem vnum, & alterum miserum animal corde tremulo, & pectore admodum suspirioso languidam vitam protrahit, & breui tandem expirat.

Colligo ex dictis pro varia sanguinis dispositione, & vitio lædi etiam motum cordis; hæc vitia autem cum Louuero in tract. de cordis motu cap. 2. admitto tria, incrassatio-

tionem, & coagulationem, abundantiam nimiam, & defectum, quibus addo nimiam ſanguinis tenuitatem, & efferueſcentiam, cuius vitium dictus Louuerus ad copioſum ſpirituum influxum reducit.

Sanguis coagulatus, & craſſus viam, & tranſitum per fibras aliquando ſibi ipſi ſua craſſitie percludit, vndè intermiſſio motus cordis, & ſincope, & mors repentina; Aliquando verò admittitur ſanguis coagulatus intra fibras, ſed non tàm citò expellitur, ſed ſtagnando cum aliqua mora anxietates, & oppreſſiones cordis parit, quales experiuntur fœminæ in hyſterica paſſione, in qua diſcuſſo paroxyſmo de cordis grauamine, & oppreſsione conqueruntur, quia ſanguis in corde ſtagnans, & grumeſcens, illud onere ſuo opprimit, & valdè grauat; qua de cauſa Epileptici pleriq; durante paroxyſmo pectora ſua repetitis ictibus concutiunt, & contundunt, quo cor oppreſſum naturali motione ad motum incitent, & à coagulatione ſanguinem impediant, & in iſto caſu patet conuenire ſpiritoſa aromatica, quæ ſanguinem citò diſcoagulare valent, & ſpiritus cordi addere, & ſunt oleum Gariophil. quinta eſſentia Cinam. Eſſentia Ambræ, oleum Citri, Elixir proprietatis Paracelſi, & elixir vitæ, & Aquauitæ Mathioli, & aqua theriacalis, quæ non tantùm per os aſſumpta, quàm exteriùs applicata proſunt.

Nimia ſanguinis copia fibras, & ventriculos cordis ità replet aliquando, agrauatq; vt ſuo fungi non poſſint officio, nec contrahi poſſint ob oppreſſionem à nimia copia, à qua obruuntur, atq; ideò ſolenne eſt homines lauto, & pleno victu ſemper vtentes, atq; ebrios, & præcipuè frequenter ſuffocari, niſi larga à venæ ſectione vaſa ſanguinis depleantur, & clyſteribus aliqua pars crapulæ detrahatur, vt diminuta humoris quantitate cor ab oppreſſione liberetur.

Sanguinis defectus, & iactura cum vaſorum inanitione cordis motum minuit, quià deficiente ſanguine debiliter fibræ contrahuntur, & parum turgent, ideò etiam motus cordis debilis, & aliquando nullus, ſi fibræ à ſanguine nullo modo inflentur, & intumeſcant, hac de cauſa in magnis Emhoragijs, & ſanguinis profuſionibus, animi defectus, lipothimiæ, ſincopes

pes contingunt, quorum Symptomatum cura consistit in impediendo sanguinis fluxu, & in remittendo spiritu cum cibis, & medicamentis spiritosis.

Sanguinis tenuitas motum cordis celerem, & frequentem facit, dum ob sui tenuitatem, & motus celeritatem ad cor citò, & copiosè fluit, & citò etiam fibras inflat, & intumescere facit, ideòq; etiam cordis motum celerem, & frequentem reddit, quod præcipuè cõtingit in febribus, in quibus febrili efferuescẽtia ęstuat, & rarefit, cũ motu circulationis celeri, nec potest corrigi talis motus cordis, nisi sedata febrili efferuescẽtia.

A spiritu etiã animali sicut perficitur motus cordis, ità etiã deprauatur, vt obseruamus in passionibus animæ, timore, ira, mærore, à quibus diuersimodè motus cordis vel diminuitur, vel augetur, vel cõprimitur, vel dilatatur, & ope solius influxus spiritus animalis, qui pro diuersa rerũ appræhensione diuersimodè vel mouetur, vel cõtinetur, vel cõfunditur, & iuxtà hanc motus differentiã ad cor delatus, vel in copia, vel cum defectu, vel cum tumultu cordis motum celerem, vel tardũ coadiuuat, & si cum tumultu perturbatè, & tumultuosè cor mouet.

Hinc patet in alteratis motibus cordis vitio spirituum animalium hos esse corrigendos, si deficiunt multiplicandi, si exuberant minuendi, si inordinatè mouentur modificandi, si in tumultus erumpant, coordinandi. Prima vitia corrigunt cæphalica omnia, & refrigerantia, vltimum medicamenta, quæ dicuntur conuulsiua, & opiata emendant, & ab his, si spiritus, ità afficiantur, vt quasi irritamento quodam stimulentur sua vasa etiam nempè nerui, & istorum membranæ, & etiam fibræ carnosæ, motu conuulsiuo afficiuntur, in quo consistit palpitatio cortam violenta Sistole sæpè numero corripiens, vt ipsas cortas loco suo mouisse, atq; perfregisse notum sit, & hoc, quia membranæ neruorum, & spiritus in istis contenti, irritati in motus inordinatos, & violentos erumpunt, & pro irritamento vt plurimũ inseruiunt vapores aliundè transmissi, & etiã quandoq; à sanguine in substantia cordis existente eleuato, necesse est autẽ in istis vaporibus adsit qualitas acris, & velicãs, & extranea spiritibus, quod docuerunt etiam Antiqui palpitationis causã assignantes vapores cordi infestos, vndè cũ istis elicitur

etiam

etiam indicatio vapores dissipandi,& acrimoniam corrigendi, quod prę stāt cardiaca alio in loco proposita opiatis mixta,corrigendo partē, à qua eleuantur vapores, quos pro vt agnoscemus de salso, aut acido participare corrigemus cum medicamentis alibi dictis, salsum, & acidum modificantibus, hoc est bilem, vel melancholiam præparantibus.

Hoc modo mouetur cor, & experientia hoc constat à tot Anotomicis recepta, & confirmata, ità vt in dubium verti non possit, de modo talis motus cordis, qui licet ab Antiquitate discedat, non potest tamen ab istius sectatoribus reprobari, sinè veritatis iniuria, & istorum præiudicio.

Sanguis intra cordis ventriculos recipitur, & ibi incalescere, & perfectionem acquirere pręter experientiam,ostendentem sanguinem ab arteria extractum esse magis calidum, & rubicundum,quàm sanguinem è vena emissum, docent etiā & Antiqui,&Recētiores medici,&Philosophi cū suoAristotele.

Causam huius alij profundunt in calorem cordi insitum, alij in fermentum, alij in motum quomodo autē hic motus cordis possit calorem,& perfectionem tribuere sanguini,ità explicatur. In motu supradicto cordis diximus istius ventriculos constringi, ità vt tamquam prælum sanguinem in suis ventriculis contentum comprimant,& fortiter, & in ista compresione fit particularū suarum disiunctio,& cōminutio, ità vt spiritosę,& calidę libertatem aliquā intra claustra substantię sanguinis acquirant. Hinc sanguis ab hac partium cōminutione rarus euadit,& à dictis particulis cōmotis,& ex dicta cōminutione etiā fit posteà perfectior mixtio partiū ętherogenearum sanguinis in quo consistit eius perfectio, quò enim corpora miscenda sunt ad minima redacta mixtio eò perfectiùs exequitur. Hinc pro maiori,vel minori cōpresione, & pro copia,vel paucitate particularū calidarū in sanguine existentiū, & pro maiori habilitate istius, & cōminutione, vel impotentia ad ista habetur maior,vel minor caliditas,maior,vel minor perfectio, ideò sāguis in textura rarus, & spirituū ferax per cōpresionē dictām magis comminuitur,& spiritus soluuntur, & caliditatē magnā concipit,quod contingit in bilioso sanguine. E contra sanguis crassus dictę cōpresioni resistens spirituū solutionē prohibet, & in minimas particulas comminui non permittit, idcircò minùs

nùs rarescit, & incalescit, vt euenit in temperamento melancholico, & pituitoso.

A compressione posse excitari efferuescentiam, & fermentationem,& cum istis calorem probant vuæ calcatę,& fructus contusi,à quibus vinum elicitur,& cereuisa ex hordeo, & frumento confecta,in istis enim omnibus solidis cõpressio,& cõtusio,est mediũ,quo efferuescunt,& fermentantur,& particulę calidæ exaltantur,cum perfecta mixtione cum alijs particulis, vt videre licet in vuis calcatis, à quibus elicitur liquor, seù vinum balsamicæ naturæ, & ex pluribus partibus mixtum, & in ipsa fermentatione sequente compressionem vuarum,quidam calor etiam in tota illa massa ad sensum percipitur, ità vt cõprobatum videatur à compressione liquoris spiritosi, efferuescentiam, & incalescentiam sequi debere.

Hæc principia caloris suscipit sanguis in pulmonibus ob rationes supradictas non contemnendas, & in corde dictus calor augetur modo supradicto,& conseruatur per illius motum à quo exaltati spiritus in motu continentur,donec comminutę partes, & præcipuè glutinosæ fibrarum sanguinis ad inuicem cocuntes vniuntur, & in sua vnione partes sanguinis constringunt, spiritusq; irretiunt, & ità paulatim sanguis conceptam raritatem, & calorem deperdit, donec ad cor circulationis motu redeundo dictas qualitates reassumat.

Et hoc modo potest dici,cor esse fontem caloris, iuxtà sententiam Aristotelis, & Hippocratis; quia motus cordis comprimendo sanguinem, per compressionem in eo calorem accendit, ob rationem superiùs dictam,ex quo dicitur,cor esse principium caloris excitatiuum, non effectiuum, quia principium caloris est in sanguine, nempè in suis particulis calidis commotis, & exaltatis, à quibus etiam cor incalescit; potest etiam dici fons vitæ,dum suo motu sanguinem vniuersis partibus largitur quo suas actiones exercẽt,& vitã sibi conseruant.

Hæc opinio,si verum fateri debeo, mihi magis videtur probabilis posito fundamento,cor esse simplicem musculum,& cũ non appareat ratio cõuincens in eo esse, vel flammam, vel fermentum implantatum, nec locus istorum posiit assignari, nec modus, quo operẽtur,& conseruentur,& posita dicta sentẽtia, calor raritas, & accensio sanguinis optimè, & sensibiliter explicantur. Posita

Posita tamen qualibet sententia, vitia sanguinem deprauantia secundùm dictas qualitates eodem modo semper corriguntur, neq; in hoc est vlla dissensio inter Recentiores, & Antiquos, vt demonstraui superiori capite de sanguificatione.

Eiectus à ventriculis cordis vi dictæ compressionis in cauitatem arteriæ magnæ sanguis, ab huius impulsu in dicta compressione accepto eleuatur, & attollitur arteria, & à tali eleuatione fit pulsus, & facultas pulsifica, ab Antiquis adeò decantata, & à Vuillisio acceptata, in alio non consistit nam posito tali impulsu in sanguine valente eleuare principium arteriæ magnæ, à quo sequitur eleuatio omnium Arteriarum, habetur ratio pulsus à medico consideranda, & solùm perpendenda sinè vlla alia facultate superaddita, & etiam colligitur natura differentiarum pulsus, quatenus enim in sanguine impulsus est magnus, eleuatio magna euadit, consequenter pulsus magnus. In impetu paruo parua eleuatio, & pulsus paruus, & si à tali vi cum vehementia eleuetur pulsus, hic euadit vehemens, si debiliter debilis, si cum celeritate, vel frequentia fiat ista expulsio, cum eleuatione arteriȩ, vel frequens, vel celer habetur pulsus, & si fiat cum æqualitate, vel inæqualitate, pulsus est æqualis, vel inæqualis, & hoc modo discurrendo inuenitur causa, explicans omnes differentias pulsus, animaduertendo energiam impulsus sanguini impressi, emanare tàm à robore fibrarum cordis, & à spiritu sanguinis, inflantis dictas fibras, qui quò magis est copiosus, & ad motum excitatus, maiori etiam impetu, & conatu compressionem peragit, & eodem sanguinem expellit communicata eadem energia impulsus, quæ in sanguine coadiuuatur etiam à multitudine spirituum, cum valido motu excitatorum, & ità etiam debilitatem impulsus proficisci à debilitate fibrarum, à paucitate spirituum, & à debili motu eorundem.

Posita hac doctrina ea omnia, quæ ab Antiquis proponuntur pro facultate vitali debili exaltanda, vel pro nimis exaltata moderanda à Recentioribus vsurpantur pro corroboranda energia, & impulsu cōstrictionis ventriculorū cordis,

& sanguinis debilitato, & pro modificando impulsu; & energia nimis violenta, ex quo deducitur per facultatem pulsificam non intellexisse aliud Antiquos, quàm illam energiam, & impetum sanguinis, dilatantem arteriam, & Recentiores per hunc impetum in animo habere, explicare facultatem Antiquorum.

Sed quia hæc vitia pulsus magis perpenduntur in febribus, quàm in alijs morbis, & ferè semper cum hac coniunguntur, patet etiam huiusmodi vitia per febris ablationem corrigi pro quo videnda sunt, quæ dixi in mea methodo curandi febres, quæ omnia applicari possunt præsenti tractationi.

SECTIO III.

DE FACULTATE ANIMALI.

Hanc facultatem non alio modo considerandam suscipio, quam eo quo reliquas examinaui, nempè examinando organa corporea, quorum medio perficitur, dispositionem, actionem, & concursum perpendendo, & quia multæ, & differentes sunt huius facultatis operationes, organa etiam pro harum diuersitate distinguuntur.

Communiter definitur principium motus, & sensus in animali, & distinguitur hæc facultas in sensitiuam, & locomotiuam: Sensitiua diuiditur in eam, quæ sensibus externis præsidet; & in eam, quæ sensum percipit externum, & sensus communis dicitur, cum quo phantasia, & memoria coniungitur. Locomotiua motui spontaneo, & inuoluntario præsidet.

His omnibus inseruit cerebrum propria substantia spiritibus, & neruis, nam in vno ex his, vel in omnibus deprauatione succedente, vel aliquę, vel omnes ex dictis operationibus deprauantur, & ita cerebri constitutio, seù organizatio debita, cum sua temperie, seù fermento naturali, seù textura prima-

primarum particularum componentium, & cum spiritu, & cum neruis, debitis conditionibus dispositis, facultatem corpoream animalem constituent, in harum partium ponderatione parùm immorabimur, vt modus operandi huius facultatis dilucidetur.

CAPVT I.

IN QVO CONSIDERANTVR CEREBRI SVBSTANTIA, SPIRITVS, ET NERVI, QVATENVS SVNT ORGANA FACVLTATIS ANIMALIS.

SVbstantiam cerebri spirituum generationi occupatam hìc primò considerandam assumo, cum ab horum perfecta, vel vitiata constitutione vitia, & perfectiones facultatum supradictarum pendeant. Has spirituum conditiones in vniuersali solùm ponderabimus, nam in particulari perpendendæ erunt, quando erit tractatio de facultate sensitiua, & locomotiua.

Generationi spirituum animalium cerebrum contribuit primò ratione organizationis suæ, & ratione vasorum hanc ingredientium, quæ substantiam cerebri, & vasorum ductus per spiras ducendo, celerem sanguinis cursum impedit, & compedibus veluti in tot gyris, & circumuolutionibus impositis frænat, lenem, & placidum solùm concedendo cursum, per cerebri corticalem substantiam, in qua materiam pro spiritu animali deponit, vbi nullam, vel insufficientem dictæ spirituum generationi relinqueret, si celeri cursu discurreret. Hac motus tarditate calorem etiam suis effluuiis spiritosis, & calidis cerebri substantiæ sanguis imprimit necessarium, non tàm ad sui fermenti, vel temperamenti conseruationem, & actionem promouendam, quàm ad ornandos spiritus suis perfectionibus; idcircò feruido sanguine cum biliosa acredine donati, capitis dolore facillimè, &

Aeui de causa, & frequenter excruciantur, si motus sanguinis tardior euadat, quia magis frequenti, & copioso effluxu particularum acrium membranæ cerebri cum vasis colligatæ, & eis connexæ punguntur, & velut corroduntur.

Materiæ depositatæ in cerebri substantia conditio, & natura est serosa, subtilibus, spiritosis, calidis, & salinis alkalicis particulis volatilibus fæcunda; His enim qualitatibus in perfecto gradu insignitur spiritus animalis, vndè materiam, ex qua generatur, his ornari est necessarium, & sanguinis ascensus à corde ad cerebrum, cum celeritate has in dicta materia, quæ est pars sanguinis, reperiri conuincit, ratione enim subtilitatis, caliditatis, & spiritositatis sanguis celerem cursum sursum peragit.

De salinis solùm particulis potest oriri difficultas à nouitate excitata, cum ab Antiquis in materia spirituum alias conditiones admittentibus, de his particulis nulla mentio sit facta, sed tollitur prædicta difficultas à natura spiritus animalis motum celerem, & promptum exigente, ità vt à quolibet voluntatis nutu præceps ruat in executionem illius ab hac imperati, & ab experientia demonstrante spiritus alkalicos volatiles, omnes alias substantias in motu, & agilitate superare, qua ratione etiam hi ad emendanda spirituum vitia, & ad horum motum diminutum remittendum, quælibet alia superant remedia.

Locus, in quo recipitur talis materia, est substantia cerebri, sed præcipuè illa glandularum, quibus eius cortex intexitur, & hoc assertum confirmatur ab autoritate Hip. lib. de Gland. num. 7. vbi scribit caput glandulas habet, cerebrum nimirum simile glandulæ est; vt enim cerebrum album, ac friabile quemadmodum ceteræ glandulæ, & à minutissimis arteriarum ramificationibus per has glandulas disseminatis, & ab excretorijs vasis his appensis, quæ omnia ab ingeniosissimo, & omni honore digno Malpighio fuerunt animaduersa in sua cerebri Anatome; naturæ etiam in glandularum conformatione finis, qui est elaboratio determinati humoris, vt patet in glandulis reliqui corporis comprobat prædictam sententiam de cerebri glandulis stabili-

bilitam, cum ad nullum alium finem possint elaborare humorem receptum, quàm ad spirituum animalium generationem, à quo humore præparato elicitur etiam succi neruosi existentia, de quo egimus, vbi de facultate naturali tractauimus.

Quomodo autem præparetur hæc materia in prædictis glandulis, cum solùm coniectura id assequi possit, credendum est fermentum talis conditionis, his esse implantatum per quod dicta materia volatilizatur, & spiritualizatur, & tàm fermentatione concepta, qua partes materiæ semper magis, atq; magis attenuantur, vt videre est in omni fermentatione artificiali, quàm circulatione per angustissimas porositates substantiæ harum minimarum glandularum, quas copiosas, & minimas condidit natura, vt parua portio in qualibet glandula cum maiori facilitate ad suam perfectionem exalteretur. Hanc circulationem spiritualizationi, & volatilizationi inseruire docent liquores, in chymicis vasis circulantes, in spiritus summè volatiles, media hac circulatione sublimantes non dissimili pacto prædicta materia abit in spiritus tenues volatiles, lucidos, & agiles, & quodcumque agens spirituum perfectiuum assignetur ab Antiquis, debet esse talis efficaciæ, vt prædictas conditiones eisdem spiritibus tribuat, ad quod peruenire non potest, nisi facta comminutione materiæ in minima inuisibilia, & imperceptibilia, quæ postea volatilizentur in spiritus; de nomine posteà talis principij non est disputandum parùm referente, an dicatur facultas, vel temperamentum, dummodo consideretur hoc principium, quomodo à nobis consideratur, tamquam corporeum, & à cuius perfectione, vel deprauatione dependet perfectio, vel deprauatio spirituum, medicam operam exigens.

Huius fermenti efficacia consistit in sale valdè volatili particulis calidis, & multùm actiuis mixto, quod huiusmodi fermentum sit talis conditionis, videtur comprobari à salino vapore, à substantia corticali cerebri expirante, & odoratus sensum feriente.

Pro

Pro indagando modo operandi huius fermenti, ſupponendum eſt à primordio generationis implantatas fuiſſe in ſubſtantia harum glandularum particulas, ſalinas, & calidas valdè actiuas, cum tali modificatione, & textura, inter ſe contextas, vt euadant talis efficaciæ ad perficiendum opus ſupradictum, eo modo, quo per Antiquos qualitates elementorum refractæ in mixto vſq; ad talem gradum, & armonicè coeuntes conſtituunt vnum temperamentum operatiuum illarum actionum, quæ ſunt propriæ talis mixti, & non alterius, prædictæ particulæ tali textura concinnatæ totam ſubſtantiam glandularum inueſtiunt, & ſemper in motu exiſtunt, nam cum ſint principium operatiuum in hac parte, & omnis actio ſit in motu, motus etiam erit illis debitus, & in tali motu ſemper conſeruatur à ſpiritu, à ſanguine exhalante, per ſubſtantiam cerebri continuò circulante, à quo motu etiam circulationis prædictarum particularum motus conſeruatur, hoc motu materia in ſpiritus præparanda agitatur, comminuitur, & in ſpiritus hoc modo elaboratur, ab omni excrementorum impuritate eodem motu depurata, & quia à dictis particulis prædicto modo contextis ſemper expirant aliqua minima, quæ dictam materiam ingreſſa, dictam præparationem coadiuuant, & perficiunt. Expirationem aliquarum particularum comprobant reparatio, qua continuò indigent omnia fermenta partium, & etiam illud cerebri, & etiam declinatio virtutis operatiuæ dictorum fermentorum, quæ ab erroribus commiſſis, & in hac ætate ſeneſcente obſeruatur.

Hinc reiecta manet opinio Antiquorũ de elaboratione ſpirituum animalium, & efficaciſſimis rationibus ſtabilitur talis opinionis confutatio, vt videre licet in quolibet Anatomico noſtræ ætatis, & Galenus hanc confutationem, & ſententiam ſupradictam approbauit, dum libro octauo *de vſu partium* cap. 13. in cerebri ſubſtantia, ſpiritus animales generari apertiſſimè docuit.

Præparata modo ſupradicto materia in ſpiritum animalem per vaſa excretoria ſupradictis glandulis appenſa, cerebri ſubſtantiam peruadit, & ab eiſdem per eam difunditur, vndè tota

ta ſpiritu fæcundatur, & illuſtratur, & eius poroſitates replentur, cum ſui turgeſcentia, per has poroſitates tàm ad neruos, quorum radices ſunt in ipſa cerebri ſubſtantia, quàm ad horum emporium in principio medullę oblongatę ſtabilitum, & ad ſpinalem medullã diſcurrunt in hoc tranſitu per cerebri poroſitates, quaſi altera circulatione chymica depurantur à ſuperflua ſeroſitate, quæ à lymphaticis abſorbetur, maiorem ſubtilitatem, & volatilitatem acquirendo, & per excrementorum depoſitionem luciditatem.

His omnibus rectè ſe habentibus, & ſecundùm naturæ decreta diſpoſitis, tàm quo ad materiam, quàm quo ad ſubſtantiam cerebri perfecta ſuccedit generatio ſpirituum, quod ſi vitium in aliquo ex dictis contingat, facultas ſpirituum perfectiua vitiabitur. Sic ſi ſanguinis materia fuerit craſſa, & opaca, paucoq; ſpiritu illuſtrata, vt euenit in temperamentis melancolicis, & ad malum habitum inclinantibus, ſpiritus pauci opaci, & craſſi ab ea educentur, non valente fermenti actiuitate craſſitiem materiæ reſiſtentem ſuperare, & opacitatem illuminare, vndè tarditas ad omnes functiones dictis ſpiritibus inerit, & in omni actione animali erunt debiles, & inhabiles præ opacitate, ad omnes ingenij operationes. E contra ſi materia fuerit valdè ſubtilis calida, & motus perturbati, ſpiritus æſtuabunt, cum quadam ſui inflammatione, & motu perturbato confuſo, & inordinato agitabuntur, quod faciliùs ſuccedet, ſi materia fermentatiua, & irritatiua, & accenſibilis eis miſceatur, vt in motibus conuulſiuis.

Remedia his vitijs materiæ conuenientia proponentur in decurſu enumerando morbos, à vitio ſpirituum pendentes; nec erunt diſſimilia ab eis, in Antiquorum paginis deſcriptis, nam & ipſi vitium ſpirituum in materiã prauam, & in facultatem, ſeù principium effectiuum corporeum refunderunt.

Mala conſtitutio, & conformatio partis ſpirituum generationi dicatæ hanc vitiat, quando ſecundùm ſuas poroſitates laxata nimis abundantem ſeri copiam, & excrementitiam recipit, à qua ſpiritus animalis vitiatur, dum huic à nimio humido, in agendo energia tollitur, & eius virtus elaſtica ab eodem humido emolliente oblitteratur, vndè non eſt mirum

ſi-

si summam in suis operibus debilitatem contrahit. Virtus etiam spiritus ab excedenti humido diuisa eneruatur, diuiditur autem interpositis multis particulis serosis inter particulas spiritosas, quam ob rationem vinum generosum à superaddita aqua in quantitate generositatem deperdit, non quia ab aqua extinguantur spiritus vini, sed quia aqua addita intermediat inter vini particulas spiritosas, easq; diuidit, cum tali distantia vnius ab altera, vt vna non possit coadiuuare actionem alterius, & ità vinum debile euadit: Sic multoties spiritus animales debilitantur, & cum eis functiones capitis, *distinguimus* hanc causam ab alijs, quæ spiritibus obsunt, considerando, an in corpore adsit seri copia, & temperies cerebri sit humida, dum talis efficitur, quia in eo adest dispositio naturalis ad recipiendum in se multum humidi, talis dispositio consistit in sola dilatatione porositatum cerebri, recipientium quid quid humidi serosi ad illud peruenit.

Præter spirituum debilitatem hæc serosa colluuies inter alia damna organizationem cerebri, & neruorum vitiat obstructione in poris, vel orificijs illorum introducta, vel fibras, & membranas eorumdem nimia laxitate emolliendo, vt contractioni necessariæ pro suis operationibus non sufficiant.

Ab hac partis indispositione originem ducunt destillationes, à cerebro prouenientes, & in aliqua parte capitis, vel ad fauces terminantes, nam per aliquos serosa colluuies in corticali, & glandulosa cerebri substantia collecta, ad medullarem transiens in huius porositatibus segregatur, & à venis, & à vasis lymphaticis partim exsucta, quod remanet in partes vicinas capitis externas, vel intra fauces præ nimia quantitate diffunditur per cæcos ductus, aliquando ad ventriculum descendit cum saliua, & fermentum istius eneruando, & alimentorum debitam fermentationem impediendo, innumeras indispositiones excitat, quales sunt, quæ à deprauata concoctione alimentorum emergunt. Quidquid sit de via *descensus* humoris à capite in partes inferiores, in hoc certè non colligitur, nisi per pororum præcisam dilatationem.

Hinc patet, pro curatione huius indispositionis cerebri, constringendas esse eius porositates, quod optimè præstant omnia de-

decocta exsiccantia ab Antiquis pro destillationibus à capite, & pro corrigenda humida cerebri intemperie determinata, dum enim hæc decocta exsiccant, non solùm serositatem minuunt, quod solùm considerant Antiqui, sed porositates constringunt, quod est principale intentum Recentiorum, nam his constrictis, non recipitur amplius tanta copia serositatis, quæ ab alijs vasis recepta per vrinam, vel per sudorem potest excerni.

Non obstante tamen hoc dissensu, vtrique ad eumdem finem tendunt, pro sanitate introducenda, & pro causa prædictarum indispositionum tollenda, eodem medicamento vtuntur. Inter constitutionem, & organizationem partis comprehenditur fermentum, à cuius deprauatione spirituum generatio præter naturam euadit; nam si ab alienæ materiæ admixtione fixetur eius actiuitas, diminuitur, & spiritus remanent crassi, & in parua etiam quantitate, quia ob debilitatam actionem, non potest fermentum spiritus à suppeditata materia in copia extrahere, nec extractos debita volatilizatione nobilitare & nõ potest fermentũ restitui ad naturalẽ statum, nisi materia crassa, quæ ei admiscetur & in corpore redundans minuatur, & attenuetur, & quia hæc crassities ab acido melancholico introducitur, nisi contrarijs alkalicis attenuantibus, & aromaticis spiritosis, & volatilibus tolli potest. Hinc consentientibus etiam Antiquis in frigido cerebri temperamento, quod à Recentioribus sub fermenti fixi nomine designatur, eisdem remedijs supradictis ad vsum reducentibus dictum temperamentum frigidum corrigunt, & inter hæc cæphalica, & aromatica præualent, siue eorum salia & extracta exhibeantur, siue decocta ex eisdem parentur salia volatilia etiam pluries recensita alia præcedunt medicamenta, & spiritus vini Aromatizatus cum varijs simplicibus Aromaticis, sicut elixir vitæ, & etiam illud proprietatis multum efficaciæ obtinent, ad extinguendum acidum, ad attenuandam materiam, & ad fermentum fixatum volatilizandum.

Si fermentum supradictum fuerit nimis volatile, & actiuum spiritus irrequietos, & inordinatione motus peccantes generat,

rat, cum periculo vigiliarum, & delirij, vnde corrigendum cum medicamentis inferius dicendis, vbi de supradictis symptomatibus.

CAPVT II.

DE SENSIBVS EXTERNIS IN GENERE.

SEnsus est perceptio affectionis, aut passionis, quæ ab obiecto sensibili proficiscitur & organa sensus afficit, vel cum Aristotele lib. 2. de anim. tex. 121. sensus est id, quod est susceptiuum formarum sine materia, eo modo quo cera suscipit figuram sigilli aurei, aut ferrei, sed sine materia auri, aut ferri, ex quo colligere possumus, quod sicuti figura sigilli aurei imprimitur in cera, per solum motum, sed modificatum à lineamentis eiusdem figuræ, ità organum sensus per motum modificatum ab obiecto sensibili recipit ideam ipsius obiecti, non secundùm esse materiale, pro vt est in obiecto sensibili, sed modo vitali, seu intentionali, nempe per quid distinctum à materia obiecti sensibilis, sed repræsentatiuum ipsius obiecti, in quo consistit ratio intentionalis, nam per hoc potentia sensitiua distinguens sensus habet, vnde percipiat ipsum obiectum, & naturam eius, & huiusmodi repræsentatiuũ est motus eo modo, quo per solum motum sigilli in cera imprimitur istius figura, cum similitudine sine illius materia, ac si motus esset repræsentatiuus figuræ prædictæ. Hinc rectè cum eodem Aristotele deducitur organum sensus, quando actu ab hoc motu obiecti sensibilis actuatur, esse actu ipsum obiectum, siquidem habet actu speciem, & similitudinem ipsius obiecti, eo modo quo cera est actu figura sigilli, quia habet speciem, & similitudinem ipsius figuræ; per solum vero motum organa sensus affici docuit idem Aristoteles lib. 2. de anima tex. 51. & in hoc sequaces habet omnes Recentiores.

Ex

Ex quibus deducitur ad ſenſum requiri, quod obiecta externa afficiant organa ſenſus, vel per immediatum contactum obiecti, & organi, vel per effluxum aliquem ab obiecto emanantem, vel per impulſum ab obiecto in organum impreſſum, vel per quoddam reflexum ab obiecto, & tranſmiſſum ad organum, in his omnibus modis deſideratur motus, ſine quo non fieret ſenſus, & quod obiectum habeat rationem ſenſibilis, nempe quod talibus, qualitatibus, vel modis afficiatur, per quæ valeat organa ſenſuum mouere. De iſtarum qualitatum, & modorum conditione, & numero videbimus, dum de ſenſibus in particulari; prò nunc autem ſufficit ſcire primo ſenſibile aliud eſſe proprium, aut commune & aliud per accidens, ſenſibile proprium eſt illud, quod eſt perceptibile ſolùm ab vno ſenſu, qui circa illud non poteſt errare, ità color dicitur proprium ſenſibile viſus, quia ab hoc ſolùm percipitur, & non ab alijs ſenſibus. Senſibile commune eſt illud, quod à pluribus ſenſibus percipitur, vt motus, quies, numerus, figura, magnitudo, quæ à viſu, & à tactu percipiuntur. Senſibile per accidens eſt illud, quod licet per ſe non ſentiatur vnà cum eo, quod ſentitur percipitur, vt quando video album, ſi hoc album ſit Princeps, video Principem, & ſic album videtur per ſe, Princeps vero per accidens.

Secundò ſciendum eſt, organum ſenſus in communi eſſe partem ſenſitiuam noſtri corporis, & hæc eſt ſola membrana, quæ ſolùm ſentit, & diuerſa diſpoſitio membranarum inſeruit pro diuerſitate organorum, diuerſis ſenſibus deſtinatorum.

Affectio, vel impreſſio obiecti ſenſibilis facta in organum ſenſus, quatenus eſt in hoc, dicitur ab ea affici, & alterari, & per hoc pati, & hoc modo ſenſus reſpectu organi in paſſione conſiſtit, reſpectu obiecti in actione, paſſio tamen eſt impropriè in hoc caſu accipienda, vt docuit Ariſtoteles loc. cit. text. 58.

Hæc paſſio, & affectio organi perfectum ſenſum non facit, niſi quatenus ad primum ſenſorium deducitur, à quo percepta illa paſſio, vel affectio fit ſenſus perfectus. Hinc

eſt

est, quòd, dum mente aliò intendimus, obiecta præsentia non percipimus, nec sentimus, quamuis organa externa ab eis afficiantur.

Hanc potentiam percipientem passionem organi, demonstrauit Aristoteles loc. cit. tex. 144. dum probat necesse esse dari sensum, quo discernimus plures sensus, & talis sensus dicitur sensus communis, quo etiam discernimus passionem cuilibet organo sensus particularis impressam.

Sedem huius sensus relictis aliorum sententijs puto esse plexum choroidem, & hanc opinionem ex sequentibus colligo, primò quòd prædictus plexus positus sit in basi cerebri, vbi omnes nerui, ex communi sensu oriuntur, & sensus communis cum debeat percipere omnes motus in neruis, & membranis contingentibus, & hoc vt de eorum affectione iudicet, debet esse in ea parte, in qua nerui oriuntur, quo in loco est prædictus plexus.

Secundò, quòd colligo est sensum communem debere esse in parte sentiente, si debet iudicare de affectione ibi impressa per membranas, & spiritus affectos ab obiecto externo, plexus hic choroides est sentiens, cum membrana constet commune habens principium cum membrana, neruos inuestiente.

Tertiò, quia sensus communis debet esse in ea parte cerebri, in qua est spirituum animalium promptuarium, vt eos possit mouere ad determinatos neruos iuxta exigentiam corporis, determinatam ab affectione organo impressa, & ab hoc ad sensum communem traducta, plexus autem choroides existens in basi cerebri est iuxta spirituum promptuarium.

Quartò, quia pars, quæ est sensus communis sedes, debet posse mouere cerebrum ad aperiendos determinatos poros pro recipiendo in eos spiritus, ad tales neruos idoneos pro tali motu necessario, vel spontaneo exequendo, talis est plexus prædictus ex sententia Varthoni in suo lib. de gland.

Sensus communis percipiendo motum traductum ad eum ab organo sensus externi sensum elicit, non passiuè solùm se habendo, nempe per solam impressionem illius affectionis

nis, seu motus, nam, si se haberet solùm passiuè sentire, idem esset, quod affici, seu pati, quod est falsum, quia affici ab obiecto, non est sentire, cum ipsamet affectio, qua afficitur organum sentiri dicatur, & hoc sentiri dicit essentialem respectum ad sentire, cum fieri non possit, vt aliquid sentiatur, nisi sit, quod sentiat, cum verò sentiri dicatur illud, quod afficit sentire non potest consistere in ista affectione, quæ sentitur. Ergo sentire non consistit in ipsa passione, sed in actione quæ non fundatur in cognitione, alioquin sensus ab intellectu non differret, saltem quo ad obiecta sensibilia, & si hæc cognosceret posset hæc definire, quod est falsum; nam percipio quidem me affici ab albedine, odore, dulcedine, & sono, tamen per hoc nescio quid sit albedo odor, dulcedo, & sonus, & solùm horum naturam attingo, quando intellectum consulo, sed actio, qua sensus agit est attingentia prædictæ affectionis perpessæ facta non modo repræsentatiuo, vel assimiliatiuo, vel intentionali, sed modo sensitiuo consistente in solo exercitio actuali suæ potentiæ, nam in sensu communi adest facultas sensitiua, sentire est actu istam facultatem exercere, quod idem est ac sensitiuo modo rem sensibilem attingere, & hic actus secundus huius facultatis est actio, qua in se ipsam agit, non producendo aliquam entitatem à se diuersam, sed solum actum vitalem sentientem exercendo, qui non est nisi ipsius facultatis, vel animæ sentientis modus, cum actus vitalis, non sit nisi motus à potentia vitali exercitus immanens, motus autem est modus ipsius substantiæ, quapropter potentiam sensitiuam attingere affectionem ab obiecto externo proficiscentem, & ad eam traductam nihil aliud est, nisi actu tali determinato motu se mouere dependenter ab affectione perpessa.

Hinc patet sensum fieri, dum spiritus membranæ & nerui facultati sensitiuæ inseruientes, & propriæ organi sensus alicuius, ab impulsu obiecti commouentur, & motus ille ab obiecto profectus in momento ab organo sensus patiente, per neruos membranas, & spiritus medijs vndulationibus, a quibus dicta corpora mouentur ad cerebrum, & organum

ſenſus communis traducitur, vel quia nerui, & membranæ inſtrumenta ſenſus externi, cum eo colligantur, vel quia ſpiritus animales in neruis, & membranis exiſtentes moti à motu modificato ab obiecto prouenientе, eadem ratione motus mediis dictis vndulationibus mouent ſpiritus in ſede ſui principij exiſtentes, quæ eſt in baſi cerebri, vbi medulla oblongata incipit, & hi eodem motu plexum choroidem afficiunt, in quo eſt manſio ſenſus communis, ità vt idem motus modificatus, qui eſt in organo ſenſus externi integrè, & ſincerè traducatur ad organum ſenſus communis, qui tali affectione motus percuſſus ſe mouet, cum determinata reſtrictione, & modificatione determinata à motu ſuſcepto extrinſecùs, & ſuum motum in ſe recipit, & tali motu, qui eſt actus ſecundus ſuæ potentiæ attingit modum motus impreſsi ab obiecto in organo ſenſus, vnà cum iſtius affectione, & hæc attingentia eſt perceptio, in qua conſiſtit ratio ſentiendi non importans niſi perceptionem motus ab obiecto ſenſibili impreſsi in organum ſenſus, cum ſua modificatione, & paſsione, qua dictum organum afficitur per dictum motum modificatum.

Vnde colligendum eſt ſpecies, quas Peripatetici vocant intentionales, nihil aliud eſſe, quàm motum ſpiritus animalis in membrana, quæ eſt organum ſenſus externi exiſtentis, impreſſum ab obiecto externo, quo motu obiectum ſecundùm ſuam naturam ſenſibilem delineatur, & dum ille à ſpiritibus per neruos, & membranas traducitur ad ſenſum communem, hic in motu percepto percipit ideam, & naturam ipſius obiecti.

CAPVT

CAPVT III.

DE SENSV IN PARTICVLARI, ET PRIMO DE VISV.

MIrabilis in vniuersa microcosmi fabrica æterni, & sapientissimi Architecti sapientia, & prouidentia, se manifestant, sed excessum attingunt in occuli fabrica, & in suæ operationis exercitio, quæ est visio, ità vt mens humana cuiuslibet excellentissimæ dotis præ stupore hæreat, & in causis huius indagandis deficiat. Ad hoc opus me accingo solùm pro ea parte, quæ ad Medicos spectat & quæ pro morborum indagatione potentiæ visiuæ requiritur.

Obiectum huius sensus proprium est lumen, & color, horum quidditas non minores inuoluit difficultates, quàm faciat modus, quo fit visio, & obiecta visibilia percipiantur.

Definit Aristoteles lib. de sens. & sensibili. Lumen esse actum perspicui, pro vt perspicuum est, & per actum motum intelligere debemus; nam si per actum intelligamus formam prout multoties facit Aristoteles sensus erit, lumen esse formam pellucidi, & hoc modo definitio data est sine ratione, nam forma pellucidi facit pellucidum non luminosum, & si intelligamus formam actuantem lumine pellucidum, de hac forma quæritur definitio, quia hæc forma, non est nisi lumen, de quo quæritur, quid sit, & respondere lumen esse formam actuans lumine perspicuum est respondere lumen esse lumen; Non possumus ergo per actum in definitione positum intelligere, nisi motum, quod Philoponus in lib. 2. de anim. ex mente Aristotelis expressit & Simplicius eiusdem Aristotelis acutissimus Interpres confirmauit, & hoc modo Recentiores Duce Cartesio Aristotelis sententiam sequuntur, explicando lumen per motum pressionis æthereæ substantiæ pellucidæ, & ita à Cartesio nihil noui in scolis introductum fuit, sed Germanus solùm

Aristotelis sensus circa luminis naturam explicatus, & dilucidatus.

Huius definitionis veritas ab eius explicatione colligetur, nam intimam lucis essentiam, & proprietates comprehendit.

Per perspicuum intelligimus illud, quod secundùm se non est visibile, sed solùm propter colorem extraneum, & addit Philosophus reduplicationem, vt perspicuum, adhoc vt intelligamus solam rationem perspicui ab omni extraneo colore liberi, luminis essentiam constituere, vnà cum motu eius.

Hoc perspicuum est materia ætherea, qua totum spatium à cœlo vsque ad terræ superficiem repletur, vt omnia inania, quibus corpora composita, vel simplicia perfodiuntur, repleantur.

Hoc perspicuum motu actuatum lumen reddit, ità vt videatur rationem essentialem luminis primariò constitui à motu actuante perspicuum, pro vt est perspicuum: Lumen in motu consistere optimè demonstrant varia, quæ agitatione splendorem emittunt, vt aqua maris tempestate turbata, saccharum tempore noctis celeri motu contusum, & agitatum, pili felium in nocte celeri confricatione commoti. Hæc enim omnia scintillas, & lucem quamdam præbent; alia experimenta legi possunt in Philosophia Burgundica parte tertia dissertatione quarta.

Defectus luminis ablato corpore luminoso, hoc videtur confirmare, nam si à dicto corpore diffunderetur substantia per medium lumine corruscans, illo suppresso saltem lucis reliquiæ in eodem medio deberent remanere, cum non sit probabile, substantiam luminosam diffusam perire remoto corpore illuminante, sicuti extincto igne in cubiculo, calida substantia per hoc diffusa non extinguitur, sed calor in cubiculo remanet, præterquamquod non apparet destructiuum talis substantiæ luminosæ, & idem dicendũ est, si lumen in qualitate consisteret, nam hæc qualitas medio impressa absente luminoso in eodem deberet permanere, cum subiectum sit proportionatum, & deficiat qualitati luminis contarium positiuum.

Motus

Motus ad luminis naturam requisitus, est motus pressionis. Motum pressionis voco illum, qui consistit in leni impulsu partem alicuius corporis versus aliam partem mouente, à quo & hæc mouetur.

Fit hic motus pressionis ab omni corpore luminoso præcipuè à cœlesti, dum particulæ in istis pellucidæ innumeræ, & de natura ætherea mouentur, & in hoc motu conantur recedere à suo centro, pro vt est proprium omnium fluidorum, circa suum centrum se mouentium, ab huiusmodi materia proprium centrum derelinquente, & ad circumferentiam deducta, & ab hac etiam exorbitante, ætherea materia prædictæ circumferentiæ, contigua premitur, & hic motus pressionis per rectam lineam continuatus in eadem materia ætherea, totam hanc cauitatem intra cœlum, & globum terraqueum existentem vnà cum alio aere implente lucem seu lumen exhibet.

Hinc facile est explicare, quomodo à corpore luminoso radij exeant dum à quolibet puncto istius fluit materia quæ premit substantiam æthercam pellucidam contiguam, & cum hæc à corpore luminoso vsque ad nostrum oculum per lineam rectam extendatur, ità motus ille in substantiam æthercam proximam corpori luminoso impræssus in momento per illam rectam lineam materiæ ætherea ad nostrum oculum traducitur, eo modo quo ab extremitate hastæ percussæ motus impressus in momento ad alteram extremitatem peruenit, & ità per has rectas lineas, radij Corporis luminosi efformantur, & cum à quolibet puncto Corporis prædicti præmatur æther illud ambiens, ita totus æther per lineas rectas semper premitur, ità vt in quolibet spatio, & parte eiusdem ætheris semper datum sit corpus luminosum inspicere, & eius imaginem contemplari.

Et quamuis cum substantia ætherea in hoc medio existente intra Cœlum, & globum terraqueum aliæ particulæ minus pellucidæ, & crassiores coniungantur, hæ tamen non impediunt traductionem motus pressionis, sed solùm illum refrangunt, ità vt vlteriùs per lineam refractam ab eadem materia ætherea constitutam suum progressum con-

tinuet, eo modo quo in vase vua repleto, dum calcatur, & mustum exprimitur, hoc per lineas continuatas descendit ad orificium inferius, racemis non impedientibus continuationem sui motus, nisi per rectam lineam continuatam, sed per refractam permittentibus, quamuis etiam posit dici, quòd motus pressionis materiæ æthereæ communicetur etiam aeri ei mixto, & ab hoc ad æthercam substantiam ei contiguam traduci, & hoc modo non obstantibus particulis crassis alterius conditionis, & minus pellucidis semper talis motus per rectam lineam, in ætherea substantia continuatur, ità vt nec à vento, nec ab agitatione aeris, talis continuitas interrumpatur, quia in tali agitatione, & motu semper adsunt rectæ lineæ deductæ à corpore luminoso ad nostrum oculum.

Credunt aliqui materiam substantiam æthercam prementem esse ignem, quia radij solares in speculo metallico concauo excepti ignem accendunt, & radij solis sunt luminosi; experientia tamen falsam esse demonstrat, nam si inter ignem ardentem, & speculum vstorium, vitrum interponatur in foco speculi, nullus calor procreatur, & si lumen, & ignis essent eadem substantia, si lux intenditur, deberet etiam intendi calor, concludendum ergò materiam, quæ premit æther, esse diuersi generis ab igne, nam istius materia motu vehementi, & valido, celeri, ac perturbato calorem efficit sed celer, & breuis, & vibratiuus, in materia subtili existens lucem præbet, & hæc æthercam substantiam premens eiusdem lucis diffusionem efficit.

Color, qui est alterum visus obiectum definitur ab Aristotele, quod sit motiuum eius quod est secundum actum perspicui, & sensus est colorem esse illum qui mouet perspicuum motum, ex data verò definitione perspicuum motum est lumen, consequenter color erit ille, qui mouet lumen sed motu diuerso ab eo, quem habet lumen; huiusmodi autem est reflexio, vel refractio luminis, consequenter color non erit nisi refractio, vel reflexio luminis ex Aristotele, cui se adiungunt omnes Recentiores.

Diuer-

Diuersam vero luminis modificationem à varia sui reflexione, vel refractione inductam esse colorum fundamentum deducitur à Trigono vitreo, qui Soli exposito varios exhibet colores, nullatenus in vitro existentes, consequenter debent dici prædicti colores pendere à lumine diuersimodè reflexo, sicuti colores repręsentati à Phiala, aqua plena luci exposita, & illi qui miro artificio in Iride pinguntur, & cum certi simus colores prædictos luminis reflexione fieri, omnes etiam hoc modo in omnibus obiectis apparere credendum est.

Ab hac luminis diuersa reflexione diuersi resultant colores; album fit, quando luminis radij eodem ordine, quo in obiecto recipiuntur, reflectuntur.

Niger, dum radij in corpus directi in pauca quantitate versus suum principium emittuntur, sed maior pars eorum suffocatur, & extinguitur, & hoc videtur posse conuinci ab eo, quod corpora alba à luminoso agente igneo actuata minus incalescunt, quàm nigra, cum hæc vnà cum luce igneos radios retineant, illa retorqueant.

Ceruleus fit ex maiori remissione radiorum, quàm in nigro colore, & minori, quàm in albo.

Ruber repræsentatur à radijs, qui validè in centro corporis illuminati mouentur, & eodem motu reflectuntur.

Flaui, purpurei, & virides ab hac radiorum circa centrum, varia rotatione pendent, ità vt flauus consistat in rotatione radiorum magis remissa, quàm ea, quæ succedit in rubro, & viridis in rotatione prædicta tardiori ea, quæ succedit in Flauo. Cæteri colores ex permixtione horum resultant; hoc est ex mixta reflexione luminis in prædictis contingente.

Organum visus est oculus, & non secundùm omnes suî partes, sed solùm secundùm retinam, in qua omnium obiectorum imagines pinguntur, vt patet in oculo animalis conglatiato, dissecto, & posito iuxta foramen factum in fenestra lignea occlusa, vt cubiculum sit obscurum; observamus enim omnia obiecta transeuntia per viam, cui correspondet fenestra supradicta transmittere radios, qui in Retina

tina oculi, obiecti figuram pingunt, & repręsentant. Cæteræ partes oculum componentes ad visionem concurrunt, vel radios excipiendo, & vniendo, vel eos refrangendo, vt ad perpendicularem in vnum punctum accedant, quod facit cornea, & humores, & præcipuè chryſtallinus ad formam lentis à natura efformatus pro hoc officio.

Viſio cum propriè circa colores verſetur, fit dum radij luminis reflexi ab obiecto ad oculum tranſmittuntur, cum eadem modificatione motus, ab obiecto, eos reflectente accepta, prædicti radij poſt acceptas in humoribus refractiones, per quas ad perpendicularem in vnum punctum coeunt, & in retinam hoc modo tendentes ſuo motu partes eius in quas incidunt, mouent, & hic motus per neruos opticos ex quorum dilatatione retina conſtituitur, ad ſedem ſenſus communis deducitur, vbi percipiciens talem motum, cum tali modificatione iudicat radios tranſmiſſos ad oculum, & retinam eſſe colorem album, vel rubrum, vel alterius generis, & idem motus organi ſenſus communis traductus ad vicinas fibras cerebri, eiſq; impreſſus hoc ità diſponuntur, vt ſi contingat, quod moueantur verſus inſtrumentum ſenſus communis, eumdem motum huic imprimunt, qui impreſſus fuit à motu neruorum opticorum directus à motu radiorum, ab obiectis reflexorum, & hoc eſt colorum ſpeciem in cerebro conſeruari. Figura obiecti percipitur dum radij reflexi obiectum habent repręſentare ſi iſti eodem modo in reflexione configurentur quomodo configuratum eſt obiectum incidentes in retinam huic imprimunt figuram ipſius obiecti, & radij in tali impreſſione mouent retinam in pluribus punctis, cum tali ordine vt repręſentetur figura obiecti, quapropter motus hic traductus per neruos opticos ad ſenſum communem, hic ex eo apprehendit talem figuram, qualem pinxerunt radij in oculo, & quo plures radij illabuntur in retinam, figura diſtinctius percipitur, quia motus ab hac ad ſenſum communem demandatus erit validior, & perceptio diſtinctior.

Hinc pupillæ magnitudo ad diſtinctiorem figuræ perceptionem facit, quia multis radijs ab obiecto prouenientibus

ingreſſum

ingressum præbet. Idcircò etiam pupillam magis dilatamus, cum ad distans obiectum intuemur, vt plures radij in oculum introducantur.

Ad distinctam visionem requiritur vt etiam radij ab obiecto prouenientes colligantur simul, & in puncto vnionis retinam tangant, nam si vniantur infrà eam, vel supra, obiectum confuse videtur.

Altera etiam causa pendet à filamentis retinæ nam radij prouenientes à diuersis obiecti punctis debent etiam colligi in diuersis filamentis retinæ veluti instar contextæ nam si in eodem filamento,& in diuersis punctis eius colligerentur radij à diuersis punctis obiecti transmissi, obiectum non distingueretur, cum non possit illud filamentum diuersis motibus moueri, vt hi integrè, & distinctè traducantur ad sensum communem. Hac ratione in vere prata florum plena diuersi coloris omnia rubra, vel flaua conspiciuntur, quia radij florum multorum, vnum filamentum mouentes, qui validiores sunt repręsentant obiectum, à quo proueniunt, & quia radij à Rubeis, vel flauis prouenientes sunt viuidiores, ideo hos colores solum percipimus, ita vt videantur omnes flores esse his coloribus tinctos. Ab his colligitur visionem cum peripateticis, & communi sensu medicorum fieri per intromissionem alicuius quod moueat organum visus ad visionem eficiendam.

Situs percipitur per solum impulsum radiorum versus aliquam cerebri partem, situm enim obiectum iudicamus in ea regione in qua retina mouetur, & cum ea sedes sensus communis, etsi moueantur in dextera, obiectum in dextera esse situm iudicamus.

Distantia colligitur ex obiectorum interpositione, quæ inuenitur inter nos, & illa corpora, quæ intuemur quo enim plura corpora intermediant, illud quod nobis vltimo apparet magis distare dicimus, ex luminis robore, vel debilitate distantiam arguimus, nam quæ proxima sunt lumen viuidius reflectunt ad oculum, quæ longinqua lumine debiliori mouent oculum, aliam quoq; figuram assumit oculus dum longinqua respicit, quàm propinqua, in eis enim pupillam dilatat, in istis constringit. Ma-

Magnitudo cognoſcitur à maiori, vel minori portione retinæ, & organi ſenſus communis moti, vel affecti à motu obiecti externi, à qua ſenſus prædictus ſua virtute elicit rationem magnitudinis obiecti.

Motus corporis percipitur viſu, dum oculus rem viſam, ex loco in locum translatam inſequitur, vel ex motione imaginis in retina, vel ex comparatione à ſenſu communi facta obiecti mobilis ad alia obiecta circum compoſita immobilia.

Huius ſenſus beneficium à natura animalibus progreſsiuis fuit impertitum, ad hoc vt poſsint ſuæ conſeruationi prouidere videndo ea, quæ ſibi noxia ſunt, vt cum tutella ab eis fugere poſsint, & proſequi, quæ vtilia ſunt. Sic Lupus è longinquo videns ouem, & aduertens eſſe cibum ſibi conuenientem, & gratum illam perſequitur, vt ſe nutriat, & conſeruet ouis è conuerſo videns Lupum, & aduertens hunc eſſe ſui corruptiuum fugit à lupo, vt vitet mortem; homini verò prudentiæ capaci tributus fuit viſus ad acquirendam prudentiam perfectam, vel imperfectam, quià viſus manifeſtat plures differentias obiectorum, quàm guſtus, & tactus, quæ maximè conferunt ad acquirendam ſcientiam practicam, & ſpeculatiuam de talibus obiectis.

Quocumq; modo viſio fiat ſiuè per ſpecies rerum viſibilium, quæ ſint materiales in modo agendi, quamuis abſtractæ quodammodo à materia iuxtà mentem peripateticorum, vel per ſpecies, quæ nihil aliud ſint, quàm lumen refractum à corpore viſibili, vel motus eiuſdem luminis refracti iuxtà ſenſium Recentiorum, & lumen, vel ſit qualitas, vel ſubſtantia, vel motus ætheris, & color ſiuè ſit accidens, vel ſit lumen reflexum ſemper verum, erit morbos oculorum vno determinato modo eſſe tollendos.

Suffuſio enim, ſeù cataracta, quæ eſt concretio humoris præternaturam inter corneam, & retiformem data qualibet, ex enarratis ſententijs, & etiam admiſſa ea quæ vult viſionem fieri per intromiſsionem, vel ea quæ vult fieri per extramiſsionem dum cataracta, tàm ingreſſum, quàm egreſſum impedit illi à quo pendet viſio, eſt tollenda, &

ea

ea ablata visio renouabitur, à quocumq; causa hæc pendeat, & quocumq; modo fiat.

Pro auferenda autem cataracta, præstat aqua Rulandi facta cum aqua Eufragiæ, cui infusus fuerit crocus metallorum, & steterit ad solem per octo dies eam sæpè agitando, cum hac abluatur oculus, & intra eum instillentur aliquot guttæ; valet etiam sequens aqua Plempi ℞. aquæ rosarum, fæniculi, chelidoniæ, eufragiæ apij an. vnc. 2. Mercurij sublimati, ac tenuissime puluerizati scr. 5. cum iste solutus fuerit aquam filtra, & serua quotidie mane ieiuno ventriculo gutta vna, vel altera in oculum affectum immittatur, ex spiritu aceti, & vrinæ fit aqua cataractam mirè abradens si eius guttæ aliquot intra oculum pluries in diem instillentur, si verò suffusio, seù concretio humoris fuerit valdè solida opus est operatione manuali, qua concretus humor in formam membranæ acu deponitur.

Paripacto admissa quacumq; sententia de lumine colore, & speciebus stabilita verò illa communissima, & receptissima Aristotelis authoritate confirmata visionem fieri per intromissionem, explicatur cur res minores videantur, quàm sint, ob pupillæ, quæ est foramen vueæ constrictionem per quam in retiformi tunica res distinctè quidem, sed minutissimè repræsentantur, eo modo quo in obscurata Camera fenestræ, foramen nimis angustum in causa est, quod obiecta dicto foramini extrinsecus opposita pingantur in papyro, vel parietè post dictum foramen posito clarè quidem, sed diminutè.

In pupilla verò dilatata, res maiores, quàm alij videant conspiciuntur, eo quia obiecta pinguntur in retina sub maiori magnitudine, quam in alijs. In pupillæ constrictione obiecta solùm huic rectè opposita conspiciuntur, quæ ad latera verò existunt minimè, quia istorum radij, seù imagines, seù species lateraliter aduenientes, ob pupillæ angustiam præterlabuntur. In pupilla verò dilatata obiecta lateralia conspiciuntur, etiam capite immoto, eo quia istorum radij, seù species per pupillam dilatatam commodè oculum ingrediuntur.

Ab hac pupillæ costrictione deducitur causa Nyctolopiæ, seù nocturnæ cæcitatis, per quam superuenientibus tenebris, vel lumine decrescente circà vesperam obiecta non cernuntur, quià quo obiecta minutius pinguntur in retina maiori opus est lumine, ad hoc vt percipiantur; cum verò pupilla non possit per sui constrictionem dilatari, euenit vt ab ingruentibus tenebris parum luminis intra oculum recipiatur, insufficientis ad visionem obiectorum: E contra verò in dilatatione pupillæ fit alia species Nyctolopiæ, in qua obiecta in obscuriori loco posita facilius cernuntur, quia per pupillæ dilatationem tantùm luminis etiam decrescentis recipitur intra oculum, vt sufficiat ad rectè percipiendum obiectum, hinc est quod in hac pupillæ dilatatione obiecta magno lumini exposita non cernantur, vel confusè cernantur, dum à magno lumine rerum imagines in retina oblitterantur, vt patet in obscurata camera, si per fenestræ foramen multum lucis admittatur.

Ad hanc nocturnam cæcitatem concurrit, etiam crassities, & impuritas corneæ tunicæ, & humorum, quia cum hęc corpora sint media, per quæ transeunt imagines, species, vel radij obiectorum externorum quo magis sunt obscura, maiori indigent luce, ad hoc vt illuminentur, cum sinè illuminatione medij non possit fieri visio, & quia circa noctem, & vesperam non est tantùm luminis, vt possit illuminari pro perfecta visione, ideò non videntur obiecta; E contra verò si tunica cornea, sit valdè tenuis, & humores nimis rari, & limpidi, in magno lumine adest cæcitas ob rationem superiùs dictam, aduenientibus verò tenebris visio perficitur, quià tantùm luminis intra oculum introducitur, vt sufficiat perfectæ visioni, non oblitterationi imaginum depictarum in retina.

Ad corrigendum vitium pupillæ constrictæ vtere remedijs descriptis à Sennerto, & Plempio localibus præmitenda sunt in dictis affectibus vniuersalia præparando humores sanguinis missione reuelendo, deriuando, & purgando.

In-

Indiſpoſitio pariter humorum oculi, & retinæ, nerui optici, & ſpirituum, & membranarum qualibet ſententia, ex recenſitis admiſſa, viſionem lædit; humore enim aqueo deficiente tollitur debita refractio, vel ſpecierum, vel luminis reflexi, vel radij colorati, conſideratis etiam his omnibus, vel ſub conditione qualitatis, vel ſubſtantiæ, & deficiente refractione radij obiecti, non accedunt ad perpendicularem, nec vniuntur in puncto, pro vt exigit perfecta viſio, ſed diſperſi hanc impediunt.

Chriſtallino deficiente viſio pariter læditur, cum huius officium ſit tranſitum dare ſpeciebus ſeu radijs obiectorum ad retinam, in quam debent coire in puncto, & eodem tranſitu dictas ſpecies, vel radios refrangere ad perpendicularem, ſine quo viſio non perficitur.

Colores etiam horum humorum viſionem lædere poſſunt, cum medium deferens radios, & ſpecies obiectorum debeat eſſe Diaphanum, ne obiectorum imago alteretur, ſicuti videmus alterari in perſpicillis vitro viridi colore tincto fabrefactis, dum omnia viridia apparent.

Modum remittendi dictos humores docent Recentiores cum ſucco Chalidoniæ maioris intra oculum per foramen iniecto. Colores, credo non poſſe per remedia oblitterari.

Retina vitium contrahit, vel in ſitu, vel in textura; in ſitu eſt quando nimis accedit humori Chryſtallino, vel nimis ab hoc remouetur: In primo caſu videntur obiecta remota diſtinctè, propinqua verò confusè, quod ſenibus contingit, & ratio eſt, quia ſpecies, vel radij emiſſi ab obiectis propinquis vltra tunicam retinam coeunt in punctum ob iſtius viciniam humori chryſtallino, ideo quia radij non tangunt in puncto vnionis retinam, non fit viſio clara, ſed confuſa. Radij vero prouenientes ab obiectis longinquis cum magis accedant ad punctum, quò magis diſtant à baſi, citò poſt chryſtallinum coeunt in puncto, & ita in hoc retinam illi vicinam tangunt, cum perfecta repręſentatione obiecti.

In ſecundo caſu obiecta propinqua videntur, remota verò non, quia radij iſtorum in puncto coeunt priuſquã retinam

tangant,

tangant, ideo obiecta remota non videntur nisi confusè. Radij verò obiectorum propinquorum cum non coeant in puncto, nisi in distantia considerabili ab humore chrystallino, in hoc feriunt retinam à dicto humore distantem, & ita obiectorum propinquorum visio clara, & distincta habetur; Fit enim visio solùm, quando omnes radij in puncto vno, cum perpendiculari, obiecto vniuntur, & qui veniunt ab obiectis remotis propinquiùs à chrystallino vniuntur ob rationem superiùs datam de distantia à basi, & qui à propinquis remotiùs ab hoc vniuntur.

Alterum vitium retinæ est huius raritas, & densitas si plus rara est, luminis, radiorumq; splendorem vix oculi possunt sine lacrymatione & auersione sustinere, si densa nimis lumen etiam solis fixis oculis toleratur.

Primum vitium ars medica non potest emendare, sed solùm Catoptrica cum perspicilijs. Secundum non minorem habet difficultatem ob distantiam partis, & si quæ possunt iuuare, in raritate sunt adstringentia, in densitate attenuantia, quibus admiscenda, Ophtalmica, & Capitalia.

Quando membranæ oculorũ inflammantur in ophtalmia leditur visio, quia impeditur luminis refracti intromissio tollitur sanguinis missione, vt conuenit inflammationi localia vtilia sunt mucilago sem. fænugræci facta cum aqua meliloti, & in oculum instillata, vel aqua eufragiæ in qua extincta fuerint stibium, tutia, lapis colaminaris ignita addito facchearo cando, & pauco vitriolo, & huius gutta vna aut altera in oculum instilletur, & eadem oculus sæpe abluatur, succus herbæ Paris est exquisitum remedium, in vehementi dolore. Fiat emplastrum cum pomo cocto vitello oui, croco, & oleo rosato, & apponatur oculo.

Optici nerui visio læditur, visio quando obstruitur, & à Græcis appellatur hic affectus amblylopia idest obscuritas obfuscatio, siue hebetudo visus, & amacerosis idest visus abolitio, seu cæcitas, à barbaris gutta serena dicta, & est absolutum visus impedimentum nullo in oculis vitio apparente.

Per

Per hanc obstructionem neruorum opticorum læditur visio, quia membrana retina, in qua fit sensus visionis externus, sentit impressionem factam in ea à radijs obiectorum externorum, quatenus irradiatur à spiritu animali delato per suas fibras à neruis opticis, quorum dilatatio, & expansio dictam membranam constituit, vndè cum spiritus per obstructionem neruorum non fluant ad eam, neque dicta sensatio fieri potest. Vlterius neque sensus communis potest iudicare de sensatione facta in dicta membrana, quia tale iudicium fit dependenter à motu, & vndulatione spiritus animalis, in neruo optico existentis, delata vsque ad organum sensus communis, & dependenter à perceptione motus huius vndulationis, dictus sensus communis iudicat de qualitatibus visibilib; obiecti. Cum vero data supradicta obstructione in neruis opticis spiritus non adsit, modus etiã per quem sensus communis possit percipere obiectum actuans deest consequenter in obstructione neruorum opticorum visio non potest fieri.

Prò hoc affectu extirpando neruorum obstructio est tollenda, quod est maximè difficile, possumus tamen experiri decoctum viperarum cum herbis euphragiæ, chelidoniæ, & feniculi, & vinum medicatum, & aquam descriptam à Plempio in sua Ophthalmographia lib. 5. cap. 30.

Spiritus animalis visionem vitiat, quandò nimis crassus vndulationem acceptam ab impressione facta in retina ab obiectis externis resistentia sua minuit, ita vt in organo sensus communis parua motio sequatur confusam obiecti perceptionem inferens; E contra agilis nimis, & irrequietus spiritus vndulationem prædictam in se ipso acceptam alterando, vel celeritate motus, vel inordinatione, per quam vna vndulatio aliam occupat, fit istarum confusio confusam pariter obiecti naturam sensui communi repræsentantem, vnde confusa etiam huius perceptio.

Quod si spiritus ab aliqua causa in gyrum moueantur omnia circumrotantia sensui communi repræsentantur.

Horum spirituum vitia modum emendandi colligere poterimus ex dicendis de sensibus internis, & de facultate loco motiua.

CAPVT

CAPVT IV.

DE AVDITV.

OBiectum auditus est sonus qui dupliciter potèst considerari primariò, & secundariò. Sonus primarius est in corpore sonante, quod sonum edit; Sonus secundarius est in medio, & per hoc diffunditur.

Sonus primarius est impetus sonanti corpori impressus à quo expeditissimæ vibrationes eiusdem sonantis excitantur; Expeditissimæ dicuntur vibrationes, quæ sunt accelleratæ; & retardatæ in partes contrarias, quod patet in chorda pulsata tremorem oculis perceptibilem exhibente; & huiusmodi tremor ab impetu ei à pulsante impresso dependet, sic campana pulsata sonans tremit, & schyphus cum sensibili tremore sonum præbet percussus. Vibrationes vero debent esse reiteratæ, & motus debet semper accellerari continuo augmento, vsq; ad vltimum sui terminum à quò recedens motus decrescit in eadem proportione quo auctus est, donec ex toto desinat.

Hæ vibrationes tamen debent fieri summa cum celeritate, & impetu itì vt sonus nihil aliud sit, nisi impetus per multas, & celeres vibrationes modificatus, per medium proportionatum organo auditus impressus.

Ex quo etiam colligitur sonora corpora esse illa, quæ sunt pressibilia, & elastica in quorum pressione, & reductione, vibrationes succedunt, quapropter corpora huiusmodi, vt campanula manibus constricta non sonat, quia vibrationes impediuntur, & eadem vibratione corpora dura non pressibilia sonum non edunt.

Sonus secundarius est impetus per medium diffusus determinato, & reciproco motu, nam certum est, quod soni propagatio fit per medium, igitur in hoc à Corpore sonante aliquid transfertur; hoc non potest esse nisi illud, per

quod corpus fit ſonans ideſt impetus; Hinc eſt, quod pulſatis fidibus alicuius inſtrumenti in cubiculo anguſto, vbi adſit lucerna, iſtius flamma ad motum fidium ſuos componit motus; præterquam quod obſeruamus à corpore ſonante moueri aerem, nubes agitari, & expandi, & hic motus non poteſt fieri, niſi à corpore ſonante aeri impetus communicetur, quod probat etiam propagatio ſoni ſucceſiuè in medio.

Medium hoc eſt aer, qui tali impetu mouetur, & quia impetus corporis ſonantis per vibrationes diſtinctas morulis quibuſdam interrumpitur, quæ morulæ intermediant inter finem vnius vibrationis, & recurſum alterius; Idcircò aer correſpondentes cum dicto impetù morulas patitur, quæ intermediare debent inter ſuos diſcretos motus, quos per diſtinctas vndulationes patitur, vt vna poſt aliam ſuccedat. Solus aer eſt medium ſufficiens ad propagationem ſoni, quia hic in clauſo cubiculo, & turri vndiq; occluſa exterius percipitur, quarè medium ſoni videtur eſſe tale, vt muros, & feneſtrarum clauſarum obſtacula penetrare valeat, & medium talis conditionis aliud non reperitur, quam aer.

Ab his deducitur ratio ſoni magni, & parui, nam in magno impetus eſt magnus, & multæ partes medij mouentur in paruò paruæ, & impetus eſt minor. Sonus etiam magnus procul, & paruus propè ſolum exauditur, nam vibrationes in priori ad magnam diſtantiam extenduntur, in altero verò ad minorem. Loquens, vel Corpus ſonans poſitum in medio tamquam in centro, ab omnibus circumſtantibus in circulum poſitis exauditur, quia aer vndatim motus ab impetu ſonantis in circulum mouetur, eo modo quo ſaxum in aqua iniectum plures gyrós ſphericos in eam delineat.

Organum auditus eſt tunica producta ab expanſione nerui auditorij, & eſt veluti Retina in oculo, ità vt vibrationes, & motus aeris in hanc tunicam impingentes, cum modificatione ſupradicta, ſoni ſenſum externum efficiant, commoto ſpiritu cum dicta membrana in eà, & neruo contento vſq; ad huius principium. Hoc motu ad ſedem ſen-

ſus communis traducto, & huic participato, medio dictorum ſpirituum hìc percipiendo talem motum de ſono iudicat, & ex differentijs prædicti motus differentias ſoni colligit.

Motus aeris communicatur huic tunicæ primò per membranam, quæ tympanum dicitur, in qua rudimenta ſoni, vt ità dicam incipiunt, & quia hæc membrana neceſſitatem ſe dilatandi, & conſtringendi habebat, dedit natura tria osſicula (incus; malleum, ſtapes) cum muſculo, & ligamento, vt prædictæ necesſitati ſatisfaceret. Muſculus in eleuatione mallei, cui inſeritur ſe contrahit, & tympanum diſtendit, in ſui diſtenſione eamdem membranam relaxat, ligamentum verò muſculi frænum eſt, eius nimiam conſtrictionem prohibens, ne in hac nimium eleuatus malleus membranam nimia diſtenſione diſrumperet.

Actio huius muſculi eſt in volontaria, & ab affectione ſenſorij dirigitur nam ſonus cum impetu irruens in tympanum moleſtus eſt: Hinc muſculus parum ſe contrahit, & ità laxato tympano ſenſibile vehemens ſine noxa ſuſtinet illiùs violentiæ cedendo, ſi ſonus ſit hebetior, muſculus contractus magna conrractione tympanum etiam multum diſtendit, ex quò motus aeris in tali tenſione ſenſibilior factus etiam ſonus, qui hæbes erat fit ſenſibilior. Idem muſculus in ſui contractione trahit totum proceſſum osſiculorum ſcilicet incudem, & ſtapedem primam à ſuo loco dimouet, & quia huic adhæret ſtapes eleuatur in tali motu, & apertum relinquit orificium labirynthi, cui inoſculatur. Dicitur Laberynthus, & quia ſpiras ad Laberynthi formam habet, in hoc Labiryntho tres annuli oſſei apparent quorum officium eſt, receptum aerem modificatum cum ſuo impetu reflectere, nam aer externus irruens in tympanum hoc mouet, ab hoc membrana ſtapedis, quæ tympani fundum terminat mouetur, & ab hac mota mouetur aer in primo annulo, & ab iſto ille, qui in ſecundo commoratur, & ab hoc ſucceſſiue ille, qui in tertio, & in iſto progreſſu ſpirali, motus aeris interni ſemper vniformis motui aeris externi in modificatione multiplicatur, & validior fit ad

neruum

neruum, vel Retinam auris mouendam. Aerem pluries reflexum in Laberyntho excipit coclea vltima auris cauitas, & diffusus per suas spiras, quæ tres numero sunt ibi noua reflexione corroboratur, & augetur, & vlterius progrediendo tandem ad tunicam, quæ est expansio nerui auditorij, & organum sensus auditus peruenit, hunc in ea efficiendo modo superiùs dicto.

Hic sensus concessus, est animalibus progresfiuis, ad propriam tutellam, auditù enim possunt dignoscere multa obiecta suæ conseruationi contraria, & vitæ insidias molientia, etiam multa quæ delectant, vndè motiuum habent illa fugiendi, hæc amplectendi. Homini datus est auditus ad scientias acquirendas; plus enim scientiæ acquirit Homo discendo ab alijs per auditum, quam propria inuentione, & applicatione. Auditus autem ad scientias acquirendas per accidens, vt dicit Aristoteles confert, nam voces significando scientiam explicant, & significatio non est audibilis, sed solus sonus cum voce emmissus, qui coniunctus cum voce significatiua dicitur conferre ad scientiam acquirendam.

Organo auditus patefacto patet læsionem in hoc sensu euenturam qualibet parte ex dictis præfatum organum constituentibus vitiata.

Membrana tympani si nimia humiditate perfundatur, vel siccitate corripiatur auditum deprauat, nam humido superfluo laxata speciebus sonoris, vel aeris motui modificato nimis cedendo soni differentiam alterat, & vitiat. E contra humido præternaturaliter priuata cum excessu siccitatis adeo, tenditur, vt ictus aeris respuet præ tensione illis resistendo, vel si aer motus virtutem membranæ tensæ vincat, tamen nimia resistentia eiusdem motus vibrationes multiplicando interius, auditum confundit, quæ omnia apperte possunt demonstrari in Chorio tympani bellici, quod pro sua tensione varios edit sonos.

Cognoscemus superflua humiditate laxari tympanum auditorium, si adsit intemperies humida capitis, si destillatio patientem, molæstet, si præcesserint errores in victu humi-

do, & causæ extrinsecæ humectantes, vt imbres, aer nebulosus, & similia.

Pro corrigenda hac intemperie præter purgantia hydragoga, & phlegmagoga Errhina, & Apophlegmatisma exsiccandus humor decoctione saluiæ, Rosmarini Stæchados, Lauendulæ, & alijs similibus cæphalicis, quæ si non sufficiant decoctum ligni visci quercini, & ligni sancti erit efficasſimum. Inter localia laudatur suffumiggium ex decoctione facta in vino foliorum, & Baccarum Lauri, radium ciclaminis, & enulæ, & foliorum maioranæ, origani, & hoc suffumigium seu vapor exhalans à vino per infundibulum in aurem immittatur; valet oleum sinapis si mane, & vesperi gutta vna in aurem instilletur, vel eius loco balsamum orientale, vel oleum ligni sancti, vel ℞. spir. vini vnc.3. rad. Ciclaminis, Aristolochiæ Rot. hæderæ terrestris, ellebori nig. an. dr. 3. infundantur in dict. spir. & stent in infusione per aliquot dies, & de hoc instillentur in aurem aliquot guttæ.

A siccitate vitiari auditum cognoscemus à temperie naturaliter sicca capitis, & causis exsiccantibus extrinsecis præcedentibus, vt sunt morbi longi, & pręcipuè capitis intensæ applicationes, & curæ validæ, & continuæ; emendabimus hoc vitium humectantibus, & inter principalia erit lac vaccinum, vel caprinum, succus hordei, stillicidia capiti adhibita, cum decoctione, maluæ, violarum, lactucæ, rosarum, Nenufaris, & similium localia erunt oleum amigdalarum dul. lumbric. liliorum alb.

Aer internus auditum lædet, si crassitiem contraxerit à vaporibus, vel ab aere nebuloso, qui cum in locum ingreditur, & regreditur per foramen palato correspondens, quo obstructo prohibetur noui aeris ingressus, & præexistens corrumpitur, vel crassescit, ob receptos vapores à partibus circumpositis, & in hoc casu sentitur grauitas in aure, & articulo maxillæ, ex quo etiam habetur ratio cur aliquibus post cibum, & ab aere nebuloso auditus fiat grauis, quia ab his causis incrassatus aer in cauitate tympani contentus, vel à vaporibus cibi, vel à crassitie aeris nebulosi moueatur

uetur

uetur parùm à vibrationibus externis aeris ſonori, tardèq; & diminutè aerem in Laberynthi cauitatem contentum mouet, cum graui, vel diminuto auditu. Hinc patet pro curatione huius affectus, aerem nebuloſum eſſe fugiendum, & alimenta minimè vaporoſa eſſe aſſumenda. Pro reliquo poſſunt applicari ad diſcutiendos vapores, & aerem attenuandum ſuperiùs preſcripta remedia pro nimia humiditate tympani corrigenda; Obſtructus meatus palati auri correſpondens aperiendus eſt, in quem finem præcipuè valent Gargariſmata, vt ℞. Rad. fœniculi, Ariſtolochiæ, Valerianæ, Veronicæ an. vnc. 5. foliorum Roſmarini, Betonicæ, Saluiæ, Origani, Calaminthæ, an. pugil. 1. bulliant vaſe clauſo in lib. 2. vini ad tertias, facta collatura adde melis Roſati ſimplicis, Oximelis ſimplicis an. vnc. 2. frequenter vtatur hoc gargariſmate, cui ſi reſiſtat morbus addendum Oximel ſquiliticum; Maſticatoria etiam ex pyretro, maſtice erunt opportuna.

Si aeri interno ſpiritus, vel vapor irrequietus, & motu continuo agitatus miſceatur, tinnitus fiet auditum deprauans, cum ab hoc motu interni aeris motus vitietur, vt aeris externi motus ſonum efficiens percipi non poſsit, prout eſt in ſe, ideòq; auditus læditur, pro hoc vitio valet oleum de ſcorpionibus, ad guttas in aurem inſtillatum, oua formicarum trita per pannum colata, & liquor emanans in aures immittatur ad guttas, & hoc remedium etiam veteratum tinnitum tollit. Succus rutæ, vel aqua iſtius cocta in cortice granati idem præſtat, quod facit etiam oleo de Staſifragia, quod ſic paratur. ℞. Staſifragiæ vnc. 1. 5. coquatur in ſucco ruthæ, vel in aqua fœniculi, deindè ponatur oleum laurinum, vel nardinum, ad lib. 5. coquantur vſq; ad conſumptionem quartæ partis, poſtea coletur, & erit oleum de Staſifragia.

Spatia item auris cum auditui naturali conferant, ſi munda ſint, & aeri peruia, ſi conſpurcentur ab humoribus viſcoſis, & obſtruantur grauis ſuccedet auditus, & ſi obſtructio fuerit magna, ex toto tolletur, quià impedietur tranſitus aeri ſonoro, per ſpiras Laberynthi, & cochleæ, vt ad

neruum auditorium peruenire non posſit; vndè patet detergenda eſſe dicta ſpatia ab humoribus conſpurcantibus, vel corpus obſtruens eſſe tollendum.

Obſtructo neruo auditorio fit totalis deperditio auditus, quia ſpirituum animalium influxus, à quibus audiendi actualis facultas habetur, tollitur, in quo caſu remedia interna erunt illa, quæ obſtructionem neruorum tollunt, & proponentur, vbi de apoplexia, & paralyſi.

Cognoſcemus ſurditatem à nerui auditorij obſtructione proficiſci, ſi præceſſerint morbi capitis diuturni, qui excrementitios humores poſsint colligere, ex quorum tranſmiſsione ad neruum auditorium fiat obſtructio. Exteriùs valet ſulphuris ſuffumigatio, pinguedo anguillæ collecta dum aſſatur. Aqua, quæ exit de fraxino viridi, dum comburitur, Rad. Elebori albi, ſemen ſinapis, & Caſtoreum in ſpiritu vini, per aliquot dies infuſa, & in aurem inſtillata ſurditatem tollent, aqua ſemperuiui deſtillata, & in aurem inſtillata dicitur valere in ſurditate à quacumq; cauſa.

Articulatio trium oſsiculorum vitiata auditum tollit, vitiatur autem ob nimiam laxitatem ab humido introductam, quæ exſiccantibus, & reſoluentibus corrigitur, vel ob nimiam ſiccitatem ligamentorum dictorum, qua horum motus impeditur, & humectantibus auferenda, cauſa verò per quam à læſa hac oſſiculorum articulatione aboletur, auditus eſt; quia ſtapes per hanc læſionem minus aptè mouetur, & minus aptè releuatur à foramine ouali Laberynthi, quod naturaliter obſidet, impediendo ingreſſum aeri moto, ex quo auditus ceſſat, vel parùm iſtius admittendo debilitatur.

Ex his colligere licet cauſam, per quam læditur auditus eſſe in huius organo vitiato, vndè parum refert medico ſcire, in quo conſiſtat ſonus obiectum proprium auditus, an in ſpecie intentionali, vel in vibrationibus aeris, quæ præſtant, quod ſpeciebus intentionalibus tribuitur à Peripateticis, quià per hunc nunquam vitiatur auditus, ſinè vitio organi iſtius, & ſi quandoq; à ſono violento auditus læditur

tur ab isto etiam organum vitiatur, vel quià dictorum ossiculorum articulatio, vel laxatur, vel tollitur, vel membrana tympani à sua organizatione distrahitur, & sic tota cura læsi auditus est ponenda in organi curatione, & secundùm læsionem, qua afficitur, remedia indagare, & perscribere, in quo concordes sunt omnes sectæ.

CAPVT V.

DE SENSV ODORATVS.

HVius sensus obiectum proprium sunt odores, qui consistunt in effluxu substantiali à substantia odorosa emanante, & ità modificato, vt organum odoratus afficiat, & determinet, quod cum ipso Aristotele est idem, ac sentire.

Odorem in hoc effluxu substantiali consistere, videtur determinatum fuisse ab Aristotele in lib. problemat. sect. 13. odorem vaporem quemdam appellando, & in lib. de sensu, & sensibili cap. 5. odores saporibus omninò assimilat, & sapores communicantur organo gustus per intrusionem substantiæ sapidæ, vt videbimus cap. sequenti, vndè videtur etiam dicendum, odores per substantiam corporis odori communicari, & cùm corporis odorosi odorem percipiamus illo distante ab organo odoratus, per effluxus fieri præsens, & communicare propriam substantiam dicto organo dicendum est, & si ibi Aristoteles impugnat, odores non esse exhalationes, nec vapores, intelligendus est de simplici vapore, & exhalatione, dum concludit aquam, & aerem patiendo ab humido incorporato cum sicco fieri odorem, humidum verò, & siccum importat substantiam, consequenter, aqua, & aer odorus euadit per substantiam, & si in eodem libro appellat qualitatem, hoc accipiendum secundùm rationem abstractam, per quam considerando substantiam coniunctam cum sicco qualificare organum odoratus, dicimus in tali substantia esse qualitatem odoram.

Odores in tali effluxu, & halitu consistere videntur confirmare suffitus ex thure, & alijs similibus aromaticis, quorum odores per effluxum, & habitus propagari obseruamus, manifestatum, in vapore nubis instar exhalante, dum supra ignem inijciuntur, & quod dicitur de istis, dicendum est etiam de omnibus corporibus odorosis.

Non omnis halitus est odorum sedes, sed ille solùm, qui constat igne cum partibus humidis, & siccis coniuncto taliter inter se modificatis, vt valeant organum odoratus titillatione quadam afficere, si suauis sit odor, vel vellicatione, asperitate, & compressione, si ingratus ab istis particulis, ità modificatis resultat substantia odorosa, quæ à chymicis sulphur, vel oleum dicitur, qua priuatum Corpus, in odorum euadit, relicto toto odore in substantia oleosa ab eo extracta, quod innuisse, & confirmasse videtur Aristoteles cit. lib. asserendo odorem generari ab humido benè incorporato cum sicco cooperante actione caloris.

Et quia diuersam modificationem recipere possunt particulæ ignis, & humidi, qua diuersimodè valeant alterare organum. Hinc oriuntur diuersæ odorum species, nam corpuscula illa modificata, vel sunt duriora, vel molliora, & hæc mollius, vel durius fibras organi pulsando diuersam affectionem inducunt, quæ odores diuersificat.

Alia sunt maiora, vel minora, & hæc faciliùs, illa difficiliùs penetrant, & ità odor, vel intensius, vel hæbes euadit.

Alia sunt læuigata, & lenia, alia scabra, & aspera, hæc acrius mordent, illa quasi suauiendo dilabuntur.

Figura etiam corpusculorum ad diuersitatem odorum facit: alia sunt longiora, alia breuiora, alia acuta, alia obtusa, adde, quæ sunt hamata, striata, stellata, spinis horrida, villis hispida vncinis incurua, & filaminum plexu recticulata, & ob variam figuram, diuersimodam inducunt affectionem, vel coadiuuant.

Odor suauis consistit in filaminibus tenuissimis, per quæ faciliùs penetrat, flexibilibus, vndè se insinuat, & per molitiem flexibilitati coniunctam organum titillat, & iucunditatem conciliat, ideò per concoctionem multa, vel inodora,

dora, vel mali odoris fragrantem referunt odorem, dum calore concoquente vna cum fermentatione corpuscula subtiliantur, moliora fiunt humido rarefacto, & flexibilitatem acquirunt.

Odor acris, qualis in sulphure pendet à filaminibus crassioribus asperis inęqualibus spinas repręsentantibus à quibus fibræ organi dirè vexantur, torquentur, mordentur.

Odor acutus est medius inter suauem, & acrem.

Odor fætidus & à putridis exhalans à particulis crassis, & sale acculeato præditis emanat per compressionem, & validam vellicationem asperam effectam ab eis in sensu, & hoc ratio putredinis confirmat, dum per eam particulæ omnes cuiuscumq; generis turmatim exhalant, & quò crassiores particulæ sulphureæ redduntur, & salis consortia admittunt, alij odores ab istis componuntur.

Odoratum exercet animal aerem odoris halitibus refertum per nares inspirans, vndè sola animalia, quæ respiratione donantur, odoratus organo fruuntur.

Aer per nares attractus, & per eius fistulas ascendens, ad os cribrosum peruenit, quod multis foraminibus, quibus cribri instar perforatur, eum excipiens, membranam dictis foraminibus accomodatam, à membranis cerebri productam halitibus ei commixtis tamquã per lineas à dictis foraminibus ductas ferit, & mouet, & vlterius progrediens mamillarem processum, qui est expansio nerui olfactorij afficit, vel membrana meatibus ossis opposita percussa à dictis halitibus processui mamillari, cui contigua est, receptum communicat motum, quo per neruum medijs etiam spiritibus ad sensum communem traducto, anima percipit ex conditione motus naturam, & differentiam odoris, & hunc processum mamillarem esse sensus odoratus organum communiter iudicant cum Anotomicis Philosophi, & Medici.

Aliqui tamen putant organum odoratus esse carnem papillosam, quæ sub tunica interiori narium occultatur, & quamuis papillæ in homine difficulter appareant, in brutis grandioribus manifestantur, has papillas nerui olfactorij ingre-

ingrediuntur, & halitus odori hos neruos ferientes affectionem communicare sensui communi volunt, vnde sensus odoratus modo supradicto.

Hic sensus datus est animalibus etiam progressiuis, sicut visus ad eorum conseruationem; odore enim distinguuntur alimentorum conditiones, an congruæ, vel incongruæ sint animali, & ita per odorem animal determinatur ad alimentum indebitum fugiendum, & ad persequendum debitum, ideò etiam natura propè sensum gustus organum odoratus collocauit.

Suis morbis particularibus, & proprijs vitiatur odoratus, qui prò suo actuali exercitio indigens libero transitu corpusculorum odorum hic impeditur aliquando à Polypo, qui est excrescentia carnis, similis extremæ parti piscis huius nominis, & ab hac excrescentia transitus dictis corpusculis prohibetur; sola arte, & opera manuali aufertur hæc excrescentia.

Odores etiam quandoq; alterantur à fætore putridorum humorum, vt contingit in tumore carnium fistulas internas narium ambientium facto ab humoribus, quos cerebrum in eas deponit, & qui putredine concepta fætorem exhalant odores omnes mortificantem. In hoc casu cerebri indispositio humores cumulans, & ad inferiora demittens corrigenda, tumor narium curandus, humorem fluctuantem exsiccando, fluxum digerendo.

Obstructo neruo olfactorio omninò perit odoratus, quia hoc obstructo nulla fit sensatio ab actione corporis odorosi quod contingit etiam obstructis foraminibus ossis cribriformis, vel illis duræ meningis prædictis correspondentibus ab humoribus crassis; vndè abstergentibus, & deobstruentibus impedimentum hoc auferendum, talia sunt succus Ciclaminis, Bethę, Maioranæ, per nares attractus, quod facit etiam decoctio sem. nigellæ hordei integri, in qua manna dissoluatur; summæ verò efficaciç est suffumigium factum ex æquali portione thuris, sulphuris viui, & Sacchari candi, & per nares attractum ægro vndiq; pannis circumuoluto, ne fumus expiret.

Ex

Ex his collige, pro curatione odoratus læsi requiri solùm emendationem vitiorum organum infestantium, cui nihil confert determinatio, an odor sit qualitas, vel substantia, an per solas species, vel per motum propagetur, cum possint vitia organi odoratus tolli, non determinato quænam ex his sententijs sit vera.

CAPVT VI.

DE SENSV GVSTVS, ET EIVS MORBIS.

OBiectum gustus est sapor, qui consistit in vi, & actione corpusculorum, quæ organum gustus afficere, & mouere valent. Sunt talia corpuscula salina, ex particulis rigidis, & inflexibilibus terræ, & alijs particulis ignis, & aquæ composita, quod probat modus à natura decretus pro talis sensus executione; non enim attingimus rerum solidarum sapores, nisi dentibus conterantur, & beneficio saliuæ; quod ergo facit saporem, debet esse talis naturæ, vt à saliua soluatur, & solutum ad organum gustus penetret, sal autem est dissolubile ab humido, quale est illud saliuæ, consequenter salia erunt principium saporis. Hinc est, quòd si lingua prorsus exsiccata sit, cibi solidi saporem vix percipimus, quià cum desit humidum, sapidum soluens ad interiores linguæ partes, vbi est principale organum gustus peruenire non potest solidi sapor. Idem etiam euenit, sin lingua, si sit nimis humida, quia humor superfluus linguæ, istius porositates implens prohibet, ne sal solutum eas ingrediatur, & organum gustus afficiat. Præterquamquod à nimia humiditate retunditur salis actiuitas, & sapor minuitur, Ex hoc etiam deducitur, quomodò saliua amaritie salsedine, & aciditate vitiata impediat perceptionem perfectam saporum, quià qualitates, quibus afficitur, valent magis mouere organum gustus, quàm illæ salis soluti ciborum.

Hæc omnia docuit Aristoteles in lib. de anim. textu 102. illis verbis. Nihil enim facit saporis sensum sinè humiditate, sed habet actu, aut potentia humiditatem, vt sal, nam & facile liquabile ipsum est, & colliquefactiuum linguæ; Et in lib. de sensu, & sensibili omnes sapores à terra haberi docet, & cum substantia sapida debeat liquefieri per ipsum Aristotelem, debet de sale participare dicta terra saporem præbens. Vndè saporem definit esse passionem, seù qualitatem passibilem, quæ in corpore humido causatur à corpore sicco liquefacto, & per actionem caloris commixto habens virtutem reducendi gustum ex potentia, in actum gustandi.

Affectio, quæ introducitur à sale sapido in organum gustus consistit in titillatione, morsu, affricatione, punctione, laceratione, & compressione, atq; diuisione fibrarum, factis à diuerso motu, & à pulsione particularum diuersæ naturæ, vndè pro varia affectione sensus gustus, variæ eliciuntur saporum differentiæ.

Dulcis sapor fit à particulis salinis mollibus, flexibilibus, & læuigatis, & nulla inæqualitate exasperatis, quibus leni affrictu sensorium titillatur, & iucundus delectationis sensus illi imprimitur. Hinc elicitur ratio, cur per concoctionem, vel maturitatem multa dulcescant, quia, dum fit concoctio, humidum fit magis molle, & tenuè, vndè rigiditas particularum salinarum tollitur, & mollitiem, & lenitatem acquirunt illo permixtæ, sic vinum percolatum remanet dulce, dum partes crassiores separantur, quæ sua rigiditate alijs commixtæ asperas, & rigidas reddere valebant.

Sapor amarus huic opponitur, vndè particulæ crassæ, asperæ, duræ, angulis multiplicatis inequales duriùs vellicando, perfodiendo, & mordendo sensorium amaritie perfundunt. Hanc inæqualitatem, & rigiditatem inducit calor, humidi euaporationem facilitando, qua particulas rigidas relinquit, & perturbato motu agitando in situs inæquales particulas figit; ità mel concoctione longa fit amarum, aliquandò autem ex sulphuris adustione cum salinis particulis vniti amarities prouenit, dum à calore assatum inæqua-

qualitatem, & rigiditatem acquirit modo dicto, ità bilis amarescit.

Sapor acris, vt ille piperis dependet à motu celeri coadiuuante configuratione particularum, quæ sit oblonga,& terres, & acculeata cum rigiditate similis configurationi, quam acculea vrticarum habent, & hanc acutiem ab ignis filaminibus simul terreis vnitis in magna copia obtinere possunt, quapropter acria, vt piper, calefaciunt summè, & dictis aculeis in sensorio eam videntur facere diuisionem, quam facit ignis. Hinc aquæ fortes, & Mercurius sublimatus acredinem summam conseruat, dum destillatione, & sublimatione tales conditiones receperunt; tollitur verò acredo, si aculei harum particularum humore mollescant, vel aculei obtundantur. Sic oleum tartari, & vitrioli, quæ seorsim sunt acris saporis commixta acredinem ammittunt, dum efferuescentia, quæ mixtionem præcedit, mutuo occursu aculea particularum infringit, vel contorquet. Sic mercurius sublimatus adiecto per sublimationem nouo mercurio acredinem perdit; ab additione enim noui mercurij anguli suarum particularum fiunt crassiores, & obtusiores.

Sapor salsus contingit, cum particulæ salium plurimis angulis componuntur, quorum latera sunt etiam aculeata, quibus sensorium veluti incidunt, & salsedinem representant; hinc patet, cur, quæ salsa non erant, coctione talia euadant, quià hanc expirat humor, qui spatia inter angulos implebat, & quo laterum, & angulorum acuties oblinita retundebatur.

Sapor acidus fit, cum particulæ salis sunt tetrahedricæ, quæ nimirum cuspide terreti acuta, subtili, & cunei instar constant, vndè sensorium pungunt, comprimunt, & non nihil constringunt, & foueas, & impressiones, incisiones ampliores in eo faciunt.

Austerus fit, cum particulæ sunt hamulis multis refertæ, vndè in earum dissolutione, & separatione à saliua sensorio infiguntur, fibras eius contrahendo, & conuellendo, non aliter, ac si pecten, quo lana carminatur variè supra manus deduceretur.

Acer-

Acerbus consistit in eisdem particulis hamosis, & vncinatis, & asperis, quorumextremitates sunt obtusæ, hebetes, in crassitie verò particulas austeri, & acidi superant, vndè sensorium obtundunt, eiusq; poros obstruunt, & diù infixæ illi manent, & hæ multum terreæ substantiæ continent, vbi prædicti duo sapores minus. Hinc magis hic sapor sentitur in fructibus immaturis, quià nulla est facta comminutio particularum internarum, sed crassæ existunt, & coctione comminuuntur, & mollescunt, & motus fermentationis hamuli, vel flectuntur, vel rumpuntur, & magis particulæ leuigantur, vndè dulcedo.

Organum gustus est lingua, cuius caro est conditionis differentis ab omni alia carne, multis obuia poris hanc tunica obtigit multis foraminibus perfossa, & hæc est exquisitissimi sensus, cum multorum filaminum neruorum textura in ea appareat, ità vt nulla sit pars nostri corporis, quæ tanta neruorum copia perfundatur, sicut lingua, & à quarta, & quinta coniugatione cerebri dira mantur; huic membranæ substernitur altera interior dicta, totam linguam inuoluens, ab hac protuberant plures neruеæ papillæ, quæ in crassæ superioris poros latiusculos inseruntur, vndè particulæ alimentorum dissolutæ à saliua, & à motu linguæ agitatę, & impressæ in neruorum ramusculos dictos, vel in papillas has afficiunt, & neruis in suo principio talem communicant affectionem, ex qua sensus communis percipit sapores.

Nec mirum esse debet, à solo motu, & materia modificata salium sapores oriri, nam sicuti tactus molitiem, duritiem, & cæteras secundas qualitates percipit per solam affectionem in eius organum inductam à varia materiæ modificatione, in qua prædictæ qualitates consistunt, & cui inhærendo omnes eas explicauit Aristoteles, cum verè dictæ qualitates non in alio fundentur, quàm in dicta modificatione, & positione; ità gustus cum sit proximus tactus sensui, & secundùm Aristotelem tactus ipse, poterit à solo motu, & partium modificatione affici concurente organi structura, qua ità contexitur, vt affici, & moueri possit

sit à particulis, cum tali modificatione, & non ab alijs, quæ est ratio formalis omnia distinguens organa. Ideò lumen incidens in organum gustus non alterat illud, sicut alterat retinam, quià non est configuratum tali modo, vt possit à lumine alterari, sicut est configurata retina.

Omnibus animalibus tàm perfectis, quàm imperfectis hic sensus datus est, quià sapor est signum nutrimenti apti, vel inepti, ergo cum omne animal nutriatur, debet habere sensum, quo discernat sapores suaues, qui sunt signum nutrimenti apti, & in suaues signum nutrimenti inepti, vt illud persequatur, hæc fugiat.

Dupliciter organum gustus lædi potest, primò, quando obstruuntur nerui per substantiam linguæ disseminati, & impeditur in eis spirituum fluxus, & etiam in membranis linguam obtegentibus, tunc enim, tàm in his, quàm in neruis sensationis passio deficit, & saporum perceptio aboletur, vndè siuè sapores neruos affectione alterent, siuè papillas membranæ interioris, non variat curationem Medicus, sed semper obstructio neruorum est auferenda deobstruentibus, & spiritosis internis, quorum seriem habebimus inferiùs agendo de prohibito transitu per neruos, & externis, quæ consistunt in collutionibus oris, & linguæ factis ex decoctione ligni sancti, visci quercini, folijs rosmariui, satureiæ, calendulæ, serpilli, origani, & similibus, & etiam in vnctione facta cum theriaca, vel mitridato, cum spiritu vini Aromatizato, cum nuce moscata, & cinamomo, & cum masticatorijs factis ex mastice pyretro, nuce moscata, & cera.

Læditur gustus, quando ab extraneis humoribus lingua, vsq; ad membranam interiorem inficitur, quorum sapores illum alimentorum alterant, & actionem eorumdem impediunt, in quo casu purgandi isti humores, si in toto redundant, vel à lingua eradicandi, & istorum malæ qualitates corrigendæ; à sapore extraneo linguam inficiente indicabitur, quisnam sit humor peccans, an bilis, an pituita, an melancholia, quorum humorum qualitates, & sapores superiùs manifestata fuerunt, & ex data indicatione seligemus

mus remedia correctioni humoris propria, & quæ pariter ſuperiùs deſcripta fuerunt, & ſic guſtus renouabitur, ſiuè fiat per qualitates ſapidas, ſiuè per ſubſtantiam ſalinam diſſolutā, ſiuè per particulas terreas commixtas cum humido, nàm vitium eſt in organo, & hoc ablato ſenſus perficitur, quod eſt illud à medicina principaliter intentum in eius læſione.

CAPVT VII.

DE ORGANO TACTVS.

QValitates omnes tangibiles primæ, & ſecundæ ſunt obiectum ſenſus tactus, de quarum natura actum fuit in prima ſectione, vt ſuperfluum ſit ea repetere.

Organum ſunt nerui, quatenus membrano medullari, & ſpiritoſa ſubſtantia conſtant, ideo cutis, membranæ omnes & caro, quia neruis ſpiritu turgentibus perfunduntur, ſentiunt, & qualitatibus tangibilibus afficiuntur; Modus, quo fit eſt communis cum alijs ſenſibus, nam motæ fibræ neruoſæ, & ſpiritus in eis contentus, ab impulsu corpuſculorum, in quibus qualitates primæ fundantur, talis motus per ſpiritus & neruorum ſubſtantiam, principio neruorum, e quibus diramantur hæ fibræ, communicatus ſenſui communi conſignatur, & ex differentia motus, & affectionis, qualitatis diuerſitatem comprehendit, idem etiam dicendum de qualitatibus ſecundis, quæ per ſolam diuerſam poſitionem partium conſtituuntur, vt dictum fuit.

Morbus tactus reducitur ad dolorem, qui communiter definitur triſtis ſenſatio, de cuius cauſa decertatum ſemper fuit à Galeni ſectatoribus. Alij enim ſolutionem continui, alij violentiam qualitatum tangibilium doloris cauſam ſtatuerunt; hos ſecuti ſunt Recentiores, quia dolor percipitur à ſensu communi, tamquam quid moleſtum organo ſenſus tactus, conſequenter dolor fit ab aliquo moleſtè afficiente orga-

organum ſenſus, ſed non poteſt affici niſi ab eius obiecto tangibili, ſicut organum viſus non afficitur, niſi ab obiectò viſibili, & ſic solùm qualitates tangibiles improportionatæ, organo ſenſus poſſunt hunc moleſtè afficere, & dolorem cauſare. E contrà ſolutio continui non poteſt referri ad qualitates tangibiles, conſequenter hæc debet excludi à cauſa doloris, ſed exiſtimari ſolum quid conſequens ad molæſtam ſenſationem, quæ vt potè pendens à violenta, & improportionata actione obiecti tangibilis ſolutionem continui ſemper relinquit; nec verùm eſt in laceratione partis ſenſibilis facta ab ictu, à caſu, non apparere qualitatem tangibilem, quamuis extremus dolor ſentiatur, nam in dicta laceratione adeſt impetus agentis, quo pars laceratur, qui impetus eſt obiectum tangibile, nam ſicuti in ſaxo eiaculato contra partem ſenſibilem, eſt ſenſibilis durities, figura ſaxi, eſt etiam ſenſibilis impetus, quo eiaculatur ſaxum, nam dolor, qui ſentitur à parte ob ſaxum eiaculatum, non prouenit à duritie tantum, nec à figura, quia ſaxum poſitum lente ſuprà partem non efficit talem dolorem, & pars ſentiens percipit duritiem, & figuram, ſed ab impetù, qui eſt ſenſibilis à parte, & certè percipit pars percuſſa impetum, & vim corporis percutientis, tamquam quid ſenſibile; præterquam quod pars non laceratur, niſi per motum, quo vna pars ab altera ſeiungitur, motus verò, vt qualitas tangibilis in laceratione partis adeſt: quod motus ſit qualitas tangibilis patet, nam ſi manum admoueo ſuprà corpus, quod moueatur, percipio per tactum illud corpus moueri, & percipio per tactum moueri tardè, vel velociter.

In omni ergò dolore noſtri corporis adeſt qualitas aliqua tangibilis improportionata parti ſenſitiuæ cum molæſtia, & violentia eam afficiens, & hæc qualitas poteſt ſubiectari in omnibus ſubſtantijs, quarum capax eſt noſtrum corpus, ſi dolor ſit internus, & ità dolores poſſint prouenire ab humoribus, à ſpiritibus, à flatibus, à vermibus, à calculis, à lapidibus, loquendo de cauſis dolorum internis, nam externæ ſunt quecumq; tangibilia extrinſeca cum violentia corpus afficientia ſecundum organum tactus.

Et has qualitates molæstas pro causa in genere admittunt omnes sectæ, & in curatione conueniunt etiam, anodynis, & modificantibus remedijs propositis, pro dolorum ablatione.

Verum quia ab eisdem animaduersum est qualitates molæstas tangibiles esse diuersi generis, & modum afficiendi esse varium, necessitatem cognouerunt prò hac varietate diuersa indagandi remedia, quæ eruitur etiam à partis sensitiuæ affectæ conditione, quæ licet semper sit membrana, & neruus eiusdem naturæ, & temperiei, in qualibet corporis parte, & situ reperiantur, attamen ratione horum experientia docuit varianda esse remedia, & cum ratione, nam & si natura, & temperies sit eadem, organizatio, & textura quandoq; variatur, à quibus diuersam pororum constitutionem nanciscuntur penetrabilem à corpusculis vnius medicamenti, quibus vel modificatur materia dolorosa, vel additur robur parti, à quò expellitur, vel resoluitur & ab alijs corpusculis alterius medicamenti impenetrabilem, quà propter illa conueniunt, ista nulliùs sunt considerationis, & ideo ab Antiquis illa dicuntur conuenire partibus qualitate specifica, & occulta, quam recentiores manifestam reddunt modo supradicto.

Situs etiam eodem modo potest variare electionem remediorum modificantium, cum partes, quæ in sublimiori sitù collocatæ manent, exigant remedia volatilibus particulis referta, vt cum istis sublimè semper petentibus deferatur totiùs remedij virtus; necesse verò est semper, vt dicta remedia vel sint anodyna, vel modificatiua acrimoniæ, ex quò stabilitur etiam verum Systema, & infalibile pro curatione dolorum in quacunq; sententia de organo tactus, nam siuè admittatur hoc esse totum neruum, siue eius membranam, siuè fibras cuiuscumq;generis, semper inconcussum manet, dolorem à qualitate tangibili molæsta, & violenta prouenire, & idcircò in quacumq; sententia modificantia admittenda sunt prò curatione dolorum,sicut anodyna vniuersalia in omnibus doloribus, in quibus, cum ob molestam qualitatem reperiatur semper contractio cum diuulsione partis sen-

ſenſitiuæ, hæc & ſuo calore moderato, & humido oleaginoſo diſtenſionem contrariam contractioni in partem inducunt, & cum hac diuulſionem auferunt præter modificationem cauſæ moleſtantis inductam à ſua oleoſitate.

Prò indaganda diuerſitate acrimoniæ attendendæ veniunt conditiones cum doloribus coniunctæ; quandoq; enim cum dolore coniungitur ardor, à quò bilioſa conotatur acrimonia, quia penetrando partem huic imprimit ſuas particulas inflammabiles, quæ igneum ardorẽ in eis accendunt, & ſiuè hæ particulæ inflammabiles ſeparentur a bile proprio motu, vel à penetratione, qua ſe inſinuat in partem ſenſitiuuam, vel per efferueſcentiam bilis cum ſucco pancreatico, & ſiue talis ardor bilis proueniat à particulis ſulphureis igneis, ſiue a qualitate calida, ſiue à motù valido violento, & perturbato ſupra dictarum particularum, ſemper refrigerantia conueniunt, quæ hunc motum reprimant, cum conſtent ex particulis craſſioribus, & lento motù præditis, in quas incidentes particulæ tenues, & cum motu validò, & perturbato ab hoc refrangitur, & minuitur, & qualitatem calidã poſita contrarietate frigiditatis remittit, & particulis aqueis, vel terreis frigidis mixtis cum ſulphureis diuiſæ iſtę ad inuicem, & per intermediationem illarum minuitur caloris actio, vel dictæ particulæ frigidæ dictas particulas ſulphureas concentrando, vel aliunde pellendo cum earum diſgregatione virtutem illarum frangunt, & mortificant, & ſic poſita quacunq; ſententia diuerſimode explicãte modum agendi caloris, & frigoris ſemper refrigerantia calorem modificant, & minuunt, hæc refrigerantia aqueo humido, quo conſtant acrimoniam ſalis bilioſi mitigant, vt patet in omni ſalſo, quod per aquei mixtionem miteſcit: debet tamen præcedere ſemper bilis euacuatio; Hic non numero medicamẽta refrigerantia, quia multoties fuerunt repetita, ſolũ addo, quod ſpiritus vitrioli, & nitri dulcificati refrigerantibus mixti prò bilis modificatione iſtorum actionem corroborant, & hæc niuè etiam refrigerata, ab aliquibus in doloribus colicis exhibentur, & talia extrinſecus etiam abdomini applicantur.

Capite afflicto hac doloris specie rosæ, violæ, nenupharis flores adduntur alijs refrigerantibus, quia particulis volatilibus, quibus scatent, & in eorum odoribus manifestatis, capiti magis propria videntur; est etiam huic proprium sulphur anodynum vitrioli, cuius præparationem docui, & in meis Consultationibus, & in Methodo medendi febres, & essentia Verbenæ parata eò modo quo ab Hoffomano in Claui Scrodheriana paratur essentia Melissæ, quæ dictis doloribus summe confert: idem sulphur vitrioli in doloribus hypocondriacis cum æstu coniunctis mirificè valet cum decocto hederæ terestris à dicto Hoffomano descripto, & extractum ligni visci quercini, cum oleo de Charabe, & cum succo maluarum condensato.

Quandoq; dolor est coniunctus frigori excitato ab acido melancoliæ molesto parti sensitiuæ, quod quocumque modo frigiditatem impertiat, recurrit doctrina superius allata de bile, & est mitigandum hoc acidum aromaticis superius repetitis frigiditatem etiam extinguentibus cum acido, quibus adiungenda alcalica etiam alibi recensita sed antè hæc acidus & melancholicus humor euacuandus, & etiam sanguis mittendus, si doloris vehementia de inflammatione suspicionem inferat; ideò pro doloribus colicis laudatur balsamum peruuianum ad scrupulum semis, vel scrupulum vnum in vino generoso, lignum Aloes puluerizatum, membrana nucleum nucis inuestiens exsiccata, & pulnerizata ad quantitatem pugilli in vino, vel aqua carminatiua, sal gemmæ ad quantitatem fabæ puluerizatum, & cum iurè sumptum, rad. Acori cum Theriaca, radices gentianæ subtiliter puluerizatæ ad dr. 2. in vino albo, fumaria maior exsiccata, & puluerizata, & exhibita ad dr. 1. vel ad dr. 2. oleum camomillæ destillatum zaphirini coloris, fit autem sequenti modo: miscetur camomilla cum Therebintina, & maceratione facta per vesicam ęneam non inductam stamno destillatur, & prodit oleum coloris zaphirini; partes tres spiritus carminatiui Syluij, pars vna spiritus nitri ad scr. 1. & etiam ad dr. 5. Hæc valent etiam in omnibus doloribus intestinorum, in doloribus ventriculi à flatibus nihil melius

oleo

oleo camomillę ſupraſcripto, & ſpiritu carminatiuo Syluij, aqua cinamomi, Theriacali elixire proprietatis, confectione Diacymini, Ambra eſt vnicum ventriculi confortatiuum, vndè & in ſubſtantia, & eius eſſentia in profligandis flatibus eſt ſummè efficax, ſicut etiam oleum nucis moſcatæ, vel per expreſſionem, vel per deſtillationem elicitum, & hæc omnia remedia aromatica valent in dolore ventriculi, ab acido pungente.

Si verò bilis ſua corroſiua qualitate ventriculum affecerit, ea omnia ſupraſcripta acrimoniam bilis corrigentia ſunt proficua, & in doloribus Capitis ab acido valet infuſio florum tilliæ in ſpiritu vini hoc modo parati. ℞. ſpir. vini vnc. 9. florum tilliæ vnc. 6. ſtent in infuſione per quadraginta horas, poſteà abſtrahatur ſpiritus, & de hoc exhibe dr. 1. in aqua verbenæ; eodem modo paratur etiam ſpiritus vini cum floribus Roſmarini, qui valet pari pacto in hoc affectu ſicut ſpiritus cum floribus tilliæ, & vterq; opem fert odorando, & leniendo tempora, & ſuturas cranij. Si hoc acidum fuerit mixtum viſcido pituitæ perterebrantem reddit dolorem, quià viſciditate fortiter adhæret parti ſenſitiuę, vndè acidũ intimè magis, quaſi terebellum partem penetrat, & in hoc caſu ſalia lixiuialia abſtergentia miſcenda dictis, hac ratione puto ſal gemmæ colicam tollere abſtergendo, & abradendo humorem tenaciter inteſtinò adhærentem, ità lacerans dolor ab hoc acido, ſed puro prouenit, vndè eadem remedia expoſcit. Ad dolores ab acido reducuntur illi hemorroydum, nam ab hoc fixatur ſanguis in iſtis impedito motu circulationis, quare venæ diſtenduntur, & à diſtenſione, & ab acido ſanguinis pungente dolores atrociſſimi pro quibus tollendis valet puluis Antimonij dr. 2. ermodactilorum vnc. 3. boli armenæ dr. 1. miſce applicentur hemorroydibus cum cottone quoties egeritur, balſamum ſulphuris; vrina, in qua bulierit vrtica, cinis teſtudinis vſtæ in olla clauſa inſperſus ſupra hemorroydes priùs vino albo lotas, ſuffumigium pulueris corticorum pinearum, ermodactili cum butyro ad vnguenti formam redacti, quo hemorroydes ilinianțur, cati nucum pulueriza-

ti, & bibiti in vino per nouem dies hemorroydes ſanant, quod facit etiam tota herba Chelidoniæ minoris ſi cum ouis, & farina miſceatur, vt frixa edatur per nouem dies, puluis gallæ ſuper hemorroydes inſperſus, & quando fuerit exſiccatus vino generoſo tepido ablutus, & alius de nouo inſpergatur.

Dolores in qualibet parte poſſunt fieri rodentes, & obſcuræ currentes, vt loquitur LeBoe, & ſalſum humorem manifeſtant, cuius remedia alibi propoſuimus. Dolores podagrici fiunt à bile, & pituita, vel limpha acida exaltata in ſuis qualitatibus à ſanguine ſegregatis, & in articulorum ligamenta depoſitatis, vbi efferueſcendo calorem in parte excitant; dolorem impertiuntur qualitatibus acribus membranoſa ligamenta, vellicando, pungendo, & rodendo. Hanc ſententiam videtur expreſſiſſe Hippocrates in lib. de Affec. num. 31. his verbis. Hic morbus à bile fit, & pituita, cum commota in articulos incubuerint. Commotio conotat ſegregationem, vtriuſq; humoris; hos efferueſcere colgitur ex eodem Hipp. loco citato num. 32. vbi ait. Eſt quidem hic morbus ſanguinis in venis à bile, & pituita corrupti. Corruptio enim importat præcedentem efferueſcentiam in humoribus, & patet ex toffis in articulis relictis à podagra.

Pro curatione podagræ proponam remedium, quod componitur modo ſupradicto de lue Gallica cum Antimonio, & pumice, vice lignorum infundendo in aqua Radices Cæntaureæ min., Gentianæ, Ariſtolochiæ rotundæ, hærbes cent. min. Iuæart. Chamædrios, ad quantitatem vnc. 1. pro quacumq; vſus eſt idem, ac propoſitus loco cit. per viginti dies ſumatur vere, & autumno, præcedente ſanguinis miſſione, & leni purgatione.

Diſtendens dolor flatus pro cauſa habet, qui ſemper eleuantur à materia craſſa, quæ vt plurimum eſt pituita, & ab agente calido attenuante, quod Recentiores volunt eſſe bilem. Humores priùs euacuandi, & poſteà diſcutientibus vtendum eſt, vt ſunt ſpiritus carminatiui de LeBoe, cum aqua cinamomi, vel Theriacali, Elixir proprietatis, extractum

tum Baccarum iuniperi, aqua vitæ aromatizata cum Aromatibus, oleum anisi, macis gariofil. exteriùs applicetur emplastrum carminatiuum eiusdem de LeBoce.

CAPVT VIII.

DE SENSIBVS INTERNIS, ET PRIMO DE SOMNO, ET VIGILIA.

POst tractatum de sensibus externis illum de somno, & vigilia annectimus, quià hę duæ passiones animalis ad facultatem sensitiuam reducuntur, vt probat Aristoteles in lib. de som. & vig. ex eo, quod hæ affectiones ad inuicem priuatiuè opponuntur, sicut sanitas, & ægritudo, visus, & cæcitas, & sicuti hæ dicuntur de eodem obiecto, ità vigilia, & somnus de eadem facultate debent prædicari, & habentes nos certitudinem animal vigilare, quià sentit obiecta exteriora, vel motus causatos intra organa ab obiectis exterioribus, & ab anima perceptos, cogimur assentiri huic veritati, vigiliam esse affectionem facultatis sensitiuæ, & etiam somnum, ratione oppositionis priuatiuæ idem subiectum connotantis.

Vndè cum somnus, & vigilia sub vna facultate sensitiua compręhendantur, sicuti sensus non sunt, nec soliùs corporis, nec soliùs animæ passionęs, sed totius, ità somnus, & vigilia erit passio totius.

Ad naturam vtriusq; passionis descriptæ indagandum oportet illi reflectere, quæ magis per se nota est; ab hac enim lumen mutuabimur, ad naturam minus notæ percipiendam. Magis autem nota est nobis natura vigiliæ, cum certo sciamus in hac sensus omnes operari, obiecta sensibilia cuiuscumq; generis nos percipere, earumq; proprietates distinguere, quòd perfici non potest nisi spiritus animales in cerebro copiosè congregentur, & per neruos defluant eosq; repleant, & distendant, quia tunc organa sensus à motu

obiecti sensibilis proprij mota, non possunt ab hoc dicti spiritus contenti in eis non agitari, & in vndulationes quasdam moueri, quæ translatæ ad sedem sensus communis per spirituum substantiam semper vndulationibus dictis per partem post partem motam in hac imprimunt illum motum modificatum, quo percipit obiectum eiusq; proprietates distinguit, prò vt fusius explicatum fuit de sensu in genere, & ex hoc sine errore colligimus, vigiliam esse abundantiam spirituum animalium in cerebro, cum eorumdem affluxu, per totum genus neruosum, sensuum proprium organum, & quo mediante quælibet obiecta nerui patiendo percipiunt si ab his moueantur, & ità cum Platone, Aristotele, & Galeno vniuersa Pilosophorum, & Medicorum Schola sentit, sustinens, vigiliam esse solutionẽ sensuum externorum, seù energiam, vel motũ spiritus, vel facultatis sensitiuæ à primò sensorio ad sensus externos.

Et cum ab Aristotele determinatum fuerit vigiliam opponi somno, si illa est sensuum solutio, hic erit sensuum ligamentum, & in hoc conuenerunt omnes medici etiam Recentiores somni naturam determinantes per cessationem naturalem sensus communis, & primi, ac sensuum externorum, salutis animalis gratia factam.

Oportet in somno omnes sensus, & etiam communem ligari, nam si aliquis sensus esset solutus, ex perceptione obiecti proprij animal diceretur vigilare, & si essent ligati sensus externi, & sensus communis esset solutus, hic percipiendo motum externorum modo supra dicto, obiecta etiam distingueret, & animal esset in vigilia non in somno constitutum; qua propter necesse est in somno, tàm sensus externos; quàm sensum internum communem esse ligatum, & vtrosq; cessare à motu, & quiescere, & ab hac veritate manu ducimur ad alteram cognoscendam, nempè sedem somni esse in cerebro, in quo adest sedes sensus communis, & principium motus neruorum sensibus externis inseruientium, reiecta Aristotelis sententia sub patrocinio Philosophorum, & Medicorum Antiquorum, & Recentiorum stabilientium sedem somni esse cor.

Et

Et quando dicimus ſenſum communem eſſe ligatum, intelligimus quò ad paſſiones ſenſuum externorum percipiendas, nam aliæ operationes à ſenſu communi exercentur in ſomno, vt patet in inſomnijs, & etiam in ſomnanbulis, in nullo verò ex his caſibus percipit ſenſus communis paſſiones ſenſuum externorum, ità vt poſſit dici diſtinguere verè obiecta ſenſibilia, & de eorum qualitatibus iudicare, nam ſomnambuli vocati non audiunt; puncti, & excuſi niſi cum vehementia ſentiunt, nec ab odoratis alterantur. Operatur verò immaginatio in ſomnambulis,ſeq;circa apprehenſionem & executionem, quia ei repræſentatur phantaſma rei agendæ, in quam immaginatio fortiter intendit, hinc quærit media ad hoc agendum, & perficit, quia in hoc non indiget ope ſenſuum, quia verò horum paſſiones non poteſt attingere, niſi horum organa moueantur cum communicatione talis motus organo ſuo, & animali dormiente non mouentur organa ſenſus, pro vt requiritur ad mouendum ſenſum communem, ob paupertatem ſpirituum, & laxitatem neruorum, ideò ſenſus communis non poteſt percipere obiecta ſenſibilia. Præterquamquod conceſſo ſenſum communem eſſe idem cum immaginatione, licet in hoc diſtinguere diuerſos percipiendi modos, ità vt modus percipiendi obiecta ſenſibilia ſit diuerſus à modo verſandi circa phantaſmata, & ità poteſt impediri, & ligari imaginatio ſecundùm primum modum, non circa ſecundùm, vlterius poteſt ſenſus communis diſtingui ab imaginatione, illi conuenit perceptio ſenſibilium, huic ſomniorum efficientia, & illo ligato fit ſomnus libera iſta manente in ſuis operationibus.

Cauſam etiam ſomni determinare poſſumus dependenter à cauſa vigiliarum, quæ eſt abundantia ſpirituum animalium in cerebro, & horum copioſus affluxus in neruos à quò replentur, turgent, & diſtenduntur, idcirco vera cauſa ſomni erit ſpirituum in cerebro, & neruis defectus, cum horum detumeſcentia, & laxitate pro vt obſeruamus in ſomnolentis, quibus genua labuntur, corpus modo in vnam modo in alteram flectitur partem, caput nutat, palpebræ concidunt, & comprobatum manet à fine ſomni, qui ab omnibus ſtatuitur,

tuitur,

tuitur, reparatio ſpiritus animalis in vigilia deperditi; neceſſe eſt ergo, quod ſomnum præcedat diminutio ſpirituum, & ab hac concilietur, vt poſſit fieri neceſſaria reparatio prò ſalute, & conſeruatione animalis.

Modus, quò a ſpirituum paucitate fit ſomnus, explicatur reflectendo cerebrum in vigilia ſucco neruoſo, & ſpiritu turgere eiuſq; poroſitates his impleri, cum dilatatione, & plenitudine, ideò etiam ſpiritus per omnes neruos ſenſuum exteriorum in copia extenduntur ab hac energiam, & motum acquirentes, ex eò quod in magna mole ſpiritoſæ ſubſtantiæ vnitim conglomeratæ præmunt ſe ad inuicem particulæ conſtituentes dictam maſſam, & cum ſint multæ particulæ prementes ob copiam, multas etiam mouent à quibus motus fit validus cum impetù, & energia.

Contrario modo diſcurrendum eſt de ſomno, in hoc concurrit detumeſcentia cerebri, & ſuarum poroſitatum exinanitio, per quam concidunt eorum latera ad mutuum contactum, cum obſtructione ſui orificij, nam ſicuti à plenitudine dilatabantur, ab exinanitione debent reſtringi per concidentiam, & ità per hanc ità obſtruuntur, vt ſpiritus niſi valido motù vniti poſſint obſtructionem dictam vincere, attollendo latera poroſitatum depreſſa, ſed quia ob ſpirituum paucitatem motus validus in eis deficit, dicta obſtructio perſeuerat, & ſpiritus in poroſitate obſtructa incluſus otiatur, quia ob eamdem paucitatem inter ſe ità adaptantur, vt ſint contigui, ſed ſe non premant, & ex preſſionis defectu, ſequitur quies, & ab hac vinculum ſenſuum externorum, & etiam ſenſus interni.

Hæc contingunt in ſubſtantia medullari, cerebri nam in corticali apertæ ſunt poroſitates huius à ſero illo ſpiritoſo ab arterijs in ea depoſitato, quod motù ſuorum ſpirituum poroſitates etiam depreſſas aperit, & in ſuas glandulas ſe inſinuat, vbi in ſuccum neruoſum, & ſpiritum animalem præparatur, quo peracto, hic per ſubſtantiam cerebri medullarem paulatim ſe inſinuat, ſed obſtructiones, non reſerat niſi quando in copia colligitur, à qua vim nanciſitur ad peragendum dictum opus, & ſi in obſtructas poroſitates ſua tenui-

tenuitate dilabitur, id exequendo in paucissima copia paulatim, & leni motu otiantibus spiritibus se adiungit, sine pressione tamen, ad aucta verò paulatim à nouo concursu spirituum copia, motus pressionis sequitur, & otiantes spiritus excitantur motuq; valido ad eorum officia reuocantur, ab eodem reseratis vndiq; obstructionibus, vndè vigilia, & quia hoc opus indiget multo tempore ideò somnus ad multas horas prolongatur, & si succedat vapores, vel à cibò, vel à serò spiritoso in substantia corticali cerebri exundante ingredi substantiam medullarem huius, prò vt est probabile semper fieri, porositates obstruit magis, & somnus vltra tempus debitum protrahitur, donec extra porositates obstructas coaceruetur tanta spirituum copia, à qua vim suscipiant ad vapores, & serositatem expellendam, & ad latera depressa porositatum attolenda, vel intra eas tanta sit, introducta, vt possit perficere, quod superiùs dictum fuit, per medios enim vapores particulæ spiritosæ possint ingredi, sed per maiora interualla, & in minori copia, vnde sufficiens ad præstandum dictum effectum non potest colligi, nisi in longiori temporis spacio cum somni protractione.

Ex quo colligitur primo tempore vigiliarum paucos spiritus animales generari, quia tunc cerebrum turget neruoso succo, & porositates eius impletæ non admittunt serum ab arterijs in corticalem substantiam expositum, sed à venis vna cum sanguine absorbetur, & si recipiunt in pauca quantitate, id faciunt.

Secundò saluari etiam sententiam Aristotelis, & Medicorum aliquorum somnum ab obstructione cerebri à vaporibus alimentorum assumptorum peracta pendere, & si admitatur à vaporibus seri spiritosi id fieri, parum refert, nam semper sunt vapores, qui obstruunt, & materia, à qua eleuantur non importat discrepantiam in explicatione naturæ somni, præterquamquod serum illud est portio alimentorum; etsi vniuersaliter sententia Aristotelis non sit vera, cum cænam respuentes dormiant æquè benè, ac cænantes, vnde somnus in his non potest dici pendere à vaporibus alimenti, semper tamen adest obstructio inducta à concidentia porosita-

ſitatum, quæ ſola exquiritur pro cauſa immediata ſomni,& ad conſtituendum vinculum omnium ſenſuum, nihil referente, an obſtructio dicta fiat à vaporibus, vel à ſubſidentia poroſitatum, quia data obſtructione ſequitur quies ſpirituum, & ſomnus, quamuis ſemper posſint admitti illi à ſero ſpiritoſo ſupeditati.

Iuxta hanc methodum diſcurrendum de ſomno præter naturam, qui pro cauſa poteſt habere, & ſpirituum inopiam, & conſumptionem, & obſtructionem poroſitatum.

Primà cauſa apparet ſæpiſſime in febribus vere malignis per diſſolutionem ſanguinis, coniungentem ſecum diſſipationem ſpirituum, vndè ſtatim apparet, etiam præceps virium lapſus, cum pulſus paruitate, imbecilitate,& inequalitate, & in hoc caſu eſt maximus error veſicantia ægro applicare, quia tunc nulla eſt neceſſitas reuulſionis hoc ſymptomate non emanante ab humore, ſed à mera ſpirituum deſficientia, quæ magis inducitur à dolore veſicantium, & à ſale corrodente cantharidum intra corpus penetrante, & maior committitur ab eis ſanguinem mittentibus à venis frontis, vel temporum, vel naſi, cum maiori ſpirituum reſolutioni hæc conferant; In parte affecta, & in hoc caſu maxima inſurgit difficultas ſi curam ad Symptoma dirigamus, nam ſomnus non poteſt corrigi, niſi per aromatica, & ſale, & ſulphure acri & ſpiritoſo donata, quæ maiorem ſanguini diſſolutionem inferunt, ex quò iudico meliùs eſſe febri incumbere, contenti pro Symptomatis correctione ſolis extrinſecis Aromaticis, nari temporibus, & ſuturis cranij applicatis à quibus portio ſpirituum in cerebro poteſt parari.

Ab obſtructione meatuum cerebri humore hos penetrante, fit ſomnolentia morboſa, impedito motu ſpirituum modo ſupradicto de concidentia dictorum meatuum, & impedita etiam copioſa ſpirituum generatione, obſtructionem patientibus poris, qui recipiunt ſerum ſpiritoſum, intra cerebri glandulas, quod cohæret obſeruationi pluries factæ, in diſſectione extinctorum, per lethargum, in quibus reperti fuerunt gyri, & circumuolutiones corticis cerebri ſerò exundantes.

Ab

Ab hac obstructione fiunt coma, lethargus, & Carus, in Comate obstructio est minor admittens maiorem copiam seri spiritosi, & spirituum intra meatus obstructos, quam in lethargo, & Caro, ideo vi excitati à somno ad interrogata respondent, & per aliquod tempus vigilant, sed breue, postquod in somnum relabuntur, memoria rerum in hoc affectu conseruatur, & delirium adest vnde definitur somnus grauis cum delirio, febris quandoq: cum hoc affectu coniungitur, quandoq; non, ex quo deducitur febrem non esse de eius essentia, delirij causa est eadem paucitas spirituum, per quam non simul cohærent in ea parte vbi Phantasmata rerum asseruantur, sed huc, & illuc discurrentes varia suscitant phantasmata minimè inter se cohærentia, quibus applicata phantasia dependenter ab illis suas efformans apprehensiones, errat, inconuenientia, & absurda vniendo, cum delirio, hac ratione obseruamus debilitatos à fluxu copioso sanguinis, & ventris delirare. Preterquam quod in illo profundo somno multæ rerum imagines phantasiæ repræsentantur, velut in insomnijs, quas tamq; veras apprehendit, licet à recta ratione, & veritate alienas; vnde delirium si enim quis insomnium omninò absurdum, inconueniens, & vniens, quæ repugnant naturæ rerum, & rationi, prò verò affirmaret, diceremus vere delirare, ità somnolenti delirant in asserendis prò veris imagines absurdas, & rationi contrariantes, quas in illo profundo somno apprehendit phantasia.

Letharghus, qui est inexpugnabilis ad somnum propensio, commitata a somno graui, & profundo, cum delirio, obliuione, & febre lenta, ab eadem obstructione proficiscitur, sed maiori, cum somnus sit magis profundus, quam in Comate, delirium à supradicta causa excitatur, obliuio ostendit humorem obstruentem dilabi circa partem sedem sensus communis, vbi rerum imagines, species phantasmata reseruantur, seù potiùs vbi fibræ sunt modificatæ ope spirituum, vel sensus communis organi, ad normam obiecti iam apprehensi, ità vt huic sint aptæ repræsentare obiectum idem, etiam absens, si suo motu sedem sensus communis afficiant; nam ab humore ad hanc partem peruenien-

te

te tollitur hæc modificatio, & cum hac memoria.

Febrem voluerunt multi ex Antiquis fieri à putrediue secundum aliqam partem humorem obstruentem apprehendente; quæ opinio à Platero impugnata fuit, & hunc secutus est Sennertùs, & determinarunt febrem vniri cum læthargo, sed sine dependentia vnius ab alio, ità vt Lethargus ab humore obstruente meatus cerebri pendeat, febris ab humore putrescente in alia parte, & horum vestigia sequuntur Recentiores.

Carus est somnus profundus, & tantus, vt etiam puncti excitari nequeunt, licet obscuræ sensationis signum, partis punctæ retractione, aut contractione exhibeant, a quibus deducitur obstructionem in meatibus cerebri factam esse, maiorem quam in Coma, & lethargo, quia somnus est magis profundus, quam in his, & colligitur esse affectionem appoplesiæ propinquam, ab hac tamen differentem per sensationem, quæ in appoplexia non adest.

Omnes sectæ in has causas affectuum soporosorum conueniunt, aliqui addunt qualitatem occultam narcoticam figentem spiritus, à qua somnus grauis inducitur, & hanc volunt residere in humoribus intra corpus genitis, eò modo quo residet in opio. Mihi tamen videtur posse qualitatem hanc ad manifestam reduci dato humore obstruente meatus cerebri, & impediente transitum spirituum ad organa sensuum, vnde somnus. Opium possumus dicere suis particulis dictos meatus obstruere, & si præter obstructionem admittamus etiam, humorem per cerebrum diffusum sua crassitie irretire spiritus, vel mixtione eos eneruare, & torpidos reddere magis notam faciemus qualitatem narcoticam, & hac ratione possumus asserere opium sui olei abundantia, spiritus inuiscare, & motù priuare, quæ peragit etiam vini copia multitudine suarum euaporationum, vel suo spiritu has ab excalefacto sanguine in capite copiosè suscitando, vel sua tenuitate inseruire prò vehiculo serosis, & crassiusculis particulis humorum ad penetrandos cerebri meatus obstructionem in istis pariendo, à qua somnus. Ex horum consideratione possumus vlteriùs progredi indagando quantum ve-

ritatis insit in sententia Le Boee admittente bilem pro causa somni preternaturalis, si multo oleo vel sulphure fuerit referta

Eisdem remedijs horum omnium affectuum curatio perficitur nempè castoreò rutha, maiorana, Raphano siluestri, Scylla, Sinapi, Peoniæ Rad. serpentariæ, & alijs huiusmodi infusis in aceto, donec tincturam horum extraxerit, & de hac exhibeantur cochlearia cum paucis guttis spiritus cornù cerui, & olei charabe, eodem remedio inungantur tempora suturæ cranij, & naribus odoranda, quia narcoticorum nil fælicius virtutem eneruat, & extinguit, quam acetum, Vesicantia, cucurbiculæ, venæ sectio præcipuè venę jugularis, Clysteres acres, sternutatoria conueniunt.

His stabilitis de somno preternaturali, statim, & distinctè vigiliæ præternaturalis causam intelligimus esse spiritus animales, in continuo motù, & expansione confirmatos, ad illustranda organa sensuum externorum, & his conditionibus vitiari possunt solùm à materia eis admixta motù perturbato & violento donata, qualis est intense calida, rationæ suæ naturæ, vt bilis multis particulis igneis ditata, vel ratione adustionis, vt atra bilis, quæ præter calorem sibi adiungit acrimoniam, qua spiritibus infensa suam admixtionem pacificè non patiuntur, immo eam renuendo continuo motu agitantur, vt eam expellant; ideò in febribus ardentibus, in quibus bilis peccat, & in maniacis, vbi atrà bilis dominatur, vigiliæ continuæ obseruantur, & facilè est istis humoribus cum dictis qualitatibus, spiritus continuæ expansioni condemnari, dum vna cum istis in sua officina volatilitatem, & subtilitatem, motus perturbationem augentem adipiscuntur, & perenni fluxu spiritibus miscentur aperto aditu in cerebri penetralia à proprij motus violentia, & substantiæ acrimonia, per quæ secum trahunt succum spiritosum, quo continua reparatione reficiuntur deperditi spiritus, sed huius beneficium corrumpit irritantis, & perturbantis humoris mixtio, citissimè subministratum subsidium continua vigilia dissipantis, & ex hoc deducitur ratio per quam intelligitur quomodo aliqui vigilias per tempus longum sustinere potuerint, & quomodo vigilias sequitur debilitas.

Ad

Hæc est potentia media inter sensum, & intellectum, quia operatio imaginationis non fit, nisi præcesserit operatio sensus, & opinio, quæ est operatio intellectus non fit nisi precesserit operatio phantasiæ imaginationis.

Imaginatio per motum exercet suas operationes, eodem enim modo fit operatio imaginationis, quò fit sensus, cum illa fiat per phantasmata corporea, & sicuti dum sentimus sensus interni mouentur ab obiectis sensibilibus, sic dum imaginamur, imaginatio mouetur à quibusdam imaginibus apparentibus, quæ vocantur phantasmata; hæc sicuti animam sensitiuam mouere possunt, ità possunt huic exhibere imaginem sui intentionaliter, eò modò, quò obiecta externa mouendo sensus externos, illis imprimunt, vel exhibent imaginem sui, & quia phantasmata sunt imagines obiectorum externorum exhibendo sui imaginem animæ, exhibent cum hac imaginem obiectorum externorum, & per hanc exhibitionem, seu repræsentationem, vel obiectionem suæ imaginis in motu solum consistentem, quo mouetur sedes imaginationis anima hunc motum percipiendo videt, vel percipit, naturam obiectorum, quæ per phantasmata repræsentantur, etiamsi non sint præsentia sensibus, quia dicta phantasmata sunt imagines obiectorum, & hæc representant animæ eò modo quo repræsentantur per eorum præsentiam; hac ratione imaginatio dicitur intellectus imperfectus, quia percipimus per hanc obiecta etiam non præsentia, sicut per intellectum.

Phantasmata, vt alibi docui nihil aliud sunt, quam fibræ cerebri modificatæ à motu organi sensus communis ab obiectis externis moti, per quem motus istorum traducitur mediante dicto organo in dictas fibras, & ita disponuntur per hunc, vt quotiescumque se mouerint versus organum sensus communis, hoc afficiant eodem motu, à quò affectum fuit ab obiecto externo, & ità percipit sensus communis illud obiectum, eodem modo quo percæpit, quando motum illiùs per neruos percæpit. Quapropter fibra illa taliter modificata dicitur esse imago obiecti, ad cuius motum fuit modificata, & sensus communis ab his phantasmatibus

 tibus

tibus motus, eorumq; contemplationis inhærens, dicitur imaginationis actus exercere.

Sensus communis proprio instinctù quædam sibi format phantasmata ad imitationem eorum, quæ ab obiectis sensibilibus efformata fuerunt, non aliter nisi disponendo fibras aliquas motu sui organi cum tali modificatione, vt si moueantur versus dictum organum suò impulsu in illud, repræsentent illi tale obiectum à sensu communi sibi propositū, in modificatione illius fibræ.

Motus sensibilium organis sensuum impressus quandoq; alteratur ab aliqua passione corporis, vel animi, cum sensus communis deceptione, ità vt ea quę percipit videantur ei esse quod non sunt, propter paruam similitudinem, quam habent cum talibus rebus, quod patet in eis metù perturbatis quibus omnia occurrentia videntur esse hostes, licet minimã habeant cum hoste similitudinem. Sic amore perturbati quemlibet credunt esse personam, quam amant, & quò maior est perturbatio passionis maior est etiam deceptio, & ob has passiones potest etiam sensus communis in phantasmatibus à se ipso efformatis varia irrationabilia coniungere. Idem etiam potest euenire in morbis, vnde qui febri laborant, & humores maximè perturbatos habent facillimè decipiuntur, ideoq; sæpè videntur sibi videre quædam animalia in pariete, quia in pariete apparent, quędam lineæ habentes maximam similitudinem, cum talibus animalibus; sic vnum famulum V.G. pro alio homine accipiunt, & gestus alicuius, diformes à modo secundum, quem efficiuntur comprehendunt, & apprehensiones hæ si non corrigantur ab intellectu, vincimur ab imaginatione, & opinamur videre obiecta, quę verè non videmus.

Ab aliqua passione in sensuum organis relicta à sensibili obiecto decipitur sensus communis in aliorum obiectorum perceptione, vt euenit quando post fixum aspectum per aliquod tempus corporis, quod mouetur rapidissime, hunc conuertimus ad alia corpora, quæ licet quiescentia moueri videntur, nisi ob motum relictum in organo visus ab obiecto rapidè se mouente antea inspecto.

Spiritus

Spiritus ad formationem phantasmatum, seù modificationem fibrarum cerebri concurrunt, dum moto organo sensus communis à sensibilibus obiectis, ab eodem mouentur spiritus proximi, eadem modificatione motus, quo determinatum fuit organum prædictum, qui impulsi in fibras cerebri has modificant ad regulam dicti motus, at eueniente spiritus esse paucos, & ad motum lentos, & impulsum organi sensus communis non esse validum, modificatio euadit parua, & in aliquibus diminuta, vel deficiens. E contra si motus dicti organi fuerit validus, & spiritus crassi, & vt ita dicam duri, modificationem distinctam, & profundam fibris imprimunt, quæ suò appulsu in organum sensus communis distinctam repræsentationem eius, cuius sunt imagines in eò pariunt, sicuti confusam, quando modificatio est debilis, & alterata, quando est diminuta, & spiritus fuerint turbati in suo motu ab aliqua passione, vel apprehensione illum organi receptum sincere non imprimunt fibris, sed aliquam modificationem istis addunt correspondentem illi passioni, vel apprehensioni; vnde contingit, quod impulsa fibra in organum sensus communis huic repræsentet obiectum cuius est imago, sed cum passione, vel apprehensione.

Quod euenit ab alteratione spirituum circa motum organi versus fibras potest euenire circa motum fibrarum versus organum, ita vt hic alteratus repræsentet organo quid diuersum, vel coniunctum cum obiecto repræsentato; quod non debet esse ei coniunctum.

Potest etiam succedere alteratio circa perceptionem obiecti sensibilis dependenter à spiritibus in neruis contentis, & organo sensuum, si sint inordinati in suo motu, vel huic resistant, vel parum moueantur, & vndulationes suscipiant interruptas, per quas obiecti imaginem in suo esse alteratam deferunt sensui communi. Organa etiam sensuum possunt affici à motu spirituum alteratorum in sua substantia, in his introducendo aliquam passionem, quæ delata ad sensum communem percipit aliquod, quod non est.

Hæc phantaſmata alterata ſi ſenſus communis contempletur iuxtà alterationem ſuſceptam, error accidit in imaginatione, niſi intellectus aduertendo repræſentatum per dictam alterationem eſſe inconueniens, & præter rationem, illud corrigat, pro vt explicaui in meis Conſultationibus.

Ab his deducitur ratio ſatis clara ſymptomatum læſæ imaginationis, vertigo in qua imaginamur obiecta viſibilia circumrotari, quamuis immobilia permaneant, pendet à circumrotatione ſpirituum degentium intra neruos opticos, & ſubſtantiam cerebri, per quam motus externorum viſibilium tranſit, & circa imaginationis ſedem. Hi enim ſpiritus vndulationes à motu viſibilium impreſſas retinent, ſed cum circumrotatione à cauſa morbifica inducta. Hinc eſt quod motus obiectorum externorum viſibilium intra cerebrum introductus, & deductus ad ſedem ſenſus communis hanc afficiendo motu dicto repræſentat iſti obiecta, & quia eodem tempore huic motui vnitur motus rerum circumrotantium vnitim, hi duo motus eumdem ſenſum communem afficiunt, & hic percipit obiecta circumrotari.

Huius circumrotationis ſpirituum cauſam triplicem habemus, extraneum quoddam in ſuo motu perturbatum ſpiritibus mixtum, & turbationem, & tumultus, cum vorticibus in eis inducens. Hoc modo aqua vitæ, copioſum vinum, vapores à bilioſa materia in ventriculo exiſtente, eleuati, vel ab hypocondrijs æſtuantibus tranſmiſſi, vel ab vtero, vertiginoſum affectum pariunt; ſicut etiam copioſus fluxus ſanguinis ad caput motu perturbato ſuorum ſpirituum calidorum ſpiritus animales vertiginoſo motu agitat.

Altera cauſa eſt obſtructio aliquorum meatuum cerebri à qua impedito tranſitu ſpirituum hi retrocedunt aliquo impetu eo modo quo pila muro alliſa, & retrocedendo obuios ſpirius agitant, & perturbant, cum tumultu, & circumrotatione.

Tertia cauſa eſt ſpirituum paucitas, per quam inter ſe diſcontinuati inordinate etiam, & nullo moderatore vecti, ſed propria inclinatione ducti hùc illùc vagantur, cum motu ad circularem tendente, ideò animi deliquio ingruente

vertigo

vertigo oritur, quià ſanguine à cerebro vnà cum ſpiritu auocato, in membranis cerebri minuitur motus excitatus, vel ſaltem coadiuuatus à pulſatione arteriarū membranis aſfixarum, & cum hoc motu minuitur preſſio ſubſtantiæ cerebri, qua ſpiritus, & ſuccus neruoſus recta via per meatus cerebri in neruos impellitur, & in huius diminutione ſpiritus ſuæ obtemperant inclinationi huc, illuc diſcurrendo, & obuios alios ſpiritus agitant circulariter; eadem eſt ratio, cur poſt labores magnos, & ſanguinis fluxum copioſum, & inædiam vertigo ſuccedit. Ab inædia tamen poteſt fieri ex eo quod fibræ neruoſæ ventriculi per inædiam ſucco nutritio deſtitutæ corrugantur, & in motus ſpaſmadicos errumpunt inordinationem inſpirantes ſpiritus intra fibras dictas contentos, quæ ſucceſſiue ſpiritibus in cerebro imprimitur, cum motu perturbato, & circulari, & hæc cauſa ad extraneum ſaltem, quò ad motum ſpiritibus commixtum, poteſt reduci Iſtæ cauſæ antecedentes deſignabunt differentiam vertiginis.

Pro curatione extraneum eſt à ſpiritibus arcendum, & disſipandum, quod faciunt omnes ſpiritus volatiles ſolo etiam odore, & intus aſſumpti cum aquis antiepilepticis, vel antiparalipticis, & pręcipue tilliæ, & peoniæ, & Theriachæ & ſic eis admiſceatur aliquid Nepenthes, vel triphera. Magna cum opio eodem tempore inordinatus motus ſpirituum moderabitur.

Obſtructio tolletur cum decoctis ex cæphalicis, additis eiſdem ſpiritibus, vna cum caſtoreo tinctura Antimonij, & Bezoartico lunari.

Spirituum paucitati cum aromaticis occurrendum; inter quæ primum locum tenet aqua magnanimitatis, ſpiritus vini aromatizatus cum ligno Aloës, nuce moſcata, gallia moſcata, Ambra, Cinamomo, & Gariofilis, idem præſtat aqua vitæ Matthioli, Elixir proprietatis, ſpecies diambre, Aromatici, Roſati, puluis viperinus, & aqua antipopletica deſcribenda capite ſequenti, quæ omnia remedia antecellit.

Modus quò fit affectus melancholicus ab eiſdem præmiſſis percipitur, eſt enim natura huius affectus angor animi cum fixa imaginatione coniunctus, cum timore,& mærore ſine cauſa manifeſta.

Fixa imaginatio fit, dum phantaſmata, ſeù fibræ modificatæ cerebri repreſentatiuæ obiecti triſtis, circa quod verſatur imaginatio cum animi angore, continuo impelluntur verſus ſedem ſenſus communis, huic obiectum triſte dicto impulſu continua repreſentatione proponendo, & determinando ad fixam contemplationem eiuſdem obiecti,mouens fibras prædictas ſunt ſpiritus, qui ob continuam obiecti triſtis imaginationem continuo fluxu ad dictas fibras repreſentatiuas dicti obiecti concurrunt, ita vt ob dilatatam viam à tali continuo fluxu etiam non aduertente anima ad dictas fibras ducuntur, pro primo motu à triſtitia obiecti percepta in eius contemplatione ſpiritus animales contracti & ad motum tardum redacti, & peculiari modificatione ſecundũ hunc donati in pauca quantitate ad neruos fluunt cordis,& oris ventriculi languorem,& pasſionem quamdam triſtem in his efficiendo (omnes enim pasſiones animæ his partibus corporis communicantur medijs ſpiritibus, & neruis,vt experientia propria vnuſquiſq; poteſt compræhendere) quæ per motum neruorum reflexa in cerebrum cum motione, & affectione organi ſenſus comunis, percipit pasſionem triſtem harum partium, cum recordatione obiecti triſtis ab obiecto triſti laceſſita appetitum ſenſitiuum excitat ad inueniendia remedia prò euitando damno,vel periculo apprehenſo in obiecto triſti, & in remedij inueſtigatione ſemper habet præſens obiectum acquirendo velut habitum in huius contemplatione perſeuerante vna con concepti mali idea.

In obiecto imaginato adeſt error, & falſitas aliquando, & tamen tamquam verum exiſtimatur à patiente, quia eius idea concepta fuit, vel vrgente animi pasſione, à qua additum fuit aliquod non proprium illius obiecti, dum ſenſus communis percipiendo aliquod obiectum à ſenſibus repreſentatum ob ſimilitudinem licet paruam quam habet cum alio hoc, pro illo percipit, vel vtrumq;ſimul vnitum, vel ali-

quam proprietatem propriam istius alteri adaptat, & hoc modo percipiendo obiectum, phantasma etiam ad huius ideam efformat seu fibras cerebri suò motu ita modificat, vt valeant impulsę in organum sensus communis repræsentare obiectum, cum dictis conditionibus minime conuenientibus, & quia per sensus percepit, obiectum tale existimat patiens, & de eius veritate non dubitat, intermissa reflexione, & aduertentia, quod prædictæ conditiones non sint propriæ eiusdem obiecti, vel sint absurdæ, & earum vnio cum tali obiecto sit contra rationem, & multò magis eorumdem obiectorum vnio.

Intermittitur aduertentia debita, & reflexio ob turbationem, & confusionem sensus comunis, per quam non perpendit conuenientiam, vel disconuenientiam dictarum conditionum cum obiecto (percipere enim obiectum à sensibus representatum, vel à phantasmatibus & illud in istis contemplari, & de eò iuditium imaginatiuum ferrè, sunt diuersi modi tendendi in obiectum, proprij sensus communis, seù phantasiæ, & imaginationis cui suum inest iuditium, cum videamus animalia vnum potius cibum eligere, quam aliud, dum vnum iudicatur magis conueniens suæ naturæ) turbatur, & confunditur sensus communis à passione, & molæstia sequente, eò modo, quò in magno timore, & doloribus magnis anima turbatur continua repræsentatione obiecti tristis imaginationem fixam parientis & ab eadem trahitur à contemplatione conuenientiæ vel disconuenientiæ dictarum conditionum cum obiecto imaginato, vndè iuditium præbet iuxta repræsentationem à sensibus, vel phantasmatibus factam dictum errorem includentem.

Turbatur etiam, & confunditur phantasia à spirituum animalium deprauatione contracta à sanguinę melancholico contribuente dictis spiritibus aciditatem crassitiem, & opacitatem tamquã qualitates dicti humoris proprias, & imaginatio prò contemplatione distincta obiectorum indiget spirituum tenuitate, & luciditate ex obseruatione, quod possidentes has conditiones in spiritibus, obiecta imaginata distinctè contemplando errores circa ea contingentes corigant

gant citiſſimè, vnde ſpirituum opacitas, & craſsities contemplationem turbando, vel impediendo erit cauſa vt precipitetur iuditium de obiecto, cum affirmatione eorum quæ cum eo repræſentantur rationi repugnantium.

Ab aciditate ſpirituum continuus motus conſeruatur (cum acidæ particulæ minimè cum alijs ſpiritoſis cohereant, ideò etiam continuo motù agitantur) varias rerum imagines continuò fluxù imaginationi offerens, à quibus confuſa, non aduertit contemplationi obiecti, ſed iuditium præcipitat ſenſibus non correctis adhærendo.

Poteſt etiam ſequi inaduertentia prædicta imaginationis, ex eo quod tam diſtinctè, & clarè repreſentetur illud obiectum cum ſuis diſconuenientijs, vt de eis dubitare error cenſeatur, & in claritate perceptionis, iudicium anticipatum profert, dependenter à ſola ſenſuum, vel phantasmatum impreſſione diſconuenienti. Hanc claritatem obiecti percepti ſuſcipit imaginatio à motù diſtincto, & validò, quò fibræ modificatæ mouent organum ſenſus comunis, & fibræ hunc motum habent à ſpiritibus, qui craſſitie ſua fortius impellunt fibras, impetum addente acido eis mixto.

Idem dicendum de obiectis alteratis à ſenſibus alteratis, vel de ideis, quæ imaginationi offeruntur à paſsione introducta in organo ſenſus à ſpirituum, vel humorum actione ſine obiecto externo. Sic qui tibicines in cubiculo habere aſſerebat, hos verè non audiebat, ſed in organo auditus à ſpiritibus, vel vaporibus talis motio imprimebatur æquans illam à tuba ſonora excitatam, & hanc repreſentationem falſam non corigebat ex relatione adſtantium aſſerentium tibicines nullo modo adeſſe. Sic in oculo aliquando fit talis motio, per quam videtur videri quod non eſt, vel corpus videtur ſub tali figura, vel cum quibuſdam lineamentis, quæ ob ſimilitudinem cum aliquo, ſenſus communis obiectum diferens ab eò quod eſt in ſe percipit, & cum alia organi coſtitutione tali modo accomodata, aliquod obiecto conueniens proprium, & exiſtens in eò non percipit, vel ex aliquo paruo ſigno comprendit quod non eſt, quæ omnia ſi non corrigantur per examen ſincerum

conue-

conuenientiæ, vel diſconuenientiæ proprium imaginationis, falſæ perceptiones tamquam veræ efformantur.

Aliquando imaginatio phantaſmata ſibi efformat, in horum contemplatione delectatur, delectando figitur magis in tali contemplatione, ità vt continuò præſens tale phantaſma ſibi faciat, ab aſſidua præſentia fit habitus in contemplatione, ex hoc habitu effectus vehemens oritur circa obiectum repræſentatum etiam falſum, ſed per habitum tàm clarè repræſentatum, vt hac claritate cum affectu coniuncta credatur eſſe verum, & ab affectione extorquatur à voluntate, & ab intellectu aſſenſus ad veritatem non exiſtentem obiecti confirmandam, & hoc modo puto fieri illas falſas imaginationes credentium, ſe eſſe Principes, Pontifices, & diuitijs abundare, & à ſola affectione obiecti imaginati cogi intellectum ad aſſerendum illius exiſtentiam. Colligitur ex hoc, quòd rationibus conuicti, de falſitate obiecti illis nulla adequata reſponſione ſolutis imaginati; attamen in eadem credulitate pertinaces conſeruantur delectationem infundente, & quia amant illud obiectum falſum, ac ſi eſſet verum, illud pro tali credere volunt.

Cauſa timoris, & mæroris videtur rectè explicari per depreſsionem ad contractionem animæ ſenſitiuæ, hoc eſt ſpirituum corporeorum ab opinione, vel certitudine mali præſentis pendentem. In hac depreſsione ſpirituum horum debita quantitas non ſubminiſtratur partibus, vndè dicitur anima ſenſitiua decurtari, quod idem eſt ac ſpiritus animales minui, ſicuti in lætitia, ac gaudio, dicitur anima ſenſitiua dilatari, quia ſpiritus animales in ea expanduntur, & in hoc ſtatu anima ex innatis ideis noſcens eſſentiam timoris eſſe ſpirituum animalium depreſsionem, & contractionem, paſsionem timoris concipit, à timore mæror ſtatim proficiſcitur, & hæ paſsiones dicuntur morboſæ, quia adueniunt ſinè cauſa extrinſeca, & ſinè reali præſentia obiecti mali.

Depreſsio ſpirituum fit à vaporibus craſsis eleuatis ab humore melancholico intra vaſa cerebri exiſtente, & mixtis cum ſpiritibus animalibus, à quorum craſsitie oppri-

mun-

muntur, & contrahuntur, quod puto etiam contingere à tenebris, per quas spiritus animales debili motu agitantur non aliter, ac quando à causa morbifica sunt oppressi, vel contracti, & hoc deducitur, ex eo quod in luce suo motu spiritus exhilarante, & attenuante timor in tenebris conceptus euanescit, quapropter antiqui hunc timorem in melancholia explicarunt exemplo puerorum in tenebris ambulantium cum maximo timore, quasi connotare voluerint in timore spiritus esse in tali statu, in quo ponuntur à tenebris, vel à priuatione lucis, quod est idem à nobis explicatum pro indaganda causa timoris.

Tota cura melancholici affectus erit in moderatione melancholiæ secundùm aciditatem, & crassitiem, deindè in eiusdem purgatione, & quia humorem melancholicum purgantia sunt satis nota, hæc prætereo, & præparantia solùm exponam, in quibus est maior difficultas, & quorum ope hic affectus contumax solet eradicari. Talia remedia sunt omnia cæphalica simplicia, & etiam aromatica, & sale volatili prædita toties in hoc opere repetita; ab istis enim mirum in modum aciditas, & crassities humoris melancholici corrigitur non contradicentibus Antiquorum præceptis, & inter alia valet ius galli antiqui, in cuius ventre posita fuerint lignum viscum quercinum, salsa, radix valerianæ, angelicæ, imperatoriæ, scorconeræ, & gentianæ, & folia rosmarini, calaminthæ, origani, camedrios, & rasura cornu cerui; Valent etiam species diambræ lætificantis Galeni, vtraq; Antidotus aqua theriacalis, quinta essentia rosmarini, oleum gariofilorum, macis, citri, extractum calami aromatici, cinamomi, ambræ, lapis Bexoar, qui à Zacuto pro insigni remedio proponitur, puluis viperinus.

Si verò calor cum melancholico humore coniungatur, refrigerantia cum supradictis sunt miscenda, vt serum lactis, & aquæ refrigerantis, & balneum aquæ dulcis est exercendum.

Melancholia hypocondriaca, quo ad essentiam, & effectum eodem modo explicatur, & sola differentia consideratur, quæ in hoc consistit, quòd melancholia hypocondriaca ori-

originem habet in hypocondrijs latentem, melancholia verò à capite malè affecto, illa ferè semper à frigida causa, hæc à solida. Remedia pro melancholia hypocondriaca pluribus in locis superiùs proposita fuerunt, vbi egimus de facultate naturali.

CAPVT X.

DE RATIONIS, ET MEMORIÆ LÆSIONE.

OPerationes intellectus sunt intellectio, diuisio, & compositio, ex quibus deducitur affirmatio, vel negatio. Intelligit intellectus per phantasmata ab imaginatione antè efformata, & repræsentatiua obiectorum sensibilium, dum ea contemplando intellectione percipit eorum naturam, & proprietates magis clarè, & distinctè, quàm imaginatio, & circa hæc operatur aliquod, quod non operatur imaginatio, nam cum phantasmata sint materialia, & obiectum cum materia repræsentent, imaginatio vnà cum alijs proprietatibus obiecti materiam etiam percipit, intellectus verò abstrahit omne intelligibile obiecti à materia, & illud contemplando intelligit, & pro hoc exequendo indiget phantasmate, cum non possit intelligere intelligibilia, nisi abstrahendo à sensibus, & à materia, & nisi hæc cognoscat per phantasma, non potest intelligibilia abstrahere derelinquendò sensibilia. Idcircò phantasmatibus semper indiget intellectus, ità vt, quando vult speculari independenter ab imaginatione, formet sibi phantasma. Hinc rectè dicebat Aristoteles phantasmata se habere ad intellectum sicut sensibilia se habent ad sensum, & sicut hic mouetur à sensibilibus, sic intellectus mouetur à phantasmatibus, & sicuti à motu distincto, & valido sensibilium sensus distinctè magis attingit sensibilia, sic intellectus per motum phantasmatum distinctum, & validum clarè, & distinctè

tinctè percipit omnia intelligibilia à phantaſmatibus repræſentata, e contra ſicuti ſenſus per motum debilem, confuſum, vel alteratum ſenſibilium, hæc confusè, & indiſtinctè, & cum errore attingit, eodem modo intellectus per motum phantaſmatum debilem, confuſum, inordinatum confusè, & cum errore percipiet intelligibilia, & ſicuti ſenſus communis ex inaduertentia non corrigit ſenſuum externorum errores, & ex præiuditio antea concepto aliquando nouos errores illis adiungit, vel repræſentatos confirmat; ità intellectus ex inaduertentia phantaſmatum fallaciam confirmat, & impoſſibilium, vel irrationabilium vnionem per ea repræſentatam affirmat, & præiuditijs conceptis deceptus intelligibilia iſtorum connexione deformat, vel vi præiuditij ſeparando ab intelligibilibus, quod eis eſt proprium, hæc pro vt ſunt in ſe cum maximo errore, & delirio non percipit.

Ex his facilè intelligemus, quomodo in febribus ardentibus fiat delirium, conſiderando à particulis calidis per excedentem æſtum, & fermentationem exhalantibus à ſanguine per cerebrum circulante, ſpiritibuſq; mixtis hos ità turbari, & agitari, vt plura phantaſmata inordinato motu, & perturbato moueantur vnitim, intellectus à dicto motu, & vnione decipitur intelligendo coniunctum cum obiecto repræſentato, quod debet eſſe diſiunctum, & per motum perturbatum percipiendo aliter, ac eſt in ſe, & ex inaduertentia emanante à prædicta ſpirituum turbatione, à qua anima, vt ità dicam, inquietudine angitur, & alterat ſuum iuditium aſſerendo pro vero, quod eſt falſum, & pro falſo, quod eſt verum.

Hanc ſpirituum agitationem, & turbationem ſatis manifeſtè oſtendunt furor, & vires ſupra ordinariam conditionem eleuatæ, quibus irritos reddunt plurium hominum conatus laborantes in detinendo delirantes cum furore, qui funes etiam benè compactos lacerant non alia ratione, niſi quia ſpiritus agitati cum vi, & impetu neruos tendunt, & muſculos inflant, & ex tali impetu, tenſione, & turgeſcentia viribus augmentum confertur.

Non

Non dissimili modo fit mania, quæ est læsa imaginatio cum furore sine febre, quatenus enim est læsa imaginatio, ei cõpetunt omnia superiùs dicta de melãcholia, ratione furoris ei sunt applicanda supradicta, de spirituũ agitatione, quæ proficiscitur non à febrili æstu, sed à materia melancholica adusta volatilizata cuius mixtio cum spiritibus turbationem istis infert, tàm ratione volatilitatis, quàm ratione conditionis extraneæ, & alienæ à familiari, & quieto consortio cum spiritibus; vndè hì tales hospites expellere conantur cum sui agitatione, & isti suo motu irrequieto hos turbant, & ex vtroq; oritur tanta perturbatio, quæ furorem gignit.

Enarratæ causæ communem habent assensum, dum per has explicatur modus delirij, eo modo quo explicari potest. Ab his causis colligitur curatio, quæ perficitur per moderationem efferuescentiæ innordinatæ, & agitationis spirituum, quod prestabit sanguinis missio, & ea omnia, quæ bilem moderant superiùs descripta in Cap. de bile, addendo aliqua cephalica frigida, & cessato delirio corroborandi spiritus animales remedijs cephalicis in hoc tractatu descriptis.

Modum læsionis memoriæ descripsi in meis consultationibus, vndè ne repetam, quę dixi, lectorem ad eum locum remitto, & cum sit communis cum modo, quo Antiqui explicant, eamdem lesionem ab istis non debet reici, a nimio enim humido, & sicco volunt memoriam lædi, & Recentiores easdem qualitatæ modo suo admittunt, quatenus plicaturas fibrularum cerebri factas à motu obiectorum externorum, & à parte, in qua residet sensus communis, & in qua volunt consistere memoriam, concedunt tolli, vel minui, vel à nimio sicco, vel à nimio humido, & per modificationem vtriusq; remitti; vndè trita apud antiquos remedia sunt à Recentioribus recepta, nec aliquid noui pro re memoriæ restitutione in istis video, vnde à remedijs ab Antiquis descriptis non est discedendum.

CAPUT

CAPVT XI.

DE FACVLTATE LOCO MOTIVA.

Motus hìc consideratur, qui est proprius animalis, & est merè localis,ideoq;potest cum Aristotele definiri tertio phis. cap.2. actus entis in potentia pro vt in potentia, & sensus est quòd motus est actus imperfectus, vt ordinetur ad actum vlteriorem ideoq; est actus subiecti,quod est in potentia ad actum vlteriorem non quomodocumq; sed in quantum est in potentia ad actum vlteriorem cum motus ex eo ipso, quia est actus imperfectus,adeoq; ordinatus ad vlteriorem actum postulat subiectum existens in potentia ad talem actum vlteriorem.

Facultatis motiuæ organa illius essentiam constituentia, quatenus corpus respicit,tria sunt, nerus, musculus, & spiritus animalis & arteriosus, quibus omnibus ad naturæ leges modulatis motus voluntarius rectè perficitur aliquò verò ex istis à naturali regula deflectentibus; Motus fit vel diminutus, vel deprauatus, vel aboletur.

Principale organum motus est musculus fibris carnosis intertextus, hisce miscentur fibræ neruosæ, & tendinosæ,hæ paulatim sibi adhærentes in vnum fasciculum chordæ instar colligantur, qui tendo dicitur, & inseritur ossi partis mouendæ actione musculi,cuius est tendo, vel tendo oritur immediatè ab Osse, & postea in multas fibras diramatur per substantiam musculi.

Fibræ neruosæ à neruo, quæ vt plurimum in capite musculi implantantur, progrediuntur, & per substantiam musculi disseminantur,& in tendinem etiam inseruntur, arterijs, & venis vndiq; intertexitur.

A neruis spiritum animalem recipit, ab Arterijs spiritum vitalem, vel sanguinem arteriosum prò nutritione, & effervescentia,de qua mox,eiusq;pars residua per venas ad suum fontem nempe cor reducitur.

Caro ei est donata, quæ fibras munit robur & resistentiam tribuendo, membrana circumuestitur partim ad firmitudinem, & ad integumentum, partim vt musculi distinguantur à se inuicem, & à vicinis partibus separentur.

Musculus tres habet partes, caput, vbi neruus inseritur, medium seù venterem, & est crassior, & carnosior, eius pars, finem, seu caudam, & est tendo, qui parti mouendæ adnectitur.

In musculo adest virtus elastica nempè in suis membranis & funiculis; quod conspicuum fit ex eò, quòd si tendantur, & dilatentur, se se in statum naturalem restituunt. Huc vsq; vnanimes sunt, & Antiquorum, & Recentiorum sententiæ, quæ in determinando modo, quo musculus motum voluntarium peragit, variæ sunt.

Nam aliqui sunt prò facultatibus à Galeno inuentis, & asserunt, motum peragi à facultate motiua musculum contrahente, huius sententiæ sectatores obseruando musculos non agere, nisi se contrahendo, & contractionem esse cum duritie, & inflatione ipsius musculi, & huiusmodi inflationem non solùm haberi, sed neq; concipi posse sine aduentu alicuius corporis, cum moles musculi augeri, & inflari non possit à facultate omnino incorporea, quæ nullam magnitudinem habet, nec rationem quantitatis obtinet, vnde nihil conferre potest ad magnitudinis augmentum, quod acquirunt musculi per sui contrationem, & inflationem; prò huius difficultatis subterfugio, statuerunt musculos inflari posse per rarefactionem partium in musculo contentarum, peractam à simplici motu facultatis incorporeæ, cum motus habeat posse rarefacere.

Facultatem incorporeā alij à causa motus excluserunt, & materialem, corporeamq; causam asignarunt nempè sanguinem, quem crediderunt musculos inflare, dum in copia ex arterijs in eos immittitur, ita vt per sociam venam effluere, & elabi non posit non secus ac penè contingit.

Alij voluerunt esse cor causam motus, ex eò quòd sit primum mobile in corpore animalis; vndè cum indefesso motu pulset, & sanguinem magna vi effundat per arterias in

omnes

omnes partes, si veloci immissione, & insinuatione sanguis intra porositates musculorum impellatur, ità vt ab istius particulis, tamquam aculeis inflentur musculi, & contrahantur, tunc fit motus.

Has omnes sententias recenset, & acutè reicit Alphonsus Borellus in suo secundo Tomo de motu animalium, vbi reicit etiam musculos non inflari, & contrahi vitali motu à sanguine violenter immisso, aut ab aeris compressione, aut ab ipsomet pondere sanguinis eodem modo, ac funes madidi contrahuntur.

Non fieri ab aeris compressione sanguinem immittente in musculos conuincitur ab experientia, nam in vacuo Torricelliano multa animalia clausa diù mouentur extracto à machina aere, aut ad insignem raritatem redacto, quapropter non potest sua pressione ibidem non existente, sanguinem intra musculos pressione pellendo eos inflare, & contrahere, & consequenter non deberent fieri motus illi conuulsiui, tàm violenti, quales patitur animal in dicta machina extracto aere.

Nec experimentum funis madidæ potest adaptari contractioni musculorum à sanguine irrigatorum, quia funis tunc inflatur, & decurtatur, quando omnes eius internæ partes madidæ sunt, gracilescit verò, relaxatur, elongaturq. quandò est omninò aridus, & humiditate aquea priuatus. E contra musculus, quandò maximè sanguine irrigatur instar spongiæ, tunc relaxatur, mollescit, & elongatur, tenditur, contrahiturq; eiecto, & expulso sãguine, vt patet in corde, & in reliquis musculis, qui albicantes, & pallidi sunt, quando contrahuntur rubicundi, quando relaxantur, imò si scalpello cutis musculi laxi secetur, copiosè sanguinem emmittet, & contrarium euenit in musculo turgido, præter quamquod, cum continuò sanguis ab Arterijs in musculos transfundatur continuò deberent esse contracti. Vlteriùs si sanguis vi cunei inflat musculos, vt aqua funem, remanet semper maxima difficultas, quomodo relaxentur, & detumescant, debent autem tolli cuneoli illi sanguinei intra poros fibrarum musculorum existentes, & hoc non potest fieri momento, licet momento detumescant. Alio-

Aliorum ſententijs refutatis idem Autor ſuam exponit ſententiam, & vult cum vniuerſa ſchola medica, omnes muſculos moueri imperiò voluntatis in cerebro reſidentis, & ab hoc per neruos inſtrumenta motus ad partem mouendam aliquid tranſmitti, & quia inflatio durities, & contractio non fit in vijs, per quas diffunditur, & vbi exiſtit motiua facultas nempe in neruis ipſis, ſed extra ipſos, ſcilicet in muſculis, conſequentur ſubſtantia, aut facultas à neruis tranſmiſſa per ſe ſumpta non eſt ſufficiens ad inflationem illam efficiendam, ſed neceſſe eſt vt aliquid aliud adiungatur, quod in ipſis muſculis reperiatur, vel aliunde ſubminiſtretur, & ex harum ſubſtantiarum mixtione conſurgat quid ſimile fermentationi, aut ebulitioni, quæ ſubitaneam illam in muſculo inflationem producat. Ex diuerſarum ſubſtantiarum mixtione ebulitionem fieri docent Chymici affundendo ſuper oleum Tartari ſpiritum vitrioli, & miſcendo acida cum alkalicis.

Hoc poſito inquirit author quodnam ſit illud quod per neruos immittitur, qua vi, & modo impellatur, & per quos canales, & vt hoc clarè explicet indagat ſtructuram fibrarum neruoſarum, & ait neruum eſſe faſciculum ſeu capillamentum ex pluribus fibroſis filis compoſitum, & membrana colligatum, vnaquæque fibra caua eſſe poteſt, vt vaſa ſanguinea, licet ſolida, & repleta appareat, ob noſtri viſus hebetudinem, & cum non ſit impoſſibile fibras nerueas eſſe cauas, multò faciliùs concedere poſſumus eſſe tubulos repletos ſubſtantia quadam ſpongioſa, & madida ſimili medullæ ſambuci virentis, & cannæ indicæ, & huic aſſerto probabilitas conciliatur ex eò, quod nerueæ fibræ nedum molles flexibiles, lubricæ, & madidæ ſemper ſunt, ſed etiam quia nutrimentum humidum admittunt, & ſorbent, atq; ex eis ſuccus extillat, quæ omnes proprietates requirunt poroſitates ſpongioſas à ſucco aliquo irrigatas, cum ergo fibræ nerueæ ſecundum ſuas poroſitates humore turgeant per quamcumque lenem compreſsionem, aut motionem factam in principijs fibrarum nuerearum in cerebro exiſtentium, neceſſe eſt, vt ipſæ fibræ concuſſæ, & motæ inſtillent guttas

aliquas illius ſucci, quo turgent ſpongioſæ cauitates earundem fibrarum intra muſculorum carneam molem; ad huius enim expreſsionem vis aliqua concusſiua requiritur licet orificia fibrarum ſint aperta textura tamen earum ſpongioſa valuularum officium ſupplet, ità vt non exprimatur humor contentus niſi concutiantur fibræ, ſic à ſpongia madida guttulæ etiam pendulæ aquæ non exeunt niſi comprimatur; quomodo vero ſpiritus animales imperiò voluntatis dirigantur ad mouendos, & concutiendos determinatos neruos prò expulſione ſucci neruei in muſculos ad motus efficientiam, nobis non aduertentibus, ſentit id fieri ex habitu per frequentatos actus à ſpiritibus acquiſito ad ſe mouendos in tali neceſsitate, & occaſione, & in tali corporis, & ſenſus affectione verſus tales determinatos neruos.

Succo nerueo à neruis in muſculos extillato vult miſceri ſanguinem ab arterijs in fibras, & carnes muſculoſas copioſè demandatum & ex horum mixtione efferueſcentiam, & ebulitionem excitari per quam inflatio muſculorum, & motus exequitur, & in huius aſſerti comprobationem experimentum adducit de ſanguine à vena extracto, cui ſi adhuc calenti miſceatur ſpiritus vini, cornu cerui, fuliginis, mira ebulitio, & efferueſcentia exoritur; vndè cum habeamus ſuccum nerueum eſſe ſumme ſpiritoſum ſalinæ, & volatilis naturæ, & ſanguinem ſalibus alkalicis abundare, vt patet ex guſtu, & ex vnione cum eò materie vrinoſæ alkalici ſalis fecundæ, vt experimenta chymica docent, non eſt improbabile imò valdè rationale ex mixtione ſucci neruei cum ſanguine calente neceſſario debere ſequi efferueſcentiam, & ebulitionem in ſubſtantia muſculorum vbi miſcentur, & ab hac ebulitione neceſſe etiam eſt inflationem, duritiem, & contractionem muſculorum oriri, & tandiù iſtæ pasſiones durant quandiù cauſa diſploſionis, & ebulitionis, quæ eſt inſtillatio ſucci neruei, perdurat, qua ceſſante disſipatur, & languet muſculi turgeſcentia, & licet non conſpiciamus prędictam ebulitionem, effectus tamen in muſculis productus inflationis, & indurationis illam nobis perſuadent, cum videamus etiam chymicorum vaſa occluſa, intrà quæ liquorum

efferue-

efferuefcentia fit frangi, & oua, & caftaneæ in igne copiofo crepare, & disfilire ex eò, quod intra eorum ventres fiat grandis ebulitio licet oculis non appareat, & quamuis videamus abfciffo capite teftudinis, & alicuius infecti, & auulfo corde è ranis, anguillis, & viperis diù perfeuerare motum in mufculis eorum, per hoc non eft dicendum motum mufculorum non pendere à fucco nerueo à capite tranfmiffo ad mufculos, & à fanguine per arterias in eofdem transfufo, quia talis motus mufculorum in prædictis animalibus poteft haberi ab efferuefcentia pofthuma abfcisfioni capitis, & cordis à fanguine à fucco nerueo adhuc exiftente in poris mufculorum, & adhuc perdurante ob crasfitiem dictorum liquorum.

Modus verò mechanicus quò talis ebulitio, & efferuefcentia perficitur, non eft diuerfus ab eis, qui per vulgarem fermentationem fiunt in quibus omnibus particulæ, quæ impediebantur, ne mouerentur, quia alijs colligatæ per fermentationem fui iuris factæ exercere poffunt fuam naturalem indolem, quia particulæ mixti corporis quæ fponte fua moueri potuiffent, nifi impeditæ fuiffent à textura & colligatione partium crasfiorum, & terrearum, poftea vinculis folutis, & poft liminio fibi redditæ fuam indolem motiuam exercere valent. Quod fi verum exiftimetur illud axioma; Quidquid mouetur ab alio mouetur, vt verisfimum effe puto, afferendum eft particulas per colligationem cum alijs deperdere fuum actualem motum, retinere verò per fuam naturam exigentiam ad exercendum talem motum, quem prima caufa Deus, quando funt folutæ, & liberæ ab vnione cum alijs particulis eis reftituit operando tamquam caufa naturalis prima iuxta exigentiam talium particularum, vel particulæ, quæ erant in motu, foluats, & prius quiefcentes mouent; vel æther quæcunq; corpora peruadens fuo motu dictas particulas mouet.

Qua ratione verò debilis illa efferuefcentia in mufculis facta immenfam vim exercere valeat prò vt oftenfum fuit libro 1. cap. 16. explicat idem Author exemplo funis madidi, qui non ob aliam caufam inflatur contrahitur, & eleuat vafta

Z 2 pondera

pondera, quam vi ponderis granulorum aquæ,quæ non ſecus ac cunei intra fibras funis inſinuati contractionem eiuſdem pariunt; hoc autem pendet, tum ex copioſa multiplicatione cuneorum ſimùl operanitum, tum ex energia motus, & impetus percusſiui, quo granula illa innumera excurrendo intra fibrarum poroſitates, & interſtitia ſuperare poſſint quamlibet reſiſtentiam quieſcentem, vt demonſtratum eſt ab eodem Authore de vi percusſiua propoſ. 190.

Cum porrò ſtructura muſculi, & eius actio contractiua non omnino differat à compoſitione, & operatione madefacti funis ambo enim ex innumeris fibris frequentibus ligaturis diſcretis conſtant, & ideò poroſitates longas, non rotondas habent quæ dilatantur vltra 40. gradus ab inſinuatis corpuſculis, veluti à totidem cuneis, qui in immenſum multiplicatis ſimul operantur vi motus, & energiæ percusſionis contra inertem, & quieſcentem reſiſtentiam.

Diferunt ſolummodo inter ſe in celeritate operationum, in fune enim cunei aquei tardo motu inſinuantur, & diuturniori tempore egrediuntur, & tranſpirant. Contra in muſculis cunei momento inflationem, & inanitionem creant.

Ratio diſcrimis eſt, quia cunei aquei in fune eamdem ſolidam molem retinentes locali motu extrinſecus adueniunt, & inſinuantur intra funis poros. At in muſculis cunei non adueniunt deforis, ſed in ipſis interſtitijs fibrarum gignuntur in actu inflationis muſculorum, & deſtruuntur disſipanturq; quando detumeſcunt,quia nempè non eamdem amplam ſolidamq; molem retinent,ſed etiam per rarefactionem acquirunt, & deinceps amittunt ſe condenſando, vt ſenſu conſtat in ebullitionibus, & diſploſionibus memoratis, in quibus particulæ mobilisſimæ ſphericæ ſe dilatando ampullas bullularum efformant, non omninò denſas, & plenas, ſed valdè raras vacuitatibus grandiuſculis interceptis. Vndè fit,vt facilè concidant, & ad priſtinum ſpacium anguſtum reddigi momento posſint, & hinc mechanicam neceſsitatem, & operandi rationem muſculorum deduci poſſe puto, nam ab inflatione, & diſploſione innumerabilium veſciculatum ſpumoſarum per vniuerſam molem muſculi diſperſarum, non

ſecus

secus ac à cuneis aqueis in fine integra musculi substantia inflatur, quæ cum ex fibris robustissimis, & ideò non extendibilibus constet, fit vt in dilatatione, & inflatione necessariò musculi longitudo contrahatur, & decurtetur, & quia vesiculæ, seù cunei in immensum multiplicantur per totam altitudinem, & amplitudinem musculi, & insuper agunt vi percussionis, vt dictum est. Hinc fit; vt grandis illa potentia componatur, qua subleuari possint pondera vasta per notabile spacium, nempè per maiorem, quàm per sextam decimam partem longitudinis musculi, vt probatum est propos. 20. lib. 2. de motu animalium.

Vndè hic Author cum Antiquis conuenit, motum voluntarium musculorum tribuendo animæ, quæ succum nerueum ad determinatam partem transmittit, & spiritibus animalibus, quos in succo nerueo inclusos admittit, & solùm de nouo addit spiritus animales à succo quodam colligari, quod Antiquorum doctrinam de spiritù animali non euertit, sed clariorem reddit. Antiqui motum facultati motrici in fibris residenti tribuunt. Hanc facultatem, in quo consistat, explicat author, nempe in efferuescentia succi neruei, & sanguinis, & fibras musculosas per se validum motum exercere non posse, probat lib. 1. propos. 7. qui videatur.

Certum tamen, & incōcussum manet tàm in huius, quàm in Antiquorum sententia motum vitiari, vel ratione spiritus animalis, vel viæ, per quam transit, nempè ratione nerui, vel ratione instrumenti, & eisdem remedijs curari motus læsionem à dictis causis tàm in recentiorum, quàm Antiquorum sententia. Nam facultàs animæ motiua in musculis residens per Antiquos non vitio sui, sed instrumenti motum vitiatum, vel nullum edit, vndè instrumenti vitio adhibenda remedia non facultati.

Si cum spiritibus animalibus particulæ mordaces, & irritatiuæ salinæ misceantur, à tali irritamento vellicantur membranosæ partes nerui, vel dum per eam excurrunt, vel dum efferuescendo spiritus animales modò supradicto cum sanguine mixti, irritatiuis particulis secum vnitis libertas conceditur, & irritandi actualis potestas permittitur cum

explosione inflatiua; quæ sequitur à coniunctione spiritus salini cum spiritu alkalico, vt explicat Villisius de motibus conuulsiuis, & ab hoc irritamento membrum agitatur, vibratur, & variè copentitur; fiunt motus conuulsiui non aliter ac irritatis membranis, & neruis narium, & irritata aspera Arteria fit & sternutatio, & tussis, quæ ad motus conuulsiuos reducuntur, & solum irritamentum istorum causa agnoscitur.

Horum conuulsiuorum motuum interpolatus accessus, & recessus persuadet irritantem materiam esse vaporosam, & subtilem, ideoq; facilè resolui, vel à motu partis excuti, & suo motu extra suos limites propelli, quapropter citò desinunt, recursus verò eorumdem nobis ostendit succum neruosum salino irritamento scatere sanguinemq; huius promptuarium esse cum succus nerueus sua vitia à sanguinis vitio contrahat.

Ab hoc succi neruosi, & sanguinis salino coinquinamento motus conuulsiui perniciem illam acquirunt, per quam febrem, cui associantur lethalem iudicamus præcedente inditio deprauationis massæ sanguineæ, & succi neruosi pendentis à salinis excrementis vtriusq; substantiæ vitæ alimenti & caloris naturalis sedis dissolutionem, & corruptionem minantis, ni citò vtraq; substantia à salino expurgetur excremento, & suæ bonitati natiuæ, & balsamicæ facultati restituatur, quod Diaphoretica promittunt, omnia salium genera in sanguine, & succo neruoso latentia cum serosa substantia, per cutis poros sudore euacuantia, inter alia verò Diaphoretica hoc vnum præstare iudico, nempè decoctionem milij, Rad. cardi benedicti petasitidis, cornu cerui, in talleolas incisi, & in vase in quo hæc ebulliunt nodulus suspendatur, in quo sit ligatum bezoarticum minerale ad vn. ʒ. & de hac decoctione bibatur frequenter, & in prandio, & in cœna, & extra etiam ad lib. quinque, & sex, & amplius in die; sola enim quantitas medicamenti meo iuditio potest disponere corpus ad sudorem copiosum in hoc casu necessarium, & hac sola via, & similium remediorum vsu puto febrium malignarum extinctionem attingi posse, & præci-

puè ſi cum cibis Diaphoretica etiam iungantur, vt cornu cerui philoſoficè præp. Bezoart. minerale, & ſimilia.

Ad hos motus reducuntur etiam motus epileptici, qui differunt à conuulſiuis ſimplicibus, quia in his operationes animales rationales, & ſenſitiuæ auferuntur, ità vt nec aduenientem paroxiſmum epilepticum aduertant, nec aduenisse recordentur, quia præter explosiones, quæ fiunt in muſculis particularum ſanguinis acidi, & ſucci neruoſi multum alkali ſolutis à quibus muſculus in ſuis partibus ſenſitiuis vellicatur, & mordetur, vnde illius motus conuulſiuus adeſt vtriuſq; liquoris, & exploſio in intimis cerebri partibus contingit adeo perturbata, vt ſpirituum animalium ordo, & motus, & qualitas peruertantur cum inhabilitate ſeruiendi facultati rationali, & ſenſitiuæ coactę prò tempore huius affectionis ſuſpendere ſuas operationes, & hæc efferueſcentia in cerebro facta inter ſpiritus animales, & materiam acidam volatilem comunicatur ſpiritibus intra neruos degentibus, & qui ad hos fluunt dicta efferueſcentia, & exploſione deprauantur, per quas continuantur motus conuulſiui in muſculis.

In paroxiſmi incultu primò in hoc affectu conuenit ſuccus rubiæ minoris in Maio collectæ exhibitus ad vn. 6. per tres dies decreſcente Luna, & id reiterando per tres vices.

Item fel catelli nigri lactantis, & ſtrangulati exhibitus in decocto peoniæ, vel in aliqua aqua antepipletica, ſi patiens ſit maſculus eligatur catullus, maſculus ſi fœmina.

Item ℞. argenti puriſſimi ſtamni an. vn. 1. ſacchari ſimiſſ. vn. 3. terre continuò per quindecim dies in mortario porfidi indeſinenter, ſaccharum concipiet colorem ſubnigricantem, & argentum, & ſtamnum totum in eo diſſoluetur tunc accipe vn. 8. aquæ ſolaris deſtillatæ per B.M. & in ea diſſolue compoſitionem ſupradictam permitte, quod fæces fundum petant, & vtere dicto liquore per menſem ad dr. 2. in vere, & in autumno. Valet etiam ſuccus Aquilegiæ cum ſucco vermium terreſtrium an. vn. 3. per 40. dies; valet pariter ſequens medicamentum ℞. ſang. drac. opopon. caſtor. Antimoni crudi an. ſcr. 5. pul. omnia, & exhibeatur cum aqua ce-

 raſ.

an. n.gr. per mensem, item phlegma vitrioli sali suo defecato mixtum, & per mensem digesta fortissimo igne destillentur de hoc dr. 1. terdato in nouilunio, & plenilunio, & habetur pro Arcano. Item puluis consolidæ maioris per quindecim dies in apropriato liquore est probatissimum. Item cor lupi exsiccatum, & pulucrizatum in quatuor vices exhibitum tempore hyemali ad miraculum sanare volunt.

Eodem modo fiunt motus hysterici conuulsiui, & in causa solùm differunt, cum hi originem habeant in vtero malis humoribus referto, vel à degeneratione sanguinis menstrui retenti in acidum spiritosum, vel à corruptione seminis modus autē, quò fiunt hi motus est vniformis superiùs explicato addo solùm respirationem lædi in his affectibus, vt aliquando videatur deffecisse, quia spirituum animalium cursus ad musculos thoracis, & diaphragma impeditur à turbatione ab eis concepta in efferuescentia supradicta, & explosione, vel ab impedito pro maiori parte transitu dictis spiritibus ad dictas partes à vaporibus ad caput eleuatis à supradictis materijs.

Cura consistit prò preseruatione in correctione sanguinis & seminis. Corrigetur sanguis cum hoc decocto ℞. rad. cannæ vn. 4. ligni visci quercini vn. 2. cornu cerui vn. 1. infund. in lib. 15. aquæ fontis per diem postea bulliant, & in principio ebullitionis suspendatur in vase sacculus, cum vn. 2. duabus cinabris naturalis crasso modo contusi, vel eius loco vn. 1. cinabris Antimonij, & in alio sacculo Antimonij crudi crasso modo contusi vn. 2. bull. ad consumptionem tertiæ partis in fine ebullitionis adde sem: pastinacæ syluestris vn. 2. rad. valerianæ vn. 3. postea coletur, colatura edulcoretur, & aromatizetur, & de hoc decocto accipiat lib. 5. omni die partim ante prandium, in prandio, & post prandium, & in cœna per 25. dies vel 30.

Pro arcendo vero paroxismo valet sequens tinctura ℞. fol. sabinæ castorei an. vn. 1. 5. Camphoræ scr. 2. Croci dr. 1. 5. opij dr. 1. gummi tacca maccæ dr. 2. stent in digestione in spiritu vini q. 5. postea s. a. extrahatur tinctura dosis scrupulum semis in aliquo liquore specifico, item valet opium prępar. modo superiùs descripto gr. 5. Bezoart. iouial. gr. 10. m.

item

item valet decoctio abrotani, angelicæ, zedoariæ Botrys non solum pro curatione sed etiam prò præseruatione, bonifaccie rad. vel folia puluer. ad dr. 1. dicuntur subito sanare paroxismum.

Item petia imbibatur in aqua florum papaueris, Nenupharis, in quibus dissoluatur scr. 1. opij, & distendatur supra ventrem.

Pro mensium prouocatione alibi egimus.

Pro seminis emendatione nullum certiùs remedium, quam nubere, si sit in statu, si verò non, paruo cibo, & paruo nutrimento vti, vel decocto sem. canabis, & nigellæ cum spiritu camphoræ.

Ad hoc genus motus conuulsiui reducitur motus ille, qui in principio somni aliquos corripit cum agitatione, & concussione, & tremore totiùs corporis ad vigiliam hominem reuocans, & æstum incutiens, cuius causa sunt vapores mordaces ab imò ventre eleuati, & membranas cerebri vellicantes, & irritantes, à quo irritamento concutiuntur, & cum istis totius corporis membranæ, & præcipuè illæ neruorum. Aliquando etiam fit talis motus dum spiritus animales in principio somni à partibus excurrunt ad cerebrum tamquam ad suam sedem, & promptuarium, vel in partibus cerebri propinquis origini neruorum cumulantur, & hic recursus spirituum fit cum tali impetu, vt membranæ cerebri, vel neruorum concutiantur, vndè totiùs concussio, & in hoc casu impetus spirituum habet rationem irritamenti, & huic motui opitulatur, aquę frigidæ cyatus, vel papaueris erratici post cœnam bibitus, cum conserua violarum, vel nenupharis; hoc enim modo spirituum impetus coercetur, & vaporum motus prohibetur eorumq; acrimonia modificatur.

Hoc fundamento potest explicari causa, & essentia conuulsionis, & spasmi, in quo musculus versus suum principium cerebrum nempè retrahitur, & retractum conseruatur. Nam si consideramus musculum in spasmo contractum tensum, & induratum permanere eo modo, quo contrahebatur, tendebatur, & indurabatur tempore sanitatis, quando à

do à voluntate talis musculi contractio imprimebatur pro motu voluntario talis partis, ad cuius motum contractiuum musculus ille inseruit, concludemus etiam spasmum in ca- retractione musculi consistere, quæ semper est eadem, sed differt solùm per causam efficientem, nam retractio musculi naturalis fit ab imperio voluntatis, retractio musculi morbosa à causa morbifica.

Si igitur id ipsum, quod à motu voluntatis in statu sanitatis exequebatur, à causa morbifica efficiatur, statuendum est, & voluntatem, & causam morbificam in retractione musculi eisdem medijs, & vniformi modo operari, & quià voluntas in retractione musculi voluntaria mouet principia neruorum tali motu, vt exprimatur ab eis succus nerueus intra sanguinem, contentum in musculis, ex quorum mixtione fit efferuescentia vtriusq; cum inflatione displosiua, per quam musculus contrahitur. A causa morbifica etiam irritante initium neruorum, debet fieri expressio succi neruosi intra sanguinem contentum in musculis modo supradicto, ità vt fiat continua efferuescentia vtriusq; cum continua inflatione displosiua, à qua continua etiam musculi retractio.

Hæc sententia confirmatur ex eo, quòd in illis, qui conuulsi pereunt, post mortem cessat illa distorsio, & diriguntur articuli, qui contracti fuerant, eo quod extincta prorsùs facultate sensitiua in neruis, sensus molæstia à qua conuellebatur, deficit, & proinde non amplius succum spiritosum, nempè causam displosionis intra musculos effundunt, ideoq; contractio illa violenta musculi deficit.

Quomodò verò tanta copia succi spiritosi è neruis effundi possit, quæ sufficiat ad displosionem continuatam efficiendam per plures dies per quos motus conuulsiui, & conuulsio durant, id explicat Borellus in cit. lib. 2. de motu animalium cap. 19. prop. 213. dicendo, quòd non exigitur abundans fluxus succi spiritosi è neruis, sed sufficit minimarum guttularũ dispensatio, dum in vnaquaque spiritus innumeri continentur, quales continentur in paruo grano thuris, Ziberi, & Moschi, & in vitro Antimonii, quod vino, cui infundi-

funditur virtutem catharticam impartitur etiam sinè ponderis diminutione. Hic morbus curabitur dulcificantibus sanguinem, & neruosum succum superiùs descriptis, & resoluentibus diaphoreticisq; describendis de paralysi.

Hæc est Neotericorum sententia de motu conuulsiuo, & conuulsione discrepans ab Antiquorum sententia, qui Magistro Hippocrate, & Galeno determinarunt, hos affectus oriri à plenitudine, vel ab innatritione neoterici tamen non fuerunt inuentores descriptæ causæ ab irritatione, nam in hac stabilienda secuti sunt aliquos suos prædecessores Hippocrati, & Galeno addictos, inter quos Daniel Sennertus cum Auerroe, & alijs, qui videndus in institut. lib. 2. parte 3. sect. 2. cap. 1. & in lib. practicæ lib. 1. part. 2. cap. 28.

Ad motum conuulsiuum reducitur singultus, si credimus Galeno, qui pro ethicorum textu 23. conuulsoriam quamdam motionem, & affectionem vocat, quam aliqui volunt esse ventriculi, alij Diaphragmatis, vt Syluius quæcumquè verò sit pars hanc conuulsoriam affectionem patiens semper verum est pati à substantia, vel qualitate irritante, vt communiter sentiunt etiam Antiquitatis præcepta venerantes, & ità vera indicatio erit semper in quocumq; casu materiam irritantem modificandi, & expellendi, pro qua indicatione explenda faciunt omnia medicamenta ab Antiquis descripta; duò tantùm addam experientia comprobata succus menthę, & granatorum dulcium an. vnc. 5. postquam hæc biberit æger, fascia strictè circumligetur circa regionem ventriculi, alterum est puluis seminis aneti ad dr. 2. super bibendo aquam maluarum papaueris erratici, & menthę an. vnc. 2.

Catalepsis est inter affectus, qui producuntur ab extraneo quodam spiritibus animalibus commixto, cum in hoc affectu sit tamquam essentiale subita alienatio mentis, seù deperditio omnium sensuum internorum, & externorum cum motus volontarij impotentia, non potest autem fieri talis alienatio facultatis sensitiuæ, & rationalis in momento, nisi per aliquod, quod cum spiritui animali sensitiuæ potentiæ, & rationalis instrumento misceatur, & ab eo figatur,
vel

vel concentretur, cum sui motus ablatione in parte, vbi anima, & sentit, & intelligit, & imperat, cum nullæ ex his operationibus exerceantur, nec motus ab imperio volontatis dependens, ab hoc enim morbo depræhensi manent in eo statu, & figura in qua appræhenduntur, ex quo colligitur non esse liberam volontatem pro dirigendis spiritibus animalibus ad neruos pro mutando situ, libera tamen manet via spiritibus ad continuandum suum cursum per neruos inseruientes manutentioni patientis in eo statu, in quo erat quando ab hoc symptomate correptus fuit, quod certè non potest exequi, nisi per continuum fluxum spirituum animalium per neruos à quibus continuatur illa inflatio, & contractio musculi necessaria pro conseruanda parte in tali statu, & cum tali figura, & si ab aliquibus obseruationibus à medicis recensitis percipimus aliquos in hoc affectu intellexisse, audiuisse, vidisse, & percepisse, cum liberi ab hoc symptomate retulerint ea, quæ ab astantibus coram his acta fuerunt, cum dictis ex obseruationibus colligatur immotos remansisse sinè voce concludendum est præfatas operationes fuisse debiles diminutas, nec liberam fuisse potestatem imperandi spiritibus, & eos diligendi ad alia membra pro mutatione situs, quod conuincitur ex hoc quod cum dictis operationibus attoniti, & stupidi remanent, & quidam cataleptici si moueantur ab aliquo, mouendi potentia se exerit, erecti consistunt, incedunt impulsi, & quocumq; vel manus, vel brachium, vel crus flectatur in ea flexione permanet, quæ certo demonstrant liberum esse transitum spiritibus animalibus per neruos, & deficere solùm determinatiuum, & motiuum internum mouens, & determinans viam spiritibus per determinatos neruos, dum accedente motiuo, & determinatiuo externo spiritus, per neruos fluunt, & destinatas à determinatiuo externo partes moueant.

In quo verò consistat vitium spirituum operationes sensitiuas motiuas, & intellectuales, vel tollens, vel diminuens cum stupore, puto non posse melius explicari, quam cum Syluio Le Boee statuere spiritus animales factos esse plus minus vè torpidos, & ad motum ineptiores ob aliquod extra-

traneum vaporosum illis admixtum per quod coagulantur spiritus, vel inspissantur, vel crassiores euadunt, & turbidi, ità vt non sufficiant dictis facultatibus peragendis, nec mirum esse debet, nec improbabile credendum hanc spirituum coagulationem in aliqua parte cerebri operari, cum videamus tot coagulationes humorum in materiam crassam, gypseam, & calculosam peragi, cur non poterit euenire in spiritu cum videamus experientia spiritum vini optimè dephlegmatum non absimilem à spiritu animali in naturæ conditione, cum ab illo reficiatur mixtum cum spiritu vrinæ ab hac elicito præcedente fermentatione per sex hebdomadas in conueniente anni tempore ad inuicem coagulari momento temporis in vnam massam spissam, & consistentem, non ne potest in corpore humano generari præter naturam humor, vel spiritus, qui valeat spiritus incrassare, cum in corpore admittantur humores acidi austeri, qualis est pituita pontica, & melancholia, quorum virtute dicuntur incrassari, & inspissari cæteri humores? Quare ab humoribus huius naturæ in vapores, & spiritosos halitus ressolutis mixtisq; cum spiritibus animalibus non succedet, horum coagulatio, & inspissatio. Certè nulla ratio hoc reddens improbabile, & absurdum potest à ferri imò habetur fundamentum hoc statuendi tamquam veritati consentaneum, quia spiritus posse coagulari euincitur ab experientia proposita spiritus vini, & vapores subtiles eleuati ab humoribus acidis austeris id possunt efficere, & in hanc sententiam venit Sennertus lib. cit. cap. 3. & omnes Antiqui concludunt catalepsim formaliter consistere in immobilitate, coagulatione spirituum, & volunt causam efficientem esse intemperiem frigidam, & siccam. Recentiores eamdem essentiam formalem admittunt statuendo hanc esse coagulationem, & inspissationem spirituum impedientem, actionum intellectualium, & sensitiuarum etiam à voluntate pendentium exercitium, quæ non differt à congelatione efficientem causam volunt intemperiem frigidam, & siccam ad quam reducuntur humores acidi austeri, qui sunt de genere melancholiæ, quæ ab Antiquis temperamenti frigidi, & sicci

& sicci statuitur, ideò pro curatione admittunt medicamenta melancholiam emendantia, fugiendo acetum, & ea, quæ aceto componuntur, cum melancholiam augeant, & Neoterici Aromaticis, & cæphalicis calidis huic morbo opem ferunt, quæ pariter melancholiam emendant.

Vitio instrumenti læditur potentia loco motiua quando instrumentum, quod est musculus, & neruus est læsus secundum suam organizationem, vt contingit in eorum relaxatione, à qua tremor partis efficitur, cui musculus, & neruus relaxatus inseruit. Quomodò verò à fibris musculosis, & neruosis fiat tremor nos docebit reflexio ad tremorem voluntarium, quo manum V. G. spontè, & voluntate imperante agitamus. Tremor cum sit successiua, & frequens agitatio membri ad partes oppositas, dùm manum voluntario tremore agitamus, successiua, & frequens agitatio manus in partes oppositas fit, quià musculi ad inuicem oppositi, & Antagonistæ vnus post alium successiuè frequenti, & citissimo motu à voluntatis imperio contrahuntur, vt V. G. manum sursum moueo per musculi superioris contractionem, huic musculo opponitur alius in inferiori parte manus, qui imperio voluntatis motus, & contractus deorsum manum mouet, & deprimit, & ità ex successiua contractione horum musculorum vnius post alium fit successiua, & frequens agitatio manus in partes oppositas, hoc est sursum, & deorsum non secus, ac in bilance æquilibrata duabus manibus, modo vnam, modo aliam lancem deprimimus. Talis successiua motus agitatio membri in partes oppositas succedit fibris musculosis, & neruosis membri relaxatis; nam dum hoc membrum, ità morbosè affectum mouere volumus, explosio illa, quæ fit ab efferuescentia spiritus animalis à voluntate transmissi ad partem mouendam vniti cum sanguine arterioso in dicta parte existente, illa inquam explosio, quæ est necessaria ad inflandum musculum, & contrahendum non est cum tali impetu, vt fibras musculosas, & neruosas relaxatas ad talem contractionem trahere valeat, quæ sufficiat ad partem mouendam vsq; ad situm determinatum, vel ad eam motam in tali situ conseruandam, quia

impetus

impetus explosionis deficit, & consumitur in fibris relaxatis magis, atq; magis extendendis; eo modo, quo si lorà, vel coriza corpus graue ligetur, & dicta illud trahere velimus, cum impulsu tractionis extendimus corizam, non mouemus corpus, & virtus tractiua deficit in ipsa coriza, & si ad aliquam contractionem, & resistentiam coriza ducatur, vt resistat tractioni, mouebitur corpus graue, sed debiliter, nisi impulsus tractioni reiteretur, & quia, dum musculus ab impetu explosionis aliqualiter contrahitur, secum trahit musculum Antagonistam, & deficiente illo impetu musculus antagonista per suam virtutem elasticam suo statui se reducendo partem motam à musculi prioris contractione reducit ad eam partem oppositam, vt si sit necessitas mouendi illam partem, vel eam in aliquo situ cum vi eam conseruandi, transmittantur continuo spiritus ad musculum, qui mouent illum ad vnam differentiam loci modo superiùs dicto, & à virtute elastica musculi Antagonistę in contrariam partem trahitur, & ità continuata agitatione membri in oppositas partes fit tremor in illa.

Ex quo patet tremorem membrorum fieri, dum musculi antagonistæ simili æquali frequentia contrahuntur ad instar funipenduli itus, & reditus ferè æquitemporaneos alterando, & ab hoc deducitur altera causa tremoris, nempè paucitas spirituum, dum in hac non frequenti fluxu transmittitur succus spiritosus in musculum mouendum pro eius penuria, sed inter transmissionem vnam, & alteram intercedunt morulæ, in quibus musculi, qui sua contractione motum, vel sustentationem alicuius partis peragebant, relaxantur, & in hac relaxatione musculi antagonistæ distracti à priorum contractione innata vi elastica ad suum situm reducuntur mouendo partem in oppositum situm, & hoc modo fit tremor à spirituum deficientia.

Has causas tremoris nempè spirituum penuriam, & relaxationem musculorum factam à nimia humiditate, quæ supponit intemperiem frigidam, & humidam Hippocrates, quàm Galen. Auicennas docuerunt, & omnes sinè contradictione admittunt. Neoterici mathematica thæoremata medi-

Medicinæ, & Philosophiæ accomodando modum explicandi tremoris originem satis facilem, clarum, & perceptibilem inuenerunt.

Pro curatione tremoris à musculorum relaxatione, cum hæc supponat copiam humoris, exsiccantia, & sudorifica præcipuè conueniunt, & si his non cedit morbus, pro incurabili est habendus; sudor proliciatur in lecto cum instrumento sudatorio, & ad pedes vice carbonum ignitorum in parua olla spiritus vini destillatus cum baccis iuniperi ponatur, & accendatur, & huius calore sudor excitetur præmisso decocto ex ligno sancto, visco quercino, & iuniperino cum herbis cæphalicis: post sudorem innungatur spina dorsi balsamo sulphuris cum oleo nucis moscatæ, macis, & gariofil. simul mixtis; Potest etiam parari sequens oleum pro prædicto effectu, ℞. saponis nigri rasi lib. 2. spiritus vini optimi non totaliter deflegmati s. q. vt supereminéat tres digitos saponi, destilletur primò lento igne, ad olei aspectum augeatur ignis, & oleum hoc ad neruorum affectiones frigidas, est exquisitum, & probatum. Si pars solùm aliqua ob dictam causam tremore afficiatur proportionato huic instrumento sudor excitetur in ea solùm, & pars eisdem externis illiniatur, & pars dorsi, vbi prodeunt nerui dictæ parti inseruientes, si verò à spirituum defectu proueniat tremor nihil magis proprium, & efficax, quam spiritus vini cum cæphalicis destillatus, & quinta essentia Matthioli, Theriaca, Mithridatum.

Via spiritibus per neruos impeditur in apoplexia, in cuius essentia, & causis conueniunt omnes tàm Antiqui, quàm Recentiores: deffinitur enim animalium actionum omnium, scilicet, motus, & sensus cum principum facultatum læsione ablatio ab influxu spirituum animalium in organa harum actionum denegato. Talis verò influxus tollitur, quando nerui afficiuntur, ità vt non possint admittere spiritus in sua substantia, quod præcipuè contingit, vel per obstructionem, vel per compræssionem viæ admittentis spiritus animales.

In qua verò parte contingat impedimentum prohibens rsum ſpirituum ad neruos non concordant: Aliqui enim ıtuunt obſtructionem eſſe in medulla oblongata, cum hæc : neruorum principium vniuerſale: Alij eſſe in tota ſubantia medullari cerebri.

Huius dubij decifionem difficile eſt aſſequi, quia non ertò nobis conſtat in quanam parte anima ſuas operationes principales exerceat, quæ omnes in hoc affectu tolluntur, ex quo colligere licet eam partem affici in qua exercentur omnes animæ operationes, tàm rationales, quàm nimales. Quænam verò ſit hæc pars, nulla ratio, nec experientia nobis manifeſtat, licet tamen coniectari animam lictas operationes exercere in ea parte, à qua originem habent nerui, principia motus, & ſenſus, cum per ſenſus anima intelligendi, & volendi motiuum habeat, per neruos enim deferuntur ſpecies, quas vocant rerum imagines, circa quas intellectio, & volitio verſatur, anima enim contemplans prædictas ſpecies eas conſiderat, percipit, & obiectum intelligit, etſi inueniat in eo bonum, voluntas in illud fertur, ex quo deducitur animam probabiliter exercere has operationes, vbi nerui obiectorum externorum motum organis ſenſuum impreſſum poſſunt defferre, & hunc defferre non poſſunt, niſi in ea parte, vel circa illam à qua originem trahunt, vndè concludendum eſt obſtructionem in apoplexia eſſe, vel in medulla oblongata, vel parte cerebri circumadiacenti huic, quia cum operationes animales, & rationales in apoplexia lædantur, debet etiam impediri tranſitus ſpirituum animalium ad partes in quibus iſtæ operationes exercentur; cum autem certo ſciamus ſenſus, & motus principium eſſe medullam oblongatam, quæ eſt principium neruorum (inſtrumenta motus, & ſenſus), & probabile ſit ex dictis ſedem animalium rationalium operationum eſſe in ea parte cerebri, quæ eſt circa principium neruorum, concludendum eſt etiam apoplexiam fieri impedito tranſitu ſpirituum ad medullam oblongatam, & ad partem cerebri circumadiacentem huic, & talis tranſitus ſpirituum non impeditur ſolum obſtructis poroſitatibus

medullæ oblongatæ, & partis circumadiacentis, ſed impeditur etiam quando, vel à ſanguine extra vaſato, vel à ſeroſitate exuberante poroſitates ſubſtantiæ corticalis cerebri, ità obſtruuntur, vt materiam pro ſpiritus animalis, & ſucci neruoſi elaboratione ſuſcipere non valeant; qua propter deficiente ipſa materia deficiunt ſpiritus, & cum his actiones animales abolentur, vndè non errarunt illi, qui cenſuerunt totam cerebri ſubſtantiam in apoplexia affici: contingit etiam dictum impedimentum ſpiritibus, quando ſpiritus animales fixantur, & motu priuantur, quod multoties contingit à virtute narcotica vini, & eiuſdem ſpiritus, & opiatorum, quare concludendum eſt apoplexiam fieri impedito tranſitu ſpirituum ad partes, in quibus facultas animalis, & rationalis peculiari modo dominatur, vel impedita generatione ſpirituum animalium, vel iſtorum motu prohibito. A quacumque verò cauſa fiat remedia ſemper ſunt eadem loquendo de alterantibus, quia, quæ tollunt obſtructionem impedientem tranſitum ſpirituum ad ſedem facultatis animalis, & rationalis, tollunt etiam obſtructionem impedientem fluxum materiæ ad locum deſtinatum pro generatione ſpiritus animalis, & ea quæ tollunt obſtructionem cum ſint ſpiritoſa, & calida, valent etiam motum ſpiritibus contribuere, ſi ab aliqua cauſa eis afferatur.

Inter huiuſmodi remedia eſt efficaciſſima ſequens aqua, ℞. ſpir. vini rectificati lib. 8. florum lil. conual. m. 8. Cherij, Roſ. Dam. primu. veris an. m. 8. herbæ meliſſæ, maioranæ an. m. dr. 3. florum lauendulæ, roſmarini an. m. 6. gariofil. vnc. 2. cardamomi vnc. 3. cinam. elec. vnc. 4. macis vnc. 1. 5. inciſa, & contuſa craſſo modo in ſupradicto ſpiritu vini infund. & ſtent per menſem ad ſolem deindè deſtillentur per b. m. ſ. a. De hac aqua in paroxiſmo, ad medietatem coclearis ſi fieri poteſt exhibeatur, & etiam ſæpè reiteretur, naribus odoranda ſuponatur, tempora inungantur ferè continua illitione, vel petia duplicatá in hac aqua madefacta eis applicetur, & exſiccata renouetur ſuturæ cranij ſicut ſpinalis medulla in Occipite madefiat; extra paroxyſmum etiam

etiam valet alijs remedijs admixta, quinta essentia Mathioli, etiam eodem modo adhibetur, sicut, & balsamum perruuianum, vel apopleticum. Extra paroxisimum summè confert rad. rodia cum cariofilata an. dr. 2. in vino infusa, & bibita, vel decoctum radicis benedictæ, mane, & vespere epotum, vel in substantia sumpta ad dr. 2. cum aliqua aqua antipopletica; colligenda dicta radix mense Aprilis, aqua violæ luteæ; collectæ eodem mense dicitur multa præstare in affectu apopletico. Radix brioniæ per annum ad dr. 1. bibita in conuenienti liquore, nempè in aliqua aqua antipopletica curat ab apoplexia, & ab ea præseruat.

Cum istis remedijs cephalicis non erit incongruum aliqua cardiaca admiscere ad sustentandum motum cordis, qui solus in hoc affectu conseruatur, & forsam, quia prouida natura porositates neruis cardiacis correspondentes ampliores fecit, vt difficilius obstruerentur, idcirco ab obstructione totali liberæ porositates admittunt portionem spirituum animalium à qua motus cordis continuatur; potest etiam esse, quod natura permiserit spiritus animales ad neruos cardiacos in maiori quantitate, & cum maiori impetu fluant impedimentum obstructionis superando, & motum cordis efficiendo.

Si verò à sanguine extrauasato fiat apoplexia, quod demonstrabit plenitudo corporis, & victus ratio præcedens, vt contingit si venæ iugulares obstruantur, vt obseruauit Hipp. mittendus sanguis à brachio, & postea à fronte, & quidem in copia ad tollerantiam virium ægrotantis, & postea supradictis remedijs vtendum; si à seroso humore, cuius excessus manifestabitur à temperamento, & à præcedentibus erroribus, & causis valentibus seri copiam cumulare, hydragogis purgandum, vel clysteribus acribus est suplendum. In fixatione spirituum possumus istis motum conciliare missione sanguinis, & postea descriptis remedijs, quibus adiungenda omnia aromatica, cæphalica, & spiritosa alkalica, quorum innumeræ descriptiones apud Authores reperiuntur.

Si motus, & sensus ex toto non recuperetur deueniendum est pro discussione materiæ ad decocta diaphoretica parata cum ligno sancto, visco quercino, iuniperino, & salsa, vna cum cæphalicis simplicibus, & horum decoctorum formulæ apud Authores habentur multæ, ideò ab eorum descriptione supersedeo.

Paralysis, & omnes eius differentiæ ex communi omnium consensu eamdem habent causam cum apoplexia, & in hoc solùm diferunt, quod in apoplexia est ablatio motus, & sensus in vniuerso, in paralysi verò est in aliqua tantùm determinata parte. In apoplexia læduntur etiam operationes rationales, in paralysi conseruantur saltem debiles. Apoplexia quandoq; transit in paralysim, & tunc apoplexia dicitur leuis, & curatur; fortis enim nunquam curatur. Aliqui contendunt paralysim posse fieri ab humore bilioso, quod non existimo dificile, quia humor biliosus potest obstruere porositates exiles neruorum alicuius partis, & ità abolere motum, & sensum, quod est propria essentia paralysis, nempè ablatio motus, & sensus alicuius determinatæ partis. Aliquandò colica transit in paralysim, & quia modum explicaui in meis consultationibus supersedeo à repetitione ibi dictorum.

Cum eadem sit causa paralysis, ac apoplexiæ eisdem remedijs erit curanda, & si bilis ad hanc concurrerit deobstruentibus cæphalicis aliqua cæphalica temperata miscenda, & bilis purganda, inunctiones pro parte paralytica variæ præscribuntur, quæ possunt videri Apud authores, dum pro hoc nihil singulare habeo præter oleum suprascriptum de tremore.

FINIS.

RERVM NOTABILIUM QUÆ IN TOTO OPERE CONTINENTUR INDEX LOCVPLETISSIMVS.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

L

in

G

H

I

L

M

Mœro-

N

O

Obstruc-

P

Q

R

S

T

V

[illegible]N I S.

T

V

F I N I S.

ERRATA	CORRIGE.
a denominatur	denominatur pag. 15.lin.8.
in nidrosam degen erant	in nidorosam degenerant p. 20. lin. 5.
Caput mortuum vitrioli rubificatum, & dulcoratum Scr.S.	Capitis mortui vitrioli rubificati,& dulcorati Scr. S.p. 22. lin.12.
Hæpar calidum facere ventriculum	Hæpar calidum facere ventriculum p. 33.lin.16.
diuide re	diuidere p. 34.lin. 20.
est purgat	est purgata p. 40.lin. 33.
patroni se fecerunt	patronos se fecerunt p. 53. lin. vlt.
felis	fellis p.62.lin. 14.
subilissimum	subtilissimum p. 69.lin.vlt.
verbaseum	Verbascum p.89.lin.32.
statuetunt	statuerunt p. 105.lin.10.
causam	causæ p. 105. lin. 25.
humerum	numerum p.111.lin.25.
blie	bile p.112. lin.3.
℞. cors	℞. Cort: p. 116. lin. 36.
impærssione	impræssione p. 153.lin.24.
& succis herb.	& succi hærb. p. 200.lin.25.
atq: Epiclidimas	atq: Epididimas p. 226. lin. 12.
Satyriaci	Satyriasi p. 228. lin. 17.
& omnia	& sunt omnia p. 228. lin. 18.
inficiens	inficiens p. 230.lin.8.
in subtillum	in subtilissimum p. 265. lin. vlt.
vitie erit	vitium erit p. 265.lin. 36.
irassibilem, sed eitiam cibi	irascibilem, sed etiam cibi p. 266.lin.15.
cortam	cor tàm p. 274. lin. 29.
solenne	solemne p. 273. lin.29.
cortas	costas p. 274. lin. 30.
à ferri	afferi p.365.lin.22.
à congelationem efficientem causam volunt	à congelatione; efficientem causam volunt p. 365. lin.34.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

